

Voimassaoloaika
2.12.2024 alkaen
toistaiseksi

Kumoa
MIGDno-2020-127

Kohderyhmä
Maahanmuuttoviraston kansalaisuus-,
oleskelupa-, turvapaikka-, tilapäisen
suojelun ja vapaata liikkuvuutta
koskevien hakemusten käsittelijät sekä
peruuttamis-, lakkauttamis- ja
maastapoistamisasioiden käsittelijät

Säädösperusta
Laki Maahanmuuttovirastosta 2 §
(621/2020)

Ohje lapsen asian käsittelystä – Lapsen etu -ohje

Maahanmuuttovirasto antaa päivitetyn ohjeen lapsen edun huomioon ottamisesta oleskelulupa-, turvapaikka-, kansalaisuus- ja maastapoistamisasioiden käsittelystä sekä päätöksenteossa. Ohjeessa käsitellään lapsen edun osalta myös matkustusasiakirjoihin sekä Euroopan unionin kansalaisen, häneen rinnastettavan ja hänen perheenjäsenensä maassa oleskeluun liittyviä erityisiä tilanteita. Ohjeessa käsitellään edellä mainittuja asioita lasta koskevia oleskelulupa-, turvapaikka-, kansalaisuus- ja maastapoistamisasioita käsittelevien näkökulmasta. Lapsella tarkoitetaan tässä ohjeessa alle 18-vuotiasta henkilöä.

Ohje ei kuitenkaan yksittäistapauksessa ole ratkaisijaa sitova, sillä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla. Jos ohje on yksittäisessä tapauksessa ristiriidassa ulkomaalaislain, sen erillislakien, kansalaisuuslain, hallintolain, perustuslain, muiden velvoittavien normien tai kansainvälisten velvoitteiden kanssa, ohjetta ei tule soveltaa. Ohjeen tarkoituksena on tukea lapsen edun arvioimista Maahanmuuttovirastossa siten, että lapsen etu huomioidaan asianmukaisesti. Ohjeella pyritään edistämään viraston yhtenäisiä kriteerejä sekä riittävää asiantuntemusta lapsen edun arvioimisessa. Ohjeen tavoitteena on tukea viivytyksetöntä päätöksentekoa, hakijoiden tasavertaista kohtelua sekä neuvontavelvoitteen ja palveluperiaatteen asianmukaista toteutumista viraston toiminnassa.

Liitteet	Asiakirjalla ei ole liitteitä
Jakelu	Viraston johto Asiakkuuspalveluiden yksikkö Digitaalisten palveluiden yksikkö Kansainvälisen suojelun osasto Lupa- ja kansalaisuusosasto Oikeus- ja asiantuntijapalveluiden yksikkö Tieto- ja tulosohjauspalveluiden yksikkö Turvallisuusyksikkö Vastaanottopalveluiden osasto Viestintäyksikkö Valvontaosasto
Tiedoksi	Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia Helsingin hallinto-oikeus Hämeenlinnan hallinto-oikeus Itä-Suomen hallinto-oikeus Korkein hallinto-oikeus Lapsiasiavaltuutetun toimisto Lastensuojelun Keskusliitto Oikeuskanslerinvirasto Pakolaisneuvonta Pohjois-Suomen hallinto-oikeus Poliisihallitus Sisäministeriö/maahanmuutto-osasto Sisäministeriö/poliisiosasto Turun hallinto-oikeus Ulkoministeriö/KPA-20 Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto Vaasan hallinto-oikeus

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	8
Sammanfattning	9
Käsitteet ja lyhenteet	10
Symbolit	14
Versioluettelo	15
OSA I: NORMIT, SUOSITUKSET, PERHEOIKEUS SEKÄ LAPSEN EDUN KÄSITE	18
1 Lapsen etu	18
1.1 Yleistä lapsen edusta	18
1.1.1 Lapsen edun merkitys ja miksi lapsen etua selvitetään?	18
1.1.2 Lapsen edun ensisijaisuus	18
1.1.3 Lapsen edun käsite	19
1.2 Lapsen edun elementtejä ja niiden tunnusmerkkejä	20
1.2.1 Mitä lapsen edun elementit ovat?	20
1.2.2 Perhe ja läheiset ihmissuhteet.....	21
1.2.3 Turvallisuus.....	23
1.2.4 Hyvinvointi-, kehitys- ja identiteettitarpeet	24
1.2.5 Lapsen osallistuminen	26
1.2.6 Esimerkkejä elementtien punninnasta	27
1.3 Lasta koskevan asian käsitteleminen ja lapsen edun selvittäminen	28
1.3.1 Mitä lapsen asiaa käsiteltäessä pitää ottaa huomioon?	28
1.3.2 Lapsen edun selvittäminen ja tiedonkeruu	28
1.4 Päätöksen perusteleva lapsen edun suhteen oleskelulupa-asiassa	30
2 Lapsen oikeuksiin liittyviä normeja	32
2.1 Yleistä	32
2.2 Yleissopimus lapsen oikeuksista.....	32
2.3 Euroopan ihmisoikeussopimus	34
2.4 Muita kansainvälisiä sopimuksia	35
2.5 Euroopan unionin oikeus	36
2.6 Kansallinen sääntely	36
2.6.1 Suomen perustuslaki	36
2.6.2 Hallintolaki.....	37
2.6.3 Ulkomaalaislaki ja kansaisuuslaki.....	38
2.6.4 Lastensuojelulaki	38
3 Perheoikeudellisia kysymyksiä	39
3.1 Yleistä	39

3.2	Vanhemmuuden määritelmästä ja merkityksestä	39
3.3	Vanhemmuuslaista	40
3.3.1	Yleistä	40
3.3.2	Isyysolettama	40
3.3.3	Vieraassa valtiossa annetun vanhemmuuspäätöksen tunnustaminen Suomessa	41
3.3.4	Suomalaisten viranomaisten roolit vanhemmuusasioissa	43
3.3.5	Ulkomainen isyyspäätös Maahanmuuttoviraston päätöksen taustalla	44
3.4	Lapsen lailliset edustajat	45
3.4.1	Puhevallan käyttäminen lapsen asiassa ja lapsen edustaminen	45
3.4.2	Huoltaja	47
3.4.3	Edunvalvoja	52
3.4.4	Ilman huoltajaa olevan turvapaikanhakijan, tilapäistä suojelua saavan ja ihmiskaupan uhrin edustaja	55
3.4.5	Lapsen muu edustaminen	58
3.4.6	Huostaanotto ja lapsen edustaminen	60
3.4.7	Miten toimia, jos lapsella on useampi laillinen edustaja	62
3.5	Lastensuojelu	63
3.5.1	Yleistä	63
3.5.2	Lastensuojeluilmoitus	63
3.5.3	Huoli-ilmoitus	65
3.6	Sijaissynnytys	65
3.7	Lapsikaappaukset	66
4	Lapsi ja maastapoistaminen	67
4.1	Maastapoistamisen ja maahantulokiellon määräämisen kokonaisharkinta	67
4.1.1	Maastapoistamisesta ja maahantulokiellon määräämisestä päättäminen	67
4.1.2	Maahantulokiellon peruuttaminen	70
4.2	Lapsen etu huoltajansa maastapoistamisasiassa	71
4.3	Kuuleminen maastapoistamisasiassa	73
4.4	Ilman huoltajaa olevan alaikäisen maastapoistaminen ja asianmukainen vastaanotto	74
4.5	Huoltajansa mukana käännyttävä lapsi, joka on syntynyt käännyttämispäätöksen tekemisen jälkeen	76
5	Asianosaisen tiedonsaanti- ja valitusoikeus	78
OSA II: LAPSEN EDUSTA MAAHANMUUTTOVIRASTON SUBSTANSSIASIOISSA		81
6	Lapsi oleskelulupa-asiassa hakijana tai perheenkokoajana	81
6.1	Yleistä lapsen edusta oleskelulupa-asiassa	81
6.2	Lupamenettelyyn liittyviä kysymyksiä	83

6.2.1 Lapsen kuuleminen	83
6.2.2 Huoltajan tai muun laillisen edustajan kuuleminen	87
6.2.3 Sosiaali- tai terveydenhuoltoviranomaisen lausunto	89
6.2.4 DNA-tutkimus.....	92
6.2.5 Iän selvittäminen oleskelulupa-asiaassa	95
6.2.6 Lapsen hakemuksen allekirjoittaminen, huoltajien suostumus ja muut liitteet	95
6.3 Oleskelulupa perhesiteen perusteella - lapsi hakijana tai perheenkokoajana	97
6.3.1 Perheenyhdistäminen	97
6.3.2 Lapsen alaikäisyys	100
6.3.3 Oleskelulupa lapselle huoltajan ollessa perheenkokoaja	106
6.3.4 Oleskelulupa kasvattilapselle.....	118
6.3.5 Oleskelulupa adoptoitavalle lapselle	122
6.3.6 Oleskelulupa alaikäisenä solmitun avioliiton perusteella	126
6.3.7 Alaikäisen pakkoavioliitto	128
6.3.8 Lapsen lähettäminen ulkomaille ilman huoltajaa	130
6.3.9 Oleskelulupa muulle omaiselle	133
6.4 Oleskelulupa opiskelua varten.....	134
6.5 Oleskelulupa ansiotyötä varten.....	137
6.5.1 Alaikäisen hakemuksen käsittelyssä ja päätöksenteossa huomioitavia asioita.....	140
6.5.2 Yleistä alle 15-vuotiaiden osalta.....	141
6.6 Pysyvä oleskelulupa	142
6.7 Unionin kansalaisen, häneen rinnastettavan ja hänen perheenjäsenensä maassa oleskelu	144
6.8 Oleskeluluvan myöntämisedellytyksistä poikkeaminen ja lapsen etu	148
6.8.1 Yleistä.....	148
6.8.2 Johdettu oleskeluoikeus, Zambrano-periaate	149
6.8.3 Toimeentuloedellytys	156
6.8.4 Matkustusasiakirjaedellytys ja henkilöllisyys	157
6.9 Lapsen turvallisuuden arviointi oleskelulupa-asiaassa	160
6.9.1 Yleistä.....	160
6.9.2 Ihmiskauppa.....	160
6.9.3 Lähisuhdeväkivalta	161
7 Lapsi turvapaikanhakijana	162
7.1 Alaikäisyyden määritelmä	162
7.1.1 Lapsen haavoittuva asema	164
7.2 Lapsen turvapaikkahakemuksen käsittely	165
7.2.1 Lapsen kuuleminen ja turvapaikkapuhuttelu	167

7.2.2	Henkilöllisyyden selvittäminen.....	178
7.2.3	Sosiaalityöntekijän kuuleminen lasta koskevassa turvapaikka-asiassa	178
7.2.4	Lapsen pakolaisaseman määrittäminen.....	179
7.2.5	Ihmiskaupan uhriksi joutunut lapsi tai ihmiskaupan uhrin lapsi	184
7.2.6	Lähisuhdeväkivalta	185
7.2.7	Lasta koskevassa päätöksenteossa huomioitavia seikkoja	186
7.3	Päätöksenteko lapsiperheelle.....	188
7.3.1	Oleskelulupa, maastapoistaminen ja oikeus perhe-elämän suojaan	190
7.3.2	Perheen yhtenäisyyden periaate	191
7.4	Ilman huoltajaa oleva alaikäinen turvapaikanhakija	197
7.4.1	Määritelmä	197
7.4.2	Turvapaikkapuhuttelu.....	198
7.4.3	Maahanmuuttoviraston tiedonsaantioikeus.....	202
7.4.4	län selvittäminen turvapaikka-asiassa	202
7.4.5	Epäily täysi-ikäisenä esiintyvän hakijan alaikäisyydestä	204
7.4.6	Ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikanhakijan edustaminen	205
7.4.7	Vanhemman tai muun tosiasiallisesta huollosta vastanneen henkilön jäljittäminen.....	206
7.4.8	Päätöksenteko ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle	207
7.4.9	Asianmukaisen vastaanoton varmistaminen	210
7.5	Dublin-menettely ja alaikäinen hakija.....	211
7.5.1	Vastuunmäärittämisasetus eli Dublin III -asetus	211
7.5.2	Ilman huoltajaa oleva alaikäinen	214
7.5.3	Huoltajansa mukana oleva alaikäinen.....	216
8	Lapsi ja kansalaisuus	218
8.1	Määritelmiä kansalaisuuslaissa	218
8.2	Kansalaisuusaseman määrittäminen.....	218
8.3	Suomen kansalaisuuden saaminen syntymän perusteella	218
8.4	Suomen kansalaisuus hakemuksesta.....	220
8.4.1	Yleistä hakemuksesta	220
8.4.2	Kanssahakijan lisääminen ja kanssahakijat päätöksissä.....	220
8.4.3	Lapsilta vaadittavat kansalaistamisen edellytykset	222
8.4.4	Täysi-ikäistymisen vaikutukset.....	224
8.5	Suomen kansalaisuus ilmoituksesta	225
8.6	Isyyden tai äitiyden kumoamisen vaikutus lapsen kansalaisuuteen	227
8.7	Suomen kansalaisuudesta vapauttaminen	227
8.8	Puhevallan käyttäminen lasta koskevassa kansalaisuusasiassa	228
8.8.1	Kansalaisuushakemuksen tai -ilmoituksen tekeminen lapselle	228

8.8.2 Lapsen puhevallan käyttäminen kansalaisuuden määrittämistä koskevassa asiassa, kun lapsella ei ole huoltajaa	229
8.8.3 Lapsen ja huoltajan kuuleminen	230
8.8.4 Lapsen asumisjärjestelyiden huomioiminen	231
8.8.5 Lapsen hakemuksen vireillä olosta kertominen toiselle huoltajalle	232
8.9 Päätöksen tiedoksianto molemmille huoltajille	232
8.10 Sijaissyntyys ja lapsen Suomen kansalaisuus	232

Tiivistelmä

Ohjeessa lapsen asian käsittelystä – Lapsen etu -ohje käsitellään lapsen etua ja sen huomioimista oleskelulupa-asiassa, turvapaikka-asiassa, kansalaisuusasiassa ja maastapoistamisessa. Luvanhakijana olevaa lasta on kohdeltava ensisijaisesti lapsena. Kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa on otettava huomioon lapsen etu. Lapsen edun arvioiminen tehdään arvioimalla seuraavia lasta koskevia elementtejä: turvallisuutta, perhettä ja läheisiä ihmissuhteita; hyvinvointia, kehitystä ja identiteettitarpeita sekä lapsen oikeutta osallistua häntä itseään koskevaan päätöksentekoon ja oikeutta ilmaista mielipiteensä sekä näkemyksensä.

Ulkomaalaislain 6 §:n mukaan lain nojalla tapahtuvassa päätöksenteossa, joka koskee kahdeksaatoista vuotta nuorempaa lasta, pitää kiinnittää erityistä huomiota lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin. Kaksitoista vuotta täyttäneitä lasta on kuultava ennen lasta koskevan päätöksen tekemistä, jos kuuleminen ei ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen mielipiteet pitää ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Myös nuorempaa lasta voidaan kuulla, jos hän on niin kehittynyt, että hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota. Alaikäistä lasta koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisesti.

Lapsen asiaa käsitellessä on syytä huomioida ulkomaalaislain ja erillislakien lisäksi myös muut kansalliset lait sekä asiaa koskevat kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet. Syytä on huomioida kansallisesta sääntelystä perustuslaki, hallintolaki ja lastensuojelulaki. Yleissopimus lapsen oikeuksista ja Euroopan ihmisoikeussopimus pitää myös ottaa huomioon.

Ohjeessa käsitellään myös sitä, kuka voi toimia lapsen edustajana ja käyttää puhevaltaa lapsen asiassa, ja missä tilanteissa tulisi tehdä lastensuojeluilmoitus tai huoli-ilmoitus. Lisäksi ohjeessa huomioidaan lapsikaappaukset ja lapsiavioliitot. Neljännessä luvussa käsitellään lapsen maastapoistamisharkinnassa huomioitavia seikkoja ja viidennessä luvussa lasta koskevan päätöksen tiedoksiantoa.

Kuudes luku puolestaan käsittelee lapsen oleskelulupa-asiassa yleisesti huomioitavia seikkoja ja lapsen asian käsittelyä eri oleskelulupa-asioissa. Luvussa on oma osionsa oleskeluluvan myöntämisestä perhesiteen, opiskelun ja ansiotyön perusteella. Lisäksi luvussa käsitellään muun muassa unionin kansalaisen asian käsittelyä ja lasta koskevan pysyvän oleskelulupahakemuksen käsittelyä.

Seitsemäs luku koskee lasta turvapaikanhakijana ja siinä ohjeistetaan turvapaikkamenettelyn lisäksi lapsen asian käsittelystä Dublin-menettelystä. Viimeisessä luvussa käsitellään lapsen kansalaisuusasioita mukaan lukien kansalaisuushakemusta, kansalaisuusilmoitusta ja kansalaisuusaseman määrittämistä.

Sammanfattning

Anvisningen om behandlingen av ett barns ärende och barnets bästa behandlar barnets bästa och hur det ska beaktas i ärenden som gäller uppehållstillstånd, asyl, medborgarskap och avlägsnande ur landet. Ett barn som ansöker om tillstånd ska i första hand behandlas som barn. Barnets bästa ska beaktas i allt beslutsfattande som gäller ett barn. Barnets bästa bedöms genom att utvärdera följande omständigheter som gäller barnet: säkerhet, familj och nära relationer, välbefinnande, utveckling och identitetsbehov samt barnets rätt att delta i beslutsfattande som gäller honom eller henne och att framföra sina egna åsikter och synpunkter.

Enligt 6 § i utlänningslagen ska särskild uppmärksamhet fästas vid barnets bästa samt vid omständigheter som hänför sig till barnets utveckling och hälsa i beslutsfattande som sker med stöd av lagen och som gäller ett barn som är yngre än 18 år. Innan beslut fattas i ett ärende som gäller ett barn som har fyllt 12 år ska barnet höras, om det inte är uppenbart onödigt. Barnets åsikter ska beaktas enligt barnets ålder och utvecklingsnivå. Även ett yngre barn kan höras, om barnet är så utvecklat att dess åsikter kan uppmärksammas. Ärenden som gäller ett minderårigt barn ska behandlas i brådskande ordning.

Vid behandlingen av ett ärende som gäller ett barn ska man utöver utlänningslagen och speciallag också beakta andra nationella lag samt de internationella människorättsförpliktelser som gäller ärendet. Av de nationella bestämmelserna är det skäl att beakta grundlagen, förvaltningslagen och barnskyddslagen. Konventionen om barnets rättigheter och den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ska också beaktas.

I anvisningen behandlas också vem som kan företräda ett barn och föra talan i barnets ärende, samt i vilka situationer man ska göra en barnskyddsanmälan eller en orosanmälan. I anvisningen beaktas också bortförande av barn och barnäktenskap. Det fjärde kapitlet handlar om de omständigheter som ska beaktas när ett barns avlägsnande ur landet prövas, och i det femte kapitlet behandlas delgivningen av beslut som gäller ett barn.

Det sjätte kapitlet handlar för sin del om de allmänna omständigheter som ska beaktas i ärenden som gäller uppehållstillstånd för barn och om behandlingen av ett barns ärenden när det gäller olika uppehållstillstånd. Kapitlet har egna avsnitt om beviljande av uppehållstillstånd på grund av familjeband, studier och förvärvsarbete. I kapitlet behandlas också bland annat behandlingen av en unionsmedborgares ärende och behandlingen av en ansökan om permanent uppehållstillstånd som gäller ett barn.

Det sjunde kapitlet handlar om barn som asylsökande, och kapitlet innehåller anvisningar om asylförfarandet och tillämpningen av Dublinförfarandet vid behandlingen av ett barns ärende. Det sista kapitlet handlar om ett barns medborgarskapsärenden, inklusive medborgarskapsansökan, medborgarskapsanmälan och bestämmande av medborgarskapsstatus.

Käsitteet ja lyhenteet

Käsitteet

Edustaja	Edustajalla tarkoitetaan käräjäoikeuden määräämää henkilöä, jonka tehtävänä on käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lapsen henkilöä ja varallisuutta koskevissa asioissa sekä hoitaa lapsen varallisuutta. Edustaja määrätään myös turvapaikka-asiassa ilman huoltajaa olevalle lapselle.
Edunvalvoja	Edunvalvojalla tarkoitetaan henkilöä, jolla on kelpoisuus edustaa lasta tämän omaisuutta ja taloudellisia asioita koskevissa oikeustoimissa. Jos tuomioistuin on niin määrännyt, edunvalvojalla on oikeus edustaa päämiestään myös sellaisessa tämän henkilöä koskevassa asiassa, jonka merkitystä päämies ei kykene ymmärtämään. Edunvalvojalla ei ole kelpoisuutta päämiehensä puolesta antaa suostumusta avioliittoon tai lapseksiottamiseen, tunnustaa isyyttä, hyväksyä isyyden tunnustamista, tehdä tai peruuttaa testamenttia eikä edustaa päämiestään muussa sellaisessa asiassa, joka on näihin rinnastuvin tavoin henkilökohtainen.
Huoltaja	Huoltajalla tarkoitetaan lapsen vanhempia tai muita henkilöiltä, joille lapsen huolto on uskottu. Muodollisella huoltajuudella tarkoitetaan joko suoraan lain nojalla määräytyvää tai viranomaisen päätökseen taikka huollosta tehtyyn sopimukseen perustuvaa huoltosuhdetta. Tosiasiallisella huoltosuhteella puolestaan tarkoitetaan lapsen ja hänen tosiasiallisen huoltajansa välisen yhteyden luonnetta ja läheisyyttä, joka käytännössä ilmenee arkielämässä päivittäisenä huolenpitona lapsesta.
Ilman huoltajaa oleva alaikäinen turvapaikanhakija	Määritelmädirektiivin 2 artiklan I-kohdan mukaan ilman huoltajaa olevalla alaikäisellä tarkoitetaan alaikäistä, joka saapuu jäsenvaltioiden alueelle ilman hänestä joko lain tai asianomaisen jäsenvaltion käytännön mukaan vastuussa olevaa aikuista, niin kauan kuin hänellä ei tosiasiallisesti ole tällaista aikuista huolehtimassa hänestä, tai alaikäistä, joka on jäänyt ilman huoltajaa jäsenvaltioiden alueelle tultuaan. KHO:2024:25 ennakkopäätöksen mukaisesti alaikäisenä turvapaikanhakijana pidetään henkilöä, joka on ollut alle 18-vuotias hakiessaan turvapaikkaa.
Kanssahakija	Kanssahakijalla tarkoitetaan hakijan huollossa olevaa lasta, jolle hakijan hakemukseen tai ilmoitukseen liitännäisellä hakemuksella tai ilmoituksella halutaan saada Suomen kansalaisuus tai joka halutaan vapauttaa siitä.
Oheishuoltaja	Oheishuoltaja on lapselle läheinen aikuinen henkilö, joka on suostumuksensa perusteella hakemuksesta määrätty käräjäoikeudessa toimimaan lapsen huoltajana hänen varsinaisten huoltajiensa lisäksi. Oheishuoltajalla on huoltajan

oikeudet, mutta hänellä ei ole elatusvelvollisuutta lapsen nähden.

Perheenjäsen	Perheenjäsenellä tarkoitetaan Suomessa asuvan henkilön aviopuolisoa sekä alle 18-vuotiasta naimatonta lasta, jonka huoltaja on Suomessa asuva henkilö tai tämän aviopuoliso. Jos Suomessa asuva henkilö on alaikäinen lapsi, perheenjäsen on hänen huoltajansa. Perheenjäseneksi katsotaan myös samaa sukupuolta oleva henkilö, jos parisuhde on kansallisesti rekisteröity. Aviopuolisoihin rinnastetaan jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta. Perheenjäsen voi olla myös kasvattilapsi tietyin edellytyksin.
Perheenkokoaja	Perheenkokoajalla tarkoitetaan Suomessa oleskelevaa henkilöä, jonka Suomessa oleskelun perusteella ulkomailla olevalle perheenjäsenelle haetaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella.

Lyhenteet

Adoptiol	Adoptiolaki (22/2012)
CRC	Committee on the Rights of the Child (suom. YK:n lapsen oikeuksien komitea)
Dublin-asetus/ Vastuunmäärittämisasetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 604/2013, kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön johonkin jäsenvaltioon jättämän kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämisperusteiden ja -menettelyjen vahvistamisesta
DVV	Digi- ja väestötietovirasto
EUAA	European Union Agency for Asylum (suom. Euroopan unionin turvapaikkavirasto)
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus (Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, 63/1999)
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EUTI	Euroopan unionin tuomioistuin
FGM	Female genital mutilation eli tyttöjen ja naisten ympärileikkaus
Haagin lastensuojelusopimus	Yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus kansainvälisestä lapsikaappauksesta (57/1994)
HAO	Hallinto-oikeus
HaVM	Hallintovaliokunnan mietintö
HE	Hallituksen esitys

HolhTL	Laki holhoustoimesta (442/1999)
Ihmiskauppadirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2002/629/YOS korvaamisesta
KanL	Kansalaisuuslaki (359/2003)
Kausityölaki	Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten (907/2017)
KHO	Korkein hallinto-oikeus
Kotouttamislaki	Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010), laki kotoutumisen edistämisestä (voimassa 1.1.2025 alkaen) 14.4.2023/681
KäO	Käräjäoikeus
LHL	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)
LOS	Yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59-60/1991)
LSL	Lastensuojelulaki (417/2007)
Mahtilaki	Laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa (615/2020)
Menettelydirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston 26 päivänä kesäkuuta 2013 antama direktiivi 2013/32/EU kansainvälisen suojelun myöntämistä tai poistamista koskevista yhteisistä menettelyistä (uudelleenlaadittu)
Migri	Maahanmuuttovirasto
Määritelmädirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston 13 päivänä joulukuuta 2011 antama direktiivi 2011/95/EU vaatimuksista kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelemiseksi kansainvälistä suojelua saaviksi henkilöiksi, pakolaisten ja henkilöiden, jotka voivat saada toissijaista suojelua, yhdenmukaiselle asemalle sekä myönnetyn suojelun sisällölle (uudelleenlaadittu)
Perheenyhdistämisdirektiivi	Neuvoston direktiivi 2003/86/EY oikeudesta perheenyhdistämiseen
PL	Suomen perustuslaki (731/1999)
Paluudirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/115/EY jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi
SEUT	Sopimus Euroopan unionista
Tutkija- ja opiskelijalaki	Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella (719/2018)

Työnantajasanktiodirektiivi Euroopan parlamentin ja neuvoston 18 päivänä kesäkuuta 2009 antama direktiivi 2009/52/EY maassa laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten työnantajiin kohdistettavia seuraamuksia ja toimenpiteitä koskevista vähimmäisvaatimuksista

UIKL Ulkomaalaislaki (301/2004)

UMA Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmä

UNHCR YK:n pakolaisjärjestö, the Office of the High Commissioner for Refugees

VanHL Vanhemmuuslaki (775/2022)

Vapaan liikkuvuuden direktiivi

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/58/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta

Vastaanottodirektiivi Euroopan parlamentin ja neuvoston 26 päivänä kesäkuuta 2013 antama direktiivi 2013/33/EU kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden vastaanottoa jäsenvaltioissa koskevista vaatimuksista (uudelleenlaadittu)

VastaanottoL Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (1746/2011), eli ns. vastaanottolaki

VTJ Väestötietojärjestelmä

Symbolit

Ohje sisältää alla esiteltyjä symboleja, jotka korostavat erityistä huomiota vaativia ja ohjetta täydentäviä asioita.

Huomioitavaa – Tärkeä tai erityistä huomiota vaativa asia

Soveltamislinjaus – Migrin tekemä erityistä huomiota vaativa soveltamislinjaus

Oikeustapaus tai muu päätös – Tuomioistuinten ja Migrin tekemät päätökset

Lisätieto – Läpikäytävää aihealuetta täydentävä tieto

Tarkistuslista – Tekstin aikaisempia sisältöjä yhteen kokoava lista

Kolme pistettä kertoo erityistä huomiota vaativan asian, päätöksen, soveltamislinjauksen, lisätiedon tai tarkistuslistan päättymisestä. Pisteet on merkitty samalla värillä, kuin sitä ennen käytetty symboli.

Versioluettelo

<u>Versionumero</u>	<u>Päivämäärä</u>	<u>Sivut/kohdat</u>	<u>Kuvaus tehdyistä muutoksista</u>
2. versio	9.4.2025	202 / 7.5.2	Muokattu takaisinottomenettelyä koskevaa ohjeistusta
3. versio	28.5.2025	65 / 4.1.1 68 / 4.1.2 75 / 4.5	Muokattu maahantulokieltoa ja käännyttämistä koskevaa ohjeistusta
4. versio	17.6.2025	8.4.1, 8.4.2, 8.4.3, 8.5, 8.6, 8.7, 8.8, 8.9, 8.10 Poistettu: 8.9.1, 8.9.2, 8.9.3, 8.9.4, 8.9.5, 8.9.6, 8.11 Lisätty: 8.8.1, 8.8.2, 8.8.3, 8.8.4, 8.8.5	<p>Muokattu ohjetta paremmin kansalaisuusasioihin sopivaksi, yhdistetty eri kohdissa olleita tekstejä selkeämmäksi kokonaisuudeksi, siirretty tekstiä paremmin sopivan otsikon alle, yhdistetty tekstejä yhden otsikon alle, poistettu turhaksi katsottu kappale ja päivitetty lapsen kansalaistamisen edellytyksiä asumisaikaan tehdyn linjauksen myötä.</p> <p>Alkuperäinen kohta 8.6 (Lapsen oikeus vanhempiensa Suomen kansalaisuuteen) poistettu ja korvattu kohdalla 8.6 Isyyden tai äitiyden kumoamisen vaikutus lapsen kansalaisuuteen.</p> <p>Poistettu kohta 8.9.1 Kansalaisuushakemuksen tai ilmoituksen tekeminen lapselle siirretty kohtaan 8.8.1.</p> <p>Aikasempi kohta 8.11 poistettu ja siirretty kohtaan 8.10 (Sijaissyntyys ja lapsen kansalaisuus)</p> <p>Muokattu ohjeen Lapsen alaikäisyys-lukua vastaamaan perheenyhdistämistä koskevia 16.6.2025 voimaantulleita lakimuutoksia. Lisätty samaan kappaleeseen Maahanmuuttovirastossa 9.6.2025 tehdyn linjauksen mukainen ohjeistus UlkL 38 § 1 momentin viimeisen virkkeen tulkinnasta. Lisätty lukuun seuraavat väliotsikot:</p>

	25.6.2025	6.3.2	<p>Poikkeaminen vaatimuksesta perheenkokoajan oleskeluluvasta perhesidehakemuksen vireilletulopäivänä.</p> <p>Lapsen alaikäisyyden määrittäminen kansainvälistä suojelua saaneiden perheenjäsenten hakemuksissa.</p> <p>Kolmen kuukauden aikarajasta poikkeaminen.</p>
5. versio	5.1.2026	5 6.3.3.4 6.8.2 7.4.4	<p>Muokattu luvun 5 otsikko muotoon: Asianosaisen tiedonsaanti- ja valitusoikeus. Muokattu ko. lukua asianosaisen valitusoikeutta koskevin osin ja korvattu vanhentunut ohjeistus päivitetyllä ohjetekstillä.</p> <p>Lisätty luvun 5 loppuun linkki ohjeen Zambrano-periaatetta koskevaan lukuun 6.8.2.</p> <p>Lukuun 6.3.3.4 lisätty tiivistelmä KHO:n ennakkopäätöksestä.</p> <p>Lukua 6.8.2 täydennetty tarkentavalla ohjeistuksella sekä lisätty tiivistelmät EUT-tuomioista sekä KHO ennakkopäätöksestä. Luvun loppuun lisätty myös tarkistuslistat riippuvuussuhteen arvioinnin tueksi.</p> <p>Ikätutkimusta koskevaan lukuun 7.4.4 lisätty huomiona maininta mahdollisuudesta ikätutkimukseen tekemiseen myös jatkolupavaiheessa.</p>

--	--	--	--

OSA I: NORMIT, SUOSITUKSET, PERHEOIKEUS SEKÄ LAPSEN EDUN KÄSITE

1 Lapsen etu

1.1 Yleistä lapsen edusta

1.1.1 Lapsen edun merkitys ja miksi lapsen etua selvitetään?

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti numero 14, kohta 37 mukaan lapsen edulla on vahva asema lasten erityisaseman ja haavoittuvuuden vuoksi. Lapsilla on aikuisia vähemmän mahdollisuuksia saada etunsa otetuksi tehokkaasti huomioon. Lapsia koskevia päätöksiä tekevien henkilöiden pitää sen vuoksi olla selkeästi tietoisia lapsen edusta, jotta se ei jää huomioimatta.

Alaikäinen on lähtökohtaisesti heikoin osapuoli tilanteissa, joissa aikuisten tai yhteiskunnan edut ovat ristiriidassa lapsen edun kanssa. Viranomaisten tehtävänä onkin valvoa, että lapsen etu toteutuu. Lapsen edun periaate on nimenomaisesti kirjattu sekä lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen että keskeisiin lapsia koskeviin kansallisiin lakeihin. Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus on Suomessa voimassa olevaa oikeutta. (HaVM 4/2004 vp)

LOS 3 artiklan mukaan kaikissa hallintoviranomaisten toimissa, jotka koskevat lapsia, pitää ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu. Maahanmuuttoviraston kannalta keskeisessä kansallisessa lainsäädännössä lapsen edusta säädetään muun muassa Ulkl 6 §:ssä. Ulkl 6 §:n sääntelyllä kiinnitetään viranomaisten huomiota siihen, että yleissopimuksen velvoitteet tulevat täytetyiksi. Sen mukaan ulkomaalaislain nojalla tapahtuvassa päätöksenteossa, joka koskee kahdeksaatoista vuotta nuorempaa lasta, pitää kiinnittää erityistä huomiota lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin.

Luvan hakijana olevaa lasta pitää kohdella ensisijaisesti lapsena. Myös täysi-ikäisyyttä lähestyvää lasta pitää kohdella lapsena ja taata hänelle lapsen oikeuksien täysimääräinen toteutuminen. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on korostanut kaikkien alle 18-vuotiaiden kohtelemista lapsina suosituksissaan, joita se antoi selvityksessään Lapset ilman perhettä – Kansainvälistä suojelua saaneiden alaikäisten perheenyhdistäminen (2020). Lapsen etu pitää ottaa huomioon asian käsittelyn kaikissa vaiheissa. Lapsen edun huomioiminen asian käsittelyn kaikissa vaiheissa voi tarkoittaa myös menettelyllisiä takeita. Näitä ovat esimerkiksi velvollisuus kuulla lasta ja ottaa hänen mielipiteensä huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, arvioida lapsen tarvetta omalle avustajalle tai edunvalvojalle, pyytää lausuntoa lapsen edusta tai huolehtia siitä, että tietojen luovuttaminen huoltajille ei vaaranna lapsen turvallisuutta.

1.1.2 Lapsen edun ensisijaisuus

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti numero 14 mukaan lapsen etu pitää ottaa huomioon LOS 3 artiklan edellyttämällä tavalla ensisijaisesti. Lapsia pitää kohdella tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa

itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (PL 6 § 3 mom.). Päätöksenteossa pitää kiinnittää erityistä huomiota lapsen etuun, kehitykseen ja terveyteen Ulkl 6 §:n mukaisesti. Ei ole kuitenkaan poissuljettua antaa lapsen edun ohella merkitystä muille näkökulmille tasapainoa haettaessa. Lapsen edun ensisijaisuus tarkoittaa sen korkeaa prioriteettia. YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen edun ensisijaisuus tarkoittaa, että lapsen etua ei pidä arvioida samalla tasolla kuin muita arvioitavia seikkoja. Lapsen edun vahvaa asemaa oikeuttaa lapsen erityinen asema: riippuvaisuus, kehitysaste, oikeudellinen asema ja usein myös äänioikeudettomuus. Lapsia koskevissa asioissa päätöksentekijöiden pitää olla tietoisia lasten edusta.

Lapsen oikeus saada etunsa ensisijaisesti huomioonotetuksi on katsottu ihmisoikeudeksi, jonka rajoittaminen vaatisi ihmisoikeuksien rajoittamisen mahdollistavia perusteluja. (Kallio, Heikki, Toomas Kaarel Kotkas, and Jaana Palander. *Ulkomaalaisoikeus*. Alma Talent, 2018.)

Esimerkiksi ulkomaalaislaissa säädetyt oleskeluluvan myöntämisen edellytykset koskevat lähtökohtaisesti myös lapsia ja lapsiperheitä. Päätöksenteossa ei sen vuoksi ole kyse vain sen arvioimisesta, mikä ratkaisuvaihtoehdoista parhaiten vastaa lapsen etua. Sen sijaan yleensä on kyse siitä, onko jokin ratkaisuvaihtoehto sillä tavoin vakavasti lapsen edun vastainen, että oleskeluluvan myöntämisen laissa säädetyistä edellytyksistä pitäisi joko poiketa, tai lupa pitäisi jättää myöntämättä, vaikka edellytykset muutoin täytyisivät. Siten lapsen etu voi tapauskohtaisen kokonaisharkinnan perusteella edellyttää oleskeluluvan myöntämisen edellytyksistä poikkeamista.

1.1.3 Lapsen edun käsite

Lapsen edun sisältöä ei ole määritelty tarkemmin ulkomaalaislaissa, eikä sen merkitystä ole muutoinkaan määritelty yhtenäisesti. Ulkomaalaislakia koskevan hallituksen esityksen (HE 28/2003) mukaan lapsen etu on aina yksilöllinen ja sidottu lapsen kulloiseenkin elämäntilanteeseen. Lapsen etua pitää harkita kokonaisuudessaan ottaen huomioon lapsen yksilölliset tarpeet, toivomukset ja mielipiteet. Oikeudellisissa ja hallinnollisissa ratkaisuissa on keskeistä, että päätöksentekijä selvittää, mikä ratkaisu juuri kyseisessä tapauksessa on kyseisen lapsen edun mukainen. Hallituksen esityksessä korostetaan sosiaalityöntekijöiden asemaa lapsen etua selvittäessä. Alaikäisten hakijoiden hakemuksia arvioitaessa pitää myös ottaa huomioon, että alaikäiset lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuva ryhmä, ja että heillä voi olla tästä syystä vahvempia perusteita esimerkiksi kansainvälisen suojelun myöntämiselle kuin aikuisilla.

Hallintovaliokunnan ulkomaalaislakia koskevan mietinnön (HaVM 4/2004 vp) mukaan lapsen edun arvioiminen ja lapsen kuuleminen korostuu ulkomaalaislain mukaisessa päätöksenteossa erityisesti turvapaikka-asioissa ja myönnettäessä oleskelulupia perhesiteen perusteella. Lasta koskevissa ratkaisuissa on keskeistä, että päätöksentekijä selvittää, mikä ratkaisu on juuri kyseessä olevan lapsen edun mukainen. Lapsen etu on aina yksilöllinen ja sidottu lapsen kulloiseenkin elämäntilanteeseen. Lapsen edun toteutumisessa lapsen kuulemisella on olennainen merkitys. Hallintovaliokunta katsoo jo Ulkl 7 §:n mukaisen viranomaisen yleisen selvittämisvelvollisuuden edellyttävän

lähtökohtaisesti, että kaikissa tilanteissa, joissa on kysymys ulkomaalaislakiin perustuvasta lasta koskevasta päätöksenteosta, pitää olla käytettävissä lastensuojelukysymyksiin perehtyneen asiantuntijan näkemys lapsen edusta. UklL 6 §:n perustelujen (HE 28/2003 vp, s. 119) mukaan sosiaalityöntekijät ovat usein keskeisessä asemassa, kun selvitetään lapsen mielipidettä ja etua viranomaisratkaisuisissa.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on käsitellyt lapsen etua yleiskommentissaan numero 14. Sen mukaan lapsen etu on dynaaminen ja kehittyvä käsite, jonka sisältö määrittyy tapauskohtaisten olosuhteiden mukaan. Yksittäistapauksessa otetaan huomioon lapsen henkilökohtainen tausta, tilanne ja tarpeet. Myös UNHCR on käsitellyt lapsen etua suuntaviivoissaan, joiden mukaan lapsen etu kuvaa laajasti lapsen hyvinvointia ja sisältää useita tekijöitä, kuten lapsen iän, kypsyysasteen, vanhempien läsnä- tai poissaolon lapsen elämässä sekä lapsen elinympäristön ja kokemukset.

Lapsen etu on sidoksissa lapsen kulloiseenkin elämäntilanteeseen. Sen sisältö riippuu myös lapsen iästä ja kehitystasosta. Lapsen etua pitää arvioida lapsen oikeuksien yleissopimuksen hengessä.

1.2 Lapsen edun elementtejä ja niiden tunnusmerkkejä

1.2.1 Mitä lapsen edun elementit ovat?

Lapsen etua on eri lähteissä hahmoteltu osin eri tavoin, eikä ole olemassa yhtä oikeaa tai sitovaa tapaa määrittellä sen sisältöä. Lapsen etu määräytyy kunkin yksittäistapauksen olosuhteiden perusteella. Lapsen edun keskeisiä elementtejä ovat pyrkineet määrittämään useat eri tahot, kuten YK:n lapsen oikeuksien komitea ja UNHCR. Aihetta on tarkasteltu myös oikeuskirjallisuudessa. Lapsen edun elementtejä on lain tasolla avattu tarkemmin esimerkiksi lastensuojelulaissa. Vaikka laki koskeekin lastensuojeluasioita, ovat sen mukaiset lapsen edun tunnusmerkit luonteeltaan yleismaailmallisia. Niitä on vakiintuneesti käytetty tulkinnan apuna myös ulkomaalaislain mukaisissa asioissa.

YK:n lapsen oikeuksien komitean, UNHCR:n ja lastensuojelulain pohjalta lapsen etu on tässä yhteydessä jaettu karkeasti neljään pääelementtiin, joista kuhunkin sisältyy erilaisia osatekijöitä:

1. turvallisuus;
2. perhe ja läheiset ihmissuhteet;
3. hyvinvointi, kehitys ja identiteettitarpeet; sekä
4. lapsen oikeus osallistua häntä itseään koskevaan päätöksentekoon ja oikeus ilmaista mielipiteensä sekä näkemyksensä.

Ulkomaalaislakia koskevan hallituksen esityksen (HE 28/2003 vp) mukaan lapsen etu on aina yksilöllinen ja sidottu lapsen kulloiseenkin elämäntilanteeseen. Yksittäistapausta arvioitaessa pitää huomioida lapsen kokonaistilanne ja arvioida, mikä on lapsen edun mukaista nyt ja tulevaisuudessa – sikäli kun lyhyen, keskipitkän tai pitkän aikavälin vaikutuksia

on mahdollista arvioida. Elementtien merkitystä pitää pyrkiä arvioimaan lapsen kokemusmaailmasta ja näkökulmasta käsin. Elementtejä arvioitaessa pitää huomioida esimerkiksi lapsen ikä, sukupuoli, kehitystaso ja kokemukset.

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti numero 14 mukaan lapsen edun elementtejä tarkasteltaessa pitää huomioida lapsen, sekä ikänsä että kehityksensä puolesta, muista riippuvainen ja haavoittuva asema. Alaikäisyyden lisäksi haavoittuva asema voi ilmetä muinakin tekijöinä, kuten lapsen vammaisuus, vähemmistöryhmään kuuluminen, suojelua hakevat ja saaneet lapset, lapset hyväksikäytön uhreina ja katulapset. Haavoittuvassa asemassa olevan lapsen tilannetta pitää arvioida lapsen oikeuksien ohella myös muiden kansainvälisten sopimusten, kuten vammaisten oikeuksia koskevan sopimuksen tai pakolaissopimuksen, näkökulmasta. Haavoittuvuuden aste vaihtelee yksilöllisten olosuhteiden mukaan ja jokainen lapsi on ainutlaatuinen.

Lastensuojelulain 4 §:n mukaan lapsen etua arvioitaessa pitää kiinnittää huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle:

- tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
- mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon;
- taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen;
- turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;
- itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen;
- mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan;
- kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.

Seuraavissa kappaleissa kuvataan tarkemmin lapsen edun eri elementtien sisältöä. Kuvaus on tarkoitettu taustatiedoksi päätöksentekijöille ja käsittelijöille Maahanmuuttovirastossa. Päätöksen perusteluissa tulisi ilmetä kaikki kyseistä lasta koskevat olosuhteet, elementit, jotka on katsottu olennaiseksi sekä minkälainen painoarvo kullekin elementille on juuri siinä tapauksessa annettu. Kaikkia lapsen edun elementtejä osatekijöineen ei aina ole välttämätöntä käydä perusteellisesti läpi jokaisessa yksittäisessä asiassa. Päätöksentekijän ja asian käsittelijän tehtävänä on tunnistaa kunkin tapauksen kannalta oleelliset seikat.

1.2.2 Perhe ja läheiset ihmissuhteet

Lapsen etu koostuu useista elementeistä, joita pitää arvioida suhteessa ratkaisuvaihtoehtoihin. Myös eri elementtien väliset syy- ja seuraussuhteet pitää ottaa huomioon. Näitä elementtejä käsitellään tarkemmin jäljempänä. Kaikki lapsen edun elementit liittyvät läheisesti toisiinsa. Esimerkiksi lapsen mahdollisuus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin sekä mahdollisuus saada kehitystasonsa mukaista huolenpitoa ovat riippuvaisia perheestä ja muista läheisistä ihmissuhteista. LSL 4 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan lapsen etua arvioitaessa pitää kiinnittää huomiota muun muassa siihen, miten eri

toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet.

Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti numero 14 mukaan lapsen edun yksi elementti on lapsen perheympäristön ja suhteiden säilyttäminen. Lapsen edun arvioiminen on välttämätöntä tilanteessa, jossa päätös voi johtaa lapsen eroon vanhemmistaan tai muista hänelle läheisistä henkilöistä.

UNHCR:n antamien suositusten lapsen edun määrittämiseksi mukaan side vanhempiin, muihin läheisiin sukulaisiin tai lapselle tärkeisiin henkilöihin on oleellinen tekijä lapsen etua arvioitaessa. Lapsen läheisten ihmissuhteiden jatkuvuus tukee esimerkiksi lapsen turvallisuudentunnetta. Myös samaistuminen vanhempiinsa on tärkeää lapsen kehitykselle. Lapsi omaksuu yhteisönsä arvoja ja normeja sekä kehittää empatiakykyä suhteessa toisiin. Yhteyksien jatkumisella ulkoiseen ympäristöön, kuten ihmisiin ja paikkoihin, on tärkeä psykologinen vaikutus lapsen sisäisen vakauden kehittymiseen ja ylläpitämiseen.

Lastensuojelulain mukaan huomiota pitää kiinnittää siihen, miten ratkaisu turvaa lapselle mahdollisuuden saada ymmärrystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon. Arvioinnissa pitää ottaa huomioon lapsen riippuvaisuus aikuisista, erityisesti vanhemmistaan tai muista hänestä päivittäin huolehtivista aikuisista. Yksintulleet -projektin loppujulkaisun mukaan lapsen mahdollisuus saada ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä liittyy läheisiin ja jatkuviin ihmissuhteisiin (Alanko, S., I. Marttinen, and H. Mustonen. "Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet-projektin loppujulkaisu. Yhteiset Lapsemme–All Our Children ry." (2011)).

UNHCR:n antamien suositusten lapsen edun määrittämiseksi mukaan arvioinnissa huomioon otettavia, perheen ja läheisten ihmissuhteiden säilyttämiseen liittyviä tekijöitä ovat muun muassa:

- suhteen laatu ja kesto,
- lapsen kiintymyksen aste (sisaruksiin, muihin perheenjäseniin, muihin aikuisiin yhteisössä tai muihin mahdollisiin huolenpitäjiin),
- eron tai hoitajan vaihtumisen mahdollinen vaikutus lapseen,
- nykyisten ja mahdollisten hoitajien kyky huolehtia lapsesta; sekä
- lasta lähellä olevien henkilöiden näkemykset.

UNHCR:n edellä mainittujen suositusten mukaan lapselle läheisten ja tärkeiden ihmissuhteiden pysyvyyden huomioimisessa lapsen etua voidaan joutua arvioimaan myös tilanteissa, joissa lapsi ei itse suoraan ole oleskelulupa-asiassa asiakkaana. Lapsen etu pitää ottaa huomioon päätöksissä ja toimissa, jotka koskevat lapsia suoraan tai välillisesti. Esimerkiksi tapauksessa M.A v. Belgia (C-112/20) Unionin tuomioistuin totesi, että lapsen etu pitää ottaa huomioon silloin kun palauttamispäätös koskee alaikäistä lasta, mutta myös silloin kun palauttamispäätös koskee alaikäisen vanhempaa.

UNHCR:n suositukset huomioiden, jos lapsi joutuu Maahanmuuttoviraston päätöksen vuoksi eroon vanhemmistaan tai huoltajistaan, pitää selvittää sekä vanhemman tai huoltajan että lapsen näkemykset ja arvioida niiden painoarvoa. Harkintaan vaikuttavat myös suhteen laatu, erottamisen

todennäköiset seuraukset sekä vanhempien tai laajennetun perheen kyky huolehtia lapsesta, tapaamisoikeudet sekä se, onko yhteydenpitoa mahdollista jatkaa päätöksen jälkeen.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on EIS:n 8 artiklaa koskevassa päätöskäytännössään katsonut, että valtioilla on lähtökohtaisesti oikeus kontrolloida ulkomaalaisten maahantuloa ja maassa oleskelua. EIS ei siten takaa ulkomaalaisille oikeutta saapua tai oleskella tietyssä valtiossa, eikä oikeutta valita sopivinta paikkaa perhe-elämänsä viettämiseen.

Kun pyritään löytämään oikeudenmukainen tasapaino yksilön ja yhteiskunnan kilpailevien intressien välillä, huomioon otettavia seikkoja voivat esimerkiksi olla:

- missä määrin perhe-elämä tulisi rikkoutumaan,
- miten vahvoja siteet sopimusvaltioon ovat,
- onko perheen asumiselle kyseisen ulkomaalaisen kotimaassa ylipääsemättömiä esteitä, sekä se
- onko asiassa maahanmuuton valvontaan tai yleiseen järjestykseen liittyviä seikkoja, jotka puoltavat maahan pääsyn epäämistä.

UNHCR pitää ilman vanhempiaan olevan alaikäisen mahdollisuutta perheen yhdistämiseen tyypillisesti lapsen edun mukaisena. Samalla UNHCR korostaa vanhempien tai huoltajien jäljittämistä sekä sen tulosten ja lapsen perhesuhteiden toteamisen merkitystä. Lisäksi UNHCR korostaa yhteyden saamisen merkitystä vanhempiin tai perheeseen, sekä sitä, haluaako perhe yhdistyä, ja syitä mahdolliselle haluttomuudelle.

Lapsen etu ei aina edellytä oleskeluluvan myöntämistä ilman huoltajaa Suomessa olevan lapsen perheenjäsenelle, vaikka läheisten suhteiden ylläpito ja jatkuvuus onkin yksi lapsen edun elementeistä. Harkintaan vaikuttavat jokaisen yksittäisen tapauksen kaikki olosuhteet, kuten eroon johtaneet syyt ja perheenyhdistämisen mahdollisuus kotimaassa tai muussa maassa. Esimerkiksi perheenyhdistäminen maassa, jossa muu perhe jo asuu, voi olla lapsen edun mukaista.

1.2.3 Turvallisuus

Yleissopimuksen lapsen oikeuksista (SopS 59-60/1991) mukaan turvallisuus lapsen edun elementtinä kattaa väkivallan suojan, hyväksikäytön ja heitteillejätön suojan, lapsen fyysisen, psyykkisen ja tunteellisen kehityksen turvaamisen, syrjinnänkiellon ja viime kädessä oikeuden elämään. Turvallisuuteen sisältyy lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä ruumiilliseen ja henkiseen koskemattomuuteen, lapsen suojelu fyysiseltä ja psyykkiseltä väkivallalta, hyväksikäytöltä, laiminlyönniltä, ihmiskaupalta, pakkotyöltä ja aseellisten konfliktien aiheuttamilta uhkilta, kuten lapsisotilaaksi rekrytoinnilta.

LSL 4 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan kussakin tapauksessa pitää arvioida, miten eri toimenpidevaihtoehdot tai ratkaisut turvaavat lapselle turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden.

Monissa ulkomaalaislain mukaisissa asioissa turvallisuutta arvioidaan myös muutoin kuin lapsen edun osana. Esimerkiksi maan turvallisuustilannetta arvioidaan kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa. Turvallisuuteen liittyvät seikat ovat tärkeitä myös arvioitaessa paluumahdollisuutta. Turvallisen kasvuympäristön merkkejä arvioitaessa pitää huomioida lapsen haavoittuvuus sekä hänen lähtömaansa fyysiset tai psyykkiset uhat. Huomioon otettavia seikkoja ovat esimerkiksi turvallisuustilanne lapsen kotialueella sekä lapsen perheessä mahdollisesti jo aiemmin koettu vahinko, sen esiintymistiheys ja -tapa sekä se, onko aiemmin koetun vahingon toistuminen todennäköistä. Lisäksi pitää arvioida, ovatko aiemman vahingon aiheuttaneet perussyyt yhä olemassa. (Vertaa UNHCR:n antamat suositukset lapsen edun määrittämiseksi (toukokuu 2008) s. 97.)

Toisaalta turvallisuustekijä ei ole aina keskiössä, kun harkitaan luvan myöntämistä muissa oleskelulupa-asioissa. Turvallisuuteen liittyviä seikkoja voi kuitenkin tulla esiin myös niin sanotuissa tavanomaisissa oleskelulupa-asioissa (perheside, opiskelu, työ). Esimerkiksi lapsi tai hänen edustajansa voi vastustaa luvan myöntämistä lapsen turvallisuuteen liittyvien seikkojen vuoksi tai kun on arvioitu mahdollisuutta viettää perhe-elämää muussa maassa.

1.2.4 Hyvinvointi-, kehitys- ja identiteettitarpeet

Lapsen hyvinvointi-, kehitys ja identiteettitarpeet sisältävät useita lastensuojelulain 4 §:n 2 momentin 1-3 ja 7 kohtien mukaisia lapsen edun kriteereitä; lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin, iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon, taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen turvaamisen, sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen. Lisäksi pykälän 5 kohta koskee lapsen mahdollisuutta itsenäistymiseen ja kasvamista vastuullisuuteen.

Esisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja oikeuksien turvaamisesta on lapsen huoltajilla (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 4 §). Viimekätinen vastuu lapsen hyvinvoinnin ja oikeuksien turvaamisesta on kuitenkin julkisella vallalla ja viranomaisilla.

Lapsen hyvinvointia, kehitys- ja identiteettitarpeita arvioitaessa pitää huomioida sekä lapsen että perheen ja lapselle läheisten ihmisten yksilöllinen tilanne. Perheen tilanteeseen voivat vaikuttaa esimerkiksi lähtömaan tilanne, haavoittuvuudet, suojelun tarve, terveydentila, koulutus tai sosioekonominen tausta. Lapsen tilanteeseen vaikuttaa niin ikään perheen tilanne, mutta myös lapsen oma henkilökohtainen tilanne, kuten sukupuoli, seksuaali- ja sukupuoli-identiteetti, kansallisuus, etnisyys, uskonto, ikä ja terveydentila.

Tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen tarkoittaa esimerkiksi ravitsevaa ruokaa ja juomaa, joka ottaa huomioon kulttuuriset tavat, säänmukaista vaatetusta, levonsaantia ja lapsen nukkumaanmenosta sekä sairaan lapsen hoidosta huolehtimista, samoin kuin kriisi- tai traumaterapian saatavuutta (Alanko, S., I. Marttinen, and H. Mustonen. "Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet-projektin loppujulkaisu. Yhteiset Lapsemme–All Our Children ry." (2011) s. 51).

län ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon turvaamisen konkreettisia merkkejä ovat muun muassa tarpeellisten ja kehityksenmukaisten rajojen asettaminen lapsen käytökselle, koulunkäynnin tukeminen ja vapaa-ajan toimintojen valvominen. (Alanko, S., I. Marttinen, and H. Mustonen. "Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet-projektin loppujulkaisu. Yhteiset Lapsemme–All Our Children ry." (2011))

Taipumuksia ja toivomuksia vastaavaa koulutusta turvaavat kannustaminen opiskeluun sekä ammatinvalinnan ohjaus realististen uratoiveiden löytämiseksi. (Alanko, S., I. Marttinen, and H. Mustonen. "Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet-projektin loppujulkaisu. Yhteiset Lapsemme–All Our Children ry." (2011))

Kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen tapahtuu luomalla lapselle mahdollisuus ylläpitää äidinkieltään puhumalla, kuuntelemalla, lukemalla ja opiskelemalla. Lapsi tarvitsee yhteydenpitoa omaan kulttuuriinsa (henkilösuhteet, kirjallisuus, musiikki, taide ja ruokakulttuuri) omassa elinympäristössään tai esimerkiksi internetin välityksellä. Lapsella on oltava mahdollisuus myös oman uskontonsa harjoittamiseen. (Alanko, S., I. Marttinen, and H. Mustonen. "Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet-projektin loppujulkaisu. Yhteiset Lapsemme–All Our Children ry." (2011))

Ymmärtämyksen ja hellyyden saamisen tunnusmerkkejä sekä niiden ilmenemistä käytännössä on käsitelty jo edellä. Lapsen mahdollisuus saada ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä on hyvinvointi-, kehitys- ja identiteettitarpeiden elementin osatekijä. Sen konkreettisia merkkejä ovat esimerkiksi aikuinen, jolla on aikaa lapselle, ja johon lapsi voi tukeutua. Samoin tärkeää on se, voiko lapsi kertoa jollekin ajatuksistaan, tunteistaan ja toiveistaan ja miten voidaan vahvistaa lapsen identiteettiä. (Alanko, S., I. Marttinen, and H. Mustonen. "Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet-projektin loppujulkaisu. Yhteiset Lapsemme–All Our Children ry." (2011))

Lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen oikeus terveyteen on keskeinen tekijä arvioitaessa lapsen etua. Erillinen elementti on myös lapsen oikeus koulutukseen, samoin identiteetti, johon sisältyy monia ominaisuuksia, kuten sukupuoli, sukupuolinen suuntautuminen, kansallinen alkuperä, uskonto ja uskomukset, kulttuurinen identiteetti sekä persoonallisuus.

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti numero 14 mukaan lapsen perustarpeiden ilmaiseminen riippuu lapsen persoonallisista, fyysisistä, sosiaalisista ja kulttuurisista seikoista sekä lapsen kehittyvistä valmiuksista, vaikka perustarpeet ovatkin universaaleja. Oikeus oman identiteetin säilyttämiseen (LOS 8 artikla) pitää ottaa huomioon arvioitaessa lapsen edun toteutumista. Arvioinnissa pitää ottaa huomioon, että uskonnollisiin ja kulttuurisiin arvoihin sekä perinteisiin liittyvät käytännöt saattavat olla ristiriidassa lapsen oikeuksien kanssa. Ne eivät välttämättä ole lapsen edun mukaisia.

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti numero 14 mukaan lapsen hyvinvointi kattaa laajasti ymmärrettynä lapsen aineelliset, fyysiset,

opetukselliset ja emotionaaliset perustarpeet, sekä lapsen hellyyden ja turvallisuuden tarpeet.

UNHCR:n mukaan lapsen etua arvioitaessa huomioon otettavia kehitys- ja identiteettitarpeita ovat muun muassa lapsen kulttuurinen ja yhteisöllinen verkosto. Siihen kuuluvat lapsen etnisen, uskonnollisen, kulttuurisen ja kielellisen taustan jatkuvuus, lapsen ominaisuuksien kuten iän, sukupuolen ja kykyjen arviointi, erityiset fyysiset ja tunne-elämän tarpeet, fyysisen ja henkisen terveyden arviointi sekä koulutukselliset tarpeet ja mahdollisuudet siirtyä menestykselliseen aikuisuuteen. Myös sairaan lapsen mahdollisuus saada elintärkeää lääketieteellistä hoitoa sisältyy tähän lapsen edun elementtiin. (UNHCR:n suositukset lapsen edun määrittämiseksi 2008 s. 98)

Lapsen hyvinvointi-, kehitys ja identiteettitarpeita arvioitaessa pitää huomioida myös lapsen fyysinen kunto, mahdolliset sairaudet tai vammat sekä esimerkiksi väkivaltakokemuksen tai trauman aiheuttamat psykologiset seuraukset. (Vertaa Alanko, S., I. Marttinen, and H. Mustonen. "Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet-projektin loppujulkaisu. Yhteiset Lapsemme–All Our Children ry." (2011) s. 24)

1.2.5 Lapsen osallistuminen

Lapsella, jolla on kyky muodostaa oma näkemys häneen vaikuttavasta asiasta, on oikeus mielipiteensä ilmaisuun (LOS LOS Artikla 12). LSL 4 §:n 2 momentin 6 kohdan mukaan huomiota pitää kiinnittää myös siihen, miten ratkaisu tai toimenpidevaihtoehdot turvaavat lapselle mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan. Käytännössä lapsen osallistuminen turvataan kuulemalla lasta häntä itseään koskevista asioista lain edellyttämällä tavalla. Lapsella on myös oikeus olla ilmaisematta näkemyksiään.

UNHCR:n antamien suositusten lapsen edun määrittämiseksi mukaan lapsen on saatava osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja ilmaista oma näkemyksensä. Tämä ei kuitenkaan merkitse, että lapsella pitäisi olla oikeus tehdä päätöksiä häntä itseään koskevista asioista. Päätöksenteossa merkitystä on myös sillä, onko tieto lapsen toiveista ja tunteista saatu suoraan lapselta. Lapsen kyky arvioida ja ymmärtää eri vaihtoehtojen merkitys pitää ottaa huomioon päätöksenteossa.

Esimerkiksi turvapaikka-asiassa lapselta voidaan saada tietoa muun muassa lapsen ja hänestä aiemmin huolehtineiden henkilöiden suhteen laadusta, eron ja turvallisuusriskien syistä, lapsen näkemyksistä ja peloista eri päätösvaihtoehtojen suhteen, sekä lapsen aiemmista kokemuksista, jotka voivat vaikuttaa päätökseen. Tätä käsitellään luvussa 7.3. Lapsen turvapaikkahakemuksen käsittely.

[Linkki – Luku 7.3. Lapsen turvapaikkahakemuksen käsittely](#)

Lapsen osallistuminen häntä koskevaan päätöksentekoon edellyttää lapsiystävällisiä toimintatapoja ja erityistarpeiden huomiointia. Kuulemisessa pitää käyttää ilmaisia, jotka vastaavat lapsen ikää ja kehitystasoa. Voidakseen ottaa kantaa asiaan, lapsi tarvitsee tietoa menettelytavoista,

aikatauluista sekä omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Lapselle pitää tarjota tietoa hänen ymmärtämällään tavalla.

Lapsen etua selvittäessä on yleensä tarpeen kuulla myös lasta lähellä olevia henkilöitä sekä mahdollisesti myös sosiaaliviranomaisia. Esimerkiksi sen arvioiminen, pystyvätkö vanhemmat tai yhteisö pitämään huolta lapsesta, voi edellyttää sosiaaliviranomaisen näkemyksen selvittämistä. Sosiaalityöntekijän lausunnon on tarkoitus tukea lapsen edun arviointia päätöksenteossa. Ulkomaalaislakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 28/2003 vp) korostetaan sosiaalityöntekijöiden keskeisestä asemaa selvittäessä lapsen mielipidettä ja etua viranomaisratkaisussa.

1.2.6 Esimerkkejä elementtien punninnasta

Lapsen etu harvoin määrittyy yhden yksittäisen tekijän kautta. Sen sijaan kyse on useiden toisiinsa nähden kilpailevien etujen ja vaihtoehtojen punninnasta. Päätöksessä pitää avata niitä lapsen olosuhteita ja lapsen edun elementtejä, joita asiassa on pidetty merkityksellisinä lapsen edun arvioinnin kannalta. Yksittäisiä elementtejä pitää arvioida itsenäisesti, mutta myös kokonaisharkinnallisesti suhteessa toisiinsa. Tämän lisäksi on olennaista punnita elementtejä myös suhteessa muihin päätökseen vaikuttaviin olosuhteisiin ja seikkoihin, kuten oleskeluluvan myöntämisedellytyksiin.

Esimerkki turvallisuustekijän painoarvon punninnasta

Lapsen mahdollinen altistuminen haavoittumiselle ja vakavalle vahingoittumiselle menee muiden lapsen etuun vaikuttavien tekijöiden edelle. Ensisijaista on siis suojata lasta hänen perustavanlaatuisia oikeuksiaan loukkaavilta vaaroilta tai uhkilta. Turvallinen ympäristö on ensisijainen kriteeri ja altistuminen vakavalle vahingolle sulkee muut kriteerit ulkopuolelle. Jos on kyse vakavuudeltaan vähäisemmistä vahingoista, turvallisuustekijä ei automaattisesti sulje pois muita tekijöitä lapsen edun arvioinnista. (Vertaa UNHCR:n suositukset lapsen edun määrittämiseksi 2008 s. 70.)

Esimerkki lapsen edun punninnasta perheenyhdistämistapauksissa

Perheenyhdistämistä voidaan yleensä pitää lapsen edun mukaisena, tapahtuipa se sitten Suomessa tai jossain muussa maassa. Joskus perheenyhdistäminen saattaa kuitenkin altistaa lapsen vakaville väärinkäytöksille tai laiminlyönneille taikka uhata lapsen henkeä tai terveyttä. Tällöin perheenyhdistäminen ei ole lapsen edun mukaista. (UNHCR:n suositukset lapsen edun määrittämiseksi 2008.)

Perheenyhdistämisasiassa lapsen ilmaisema haluttomuus perheenyhdistämiseen ja lapsen sen perusteeksi esittämät seikat pitää arvioida huolellisesti lapsen hyvinvoinnin ja turvallisuuden näkökulmasta. Tarvittaessa asiaa pitää selvittää ja arvioida myös yhteistyössä sosiaaliviranomaisten kanssa. Samoin on toimittava silloin, jos vanhempiensa

tai muun huoltajansa kanssa turvapaikkaa hakeva lapsi tuo esiin tällaisia seikkoja.

Esimerkki perhesiteiden, sosiaalisen ja kulttuurisen verkoston ja toisaalta parempien koulutusmahdollisuuksien tai terveydenhoidon punninnasta

UNHCR on omaa toimintaansa koskevassa ohjeistuksessaan tuonut esiin, että päätöksenteossa on tärkeää ehkäistä seurauksia, jotka saattavat johtaa lapsen irrottamiseen juuriltaan. Yhteydellä ulkoiseen ympäristöön, kuten ihmisiin ja paikkoihin, on tärkeä psykologinen merkitys lapsen kehitykselle ja sisäiselle vakaudelle. Lapsen kehityksen tarpeet tulevat yleensä parhaiten saavutetuiksi, kun hän pysyy läheisessä yhteydessä perheeseensä ja sosiaaliseen sekä kulttuuriseen verkostoonsa. Lapsen etua määriteltäessä pääsyä parempiin terveydenhoitopalveluihin tai koulutukseen ei tulisi asettaa etusijalle perheenyhdistämisen kustannuksella, eikä niitä tulisi arvioida tärkeämmäksi kuin kulttuurisen jatkuvuuden ylläpitoa. Mitä vanhempi lapsi on, sitä enemmän voidaan antaa painoarvoa esimerkiksi kouluttautumismahdollisuuksille. Ollakseen lapsen edun mukaista, nuoren pitää kuitenkin päästä koulutukseen tavalla, joka ei vaikeuta hänen yhteyttään perheeseensä ja kulttuuriinsa. (UNHCR:n suositukset lapsen edun määrittämiseksi 2008.)

1.3 Lasta koskevan asian käsitteleminen ja lapsen edun selvittäminen

1.3.1 Mitä lapsen asiaa käsiteltäessä pitää ottaa huomioon?

Alaikäiset lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuva ryhmä. Kun lapsen asiaa käsitellään, lapsen aikuisia heikompi ja näistä riippuvainen asema pitää ottaa huomioon. Lisäksi pitää ottaa huomioon lapsen turvallisuuteen liittyvät näkökohdat kuten väkivallan uhka niin, ettei lapsen turvallisuus vaarannu asian selvittämisen vuoksi. On tärkeää, että päätöksentekijöillä on lapsen asian käsittelemiseen ja ratkaisemiseen riittävä, viraston sisäisen perehdytyksen ja koulutuksen kautta saatu, asiantuntemus ja ymmärrys.

Kaksitoista vuotta täyttänyttä lasta on kuultava ennen lasta koskevan päätöksen tekemistä, jos kuuleminen ei ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen mielipiteet pitää ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Myös nuorempaa lasta voidaan kuulla, jos hän on niin kehittynyt, että hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota. (UlkL 6 § 2 mom.)

Alaikäistä lasta koskevat asiat pitää käsitellä kiireellisesti (UlkL 6 § 3 mom.). Myös hallintotuomioistuimen Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi palauttamat lasta koskevat asiat pitää käsitellä kiireellisesti. Nopea käsittely on lapsen edun mukaista, mutta se ei kuitenkaan saa olla este asian riittävälle ja kattavalle selvittämiselle.

1.3.2 Lapsen edun selvittäminen ja tiedonkeruu

Hallituksen esityksen (HE 28/2003 vp) mukaan oikeudellisissa ja hallinnollisissa ratkaisuissa on keskeistä, että päätöksentekijä selvittää, mikä ratkaisu juuri tässä tapauksessa on juuri tämän lapsen edun mukainen. Lapsen edun arvioimiseksi tarvitaan lupaperusteesta riippuen tietoa muun muassa lasta

koskevista asiakirjoista ja lapsen sekä lapsen lähipiiriin kuuluvien henkilöiden kuulemisista. Lasta kuulemalla mahdollistetaan lapsen osallistuminen häntä itseään koskevaan asiaan.

Lapselta itseltään kerättävien tietojen luonne riippuu muun muassa lapsen iästä, kypsyystasosta, asiatyypistä ja muista lähteistä saatavissa olevista tiedoista. Lapsen oma näkemys päätöksentekoon vaikuttavista seikoista on tärkeää selvittää aina kun mahdollista. On hyvä huomioida, että lapsen kyky ilmaista näkemyksiään voi vaihdella eri seikkojen välillä. Tietoa voidaan tarvita myös lapsen oikeuksista ja ulkomaan lainsäädännöstä, yhteisön tavoista sekä erityisistä turvallisuusriskeistä kuten ihmiskaupasta, lasten sotilaallisesta värvämisestä tai seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta väkivallasta. Kun selvitetään maan yleistä tilannetta, voidaan hyödyntää esimerkiksi Maahanmuuttoviraston maatietopalvelulta saatavaa tietoa. Kerättyjen tietojen pitää perustua tosiasioihin ja luotettaviin tietolähteisiin.

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti No. 12 (CRC/C/GC/12), kohta 2 mukaan lapsen oikeus tulla kuulluksi ja vakavasti otetuksi on yksi LOS:n neljästä yleisperiaatteesta, jotka ovat paitsi itsenäisiä oikeuksia myös sopimuksen keskeisiä tulkintaperiaatteita. Lapsella on näin ollen oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä ja näkemyksensä itseään koskevassa asiassa. Lapsen mielipide pitää pyrkiä selvittämään mahdollisimman hyvin ja se pitää ottaa päätöksenteossa huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Kun arvioidaan, miten paljon lapsen näkemyksille voidaan antaa painoa suhteessa hänen ikäänsä ja kypsyystasoonsa, pitää ikäkysymykseen suhtautua joustavasti. Myös nuorella ihmisellä voi olla itsenäisiä ja hyviä näkemyksiä vaikeissa asioissa. Lapsen kypsyys vaikuttaa kuitenkin hänen kykyynsä ymmärtää ja arvioida eri vaihtoehtojen vaikutuksia. Lapsen edun toteutumisen kannalta on myös tärkeää puhua lapselle häntä koskevista asioista lapsiystävällisesti ja ymmärrettävästi. Kerättäessä tietoja lapselta itseltään, pitää huomioida lapsen erityinen haavoittuvuus ja tarve tulla suojelluksi asioilta, jotka vaarantavat vakavasti hänen kehitystään, hyvinvointiaan tai turvallisuuttaan.

Lapsen etua arvioitaessa pitää pyrkiä selvittämään tilanne lapsen koti-, lähtö- tai oleskelumaassa. Ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikanhakijan tai kansainvälistä suojelua saaneen lapsen kohdalla hänen tilannettaan koti- tai lähtömaassa voidaan selvittää myös muita mahdollisia jäljittämiskanavia käyttäen.

Tietojen keruu sekä lapsen edun selvittäminen ja arvioiminen vaativat usein monien eri tahojen yhteistyötä. Päätöksenteon tukena hyödynnetään sosiaaliviranomaisen ja terveydenhuoltoviranomaisen asiantuntemusta tarpeen mukaan ja siinä määrin, kuin sitä on saatavissa.

Maahanmuuttovirasto voi hankkia perhesiteen perusteella tehdystä oleskelulupahakemuksesta lausunnon perheenkokoajan koti- tai asuinpaikkakunnan sosiaali- tai terveydenhuoltoviranomaiselta (UlkL 63 §). Tätä käsitellään tarkemmin luvussa 6.2.3 Sosiaali- tai terveydenhuoltoviranomaisen lausunto. Sosiaalityöntekijän lausuntoa lapsen edusta voidaan pyytää myös kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa. Tätä käsitellään tarkemmin luvussa 7.2.3 Sosiaalityöntekijän kuuleminen lasta koskevassa turvapaikka-asiassa.

[Linkki – Luku 6.2.3 Sosiaali- tai terveydenhuoltoviranomaisen lausunto](#)

[Linkki – Luku 7.2.3 Sosiaalityöntekijän kuuleminen lasta koskevassa turvapaikka-asiassa](#)

Maahanmuuttovirasto voi tarvittaessa yksittäisessä tapauksessa pyytää asiatyypistä riippuen lausuntoa tai asian käsittelyyn liittyviä tietoja muilta viranomaisilta, esimerkiksi:

- Sosiaaliviranomaiselta tai vastaanottokeskuksesta voi pyytää sosiaalityöntekijän lausunnon lapsen edun tai perheen sisäisen tilanteen selvittämiseksi. Perhesidehakemuksista tiedonsaantioikeus perustuu Ulkl 63 §:ään ja vastaanottokeskuksesta pyydettyään lausunnon tiedonsaantioikeus perustuu Mahtilain 11 §:n 1 momentin 1 kohtaan.
- Lastensuojeluviranomaisilta voi pyytää tietoa lastensuojeluasioista ja lausuntoa lapsen edusta. Tiedonsaantioikeus perustuu Mahtilain 11 §:n 1 momentin 1 kohtaan.
- Vastaanottokeskuksesta voi ulkomaalaislain 105 a §:n nojalla pyytää alaikäisen henkilöllisyyttä ja perhettä koskevia tietoja.
- Adoptiolautakunta ja adoptiopalvelunantajat antavat tietoja adoptioihin liittyvissä asioissa.
- Paikallispoliisilta tai keskusrikospoliisilta voidaan pyytää henkilön tekemiin rikoksiin liittyvää aineistoa muun muassa oleskelulupien edellytysten, maastapoistamisen ja maahantulokiellon ja kansalaistamisen harkintaa varten. Tiedonsaantioikeus perustuu Mahtilain 11 §:n 1 momentin 1 kohtaan.

1.4 Päätöksen perusteleminen lapsen edun suhteen oleskelulupa-asiassa

Lapsen etu pitää aina perustella lasta koskevassa päätöksenteossa. Hallintopäätöksessä pitää ilmoittaa, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset (HL 45 § 1 mom.). YK:n lapsen oikeuksien komitea suosittelee yleiskommentissaan numero 14, että lasta koskevassa päätöksentekoprosessissa arvioidaan päätöksen mahdollisia myönteisiä tai kielteisiä vaikutuksia lapseen. Päätöksen perusteluista pitää käydä ilmi, että lapsen etu on otettu huomioon, ja mitä on pidetty lapsen edun mukaisena. Lisäksi on kerrottava miten ja millä perusteilla lapsen etua on punnittu suhteessa muihin päätösharkinnassa huomioitaviin seikkoihin. Jos päätös poikkeaa lapsen tai hänen huoltajansa tai muun edustajansa näkemyksistä, päätöksessä olisi mahdollisuuksien mukaan perusteltava myös syy poikkeamiselle.

Riittävänä perusteluna ei yleensä voida pitää pelkkää toteamusta siitä, että lapsen etu on otettu huomioon, tai että lapsen edun ei katsota edellyttävän esimerkiksi luvan myöntämisen edellytyksestä poikkeamista. Päätöksessä pitää mahdollisuuksien mukaan avata niitä lapsen olosuhteita, joista on saatu kerättyä tietoa ja joita asiassa on pidetty merkityksellisinä lapsen edun arvioinnin kannalta. Päätöksentekijän ja asian käsittelijän tehtävänä on tunnistaa kunkin tapauksen kannalta oleelliset seikat. Lapsen olosuhteiden avaaminen perusteluissa on erityisen tärkeää esimerkiksi silloin, jos kielteinen oleskelulupapäätös tarkoittaa, että lapsiperhettä ei voida yhdistää Suomeen, tai jos päätös merkitsee sellaisen henkilön Suomessa oleskelun päättymistä,

jonka alaikäinen lapsi oleskelee Suomessa oleskeluluvalla tai on Suomen kansalainen. Lapsen olosuhteiden ja muutenkin lapsen edun arvioimisessa olennaisena selvityksenä pitää huomioida sosiaalityöntekijän lausunto lapsen edusta. Hallituksen esityksessä (HE 28/2003 vp) on katsottu, että sosiaalityöntekijät ovat usein keskeisessä asemassa, kun selvitetään lapsen mielipidettä ja etua viranomaisratkaisuisissa.

Lapsen edun arvioiminen systemaattisesti kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa on siis tärkeää. Lapsen oikeuksien komitea on korostanut lapsen oikeutta palautteeseen. Tämä tarkoittaa lapsen oikeutta saada tietoa siitä, miten hänen kuulemisensa on vaikuttanut lopputulokseen, ja miten hänen näkemyksensä on huomioitu. (Vertaa YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti No. 12, kohta 45.) Maahanmuuttoviraston tekemän päätöksen perusteluja voidaan pitää tällaisena palautteena. Perusteluista kertominen lapselle on kuitenkin yleensä huoltajan tehtävä, sillä alle 15-vuotiasta koskevaa päätöstä ei anneta tiedoksi suoraan lapselle, vaan yleensä hänen huoltajalleen.

Päätöstä perusteltaessa pitää huomioida myös lapsen riippuvainen asema hänelle läheisistä aikuisista sekä lapsen haavoittuvuus. Päätöksen perustelut pitää pyrkiä muotoilemaan siten, että päätöksestä ei aiheudu ongelmia lapsen turvallisuudelle niiden aikuisten taholta, joista hän on riippuvainen. Päätöksen perustelujen muotoilemiseen pitää kiinnittää erityistä huomiota esimerkiksi pakkoavioliittotapauksissa, ihmiskaupan uhrien kohdalla, perheväkivaltatapauksissa sekä tyttöjen sukuelinten silpomiseen liittyvissä tapauksissa. Tarvittaessa päätösasiakirjan tai sen osan asianosaisjulkisuutta pitää rajoittaa julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 kohdan perusteella, jos asiakirjassa olevan tiedon antaminen olisi vastoin lapsen etua. Tätä käsitellään tarkemmin Ohjeessa asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta (MIGDno-2024-87).

2 Lapsen oikeuksiin liittyviä normeja

2.1 Yleistä

Mitä normeja ja suosituksia pitää ottaa huomioon lasta koskevaa asiaa käsiteltäessä oleskelulupaa harkittaessa?

- ulkomaalaislainsäädäntö
- oikeuskäytäntö
- perustuslain ja hallintolain säännökset
- soveltuvin osin EU-lainsäädäntö
- kansainväliset ihmisoikeussopimukset
- ihmisoikeusvalituselinten ratkaisukäytäntö
- muut kansainväliset sopimukset

Päätösharkinnan pitää olla ihmis- ja perusoikeusmyönteistä, eikä ulkomaalaisen oikeuksia saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä (UlkL 5 §). Päätösharkinnassa pitää kiinnittää erityistä huomiota lapsen etuun, joka on lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa määritelty ensisijaisesti huomioon otettavaksi seikaksi. Esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsen etu on ristiriidassa muiden seikkojen kanssa, on lapsen edulle annettava enemmän painoarvoa.

Seuraavassa käydään läpi lasta koskevien asioiden käsittelyyn ja päätöksentekoon liittyviä keskeisiä normeja siltä osin, kuin ne auttavat määrittämään lapsen etua ja oikeuksia sekä asettavat velvoitteita lapsen edun ja oikeuksien huomioimiseen. Kansallisen lain ohella pakottavia normeja sisältyy esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimukseen, sen tulkintaa ohjaavaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön sekä Euroopan unionin oikeuteen ja sitä koskevaan oikeuskäytäntöön. YK:n lasten oikeuksien komitea on puolestaan antanut lapsen oikeuksia koskevia tulkintasuosituksia.

2.2 Yleissopimus lapsen oikeuksista

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59-60/1991, LOS) mukaiset oikeudet ovat luonteeltaan universaaleja, jakamattomia, toisistaan riippuvaisia ja toisiinsa liittyviä. Ne kattavat lähes joka osa-alueen lapsen elämästä. Neljä perustavanlaatuaista oikeutta muodostavat pohjan sopimukselle: syrjimättömyys (2 artikla), lapsen etu (3 artikla), lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla) sekä lapsen oikeus tulla kuulluksi itseään koskevissa asioissa (12 artikla). (Lapsen oikeuksien komitea (vertaa esimerkiksi CRC/C/GC/12, kohta 2).)

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen lapsikauppaa, lapsiprostitutiota ja lapsipornografiaa koskeva valinnainen pöytäkirja (SopS 41/2012), jolla sopimusvaltiot kieltävät lasten myynnin, lapsiprostitiution ja lapsipornografian, on tullut Suomen osalta voimaan 1.7.2012.

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaan lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin. Sopimus velvoittaa sopimusvaltioita

kunnioittamaan ja takaamaan sopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiansa tai muun laillisen huoltajansa sopimuksessa määriteltyihin ominaisuuksiin perustuvaa erottelua. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin toimiin varmistukseksi, että lasta suojellaan kaikenlaiselta syrjinnältä ja rangaistukselta, jotka perustuvat hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden perheenjäsentensä asemaan, toimintaan, mielipiteisiin tai vakaumuksiin. Lisäksi kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimiä toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Sopimuksen mukaan sopimusvaltiot tunnustavat, että jokaisella lapsella on synnynnäinen oikeus elämään ja takaavat lapselle henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti. Lisäksi sopimusvaltiot takaavat, ettei lasta eroteta vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti paitsi, kun toimivaltaiset viranomaiset toteavat sen olevan lapsen edun mukaista soveltuvien lakien ja menettelytapojen mukaisesti. Tällainen päätös saattaa olla tarpeen erityistapauksessa, kuten lapsen vanhempien pahoinpidellessä tai laiminlyödessä lasta tai kun vanhemmat asuvat erillään ja on tehtävä päätös lapsen asuinpaikasta.

Olennaista sopimuksessa on myös se, että sopimusvaltioille asetetaan velvoite, jonka mukaan lapsen tai hänen vanhempiansa hakemukset, jotka koskevat sopimusvaltioon saapumista tai sieltä lähtemistä perheen jälleenyhdistämiseksi, on käsiteltävä myönteisesti, humanisti ja kiireellisesti. Sopimusvaltiot takaavat, ettei tällaisen hakemuksen esittämisestä ole epäedullisia seurauksia hakijoille tai heidän perheenjäsenilleen. Lapsella, jonka vanhemmat asuvat eri valtioissa, on oikeus säännöllisesti ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoraa yhteyksiä molempiin vanhempiinsa, paitsi poikkeuksellisissa tapauksissa.

Sopimus velvoittaa sopimusvaltioiden takaavan lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

Sopimusvaltioita veloitetaan ryhtymään kaikkiin asianmukaisiin (muun muassa hallinnollisiin) toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö. Sopimuksessa turvataan pakolaislasten ja turvapaikkaa hakevien lasten oikeus asianmukaiseen suojeluun ja humanitaariseen apuun voidakseen nauttia sopimuksessa ja muissa kansainvälisen ihmisoikeuden tai humanitaarisen oikeuden asiakirjoissa tunnustettuja oikeuksia, joiden osapuolia kyseiset valtiot ovat. Tämä koskee sekä ilman huoltajaa olevia alaikäisiä että vanhempiansa kanssa turvapaikkaa hakevia. Sopimusvaltiot osallistuvat tämän toteuttamiseksi, siten kuin katsovat tarpeelliseksi, YK:n ja muiden toimivaltaisten kansalaisjärjestöjen ponnisteluihin tällaisen lapsen suojelemiseksi ja avustamiseksi sekä

pakolaislapsen vanhempien tai muiden perheenjäsenten jäljittämiseksi, jotta saataisiin lapsen ja hänen perheensä jälleenyhdistämisen kannalta välttämättömiä tietoja. Kun vanhempia tai muita perheenjäseniä ei löydetä, lapsen on saatava sellaista suojelua kuin syystä tai toisesta perheen turvaa pysyvästi tai tilapäisesti vailla olevalle lapselle tämän yleissopimuksen mukaisesti annetaan. Sopimus velvoittaa myös sopimusvaltiota takaamaan muun muassa, että lasta ei kiduteta, eikä kohdella tai rangaista julmalla, epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla.

YK:n lapsen oikeuksien komitea (CRC) laatii yleisiä ohjeita lapsen oikeuksien sopimuksen tulkinnasta ja toteuttamisesta. Suositusluonteiset ohjeet julkaistaan englanniksi komitean yleiskommentteja koskevassa sarjassa ja ne voivat olla hyödyllisiä tulkittaessa lapsen oikeuksia ja etuja.

Maahanmuuttoviraston tehtäviin liittyviä yleiskommentteja ovat esimerkiksi seuraavat:

- 6: alaikäiset ilman huoltajaa ovat tai muuten vanhemmistaan erillään olevat alaikäiset kotimaansa ulkopuolella (CRC/GC/2005/6),
- 12: lapsen oikeus tulla kuulluksi (CRC/GC/2009/12),
- 14: lapsen oikeudesta saada lapsen etu otetuksi huomioon ensisijaisesti (CRC/GC/2013/14) sekä
- 22: lasten ihmisoikeuksia koskevista yleisperiaatteista kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä (CRC/C/GC/22).

2.3 Euroopan ihmisoikeussopimus

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa (EIS) ei mainita erikseen lapsia eikä lapsen etua, mutta kaikki sen mukaiset oikeudet koskevat myös lapsia. EIS:n ja varsinkin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) rooli lapsen edun tulkinnassa on merkittävä. EIT:n oikeuskäytännössä lapsen etua on pidetty tärkeimpänä, mutta ei kuitenkaan ainoana tai määrittävänä ratkaisuperusteena. EIT viittaa päätöksissään usein myös Lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen. Maahanmuuttoviraston toiminnassa tulevat sovellettaviksi varsinkin 3 ja 8 artiklat.

- EIS 1 artikla koskee sopimuspuolten velvollisuutta kunnioittaa ihmisoikeuksia.
- EIS 2 artikla koskee oikeutta elämään.
- EIS 3 artiklan mukaan ketään ei saa kiduttaa, eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla.
- EIS 4 artikla koskee orjuuden ja pakkotyön kieltoa.
- EIS 5 artiklan mukaan jokaisella on oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Keneltäkään ei saa riistää hänen vapauttaan, paitsi artiklassa mainituissa tapauksissa ja lain määräämässä järjestyksessä.
- EIS 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai

moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen valvontaelinten ratkaisuissa on vahvistettu periaate, että ulkomaalaisoikeudelliset toimenpiteet voivat merkitä 8 artiklan loukkausta silloin, kun toimenpiteellä on vaikutuksia perhe-elämän viettämiseen. Valvontaelinten ratkaisuista on johdettavissa selkeä metodi 8 artiklan soveltamiseen yksittäisessä tapauksessa.

1. Ensin on tutkittava, onko kyseessä artiklan tarkoittama perhe-elämä.
2. Tämän jälkeen on tarkasteltava, onko kyseessä perhe-elämään puuttuminen sopimuksen tarkoittamalla tavalla.
3. Jos kyseessä on perhe-elämän suojaan puuttuminen, on lisäksi tarkasteltava, onko tapauksessa 8 artiklan 2 kohdassa mainittuja erityisiä syitä, jotka oikeuttavat puuttumisen.

Vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan valtioilla ei ole yleistä velvoitetta kunnioittaa aviopuolisoiden asuinpaikkansa osalta tekemää valintaa ja hyväksyä ei-kansalaisten puolisoiden maahanmuuttoa. EIT on ratkaisukäytännössään kiinnittänyt huomiota tosiasiallisen perhe-elämän ja siteiden lisäksi myös siihen, oliko perhe-elämä perustettu sellaisena aikana, jolloin asianomaiset tiesivät, että heistä jonkun asema maahanmuuttajana ja perhe-elämän jatkuvuus isäntämaassa oli alusta alkaen epävarmaa. Jos näin oli, perheenjäsenen oleskelun estäminen merkitsi 8 artiklan rikkomista vain erittäin poikkeuksellisissa olosuhteissa.

EIT:n 8 artiklaa koskevissa ratkaisuissa on useimmiten ollut kysymys perhe-elämän suojasta maastapoistamistapauksissa. Vain melko harvoin on ollut kyse kohdevaltion ulkopuolella oleskelevan henkilön oleskeluluvasta. Tapauksissa, joissa on kyse perheensä kanssa maassa oleskelleen ulkomaalaisen karkottamisesta, perhe-elämän suoja näyttäytyy eri valossa kuin arvioitaessa sitä, voidaanko ulkomailla oleskelevalle hakijalle myöntää oleskelulupa perhesiteen perusteella. EIT:n oikeuskäytännöstä saadaan kuitenkin tulkinta-apua erityisesti perhe-elämän suojan vähimmäistason arvioimiseen.

EIS 14 artikla koskee syrjinnän kieltoa.

2.4 Muita kansainvälisiä sopimuksia

Perhe-elämän suojaan, avioliiton solmimiseen ja perheen yhtenäisyyteen liittyviä velvoitteita sisältyy myös muihin Suomea velvoittaviin kansainvälisiin sopimuksiin, kuten:

- Yhdistyneiden kansakuntien yleismaailmallinen ihmisoikeusjulistus,
- kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva sopimus (SopS 8/1976),
- taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 6/1976),
- suostumusta avioliittoon, vähimmäisavioliittoikä ja avioliittojen kirjaamista koskeva yleissopimus (SopS 50/1964); sekä
- pakolaisten oikeudellista asemaa koskeva vuoden 1951 yleissopimus (pakolaissopimus) ja vuoden 1967 lisäpöytäkirja.

Näitä sopimuksia käydään tarkemmin läpi Maahanmuuttovirasto erillisessä ohjeessa, joka koskee perhesiteen perusteella myönnettäviä oleskelulupia. Ohje on nimeltään Oleskelulupa perhesiteen perusteella.

Lisäksi kansalaisuuteen liittyviä velvoitteita sisältyy YK:n yleissopimukseen kansalaisuudettomuuden vähentämisestä (SopS 97/2008).

2.5 Euroopan unionin oikeus

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklan 1 kohdan mukaan lapsella on oikeus hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon. Lapsen on saatava ilmaista vapaasti mielipiteensä. Lapsen mielipide on otettava huomioon häntä koskevissa asioissa, hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Artiklan 2 kohdan mukaan kaikissa lasta koskevissa viranomaisten tai yksityisten laitosten toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. 3 kohdan mukaan jokaisella lapsella on oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, jollei se ole lapsen edun vastaista.

Perussopimusten, eli niin sanotun primäärilainsäädännön, lisäksi Euroopan unioni on säätänyt runsaasti niin sanottua sekundaarilainsäädäntöä, eli asetuksia, direktiivejä ja muita säännöksiä, joissa viitataan lasten oikeuksiin. Unionin säännöksiä, joilla on merkitystä lasta koskevan asian käsittelyssä ja päätösharkinnassa, ovat esimerkiksi seuraavat:

- ns. määritelmädirektiivi (uudelleen laadittu, 2011/95/EU),
- ns. menettelydirektiivi (uudelleen laadittu, 2013/32/EU)
- ns. perheenyhdistämisdirektiivi (2003/86/EY),
- ns. paluudirektiivi (2008/115/EY),
- ns. vastuumäärittämisasetus eli Dublin III-asetus ((EU) N:o 604/2013),
- Euroopan unionin neuvoston päätöslauselma ilman huoltajaa tulevista kolmansien maiden alaikäisistä kansalaisista (EYVL C221, 19.7.1997, s. 23),
- Euroopan unionin neuvoston direktiivi oleskeluluvasta, joka myönnetään yhteistyötä toimivaltaisten viranomaisten kanssa tekeville kolmansien maiden kansalaisille, jotka ovat ihmiskaupan uhreja (2004/81/EY),
- Euroopan unionin neuvoston direktiivi pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta (2003/109/EY), jota on osin muutettu direktiivillä 2011/51/EU,
- ns. vapaan liikkuvuuden direktiivi (2004/38/EY),
- ns. työnantajasanctiodirektiivi (2009/52/EY),
- ns. ihmiskauppadirektiivi (2011/36/EU),
- ns. vastaanottodirektiivi (uudelleen laadittu, 2013/33/EU) ja
- Schengenin rajasäännöstö (610/2013)

2.6 Kansallinen sääntely

2.6.1 Suomen perustuslaki

Suomen perustuslain (PL) mukaiset oikeudet koskevat niin lapsia kuin aikuisiakin.

PL 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu.

PL 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

PL 9 §:n mukaan Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Jokaisella on oikeus lähteä maasta. Tähän oikeuteen voidaan lailla säätää välttämättömiä rajoituksia oikeudenkäynnin tai rangaistuksen täytäntöönpanon varmistamiseksi taikka maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisen turvaamiseksi. Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan, karkottaa maasta eikä vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Lailla voidaan kuitenkin säätää, että Suomen kansalainen voidaan rikoksen johdosta tai oikeudenkäyntiä varten taikka lapsen huoltoa tai hoitoa koskevan päätöksen täytäntöönpanemiseksi luovuttaa tai siirtää maahan, jossa hänen ihmisoikeutensa ja oikeusturvansa on taattu. Ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu.

PL 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

PL 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä.

PL 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

2.6.2 Hallintolaki

Ulkomaalaislakiin ja kansalaisuuslakiin sisältyy Maahanmuuttoviraston menettelyä koskevia erityissäännöksiä, mutta hallintoasian käsittelyssä on sovellettava niiden ohella yleislakina hallintolakia. Esimerkiksi asianosaisen kuulemisesta, vajaanvaltaisen puhevallasta ja päätöksen perustelemisesta säädetään hallintolaissa.

Hallintolain toisen luvun mukaisia oikeusperiaatteita, kuten yhdenvertaisuus-, tarkoitussidonnaisuus-, objektiviteetti-, suhteellisuus- ja luottamuksensuojan periaatteita on noudatettava myös ulkomaalaislain ja kansalaisuuslain mukaisia asioita käsiteltäessä, niin lasten kuin aikuistenkin kohdalla.

Hallintolain 14 §:n mukaan vajaanvaltaisen puolesta käyttää puhevaltaa hänen edunvalvojansa, huoltajansa tai muu laillinen edustajansa. Vajaanvaltaisella on kuitenkin oikeus käyttää yksinään puhevaltaa asiassa, joka

koskee hänen vallitsemaansa tuloa tai varallisuutta. Kahdeksantoista vuotta täyttänyt vajaavaltainen käyttää itse yksin puhevaltaansa henkilöään koskevassa asiassa, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen. Viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta. Alaikäisen edustamista käsitellään tarkemmin jäljempänä ohjeessa.

2.6.3 Ulkomaalaislaki ja kansaisuuslaki

Ulkomaalaislakia käsitellään tarkemmin luvuissa 4, 5, 6 ja 7 ja kansalaisuuslakia käsitellään luvussa 8. Tutkija- ja opiskelijalakea käsitellään luvussa 6.4 Oleskelulupa opiskelua varten.

[Linkki – Luku 6.4 Oleskelulupa opiskelua varten](#)

2.6.4 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain (LSL) soveltamisalaan kuuluvat Suomessa olevat lapset. Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (LSL 1 §).

LSL 4 §:ssä ilmaistujen periaatteiden mukaan lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia sekä tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Lastensuojelulaissa mainittuja tunnusmerkkejä on käytetty vakiintuneesti lapsen edun arvioimiseen myös ulkomaalaisasioissa. Lastensuojelulain 4 §:ssä on lueteltu tekijöitä, joihin pitää kiinnittää huomioita, kun arvioidaan lapsen etua. Näitä tekijöitä on käsitelty tarkemmin luvussa 1.2.1 Mitä lapsen edun elementit ovat?

[Linkki – Luku 1.2.1 Mitä lapsen edun elementit ovat?](#)

3 Perheoikeudellisia kysymyksiä

3.1 Yleistä

Perheoikeudelliset asiat, joita Maahanmuuttovirastossa käsiteltävissä asioissa on usein selvittävä ennen varsinaisen lupa- tai muun asian ratkaisemista, liittyvät esimerkiksi vanhemmuuteen, huoltoon, lapsen vajaavaltaisuuteen, lapsen edustamiseen, huostaanottoon ja sijaissyntytyksiin. Varsinainen perheoikeudellisten asioiden käsittely ja niitä koskeva päätöksenteko kuuluvat kuitenkin pääosin muiden viranomaisten kuin Maahanmuuttoviraston toimivaltaan.

Seuraavassa käydään lyhyesti läpi pääpiirteitä virastossa käsiteltäviin asioihin tavanomaisesti liittyvästä perheoikeudellisesta sääntelystä sekä joitakin selvittämisen apuvälineitä, joita voidaan tarvittaessa käyttää ulkomaalaislain mukaisen selvittämisen lisäksi. Adoptiota käsitellään luvussa 6.3.5 Oleskelulupa adoptoitavalle lapselle ja kasvattilapsia luvussa 6.3.4 Oleskelulupa kasvattilapselle.

[Linkki – Luku 6.3.4 Oleskelulupa kasvattilapselle](#)

[Linkki – Luku 6.3.5 Oleskelulupa adoptoitavalle lapselle](#)

3.2 Vanhemmuuden määritelmästä ja merkityksestä

Oikeudellinen vanhemmuus, eli ketä pidetään lapsen isänä tai äitinä, määräytyy suoraan lain nojalla tai viranomaisen päätöksellä. Yleensä lapsen oikeudellisia vanhempia ovat hänen biologiset vanhempansa. Biologisen vanhemman ohella tai sijaan voidaan oikeudelliseksi vanhemmaksi määrätä myös muu henkilö. Oikeudellista vanhemmuutta voidaan myös muuttaa joko vanhempien suostumuksella tai jopa ilman heidän suostumustaan.

Biologisen äitiyden määrittely on yleensä biologisen isyyden määrittelyä selkeämpää. Lapsen synnyttäneitä pidetään vanhemmuuslain (775/2022) 2 §:n mukaan yleensä myös lapsen oikeudellisena äitinä. Tietyissä tilanteissa äitiys voi kuitenkin määräytyä vanhemmuuslaissa säädetyllä tavalla muutoin. Vanhemmuuden määryntymistä käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Oikeudellisen vanhemmuuden merkitys Maahanmuuttovirastossa käsiteltävissä asioissa vaihtelee asiaryhmittäin. Vanhemman kansalaisuus vaikuttaa lapsen kansalaisuuteen. Perhesideperusteisessa oleskelulupa-asiassa peruste on sen sijaan sidottu lapsen huoltoon, eikä biologinen vanhempi ole aina lapsen huoltaja. Biologinen tai oikeudellinen vanhemmuus voi kuitenkin oleskelulupa-asiassakin vaikuttaa siihen, ketä voidaan pitää ulkomaalaislaissa tarkoitettuna huoltajana suoraan lain nojalla tai sopimuksen perusteella. Kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa oikeudellinen vanhemmuus vaikuttaa esimerkiksi siihen, onko lasta pidettävä ilman huoltajaa olevana vai huoltajansa mukana tullessa turvapaikanhakijana. Lisäksi oikeudellisella vanhemmuudella on merkitystä, kun lapsen maastapoistamisen yhteydessä selvitetään lähtömaahansa palaavan lapsen vastaanoton asianmukaisuutta, eli sitä, kenelle maastapoistettava lapsi voidaan palauttaa.

Lapsen oikeudellinen vanhemmuus ja huolto on ensisijaisesti todettava asianosaisten toimittamista asiakirjoista. Kaikilla ei kuitenkaan ole asiakirjoja, eikä kaikista valtioista ole mahdollista saada riittävää ja luotettavaa asiakirjaselvitystä. Esimerkiksi kansainvälistä suojelua saaneiden perheenjäsenillä on vain harvoin vanhemmuutta tai huoltoa osoittavia luotettavia asiakirjoja. Riittävän asiakirjaselvityksen puuttuessa henkilökohtaisen kuulemisen merkitys korostuu. Jos riittävä asiakirjaselvitys puuttuu perhesiteen perusteella haettua oleskelulupaa koskevassa asiassa, biologista vanhemmuutta voidaan tarvittaessa selvittää DNA-tutkimuksella (UlkL 65 §). DNA-tutkimuksen tekemisestä perhesideasioissa kerrotaan luvussa 6.2.4 DNA-tutkimus. Kansalaisuusasioiden tai turvapaikka-asioiden osalta DNA-tutkimuksen tekemisestä ei ole kuitenkaan laissa säädetty.

[Linkki – Luku 6.2.4 DNA-tutkimus](#)

3.3 Vanhemmuuslaista

3.3.1 Yleistä

Maahanmuuttovirastossa käsiteltävissä asioissa asianosaisilla on usein yhteyksiä muihin valtioihin. Suomessakin syntyneen lapsen isyys saattaa määräytyä muun kuin Suomen lain nojalla. Valtioiden välillä voi olla eroja muun muassa siinä, millä edellytyksillä äidin aviomies katsotaan suoraan lain nojalla lapsen isäksi.

Maahanmuuttoviraston tehtäväkentässä isyydellä on välitöntä merkitystä etenkin kansalaisuusasioissa. Vaikka oleskelulupa-asioissa perhesidettä tarkastellaan ensisijaisesti suhteessa huoltajuuteen, huoltajuus määrittyy usein vanhemmuuden kautta. Näin ollen isyysolettama johtaa usein myös oletamaan huoltajuudesta. Vanhemmuuslaissa säädetään isyyden ja äitiyden toteamisesta, vahvistamisesta ja kumoamisesta. Vanhemmuutta koskevassa asiassa sovelletaan Suomen lakia, jollei 54 §:n tai 55 §:n lainvalintasäännöistä muuta johdu (VanhemmuusL 58 §).

Lainvalinta riippuu yleensä siitä, missä valtiossa lapsen synnyttäneen asuinpaikka oli lapsen syntymän aikaan, tai jos hänellä ei ollut asuinpaikkaa missään valtiossa, siitä, missä valtiossa hän tuolloin oleskeli tai oli turvapaikanhakijana. Toisessa valtiossa sovellettavaa lakia sovelletaan kuitenkin silloin, jos lapsella syntymän aikaan oli kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen läheisempi yhteys johonkin muuhun valtioon kuin siihen, jonka laki edellä mainittujen sääntöjen mukaan tulisi sovellettavaksi, tai jos isyysuhde oli vakiintunut muussa valtiossa, johon lapsella oli läheinen yhteys.

3.3.2 Isyysolettama

Vanhemmuuslain 3 § 1 momentin mukaan aviomies on lapsen isä, jos lapsi on syntynyt synnyttäneen äidin avioliiton aikana. Tätä kutsutaan isyysolettamaksi. Olettaman soveltuminen Maahanmuuttovirastossa käsiteltävään asiaan riippuu lainvalintasäännöksistä (VanhemmuusL 55 § ja 58 §), joiden mukaan asiaa arvioidaan lähtökohtaisesti lapsen synnyttäneen asuinpaikan perusteella. Suomen lain mukaista isyysolettamaa sovelletaan, jos lapsen

synnyttäneellä on avioliiton aikana syntyneen lapsensa syntyessä ollut asuinpaikka Suomessa, tai hänellä ei ole ollut asuinpaikkaa missään valtiossa, mutta hän on oleskellut Suomessa tai ollut täällä turvapaikanhakijana, eikä lapsella ole ollut läheisempää yhteyttä johonkin toiseen valtioon, tai isyysuhde ei ole vakiintunut muussa valtiossa, johon lapsellakin oli läheinen yhteys.

Isyysolettaman ottaminen ratkaisun perusteeksi edellyttää luotettavaa ja oletettaman kanssa ristiriidatonta asiakirjaselvitystä avioliitosta ja lapsen syntymästä. Jos luotettavaa asiakirjaselvitystä ei ole esitetty, tai jos on ilmennyt isyysolettaman kanssa ristiriitaista selvitystä, voi olla tarpeen selvittää lapsen isyyttä tarkemmin muiden keinojen, kuten DNA-tutkimuksen avulla, jos se on mahdollista asiaan sovellettavan lainsäädännön mukaan.

Isyysolettamasta seuraa usein myös oletttama isän huoltajuudesta, sillä LHL 3 §:n mukaan lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu. Huollon määräytymistä käsitellään luvussa 3.4.2.2 Kuka on lapsen muodollinen huoltaja?

[Linkki – Luku 3.4.2.2 Kuka on lapsen muodollinen huoltaja?](#)

3.3.3 Vieraassa valtiossa annetun vanhemmuuspäätöksen tunnustaminen Suomessa

Vanhemmuudesta vieraassa valtiossa annettu päätös voidaan tietyin edellytyksin tunnustaa Suomessa ilman eri vahvistusta (VanhemmuusL 59 §). Myös Maahanmuuttoviraston voi olla tarpeen ottaa kantaa ulkomaisen isyys- tai vanhemmuuspäätöksen tunnustettavuuteen Suomessa ilman eri vahvistusta, ja siten myös päätöksen ottamiseen virastossa käsiteltävän asian pohjaksi. Lapsen oikeudellista isyyttä voidaan joutua selvittämään ennen kuin varsinainen Maahanmuuttovirastossa vireillä oleva asia voidaan ratkaista.

Lapsen isyyden selvittäminen niin sanottuna esikysymyksenä liittyy kansalaisuusasioissa siihen, että vanhemman kansalaisuus vaikuttaa lapsen kansalaisuuteen. Isyyden selvittämisen merkitys korostuu Suomen kansalaisen avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen kohdalla, kun isyyspäätös on annettu ulkomailla. Suomen kansalaisuuden saamista vanhempien kansalaisuuden perusteella käsitellään luvussa 8.3 Suomen kansalaisuuden saaminen syntymän perusteella. Perhesideperusteisissa oleskelulupa-asioissa lapsen biologisen ja oikeudellisen isyyden selvittäminen voi auttaa lapsen huoltajuuden selvittämistä. Muodollisen perhesiteen ohella oleskelulupa-asioissa merkitystä annetaan myös huollon ja perhesiteen tosiasiallisuudelle. Tästä kerrotaan tarkemmin luvussa 6.3.3.4 Muodollinen ja tosiasiallinen huolto.

[Linkki – Luku 6.3.3.4 Muodollinen ja tosiasiallinen huolto](#)

[Linkki – Luku 8.3 Suomen kansalaisuuden saaminen syntymän perusteella](#)

VanhemmuusL 59 §:n mukaan vanhemmuudesta vieraassa valtiossa annettu päätös, joka on voimassa siinä valtiossa, tunnustetaan Suomessa ilman eri vahvistusta. Pykälässä säädetään myös tilanteista, joissa tällaista päätöstä ei tunnusteta:

1. Päätöksen antaneen vieraan valtion viranomaisen toimivalta ei perustunut kenenkään osapuolen asuin- tai kotipaikkaan, kansalaisuuteen tai muuhun sellaiseen liittymään, joka huomioon ottaen viranomaisella olisi ollut perusteltu syy ottaa asia käsiteltäväkseen;
2. Päätös on annettu pois jäänyttä vastaan eikä haastehakemusta tai vastaavaa asiakirjaa ole annettu tiedoksi pois jääneelle niin hyvissä ajoin ja sillä tavalla, että hän olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa;
3. Päätös on ristiriidassa sellaisen Suomessa annetun vanhemmuutta koskevan päätöksen kanssa, jota koskeva oikeudenkäynti on tullut vireille ennen ulkomailla annettuun päätökseen johtanutta oikeudenkäyntiä;
4. Päätös on ristiriidassa sellaisen vieraassa valtiossa aikaisemmin annetun vanhemmuutta koskevan päätöksen kanssa, joka tunnustetaan Suomessa; taikka
5. Päätös on vastoin Suomen oikeusjärjestyksen perusteita.

Hallituksen esityksen (HE 132/2021 vp) mukaan jos jonkin (esimerkiksi perintöä, elatusta tai sosiaalietuutta koskevan) asian ratkaisu riippuu isyys- tai äitiyssuhteen olemassaolosta, ratkaisija voi ottaa ulkomaisen vanhemmuutta koskevan päätöksen ratkaisunsa perusteeksi, vaikka suomalaisessa tuomioistuimessa ei ole erikseen vahvistettu, että päätös tunnustetaan täällä. Myös Digi- ja väestötietovirasto voi pitää 59 §:ää lähtökohtana tallettaessaan vanhemmuutta koskevia tietoja väestötietojärjestelmään. Tiedon tallentaminen ei kuitenkaan ole ratkaisu siitä, että vieraassa valtiossa annettu päätös Suomessa tunnustetaan. Väestökirjamerkitä ei siten sido viranomaista, joka joutuu joko pääkysymyksenä tai toisen asian esikysymyksenä ottamaan kantaa ulkomaisen päätöksen tunnustamiseen.

Vanhemmuuslaissa tarkoitettuna vanhemmuutta koskevana päätöksenä pidetään tuomioistuimen ja muun viranomaisen päätöstä sekä oikeustoimen vahvistamista tai rekisteröintiä, jos henkilöiden välistä suhdetta pidetään tällaisen toimenpiteen seurauksena lapsen ja vanhemman välisenä suhteena tai mainitun suhteen katsotaan tällaisen toimenpiteen vuoksi lakanneen siinä valtiossa, jossa rekisteröinti tai muu toimenpide on suoritettu (VanhemmuusL 59 § 4 mom.).

Hallituksen esityksen (HE 132/2021 vp) mukaan päätöksen käsite on ymmärrettävä laajasti. Sillä ei tarkoiteta vain tuomioistuimen tai muun viranomaisen isyyttä koskevaa ratkaisua, vaan myös muuta viranomaistoimenpidettä, kuten tunnustamiseen tai vanhempien ilmoitukseen perustuvaa isyysuhteen vahvistamista tai rekisteröintiä, jos toimenpiteellä on se vaikutus, että henkilöiden välistä suhdetta pidetään vanhemmuussuhteena tuossa valtiossa. Päätöksen käsite on ymmärrettävä vastaavalla tavoin laajasti myös silloin, kun vanhemmuussuhteen katsotaan toimenpiteen seurauksena lakanneen tuossa valtiossa. Päätöksen pitää kuitenkin olla oikeusvoimainen ratkaisu vanhemmuudesta. Esimerkiksi syntymätodistusta, johon lapsen synnyttänyt on kirjattu äidiksi, ei voida pitää momentissa tarkoitettuna vanhemmuutta koskevana päätöksenä.

Päätökseksi ei yleensä voida katsoa asianosaisten keskenään laatimaa asiakirjaa, jonka laatimiseen viranomainen ei ole myötävaikuttanut. Myös viranomaisen käsite voi olla muualla erilainen kuin Suomessa. Tulkinnassa voi

antaa merkitystä sille, minkä tahon antamia asiakirjoja edustusto voi laillistaa. Tarvittaessa lisätietoja voi kysyä asianomaisesta edustustosta.

Jos vieraassa valtiossa ei ole suoritettu toimenpidettä, jota voitaisiin pitää edellä mainituin tavoin päätöksenä, kysymys vanhemmuussuhteen olemassaolosta on ratkaistava VanhemmuusL 54 tai 55 §:n mukaan. Jos asiassa on esitetty esimerkiksi ainoastaan syntymätodistus, eikä tiedossa ole, että vanhemmuudesta olisi annettu erillisiä päätöksiä, vanhemmuuden määrittäminen suoraan lain nojalla voi tilanteesta ja sovellettavasta lainsäädännöstä riippuen olla todettavissa syntymätodistuksen perusteella.

Ulkomaisen vanhemmuuspäätöksen ottaminen Maahanmuuttovirastossa käsiteltävän asian perustaksi voi joidenkin valtioiden osalta olla ongelmallista, koska kaikista valtioista ei ole saatavissa asiakirjaselvitystä vanhemmuudesta. Lisäksi joistakin valtioista saatava selvitys ei ole riittävän luotettavaa. Päätösten tunnustamisen kannalta ongelmallisia ovat varsinkin niin sanotut romahtaneet valtiot, joista ei ole mahdollista saada luotettavaa asiakirjaselvitystä. Joissakin valtioissa ongelmia voi aiheuttaa korruptio, minkä vuoksi asiakirjojen sisällön oikeellisuudesta ei voida varmistua. Joissakin valtioissa on muodostunut käytäntöjä, joiden perusteella isyys vahvistetaan ilman luotettavaa selvitystä tosiasiallisesta isyydestä, jolloin lapsen isäksi saatetaan virallisiin asiakirjoihin merkitä todellista isää koskevan tiedon puuttuessa esimerkiksi äidin miespuolinen sukulainen. Ongelmallisia voivat olla myös valtiot, joissa isyytodistus perustuu äidin ilmoitukseen ilman todenperäisyyden selvittämistä. Myös sijaissynnytystilanteissa saatetaan lapsen syntymätodistukseen merkitä vanhemmaksi muu henkilö kuin biologinen vanhempi.

Tätä taustaa vasten seuraavissa kappaleissa käsitellään ensin suomalaisten viranomaisten rooleja isyyden tunnustamisessa ja isyyden vahvistamista koskevan selvityksen arvioinnissa. Sen jälkeen käsitellään ulkomaisen isyyspäätöksen tunnustamista ja ottamista ratkaisun pohjaksi Maahanmuuttovirastossa käsiteltävässä asiassa.

3.3.4 Suomalaisten viranomaisten roolit vanhemmuusasioissa

Digi- ja väestötietovirasto päättää vanhemmuutta koskevien tietojen hyväksymisestä ja tallentamisesta väestötietojärjestelmään. Digi- ja väestötietovirasto saa vanhemmuutta koskevat asiakirjat yleensä lastenvalvojan kautta. Tällöin on kyse tunnustamisen kautta tapahtuvasta isyyden merkitsemisestä väestötietojärjestelmään. Digi- ja väestötietovirastolle toimitettavat ulkomaiset asiakirjat pitää yleensä laillistaa.

Vanhemmuuslain mukaan vanhemmuus voidaan tunnustaa tietyin edellytyksin jo ennen lapsen syntymää äitiysneuvolassa ja lapsen syntymän jälkeen lastenvalvojan luona. Tunnustamisen edellytyksistä ja menettelyistä säädetään vanhemmuuslain 3 luvussa, sekä lain nojalla annetussa asetuksessa. Turvapaikanhakijoiden osalta sovelletaan usein 29 §:n 2 momenttia, jonka mukaan isyys voidaan vahvistaa, vaikka miehen tai äidin henkilöllisyyttä ja perhesiteitä osoittavat asiakirjat ovat puutteelliset, jos lisäselvitystä ei kohtuudella ole saatavissa ja isyyden selvittäminen ja oikeusgeneettinen isyystutkimus osoittavat, että henkilö on lapsen toinen vanhempi.

Digi- ja väestötietovirasto voi tarvittaessa pyytää myös Maahanmuuttoviraston lausuntoa. Jos Digi- ja väestötietovirasto ei merkitse vanhemmuutta väestötietojärjestelmään, se tekee asiassa perustellun kielteisen hallintopäätöksen.

Suomen edustustot ottavat vastaan isyyden tunnustamisia tilanteissa, joissa mies asuu ulkomailla ja lastenvalvoja on pyytänyt ulkoministeriöltä virka-apua isyyden tunnustamisen saamiseksi mieheltä. Suomen viranomaisilla on toimivalta myös niissä tapauksissa, joissa mies asuu Suomessa, ja on halukas tunnustamaan isyytensä äidin ja lapsen asuessa ulkomailla.

3.3.5 Ulkomainen isyyspäätös Maahanmuuttoviraston päätöksen taustalla

Suomen edustustot hankkivat perustietämyksen asemamaansa ja muiden toimialueensa maiden tavasta hoitaa isyysasioita, kuten isyyden vahvistamisesta ja isyyspäätöksistä. Edustustojen keräämää tietoa on koottu myös Maahanmuuttoviraston Tellus-maatietokantaan. Edustustoilta saatavien tietojen avulla on yleensä mahdollista arvioida, mistä valtioista saatavia ja minkälaisia asiakirjoja isyydestä voidaan pitää luotettavina. Muiden asiakirjojen luotettavuutta Maahanmuuttoviraston on harkittava tapauskohtaisesti. Maahanmuuttovirasto päivittää maatietokantaansa, kun virasto saa asiakkailtaan uudenlaisia asiakirjoja, joiden luotettavuutta on selvitetty.

Hallituksen esityksen (HE 132/2021 vp) mukaan ulkomainen isyyspäätös on voitu tallentaa Suomen väestötietojärjestelmään ennen kuin Maahanmuuttovirasto on ottanut kantaa päätöksen tunnustamiseen. Tiedon tallentaminen väestötietojärjestelmään ei kuitenkaan ole ratkaisu siitä, että vieraassa valtiossa annettu päätös tunnustettaisiin Suomessa. Merkintä väestötietojärjestelmässä ei sido viranomaista, kuten Maahanmuuttovirastoa, sen ottaessa kantaa ulkomaisen päätöksen tunnustamiseen.

Yleensä Maahanmuuttovirasto voi pitää väestötietojärjestelmään merkittyä tietoa luotettavana. Merkintä voidaan yleensä ottaa Maahanmuuttovirastossa tehtävän päätöksen taustaksi, koska Digi- ja väestötietovirasto merkitsee järjestelmään vain sellaisen isyyttä koskevan tiedon, jota pidetään luotettavasti selvitetynä. Joissakin tilanteissa väestötietojärjestelmään tehdyn merkinnän sekä isyyden tunnustamista koskevan päätöksen taustoja voi kuitenkin olla syytä selvittää tarkemmin. Epäily merkinnän pohjana olevan päätöksen luotettavuudesta saattaa herätä esimerkiksi silloin, jos asianosaisilla on yhteys sellaiseen valtioon, josta ei käytettävissä olevien tietojen mukaan voisi saada luotettavia asiakirjoja. Koska väestötietojärjestelmästä ei ilmene, missä valtiossa isyys on vahvistettu, voidaan yksittäistapauksessa tiedustella Digi- ja väestötietovirastolta isyyden vahvistamisvaltiota, ja pyytää tarvittaessa asiakkaalta selvitys isyyden vahvistamista koskevista asiakirjoista.

Maahanmuuttovirasto voi tapauskohtaisen arviointinsa perusteella päätyä Digi- ja väestötietoviraston ratkaisusta poikkeavaan lopputulokseen isyyspäätöksen tunnustamisen suhteen, jos yksittäistapauksessa katsotaan olevan käsillä jokin vanhemmuuslain 59 §:ssä todetuista tunnustamisen esteistä. Kysymys päätöksen tunnustamatta jättämisestä ratkaistaan

yksittäistapauksen olosuhteiden perusteella kiinnittäen huomiota siihen, mihin päätöksen tunnustamatta jättäminen johtaisi. Kieltäytymisperuste voi tulla sovellettavaksi esimerkiksi silloin, kun isän ja lapsen liian vähäinen ikäero osoittaa isyyden mahdottomaksi. Myös käytettävissä olevat tiedot kyseisen maan isyyden vahvistamista ja isyyspäätösten antamista koskevista käytännöistä voivat tapauskohtaisen harkinnan perusteella johtaa päätöksen tunnustamatta jättämiseen, jos päätöksen katsotaan olevan vastoin Suomen oikeusjärjestyksen perusteita.

Jos väestötietojärjestelmässä ei ole merkintää isyydestä, Maahanmuuttoviraston on otettava huomioon edellä vanhemmuuslain 59 §:n soveltamisesta sekä eri valtioista saatavien isyyspäätösten luotettavuudesta todettu. Käytännössä tällainen tilanne voidaan kohdata esimerkiksi kansalaisuusilmoitusasioita käsiteltäessä.

Perhesideperusteisessa oleskelulupa-asiassa isyyskysymystä voidaan tarvittaessa selvittää DNA-tutkimuksen avulla. DNA-tutkimuksen käytöstä perhesidehakemusten käsittelyssä kerrotaan luvussa 6.2.4 DNA-tutkimus. kHelsingin kärjäoikeus voi vahvistaa vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamisen Suomessa hakemuksesta (VanhemmuusL 60 §).

[Linkki – Luku 6.2.4 DNA-tutkimus](#)

3.4 Lapsen lailliset edustajat

3.4.1 Puhevallan käyttäminen lapsen asiassa ja lapsen edustaminen

Lapsen elämään voi kuulua useita aikuisia, joilla voi olla lakiin perustuva oikeus edustaa lasta häntä koskevassa asiassa ja osallistua lapsen asian käsittelyyn. Useimmiten lasta edustaa hänen huoltajansa, joka on tyypillisesti lapsen vanhempi. Huoltajia voi olla yksi tai useampia. Joskus huoltajuus on voitu uskoa myös muulle kuin lapsen vanhemmalle tuomioistuimen päätöksellä. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) 9 §) Lapsella voi myös olla oheishuoltaja, joka on vanhemman tai vanhempien ohella lapsen huoltaja. Oheishuoltajalla on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin huoltaja-vanhemmalla, ellei muuta ole erikseen vahvistettu. (Katso esimerkiksi THL: Lapsen huolto, tapaaminen ja asuminen.) Muita mahdollisia lapsen laillisia edustajia voivat olla vastaanottolain mukainen edustaja, kotouttamislain mukainen edustaja, holhouslain tai lastensuojelulain mukainen edunvalvoja, sijaisperheen vanhemmat, sosiaaliviranomainen huostaanottoilanteessa sekä adoption hakija. Seuraavaksi käsitellään tarkemmin lasta edustavien henkilöiden oikeuksia ja velvollisuuksia.

Puhevallan käyttäminen tarkoittaa esimerkiksi oikeutta esittää vaatimuksia, antaa suostumus, myöntää toisten vaatimukset, esittää lausuma tai tulla kuulluksi jossakin oikeudellisessa tai hallinnollisessa menettelyssä. Puhevaltaa käytetään silloin, kun asiaa hoidetaan toisen puolesta tai toisen kanssa rinnakkain. Puhevalta sisältää oikeuden tehdä hakemuksia, tulla kuulluksi ennen päätöksentekoa ja hakea itsenäisesti muutosta viranomaisen tekemään päätökseen.

Hallintolain 14 §:ssä säädetään puhevallan käyttämisestä vajaavaltaisen puolesta tai 15 vuotta täyttäneen kanssa rinnakkain. Hallintolain säännökset puhevallan käyttämisestä soveltuvat ulkomaalaislain ja kansalaisuuslain mukaisissa lasta koskevista asioissa kuulemiseen ja muutoksenhakuoikeuteen. Hallintolain 35 §:n mukaan edunvalvojan, huoltajan tai muun laillisen edustajan käyttäessä puhevaltaa on kuultava hänen päämiestään ja vastaavasti päämiehen käyttäessä puhevaltaa on kuultava edunvalvojaa, huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, jos kuuleminen on tarpeen päämiehen edun vuoksi tai asian selvittämiseksi.

Ulkomaalaislaissa ja kansalaisuuslaissa on erityisiä säännöksiä hakemuksen vireillepanosta. Ulkomaalaislaissa ja kansalaisuuslaissa on lisäksi erityissäännöksiä lapsen kuulemisesta (Ulkl 6 § ja KanL 5 §). Erityissäännöksiä kansalaisuushakemuksen vireillepanosta käsitellään luvussa 8.4.1 Yleistä hakemuksesta ja luvussa 8.9.3 Lapsen ja huoltajan kuuleminen käsitellään lapsen kuulemista kansalaisuusasioissa. Lapsen kuulemista oleskelulupa-asioissa käsitellään luvussa 6.2.1 Lapsen kuuleminen ja luvussa 6.2.6 Lapsen hakemuksen allekirjoittaminen, huoltajien suostumus ja muut liitteet käsitellään lapsen oleskelulupahakemuksen vireillepanoa.

[Linkki – Luku 6.2.1 Lapsen kuuleminen](#)

[Linkki – Luku 6.2.6 Lapsen hakemuksen allekirjoittaminen, huoltajien suostumus ja muut liitteet](#)

[Linkki – Luku 8.4.1 Yleistä hakemuksesta](#)

[Linkki – Luku 8.9.3 Lapsen ja huoltajan kuuleminen](#)

Ulkomaalaislain 8 §:n mukaan hakemus pannaan vireille pääsääntöisesti henkilökohtaisesti. Alaikäisen lapsen puolesta ulkomaalaislain mukaisen hakemuksen täyttää ja panee vireille lapsen puhevaltaa käyttävä huoltaja tai muu laillinen edustaja, jolla on lain tai tuomioistuimen taikka holhousviranomaisen määräyksen nojalla oikeus päättää lapsen henkilöä koskevista asioista. Hakemuksen voi lapsen puolesta panna vireille myös henkilö, jonka huoltaja on yksilöidyllä valtakirjalla valtuuttanut panemaan hakemuksen vireille. Sijaishuollossa olevaa lasta koskevan hakemuksen voi panna vireille sosiaalihuollosta vastaava viranomainen. Lähtökohtaisesti esimerkiksi hakemusasiaa koskevat selvityspyynnöt osoitetaan huoltajalle. Jos huoltajat eivät esimerkiksi reagoi heille esitettyihin selvityspyyntöihin, on asiaa yritettävä selvittää toimivaltaisten sosiaaliviranomaisten kanssa ennen päätöksen tekemistä.

Lapsen pitää olla tyypillisesti läsnä, kun häntä koskeva hakemus pannaan vireille. Lapsen läsnäolo vaatimuksesta voidaan esimerkiksi lapsen terveydentilaan liittyvän painavan syyn perusteella poiketa. 15 vuotta täyttänyt lapsi, jolla on rinnakkainen puhevalta, voi halutessaan panna hakemuksen vireille myös itsenäisesti. Ilman huoltajaa Suomeen tullut alaikäinen turvapaikanhakija ilmoittaa tyypillisesti itse hakevansa turvapaikkaa ja hänelle määrätään maahan saapumisen jälkeen edustaja.

Kansalaisuuslaissa tarkoitettu hakemus ja ilmoitus jätetään henkilökohtaisesti Maahanmuuttovirastolle ja tietyissä tilanteissa myös Suomen edustustoon tai

kunniakonsulaattiin. Kansalaisuusasioissa hakijana olevan lapsen puolesta hakemuksen tai ilmoituksen tekee ja jättää hänen huoltajansa tai, kun lapsi on lastensuojelullisista syistä siirretty viranomaisaloitteisesti asumaan erilleen huoltajastaan, hänen edunvalvojansa (KanL 44 §). (HE 80/2010 vp) Myös kotouttamislain tai vastaanottolain mukainen edustaja voi panna vireille kansalaisuushakemusasian lapsen puolesta. Edustajan määrittämisestä ja tehtävistä säädetään kotouttamislain 56 ja 57 §:ssä (1.1.2025 alkaen kotouttamislain 35 § ja 37 §) sekä vastaanottolain 41 §:ssä, joiden mukaan edustaja käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lapsen henkilöä ja varallisuutta koskevissa asioissa. Edustajan tehtävänä on valvoa lapsen etua viranomaisprosessissa. Edustajan pitää kertoa lapselle esimerkiksi siitä, että hän saattaa päätöksen myötä esimerkiksi menettää aiemman kansalaisuutensa. Kanssahakijan ja hakijana olevan lapsen pitää olla läsnä kansalaisuushakemusta tai -ilmoitusta jätettäessä. Kansalaisuusasioita käsitellään tarkemmin luvussa 8 Lapsi ja kansalaisuus.

[Linkki – Luku 8 Lapsi ja kansalaisuus](#)

Huoltaja (LHL) käyttää ensisijaisesti lapsen puhevaltaa. Yleensä huoltajia ovat lapsen vanhemmat. Huoltaja voi olla myös muu henkilö joko sopimuksen tai viranomaisen päätöksen nojalla.

Edustaja (vastaanottolain nojalla) käyttää alaikäisen ilman huoltajaa olevan turvapaikanhakijan puhevaltaa. Vastanottolain mukaisen edustajan määrää käräjäoikeus vastaanotto- tai järjestelykeskuksen hakemuksesta.

Edustaja (kotoutumislain nojalla) käyttää ilman huoltajaa olevan oleskeluluvan saaneen lapsen puhevaltaa. Kotoutumislain mukaisen edustajan määrää käräjäoikeus lapsen oleskelukunnan hyvinvointialueen hakemuksesta.

Edunvalvoja (lastensuojelulain tai holhousvoimilain nojalla) käyttää lapsen puhevaltaa, jos käräjäoikeus tai holhousviranomainen on niin määrännyt. Toimivallan laajuus on tarkistettava tapauskohtaisesti. Edunvalvojaa voi hakea holhousviranomainen, sosiaalitoimi tai huoltaja.

3.4.2 Huoltaja

3.4.2.1 Huoltajuuden merkityksestä

Huoltajalla on lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen turvaamisen tarkoituksessa oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista. Huoltaja edustaa lasta tämän henkilöä koskevissa asioissa, jos laissa ei ole toisin säädetty. Lapsen huollosta säädetään lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983, jäljempänä LHL).

Huoltajat käyttävät puhevaltaa yhdessä. Huoltajien yhteistoiminnasta säädetään LHL 5 §:ssä. Yhdelläkin huoltajalla on kuitenkin oikeus pyytää ja saada huollettavanaan olevaa lasta koskevia tietoja. Tiedonsaantioikeus lasta koskevista asioista kuuluu yleensä huoltajalle. Jos tieto huoltajuudesta ei ilmene ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä eikä väestötietojärjestelmästä, huoltajaksi ilmoittautuvan on esitettävä siitä

asiakirjaselvitystä, kuten toimivaltaisen viranomaisen päätös. Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen (KKO:2003:7) mukaan tuomioistuin voi antaa määräyksen, jonka mukaan huollosta erotetulla vanhemmalla on oikeus käyttää huoltajalle kuuluvaa oikeutta saada viranomaiselta lasta koskevia tietoja, mikäli sitä voidaan pitää lapsen edun mukaisena.

Maahanmuuttovirastolla ei ole toimivaltaa vahvistaa tai varmistaa huoltajuutta, mutta huoltajuutta voi olla tarpeen selvittää osana hakemusprosessia. Maahanmuuttovirastossa huoltajuudella on keskeinen merkitys varsinkin perhesideperusteisissa oleskelulupa-asioissa, mutta myös lapsen hakiessa oleskelulupaa opiskelun tai työnteon perusteella, jolloin huoltajan on yleensä annettava suostumuksensa lapsen Suomeen tuloon. Kansalaisuusasioissa huoltajuuden on merkitystä muun muassa siksi, että kansalaisuuden myöntäminen lapselle edellyttää huoltajien suostumusta. Turvapaikka-asioissa ja oleskelulupa-asioissa huoltajuudella voi olla merkitystä esimerkiksi arvioitaessa ilman huoltajaa olevan alaikäisen asianmukaista vastaanottoa kotimaassaan, arvioidessa tarvetta vastaanottolain mukaisen edustajan määräämiselle, kuulemisen ja lasta koskevan päätöksen tiedoksiannon mahdollistamiseksi tai perhe-elämän kunnioittamista maastapoistamista koskevassa harkinnassa. Näissä tapauksissa lapsen muodollinen huoltajuus määräytyy usein muun valtion kuin Suomen lain mukaan. Huollon määräytyminen muissa valtioissa saattaa poiketa LHL:ssä säädetystä.

Maahanmuuttoviraston käsiteltävänä olevissa asioissa merkitystä on sekä muodollisella että tosiasiallisella huoltajuudella. Muodollisella huoltajuudella tarkoitetaan joko suoraan lain nojalla määräytyvää tai viranomaisen päätökseen taikka huollosta tehtyyn sopimukseen perustuvaa huoltosuhdetta. Tosiasiallisella huoltosuhteella puolestaan tarkoitetaan lapsen ja hänen huoltajansa välisen yhteyden luonnetta ja läheisyyttä, joka käytännössä ilmenee heidän arkielämässään päivittäisenä huolenpitona lapsesta.

Biologisella vanhemmalla, joka ei ole lapsen huoltaja eikä muu laillinen edustaja, ei ole oikeutta päättää lapsen asioista eikä edustaa lasta hallintoasiassa. Tällaista vanhempaa ei kuulla lasta koskevassa asiassa, ellei häntä ole tarve kuulla muussa ominaisuudessa, kuten perheenkokoajana tai lapsen turvapaikka-asiassa. Tuomioistuin voi kuitenkin päättää, että tällaisella vanhemmalla on oikeus saada lasta koskevia tietoja viranomaiselta.

Myöskään niin sanotun uusperheen vanhemmalla, joka ei ole lapsen biologinen sukulainen eikä laillinen edustaja, ei ole puhevaltaa lasta koskevassa hallintoasiassa. Tällaisen henkilön kuuleminen ulkomaalaisasiassa voi siten liittyä vain hänen omaan asianosaisasemaansa. Kuitenkin on huomioitava, että uusperheen vanhempi, joka ei ole lapsen biologinen vanhempi, voi olla lapsen oheishuoltaja, jolloin hänellä on myös puhevalta lapsen asiassa. LHL 7 §:n 2 momentin mukaan vanhemmat voivat sopia muun henkilön kanssa: 1) että lapsen huolto uskotaan vanhempien tai toisen vanhemman ohella kyseiselle henkilölle; tai 2) että kyseisellä henkilöllä on sama oikeus kuin huoltajalla saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja viranomaisilta ja yksityisiltä palveluntuottajilta joko kaikissa tai sopimuksessa määräytyissä asioissa. Kyseisen lain 9 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin voi päättää, että: 1) lapsen huolto uskotaan molemmille vanhemmille yhteisesti

tai yksin toiselle vanhemmalle; 2) lapsen huolto uskotaan vanhemman tai vanhempien ohella tai sijasta yhdelle tai useammalle henkilölle, joka on antanut tähän suostumuksensa; 3) vanhemmalla, joka ei ole lapsen huoltaja, tai muulla henkilöllä, joka on antanut tähän suostumuksensa, on sama oikeus kuin huoltajalla saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja viranomaisilta ja yksityisiltä palveluntuottajilta joko kaikissa tai päätöksessä määrätyissä asioissa.

3.4.2.2 Kuka on lapsen muodollinen huoltaja?

Silloin, kun huolto määräytyy Suomen lain mukaan, lapsen huoltaja ovat vanhemmat tai henkilöt, joille hänen huoltonsa on uskottu (LHL 3 §). Huolto päättyy, kun lapsi täyttää kahdeksantoista vuotta. Huoltajat vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset, jollei toisin ole säädetty tai määrätty (LHL 5 § 1 mom.).

Lapsen syntyessä keskenään avioliitossa olevat vanhemmat ovat kumpikin lapsensa huoltaja. Jos vanhemmat eivät lapsen syntyessä ole avioliitossa keskenään, on huoltaja tällöin se, joka on synnyttänyt lapsen. Jos toinen vanhemmista on yksin lapsen huoltaja ja vanhemmat menevät keskenään avioliittoon, molemmat tulevat lapsen huoltajiksi (LHL 6 §).

Jos avioliitto on solmittu ennen Suomeen tuloa, riittää turvapaikanhakijoiden oma ilmoitus avioliitosta, jos ilmoitusta ei ole syytä epäillä. Jos avioliitto on solmittu Suomessa, pitää avioliiton ilmetä väestötietojärjestelmästä tai hakijoiden pitää esittää todistus avioliittolain 14 §:n mukaisesta vihkimisestä (siviilivihkiminen tai kirkollinen vihkiminen, esimerkiksi imaamin epävirallinen vihkitodistus ei riitä).

Jos huoltajuustieto ei ilmene suoraan nimenomaisena huoltajuusmerkintänä väestötietojärjestelmässä, asiakirjanäytöksi huoltajuudesta käy DVV:n tai tuomioistuimen päätös isyyden vahvistamisesta ja avioliittolain 14 §:n mukainen vihkitodistus.

Vanhemmat voivat tehdä huollosta sopimuksen tai tuomioistuin voi päättää huollosta ja tapaamisoikeudesta. Lapsen asuinpaikan hyvinvointialue vahvistaa sopimuksen (LHL 8 §). Tuomioistuin voi huoltoa koskevassa päätöksessään päättää muun muassa lapsen huoltajuudesta ja lapsen asumisesta (LHL 9 §). Lapsen huostaanoton yhteydessä sosiaaliviranomainen voi rajoittaa huoltajien ja lapsen välistä yhteydenpitoa (Lastensuojelulain 45 §).

Kun ennen lapsen syntymää tehtyyn tunnustamiseen tai vanhempien avioliittoon perustuva vanhemmuus kumotaan, myös isänä tai äitinä aiemmin pidetyn huoltajuus päättyy. Sen sijaan silloin, kun huolto perustuu tuomioistuimen päätökseen, vanhemmuuden kumoamisella ei ole suoraa vaikutusta lapsen huoltoon, mutta vapautusta huoltajuudesta voi hakea erikseen.

Erotessaan vanhemmat voivat sopia keskenään lasten huollosta tai asian voi ratkaista kärjäoikeus (laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 7 §, 8 §, 9 §). Ollakseen täytäntöönpanokelpoinen, sopimus on tehtävä kirjallisesti ja vahvistettava sosiaalilautakunnan tai muun sosiaalihuollosta vastaavan

toimielimen toimesta. Turvapaikka-asiassa eronneilta vanhemmilta on puhuttelussa tai kirjallisesti tiedusteltava, mitä he ovat sopineet lasten huollosta ja onko asiasta olemassa sopimus. Huollosta voidaan tarvittaessa lisätä kysymys myös sosiaalityöntekijälle osoitettuun lausuntopyyntöön lapsen edusta. Jos vanhemmat ovat yhtä mieltä yhteishuoltajuudesta, pidetään molempia huoltajina. Muussa tapauksessa selvitetään huollosta saatavissa olevaa lisänäyttöä.

Lainvalintasäännökset sisältyvät LHL 4 lukuun, jossa käydään läpi myös vieraassa valtiossa annetun huolto- tai tapaamisoikeuden tunnustamista tai tällaisen päätöksen tunnustamista jättämistä Suomessa. Säännöksillä voi olla merkitystä erityisesti, kun perhesideperusteisessa oleskelulupa-asiassa selvitetään lapsen muodollista huoltajuutta.

Koska oleskelulupa-asiassa lapsen tosiasiallisella huollolla ja perhesuhteilla on yleensä muodollista huoltosuhdetta suurempi merkitys, eikä huoltosuhdetta arvioida pelkästään asiakirjaselvityksen perusteella, lainvalintasäännöksiä ei tässä ohjeessa käsitellä tarkemmin. Lapsen muodollisen ja tosiasiallisen huollon käsitteitä sekä niiden eroa käsitellään myös tarkemmin jäljempänä ohjeen perhesideperusteisten asioiden käsittelemistä koskevassa luvussa 6.3.3.4 Muodollinen ja tosiasiallinen huolto.

[Linkki – Luku 6.3.3.4 Muodollinen ja tosiasiallinen huolto](#)

3.4.2.3 Huoltajuuden selvittäminen

Jos lapsen tiedot on merkitty väestötietojärjestelmään, sinne on tallennettu myös tietoa hänen huollostaan. Huoltoa koskevat tiedot järjestelmään talletetaan muun muassa huoltajien nimet, henkilötunnukset tai syntymäajat, huollon alkamis- ja päättymispäivä, tiedot tuomioistuimen päätöksessä määrätystä huoltajan tehtävistä tai toiselle vanhemmalle myönnetystä erityisestä oikeudesta, tuomioistuimen päätöksessä tai sosiaaliviranomaisen vahvistamassa huoltosopimuksessa olevat tiedot lapsen asumisesta toisen vanhemmansa luona, sekä tieto oleskeluluvan saaneelle lapselle kotouttamislain mukaisen edustajan määräämistä tai vapauttamista koskevasta tuomioistuimen päätöksestä. (Väestötietojärjestelmästä annetun valtioneuvoston asetuksen 8 § (1330/2019)) Käytännössä kaikkien Maahanmuuttoviraston asiakkaiden tietoja ei kuitenkaan ole merkitty väestötietojärjestelmään. Jos huoltajat on merkitty väestötietojärjestelmään, tietoa voidaan lähtökohtaisesti pitää luotettavana.

Jos oleskelulupa-asiassa vedotaan ulkomaan viranomaisen huoltosuhteesta antamaan asiakirjaan, Maahanmuuttovirasto pääsääntöisesti edellyttää, että asiakirjasta esitetään myös virallinen käännös suomen, ruotsin tai englannin kielelle, ja että asiakirja on kyseisen maan toimivaltaisen viranomaisen sekä Suomen edustuston laillistama. Jos asiakirja on varustettu Apostille-todistuksella, muita laillistamistoimenpiteitä ei tarvita. Lisäksi EU-jäsenvaltioiden antamat tietyt yleiset asiakirjat on hyväksyttävä ilman Apostille-todistusta. (Asetus (EU) 2016/1191 kansalaisten vapaan liikkuvuuden edistämiseksi yksinkertaistamalla tiettyjen yleisten asiakirjojen esittämistä EU:ssa koskevia vaatimuksia.) Laillistamisen tarkoituksena on todistaa asiakirjan antaneen

viranomaisen allekirjoitus sekä se, missä asemassa allekirjoittaja esiintyy. Laillistaminen ei ota kantaa asiakirjan sisältöön eikä sen paikkansapitävyyteen.

Jos Suomeen saapuva lapsi ja hänen huoltajakseen osoitettu henkilö ovat kotoisin maasta, joka on liittynyt Haagin lastensuojelusopimukseen, pitää huoltajan esittämä viranomaisen huoltajuuspäätös hyväksyä sellaisenaan ilman eri menettelyä. Tämä tarkoittaa sitä, että päätöstä ei tarvitse erikseen vahvistaa tuomioistuimessa tai missään muussakaan viranomaisessa. Asiakirjojen osalta ei voi vaatia laillistusta tai Apostille-todistusta. Huoltajalla on Suomessa huoltajan oikeudet, jotka perustuvat asiasta annettuun kotimaan viranomaispäätökseen. Huoltajuutta osoittavat asiakirjat on kuitenkin aitoustutkittava. Haagin lapsensuojelusopimuksen sopimusvaltioihin kuuluu esimerkiksi Ukraina.

Turvapaikka-asiassa viite siitä, että vanhemmaksi ilmoitettu voidaan katsoa alaikäisen huoltajaksi, on alaikäisen asiassa esitetty syntymätodistus, jonka tiedot vanhemmasta vastaavat UMA:ssa vanhemmaksi ilmoitettua tai vanhemmaksi ilmoitetun vireytysasiakirjassa taikka muussa aiemmassa asiassa on maininta lapsesta ja tiedot täsmäävät. Muita viitteitä huoltajuudesta on sama sukunimi, joka on merkitty sekä huoltajan että lapsen henkilöllisyystodistukseen tai se, että alaikäinen on merkitty vanhemmaksi ilmoitetun passiin. Myös vanhemman ja alaikäisen sama osoite on viite vanhemman huoltajuudesta. Huoltajuutta voidaan katsoa tukevan myös se, ettei epäilyä huoltosuhteesta herää, eikä hakijoiden kertomuksessa ole ristiriitoja.

Turvapaikka-asiassa hakijoilta on epäselvissä tapauksissa tiedusteltava lapsen muodollisia huoltajia ja huoltajuudesta olemassa olevaa näyttöä. Huoltajan käsitettä on syytä avata hakijoille, esimerkiksi "Kenellä on valta päättää virallisesti lapsen asioista, esimerkiksi terveydenhuollosta tai matkustamisesta ulkomaille? Kenellä on valta asioida lapsen puolesta viranomaisessa?".

Lapsen huoltajuutta selvitetään turvapaikka-asioissa tarvittaessa yhteistyössä vastaanottokeskuksen kanssa. Vastaanottopalveluiden osasto on ohjeistanut vastaanottokeskuksia hakemaan lapsille edustajaa siksi aikaa, kunnes huoltajuus on todettu/tutkittu. Vastaanottokeskus lähtökohtaisesti luottaa UMAssa näkyviin viranomaisen merkintöihin perhesuhteiden määrittelyssä. Mikäli esimerkiksi maahantulon yhteydessä poliisi tai Rajavartiolaitos ei ole merkinnyt lapselle vanhempaa UMAan, katsotaan lapsi vastaanottojärjestelmän näkökulmasta Suomessa ilman huoltajaa olevaksi lapseksi. Tällöin lapselle lähtökohtaisesti hankitaan edustaja. Mikäli asiassa tuodaan esille tai havaitaan lapsen huoltajuutta koskevia epäselvyyksiä, vastaanottokeskus on yhteydessä kansainvälisen suojelun osastoon. Jos asian selvittelyn ja esitettyjen asiakirjojen myötä jää edelleen epäselväksi, onko lapsen kanssa maahan saapuneella aikuisella huoltajan oikeudet, käsitellään huoltajuusasiaa käräjäoikeudessa edustaja-asian yhteydessä tai hakijan tai huoltajan itsensä vireyttämänä. Lähtökohta on kuitenkin se, että hakijoiden esittämät asiakirjat hyväksyttäisiin näyttönä huoltajuudesta sellaisenaan ilman erillistä tuomioistuinmenettelyä.

3.4.3 Edunvalvoja

3.4.3.1 Yleistä edunvalvonnasta

Lapsen vajaavaltaisuudesta ja edunvalvonnasta säädetään holhoustoimesta annetussa laissa (HolhTL). Lain 2 §:n mukaan vajaavaltaisella tarkoitetaan muun muassa alle 18-vuotiasta henkilöä eli alaikäistä. Vajaavaltaisen taloudellisia ja muita holhoustoimilaisissa tarkoitettuja asioita hoitaa edunvalvoja. Henkilöä, jota edunvalvoja edustaa, eli tässä yhteydessä lasta, kutsutaan edunvalvojan päämieheksi.

Lapsen huoltajat ovat suoraan lain nojalla hänen edunvalvojiaan (HolhTL 4 §). Tuomioistuin, voi kuitenkin vapauttaa huoltajan edunvalvojan tehtävästä ja tarvittaessa määrätä muun henkilön tai useampia henkilöitä lapsen edunvalvojaksi. Jos lapsi on ilman edunvalvojaa, holhousviranomaisen on määrättävä hänelle sellainen. Ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle turvapaikanhakijalle määrätään kuitenkin edunvalvojan sijaan vastaanottolain mukainen edustaja.

Jos lapsen ja hänen edunvalvojansa edut voivat joutua ristiriitaan keskenään (HolhTL 32 §), holhousviranomaisen voi määrätä edunvalvojalle tietyn toimenpiteen suorittamista varten sijaisen, eli käytännössä toisen edunvalvojan. Eturistiriita voi syntyä esimerkiksi silloin, jos päämiehen oikeustoimen vastapuolena on edunvalvoja itse tai hänen läheisensä. Edunvalvojan läheinen voi olla esimerkiksi puoliso, lapsi, edunvalvojan edustama henkilö, edunvalvojan lapsen puoliso, edunvalvojan puolison lapsi tai tämän puoliso. Ristiriita voi koskea taloudellista etua tai muuta lapsen etuun ja oikeuksiin liittyvää seikkaa. Sekä edunvalvojan että edunvalvojan sijaisen on katsottu rinnastuvan toisiinsa. Molemmilla tarkoitetaan henkilöä, jonka tehtäväksi on määrätty huolehtia lapselle kuuluvien oikeuksien toteutumisesta ja käyttää puhevaltaa lapsen puolesta tai lapsen rinnalla huoltajan sijaan. (Katso esimerkiksi Mia Tuominen, Lapsen edunvalvonta esitutkinnan näkökulmasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 111. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere 2014, s. 11-12.)

Edunvalvojan tehtävä voidaan rajata koskemaan määrättyä oikeustointa, asiaa tai omaisuutta (HolhTL 8 §). Jos edunvalvoja määrätään tiettyä asiaa varten, hänen puhevaltansa rajoittuu vain tuohon asiaan. Esimerkiksi lastensuojeluasiassa huoltajien sijaan LSL 22 §:n nojalla määrättävä edunvalvoja voi yleensä käyttää puhevaltaa vain lastensuojeluasiassa, ellei puhevaltaa ole määräyksessä nimenomaisesti laajennettu koskemaan myös jotain muuta asiaa.

Edunvalvoja voi edustaa päämiestään tämän omaisuutta ja taloudellisia asioita koskevista oikeustoimista, jos toisin ei ole määrätty tai säädetty (HolhTL 29 §). Holhousviranomaisen määräyksestä edunvalvojalla on oikeus edustaa päämiestään myös sellaisessa tämän henkilöä koskevassa asiassa, jonka merkitystä päämies ei kykene ymmärtämään, ei kuitenkaan asiassa, josta on toisin säädetty. Edunvalvojalla ei ole kelpoisuutta päämiehensä puolesta antaa esimerkiksi suostumusta avioliittoon tai lapseksiottamiseen, tunnustaa isyyttä tai hyväksyä isyyden tunnustamista, eikä edustaa päämiestään muussa sellaisessa asiassa, joka on näihin rinnastuvien tavoin henkilökohtainen.

Harkittaessa, onko asia korostetusti henkilökohtainen, voidaan ottaa huomioon myös tapauksen olosuhteet (HE 146/1998 vp), jolloin edunvalvojalla poikkeuksellisesti voi olla kelpoisuus antaa päämiehen puolesta suostumus tai laittaa vireille asia, joka lähtökohtaisesti on em. tavoin henkilökohtainen. Edunvalvojan oikeudesta käyttää päämiehensä puhevaltaa tuomioistuimessa ja muun viranomaisen luona säädetään erikseen. Hallintolaissa edunvalvojan puhevallasta ja kuulemisesta säädetään 14 §:ssä ja 35 §:ssä.

Saman päämiehen useilla edunvalvojilla on yhteistoimintavelvollisuus, jos tuomioistuin ei ole päättänyt tehtävien jaosta heidän kesken (HolhTL 30 §). Jos joku heistä ei matkan, sairauden tai muun syyn vuoksi voi osallistua päätöksen tekemiseen ja ratkaisun viivästymisestä aiheutuisi haittaa, hänen suostumuksensa asiassa ei ole tarpeen. Asiasta, jolla on huomattava merkitys päämiehelle, voivat edunvalvojat päättää vain yhdessä, jos päämiehen etu ei ilmeisesti muuta vaadi. Jos edunvalvojat eivät ole yksimielisiä tällaisessa asiassa ja ratkaisun viivästymisestä aiheutuisi haittaa, edunvalvoja voi pyytää holhousviranomaisen päätöstä siitä, kenen mielipidettä on noudatettava.

Jos edunvalvojan tehtävä perustuu hänen päämiehensä alaikäisyyteen, tehtävä lakkaa ilman erillistä päätöstä, kun päämies täyttää 18 vuotta. Edunvalvojan toimia valvoo holhousviranomainen. Edunvalvonnasta tehdään merkintä holhousasioiden rekisteriin muun muassa silloin, kun alaikäisen edunvalvojaksi määrätään muu henkilö kuin hänen vanhempansa (HolhTL 65 §).

3.4.3.2 Edunvalvojan kelpoisuus Maahanmuuttovirastossa käsiteltävissä asioissa

Muu edunvalvoja kuin lapsen huoltaja ei yleensä ole kelpoinen edustamaan lasta Maahanmuuttovirastossa käsiteltävässä asiassa, jos edunvalvojan kelpoisuus rajoittuu edunvalvojille tyypilliseen tapaan vain taloudellisten asioiden hoitamiseen, tai jos kelpoisuutta on muutoin rajattu koskemaan vain tiettyä asiaa tai tehtävää. Kyse voi olla esimerkiksi LSL 22 §:n mukaan vain lastensuojeluasiaan määrätystä edunvalvojasta.

Edunvalvoja voi tietyissä tilanteissa edustaa lasta kansalaisuuden hakemisessa (KanL 44 §). Hallituksen esityksen (HE 80/2010 vp) mukaan käytännössä voi esiintyä tilanteita, joissa olisi lapsen edun mukaista laajentaa mahdollisuus hakea kansalaisuutta myös muulle kuin lapsen huoltajalle. Lapsen edunvalvojalla tulee olla mahdollisuus hakemuksen tekemiseen lapsen puolesta, jos lapsi on siirretty lastensuojelullisista syistä viranomaisloitteisesti asumaan erilleen huoltajista.

Jos lapselle määrätty edunvalvoja esiintyy aktiivisesti Maahanmuuttovirastossa käsiteltävässä lasta koskevassa asiassa, on tarkistettava, ulottuuko edunvalvojan määräys kyseisen asian hoitamiseen. On myös arvioitava, onko kyse sellaisesta henkilökohtaisesta toimesta, jota edunvalvoja ei yleensä voi tehdä lapsen puolesta. Tarvittaessa on tarkistettava, onko edunvalvojalla määräys henkilöä koskevien asioiden hoitamiseen.

Edunvalvojan kelpoisuus voi ulottua Maahanmuuttovirastossa käsiteltävään oleskelulupa- tai turvapaikka-asiaan esimerkiksi silloin, kun lapselle on määrätty huoltajasta erillinen edunvalvoja lapsen ja huoltajan taloudellisen tai muun

eturistiriidan vuoksi, ja määräys kattaa myös Maahanmuuttovirastossa käsiteltävän asian. Määräyksen laajuutta on selvitettävä ja arvioitava tapauskohtaisesti. Edunvalvojan tehtävien laajuutta voidaan selvittää esimerkiksi pyytämällä häntä esittämään edunvalvojaksi määräämistä koskeva päätös, josta tehtävän tarkempi sisältö ja sen mahdolliset rajaukset yleensä ilmenevät. Myös huoltajan mahdollinen rinnakkainen puhevalta edunvalvojan kanssa on selvitettävä. Rinnakkaisen puhevallan tilanteessa molemmille on varattava mahdollisuus tulla kuulluksi. Jos vain edunvalvojalla on puhevalta viraston käsittelemässä lapsen asiassa, kaiken yhteydenpidon lapseen pitää tapahtua edunvalvojan kautta ja lasta voidaan kuulla suullisesti vain edunvalvojan läsnä ollessa asiassa.

3.4.3.3 Edunvalvonnan tarpeesta ilmoittaminen

Maahanmuuttovirasto voi tehdä ilmoituksen mahdollisesti edunvalvonnan tarpeesta olevasta lapsesta, jos huoltajan ja lapsen etujen välillä vaikuttaa olevan HolhTL 32 §:n mukainen ristiriita, esimerkiksi huoltaja pyrkii käyttämään lapsen omaisuutta toisen henkilön toimeentulon turvaamiseen, tai lapseen kohdistuu pakkoavioliittoon, tyttöjen sukuelinten silpomiseen, kunniakysymyksiin liittyvä uhka tai jos ilmenee, että ilman oleskelulupaa Suomessa olevalla lapsella ei ole Suomessa huoltajaa tai muuta laillista edustajaa.

Ilmoitus pitää tehdä holhousviranomaisena toimivalle Digi- ja väestötietovirastolle tai hyvinvointialueelle, joka oman harkintansa mukaan tekee hakemuksen edunvalvojan määräämiseksi. Turvapaikka-asioissa ilmoitus pitää tehdä myös vastaanottokeskukselle.

Maahanmuuttovirastossa voi yksittäistä asiaa käsiteltäessä herätä epäily, että Suomessa oleva lapsi olisi mahdollisesti edunvalvonnan tarpeessa. Jos lapsi esimerkiksi hakee perhesideperusteista lupaa Suomessa eikä perheenkokoaja ole lapsen vanhempi tai virallinen huoltaja tai lapsi ei hae lupaa yhdessä vanhempiensa tai virallisen huoltajansa kanssa, on hänelle hankittava edunvalvoja. Lapselle voidaan joutua hankkimaan edunvalvoja myös tilanteessa, jossa käy ilmi, että lapsen ja vanhemman/huoltajan (päähakija/perheenkokoaja) edut ovat ristiriidassa keskenään. Tällöin lapsi on tilanteessa heikompi osapuoli ja viranomaisen pitää varmistua siitä, että lapsen etu huomioidaan riittävällä tavalla.

Myös lapsen huoltaja voi hakea edunvalvojaa. Edunvalvonnan tarvetta koskevan ilmoituksen tekemistä on syytä harkita, jos tarve vaikuttaa mahdolliselta Maahanmuuttovirastossa ilmenneiden tietojen perusteella. Ilmoituksen tekemisestä on ensin yleensä syytä keskustella viraston sisällä esimerkiksi prosessiasiantuntijan ja alaikäisvastaavan kanssa.

Maahanmuuttovirasto voi vapaamuotoisessa ilmoituksessaan esittää käsityksensä edunvalvojan tarpeesta sekä perusteita käsitykselleen. Asian luonteesta johtuen ilmoitus on yleensä tarkoituksenmukaista tehdä kirjallisesti. Ilmoituksen voi HolhTL 91 §:n mukaan tehdä vaitiolovelvollisuuden estämättä. Sen muotoilussa pitää kuitenkin huomioida salassapitosäännökset. Tarkempia tietoja voi holhousviranomaiselle antaa sen tekemän pyynnön perusteella. HolhTL 90 §:n mukaan muun muassa valtion viranomaiset ovat

salassapitosäännösten estämättä velvollisia pyynnöstä antamaan holhousviranomaiselle ne tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen vireillä olevan asian ratkaisemiseksi. Maahanmuuttoviraston ilmoituksen saatuaan toimivaltainen viranomainen arvioi edunvalvonnan tarvetta kyseisen lapsen kohdalla ja tarvittaessa tekee oman arvionsa pohjalta edunvalvojan määräämistä koskevan hakemuksen käräjäoikeudelle. Maahanmuuttoviraston ilmoitus ei sido muita viranomaisia, eikä Maahanmuuttovirasto voi velvoittaa muita viranomaisia tekemään edunvalvojan määräämistä koskevaa hakemusta.

Hakemuksen tekevä viranomainen saattaa edellyttää lapsen huoltajan kirjallista notaarin vahvistamaa legalisoitua suostumusta edunvalvojan määräämiselle. Edunvalvojan tarpeeseen on hyvä kiinnittää huomiota heti lupaprosessin alkuvaiheessa, huomioiden että edunvalvojan määräämisessä voi kestää kuukausia.

Eturistiriitaan perustuva edunvalvonnan tarve edellyttää perusteltua syytä olettaa, ettei huoltaja voi puolueettomasti valvoa lapsen etua, ja että edunvalvojan määrääminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi. Pelkkä ristiriita huoltajan ja lapsen edun välillä ei vielä edellytä edunvalvojan määräämistä. Esimerkiksi silloin, jos huoltaja ja lapsi ovat vain eri mieltä jostakin asiasta, ei yleensä ole edellytyksiä edunvalvojan määräämiseen. Lisävaatimuksena on, että asian selvittäminen tai muutoin lapsen edun turvaaminen edellyttää edunvalvojan määräämistä. (Katso esimerkiksi Mia Tuominen, Lapsen edunvalvonta esitutinnan näkökulmasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 111. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere 2014, s. 18.)

Lapsi voi tarvita edunvalvojan myös silloin, jos Maahanmuuttovirasto havaitsee viitteitä siitä, että Suomessa ilman oleskelulupaa olevan lapsen huoltajina esiintyneet henkilöt eivät tosiasiasa olisi hänen huoltajiaan, tai ettei lapsella ole lainkaan huoltajaa. Tarvittaessa asiassa pitää tehdä myös lastensuojeluilmoitus, jonka tekemisestä ohjeistetaan luvussa 3.5.2. Lastensuojeluilmoitus.

[Linkki – Luku 3.5.2. Lastensuojeluilmoitus](#)

3.4.4 Ilman huoltajaa olevan turvapaikanhakijan, tilapäistä suojelua saavan ja ihmiskaupan uhrin edustaja

Vastaanottolain 39 §:n mukaan kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja sellaiselle ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, jolla ei ole oleskelulupaa, määrätään viivytyksettä edustaja, jos lapsi on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Edustajaksi määrätään tehtävään sopiva täysivaltainen henkilö, joka antaa siihen suostumuksensa ja joka kykenee hoitamaan tehtävänsä moitteettomasti (VastaanottoL 40 §).

Vastaanottokeskuksen johtaja käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lapsen henkilöä ja varallisuutta koskevissa asioissa, kunnes käräjäoikeus on määrännyt lapselle edustajan. Edustajan määräämistä koskevaa käräjäoikeuden päätöstä on noudatettava, vaikka se ei olisi saanut vielä lainvoimaa.

Edustajan määräämisestä päättää käräjäoikeus ja hakemuksen edustajan määräämiseksi tekee se vastaanotto- tai järjestelykeskus, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity. Kun on kyse alaikäisestä ihmiskaupan uhrista, joka on otettu ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään ja, jolla ei ole oleskelulupaa, hakemuksen tekee vastaanottokeskus, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity. Jos alaikäinen ihmiskaupan uhri, jolla ei ole oleskelulupaa, ei ole vastaanottopalveluissa, hakemuksen tekee Joutsenon vastaanottokeskus. Jos lapsi on auttamisjärjestelmässä ja hänellä on oleskelulupa, edustajan voi hakea hyvinvointialue. Käräjäoikeus ilmoittaa Maahanmuuttovirastolle ja väestötietojärjestelmään kansainvälistä suojelua hakevan, tilapäistä suojelua saavan ja ihmiskaupan uhriksi joutuneen lapsen edustajan määräämistä tai tehtävästä vapauttamista koskevista päätöksistä (VastaanottoL 44 §).

Joissakin tilanteissa kansainvälistä tai tilapäistä suojelua hakee ilman huoltajaa oleva alaikäinen, joka saapuu maahan muun kuin huoltajansa kanssa tai lasta on Suomessa vastassa huoltajaksi ilmoittautuva henkilö. Tällöin vastaanottokeskus yhdessä kansainvälisen suojelun osaston kanssa selvittää aikuisen ja lapsen välistä huoltosuhdetta. Viime kädessä vastaanottokeskus arvioi tarpeen hakea lapselle edustaja. Jos edustajalle ei ole tarvetta, huoltaja käyttää lapsen asiassa huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa.

Jos lapsi saapuu maahan kasvattivanhempansa kanssa ja aikuinen on huoletanut lapsesta esimerkiksi lähes koko lapsen elämän, arvioidaan tapauskohtaisesti lapsen hakemuksen asiatyyppi ja tarve edustajalle. Jos asiassa ei ilmene kasvattilapsen ja -vanhemman välillä eturistiriitaa eikä ole syytä epäillä syytä sille, miksi lapsi on kyseisen aikuisen huollossa, ei edustajan määräämiselle ole välttämättä tarvetta. Jokainen tapaus arvioidaan yksilöllisesti.

Edustajaa pitää aina hakea, jos huoltosuhdetta pidetään epäselvänä. Tällaisessa tilanteessa lapsen puhevaltaa käyttää vain edustaja, ei siis henkilö, jonka huoltajuudesta asiassa on epäselvyyttä. Jos huoltosuhteesta saadaan myöhemmin riittävä selvitys, käräjäoikeuden on vastaanottolain 42 §:n mukaan hakemuksesta vapautettava edustaja tehtävästään, jollei vapauttaminen ole lapsen edun vastaista.

Edustaja käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lapsen henkilöä ja varallisuutta koskevissa asioissa sekä hoitaa lapsen varallisuutta muun muassa siten kuin hallintolain 14 §:ssä sekä holhoustoimilaissa säädetään (VastaanottoL 41 §).

Ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikanhakijan ja tilapäisen suojelun hakijan asiassa on kuultava alaikäisen lisäksi hänelle vastaanottolain mukaan määrättyä edustajaa. Myös mahdolliset selvityspyynnöt on osoitettava edustajalle. Edustajan pitää olla läsnä ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikkapuhuttelussa (UlkL 97 a §:n 5 momentti). Turvapaikanhakijan edustajan tehtäviä käsitellään tarkemmin luvussa 7.4 Ilman huoltajaa oleva alaikäinen turvapaikanhakija.

[Linkki – Luku 7.4 Ilman huoltajaa oleva alaikäinen turvapaikanhakija](#)

Edustajan tehtävänä on valvoa lapsen edun toteutumista viranomaisprosessissa ja auttaa lasta viranomaisasioissa. Edustaja pitää

yhteyttä lapseen ja kaikki lapselle Maahanmuuttovirastosta osoitettu kirjeenvaihto ja tiedottaminen kulkee edustajan kautta. Esimerkiksi lapsen kuulemista koskevat järjestelyt sovitaan edustajan välityksellä. Edustajan tehtävänä on ohjeistaa lasta esimerkiksi puhutteluun liittyvistä seikoista ja selittää lapselle lasta koskevan päätösasiakirjan sisältö. Edustajan tehtäviin ei kuitenkaan kuulu lapsen päivittäinen hoito, kasvatusta tai muu huolenpito.

3.4.4.1 Edustajan tehtävien lakkaaminen ja edustajan tehtävästään vapauttaminen

Edustajan tehtävä lakkaa ilman hakemusta ja ilman erillistä päätöstä, kun edustettava tulee täysi-ikäiseksi, muuttaa pysyvästi pois Suomesta tai hänelle määrätään Suomessa huoltaja tai muu laillinen edustaja (VastaanottoL 43 §). (HE 266/2010 vp, s. 64)

Huostaanottotilanteessa hyvinvointialueella on oikeus päättää lapsen olinpaikasta ja hoidosta, kasvatuksesta, huolenpidosta ja tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Hyvinvointialue ei kuitenkaan vastaa lapsen varallisuuden hoidosta tai lapsen edun valvomisesta turvapaikkamenettelyssä. Huostaanotossa edustajan tehtävä lakkaa siltä osin, kuin sosiaalihuollon viranomaiselle siirtyy oikeus päättää lapsen asioista lastensuojelulain 45 §:n perusteella. (Katso esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu EOAK/3126/2019, 9.12.2020.) Huostaanottotilanteissa edustajan tehtävä voi käytännössä lakata esimerkiksi terveydenhuoltoon liittyvissä asioissa, kun niistä vastaaminen siirtyy sosiaalihuollon viranomaiselle.

Kaikissa huostaanottotilanteissa ei kuitenkaan ole tarvetta edunvalvojan nimeämiseen ja edustaja voi tällöin jatkaa tehtävässään rajoituksitta. Jos lastensuojelun edunvalvoja määrätään, ei edustajan tehtävä silloinkaan välttämättä lakkaa kokonaan. Lastensuojelun edunvalvojan tehtävän laajuus määrätään aina erikseen käräjäoikeuden päätöksellä. Jos lapselle määrätään lastensuojelulain perusteella edunvalvoja, on asian käsittelyä varten syytä tarkistaa edustajan ja edunvalvojan toimi- ja puhevalta käsiteltävässä asiassa. Edustajan tehtävän lakkaamista arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, onko lapselle määrätyn muun laillisen edustajan puhevaltaa rajattu, ja kattaako hänen puhevaltansa Maahanmuuttovirastossa käsiteltävän asian.

Tehtävän lakkaaminen edustettavan tullessa täysi-ikäiseksi koskee myös tilanteita, joissa edustajan määräämisen jälkeen käy esimerkiksi ikätutkimuksen perusteella ilmi, että edustettava on ollut täysi-ikäinen jo edustajaa määrättäessä. Tällöin edustajan tehtävä lakkaa, kun hakija on iän määrittämisen jälkeen kirjattu aikuiseksi UMA:ssa ja täysi-ikäisyydestä on annettu tieto hakijalle ja edustajalle. Iän selvittämisestä kerrotaan tarkemmin tämän ohjeen luvussa 7.4.4 Iän selvittäminen turvapaikka-asiassa.

[Linkki – Luku 7.4.4 Iän selvittäminen turvapaikka-asiassa](#)

Jos edustajan määräämisen jälkeen ilmenee, että lapsella on Suomessa huoltaja, edustaja on vapautettava tehtävästään, jollei se ole lapsen edun vastaista (VastaanottoL 42 §). Käräjäoikeus päättää viime kädessä edustajan tehtävästään vapauttamisesta. Jotta käräjäoikeus voi päättää lapsen

edustajan tarpeesta, tulee asia saattaa hakemuksella kärjäoikeuden ratkaistavaksi. Hakemuksen edustajan vapauttamisesta tehtävästään voi tehdä vastaanottokeskus, huoltajaksi ilmoittautunut henkilö, 15 vuotta täyttänyt lapsi tai edustaja itse. Kärjäoikeudelle esitetystä hakemuksesta tulisi ilmetä kaikki sellainen tieto, jolla voi olla asian käsittelyn kannalta merkitystä, kuten mihin tieto huoltajuudesta perustuu ja onko huoltajuudesta esitetty asiakirjanäyttöä. Huoltajuuteen liittyviä seikkoja voidaan ennen hakemuksen tekoa selvittää yhteistyössä kansainvälisen suojelun osaston ja vastaanottokeskuksen kesken. Vastaanottokeskuksen tulisi kuulla lasta ennen hakemuksen tekoa ja selvittää lapsen oma näkemys tilanteeseen. Jos herää huolta siitä, ettei huoltaja ole lapselle turvallinen tai oikea huoltaja, tulisi tämä kirjata kärjäoikeudelle tehtyyn hakemukseen. Lisäksi tällaisissa tilanteissa olisi hyvä olla yhteydessä lastensuojeluviranomaisiin.

Edustaja käyttää lapsen puolesta huoltajan kanssa rinnakkaista puhevaltaa siihen saakka, kunnes hänet on vapautettu edustajan tehtävästään. Edustaja voidaan vapauttaa tehtävästään myös silloin, jos hän sitä pyytää tai on sairauden tai muun syyn vuoksi estynyt tai kykenemätön hoitamaan tehtävänsä tai jos siihen on muu erityinen syy.

Hakemuksen tehtävästä vapautumiseksi voivat kärjäoikeudelle tehdä edustaja, 15 vuotta täyttänyt lapsi itse, vastaanotto- tai järjestelykeskus, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity, tai lapsen huoltaja tai muu laillinen edustaja. Edustajan vapauttaa tehtävästään se kärjäoikeus, jonka tuomiopiirissä sijaitsevan vastaanottokeskuksen asiakkaaksi lapsi on rekisteröity. Vapauttamista koskevaan päätökseen saa hakea muutosta, mutta päätöstä on noudatettava, vaikka se ei ole saanut lainvoimaa.

3.4.5 Lapsen muu edustaminen

3.4.5.1 Edunvalvoja oleskelulupaa hakevalle lapselle

Jos muulla kuin kansainvälisen suojelun tai tilapäisen suojelun perusteella haettua oleskelulupaa koskevan menettelyn aikana selviää, että Suomessa olevan lapsen huoltajina esiintyvät henkilöt eivät tosiasiallisesti ole hänen huoltajiaan, kärjäoikeus voi sosiaaliviranomaisen tai holhousviranomaisen hakemuksesta määrätä lapselle edunvalvojan holhustoimesta annetun lain nojalla. Menettely poikkeaa ilman huoltajaa olevasta alaikäisestä turvapaikanhakijasta ja tilapäisen suojelun hakijasta, joille määrätään edunvalvojan sijaan edustaja vastaanottolain nojalla, sekä Suomeen jo oleskeluluvan saaneesta alaikäisestä, jolle määrätään edustaja kotoutumisen edistämisestä annetun lain nojalla.

Edunvalvoja tai edustaja voidaan määrätä myös silloin, kun oleskelulupaa hakeva lapsi on tullut Suomeen esimerkiksi isovanhempansa tai muun sukulaisensa kanssa, mutta kyseinen henkilö ei kuitenkaan ole lapsen huoltaja. Oikeuskäytännössä edunvalvojan tai edustajan määräämistä on pidetty aiheellisena esimerkiksi tilanteissa, joissa huoltosuhteet ovat epäselvät tai alaikäisen ja hänen puolestaan muutosta hakevan edut saattavat olla ristiriidassa. Maahanmuuttoviraston menettelyä tilanteessa, jossa se havaitsee

mahdollisen tarpeen edunvalvojan määräämiselle, käsitellään luvussa 3.4.3.3 Edunvalvonnan tarpeesta ilmoittaminen.

[Linkki – Luku 3.4.3.3 Edunvalvonnan tarpeesta ilmoittaminen](#)

3.4.5.2 Edunvalvoja lastensuojeluasiassa

Lastensuojelulain 22 §:n mukaan lapselle tulee lastensuojeluasiassa määrätä edunvalvoja käyttämään huoltajan sijasta lapsen puhevaltaa, jos on perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja voi puolueettomasti valvoa lapsen etua asiassa ja edunvalvojan määrääminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista ja avustettava virkansa puolesta lasta tai nuorta puhevallan käytössä sekä tarvittaessa ohjattava lapsi tai nuori oikeusavun piiriin taikka huolehdittava siitä, että lapselle haetaan 22 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa edunvalvojaa. Tällaisen edunvalvojan puhevalta koskee yleensä vain lastensuojeluasiassa, eikä yleensä ulotu esimerkiksi Maahanmuuttovirastossa käsiteltävään turvapaikka- tai oleskelulupa-asiassa. Tällaiselle lapselle saatetaan kuitenkin määrätä muu edustaja hoitamaan muita kuin lastensuojelulain mukaisia asioita. Holhousviranomainen voi määrätä edunvalvojan, jos huoltaja ja sosiaalihuollosta vastaava toimielin ovat siitä yksimieliset. Muutoin edunvalvojan määrää tuomioistuimien. Hakemuksen voi tehdä holhousviranomainen, sosiaalihuollosta vastaava toimielin tai huoltaja itse. Edunvalvojan määräämiseen sovelletaan, mitä holhoustoimesta annetussa laissa tai muussa laissa säädetään sijaisen määräämisestä edunvalvojalle.

Kussakin tapauksessa on selvitettävä erikseen mitkä valtuudet edunvalvojalla on toimia lapsen asiassa kussakin yksittäistapauksessa. Jos lapselle on määrätty lastensuojelulain mukainen edunvalvoja, on selvitettävä esimerkiksi vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijän tai lastensuojelun avulla, kuka käyttää lapsen puolesta tai ohessa turvapaikkapuhuttelussa puhevaltaa. Tarvittaessa lapselle on erikseen haettava edunvalvojaa turvapaikka-asiassa. Sen sijaan kansalaisuuslain 44 §:n mukaan tällainen edunvalvoja voi tehdä ja jättää kansalaisuushakemuksen tai ilmoituksen lapsen puolesta.

3.4.5.3 Edustaja oleskeluluvan saaneelle lapselle

Oleskeluluvan pakolaiskiintiössä saaneelle lapselle ja sellaiselle ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, jolla on oleskelulupa, määrätään edustaja viivytyksettä, jos hän on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Myös muulle oleskeluluvan saaneelle lapselle, joka on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, voidaan määrätä edustaja (KotoutumisL 56 §).

Edustajan määräämistä koskevan hakemuksen käräjäoikeudelle tekee se hyvinvointialue, jonka alueella lapsen kotikunta sijaitsee. Käräjäoikeuden ilmoitusvelvollisuuteen sovelletaan vastaanottolain 44 §:ssä säädettyä, eli sen on muun muassa ilmoitettava Maahanmuuttovirastolle ja väestötietojärjestelmään edustajan määräämistä tai tehtävästä vapauttamista koskevista päätöksistä.

3.4.5.4 Adoptoitavan lapsen edustaminen

Adoptiolain 95 §:n mukaan, kun adoptioeuvonnan antaja tai ulkomainen palvelunantaja on sijoittanut lapsen adoptionhakijan luokse adoptiotarkoituksessa, adoptionhakijalla on sijoituksen aikana oikeus päättää huoltajan sijaan lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta sekä tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Adoptionhakijalla on myös oikeus edustaa lasta tämän henkilöä koskevissa kiireellisissä asioissa. Edellä mainittua oikeutta käyttävään adoptionhakijaan sovelletaan, mitä LHL 4 §:n 2 momentissa ja 5 §:ssä säädetään huoltajasta.

Hallituksen esityksen (HE 47/2011 vp.) mukaan kiireellisillä asioilla tarkoitetaan asioita, joista on välttämätöntä tehdä päätös jo sijoituksen aikana, esimerkiksi oleskeluluvan hakeminen vieraasta valtiossa Suomeen saapuneelle lapselle. Adoptionhakija ei yleensä voi hakea lapselle passia, mutta tästä voidaan poiketa, jos passin hakemista on yksittäistapaukseen liittyvien erityisten olosuhteiden vuoksi pidettävä kiireellisenä asiana. Adoptionhakija voi tällä perusteella esimerkiksi hakea ulkomailta adoptiotarkoituksessa saapuneelle kansalaisuudettomalle lapselle muukalaispassia. Jos lapsi sijoituksen epäonnistumisen vuoksi otetaan pois adoptionhakijan luota, lakkaa samalla myös tässä pykälässä tarkoitettu hakijan kelpoisuus tehdä lasta koskevia päätöksiä huoltajan sijasta.

3.4.6 Huostaanotto ja lapsen edustaminen

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista ja avustettava virkansa puolesta lasta tai nuorta puhevallan käytössä sekä tarvittaessa ohjattava lapsi tai nuori oikeusavun piiriin taikka huolehdittava siitä, että lapselle haetaan LSL 22 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa edunvalvojaa (LSL 24 §). Lastensuojelussa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valvoo lapsen edun toteutumista ja avustaa virkansa puolesta lasta puhevallan käytössä. Vastaava sosiaalityöntekijä selvittää lapsen mielipidettä ja kuulee lasta.

Lapsen huostaanotosta säädetään LSL 9 luvussa ja sijaishuollosta 10 luvussa. Sijaishuolto tarkoittaa huostaan otetun tms. lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella (LSL 49 §). Se järjestetään esimerkiksi perhe- tai laitoshuoltona tai sijoittamalla lapsi tietyissä tilanteissa väliaikaisesti vanhempiensa tai muun huoltajansa hoitoon. Hyvinvointialueen oikeutta päättää huostaan otettua lasta koskevista asioista on lastensuojelulaissa rajattu. Lapsen huolto säilyy huostaanoton aikana hänen huoltajillaan lastensuojelulaissa säädetyin rajoituksin, elleivät huoltajat muuta sovi tai tuomioistuin toisin päättä.

Kun huostaan otetun lapsen asioita käsitellään eri viranomaisissa, vanhemmat edustavat lasta hänen huoltajinaan, ellei huollosta ole muuta sovittu tai oikeus ole muuta määrännyt. Hyvinvointialueella on oikeus tulla kuulluksi ja käyttää itsenäistä puhevaltaa huostaan otetun lapsen asioissa lastensuojelulain asettamissa rajoissa. Tarvittaessa hyvinvointialueen puhevallan rajat on selvitettävä tapauskohtaisesti erikseen.

Maahanmuuttoviraston vakiintuneen tulkinnan mukaan esimerkiksi oleskeluoikeutta koskevan hakemuksen tekemistä voidaan pitää LSL 45 §:n mukaisena lapsen olinpaikkaa koskevana asiana, josta hyvinvointialue voi päättää. Hyvinvointialueen sosiaalihuollon edustajan katsotaan voivan esimerkiksi tehdä huostaanotettua lasta koskevan oleskelulupahakemuksen ja lasta koskeva päätös voidaan antaa tiedoksi huoltajan lisäksi toimielimen edustajalle. Lasta koskeva päätös pitää tässä yhteydessä ymmärtää laajassa merkityksessä ja voi tarkoittaa esimerkiksi myös päätöstä, jossa lapsella on valitusoikeus.

Lastensuojelulain 45 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi päättää lapsen olinpaikasta sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta ja näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksessä KHO:2017:172 todettiin, ettei huostaanotettuna ollutta lasta voitu poistaa maasta ennen kuin lastensuojelutoimenpiteet olivat lakanneet. Huostaanotolla voi siten olla vaikutusta myös lapsen maastapoistamisasiassa, vaikkei huostaanotto itsessään ole ehdoton este esimerkiksi lapsen käännättämistä koskevan päätöksen tekemiselle.

Sosiaaliviranomaisten on huostaanottilanteissa pyrittävä yhteistoimintaan lapsen, vanhemman ja huoltajan sekä sijaishuoltopaikan edustajan kanssa lapsen huollon ja jatkuvuuden turvaamiseksi (LSL 52 §) ja ensisijaisesti on otettava huomioon lapsen etu. Yhteistyövelvoitteen piiriin kuuluvia toimijoita ovat sosiaalityöntekijä, muu lastensuojelun työntekijä ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijaishuollossa vastaava työntekijä. Vaikka lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä tai muulla lastensuojelun työntekijällä on huostaanoton aikana viimesijainen oikeus päättää lapsen tosiasiallisen huollon ja hoidon sisällöstä, ei se käytännössä ole mahdollista ilman yhteistyötä edellä mainittujen tahojen kanssa. Yhteistoiminta siis edellyttää edellä mainittujen tahojen mielipiteiden ja käsitysten selvittämistä sen suhteen, millä tavoin ja miten lapselle annettavaa hoitoa tosiasiallisesti toteutetaan. (HE 252/2006 vp.)

Lapsen huoltajalla on huostaanoton ja kiireellisen sijoituksen aikana oikeus saada tietoa lapsensa asioista ja pitää lapseen yhteyttä, ellei sosiaaliviranomainen tai laitoksen johtaja ole päättänyt lapsen ja vanhempien tms. lapselle läheisten henkilöiden välisen yhteydenpidon rajoittamisesta (LSL 45 §).

Huostaanotto on voimassa toistaiseksi. Sen päättymisestä tehdään päätös, mutta huostassa pito lakkaa kuitenkin lapsen täytettyä 18 vuotta (LSL 47 §). Päätös raukeaa, jos sen täytäntöönpanoon ei ole ryhdytty kolmen kuukauden kuluessa päätöksen lainvoimaisuudesta (LSL 48 §).

3.4.6.1 Huostaanotetun lapsen edustaminen matkustusasiakirja-asiassa

Huostaanotetun lapsen matkustusasiakirjaa koskevassa asiassa voi arvioitavaksi tulla esimerkiksi kysymys, voidaanko hänen toimintakykyisten vanhempiensa, jotka edelleen ovat lapsen huoltajia, edellyttää hankkivan kansallisen passin huostaanotetulle lapselleen, jolla ei ole oikeutta pakolaisen matkustusasiakirjaan tai muukalaispassiin. Huoltajien ohella myös

sosiaaliviranomaisella on oikeus käyttää puhevaltaa huostaanotetun lapsen passia koskevassa asiassa. (HE 252/2006 vp., s. 171)

Maahanmuuttoviraston on osoitettava kansallisen passin hankkimista koskeva lisäselvityspyyntö ensisijaisesti huostaanotetun lapsen vanhemmille, jos he pääsäännön mukaisesti edelleen käyttävät puhevaltaa lapsensa asioissa. Jos vanhemmat eivät ryhdy asiassa aktiivisiin toimiin, voi Maahanmuuttovirasto ottaa yhteyttä myös sosiaaliviranomaiseen, joka voi yhteistoimintavelvoitteensa puitteissa selvittää tilannetta lapsen vanhempien kanssa. Tarvittaessa Maahanmuuttovirasto voi pyytää erikseen sosiaaliviranomaisen näkemystä lapsen tilanteesta ja edusta, ellei kyseistä selvitystä jo ole hakemuksen liitteenä. Matkustusasiakirjaedellytystä käsitellään luvussa 6.8.4 Matkustusasiakirjaedellytys ja henkilöllisyys.

[Linkki – Luku 6.8.4 Matkustusasiakirjaedellytys ja henkilöllisyys](#)

3.4.7 Miten toimia, jos lapsella on useampi laillinen edustaja

Lapsen laillisia edustajia ovat tyypillisesti hänen vanhempansa, jotka ovat usein myös lapsen huoltajia. Huoltajien lisäksi lapsen laillisina edustajina voivat toimia esimerkiksi edustaja vastaanotto- tai kotoutumislain nojalla tai edunvalvoja lastensuojelu- tai holhoustoimilain nojalla. Lapsen laillisia edustajia on käsitelty edempänä kohdassa 3.4.1 Puhevallan käyttäminen lapsen asiassa ja lapsen edustaminen. Yleensä lapsella on vain yksi laillinen edustaja. Joissakin tilanteissa lapsella voi kuitenkin olla myös useampi laillinen edustaja, kuten huoltajat tai esimerkiksi huoltaja sekä lastensuojelulain nojalla määrätty edunvalvoja.

[Linkki – Luku 3.4.1 Puhevallan käyttäminen lapsen asiassa ja lapsen edustaminen](#)

Jos asiaa käsiteltäessä ilmenee, että lapsella on useampia laillisia edustajia, on ensin selvitettävä, ketkä ovat oikeutettuja edustamaan lasta Maahanmuuttovirastossa käsiteltävässä asiassa. Tavoitteena on varmistaa, että kaikki lapsen puolesta puhevaltaa käyttämään oikeutetut saavat mahdollisuuden kertoa näkemyksensä siitä, miten lasta koskeva asia tulisi heidän mielestään ratkaista. Lapsen lailliset edustajat selvitetään asiakirjaselvityksen perusteella tai asianosaisia kuulemalla. Tapauksesta riippuen edustamista koskevia tietoja voi löytyä myös väestötietojärjestelmästä.

Tapauksen olosuhteet määrittävät sen, mikä painoarvo kunkin laillisen edustajan näkemyksille on annettava. Jos laillisia edustajia on poikkeuksellisesti useita, eikä kenenkään heistä puhevaltaa ole rajoitettu, kaikille on varattava mahdollisuus tulla kuulluksi lapsen asiassa. Myös mahdolliset lisäselvityspyynnot on tyypillisesti lähetettävä jokaiselle tiedossa olevalle ja lapsen puhevaltaa asiassa käyttämään oikeutetulle lailliselle edustajalle.

Huostaan otetun lapsen osalta sosiaaliviranomaisilla on lapsen huoltajien ohella itsenäistä puhevaltaa, johon voi sisältyä esimerkiksi oikeus hakemuksen tekemiseen, kuulluksi tulemiseen ja muutoksen hakemiseen lasta koskevassa

hallintoasiassa. Hyvinvointialueella on oikeus muun muassa päättää lapsen olinpaikasta. Sosiaaliviranomaisilla on yhteistyövelvoite huoltajien kanssa.

Se, missä määrin viranomainen voi toimia ilman huoltajien suostumusta, on selvitettävä tapauskohtaisesti. Jos esimerkiksi huostaan otetun tai sijaishuollossa olevan lapsen asiassa tarvitaan sellaista lisäselvitystä, jonka hankkiminen on lapsen huoltajien velvollisuus ja edellyttää heiltä aktiivisia toimenpiteitä, on selvityspyyntö osoitettava ensisijaisesti huoltajille, ellei lapsen edustamisesta ole muuta määrätty tai sovittu. Käytännössä tällainen selvitys voi koskea esimerkiksi kansallisen passin hankkimista.

Maahanmuuttoviraston pitää kuitenkin huomioida myös sosiaaliviranomaisten oikeus käyttää puhevaltaa. Jos huoltajat eivät esimerkiksi reagoi heille esitettyihin selvityspyyntöihin, asiaa täytyy yrittää selvittää toimivaltaisten sosiaaliviranomaisten kanssa ennen päätöksen tekemistä.

3.5 Lastensuojelu

3.5.1 Yleistä

Lastensuojelulain (417/2007) säännöksiä sovelletaan Suomessa oleviin lapsiin. Lastensuojelulain 16 §:n 1 momentin mukaan lastensuojelun järjestämisestä vastaa hyvinvointialue, jonka alueella lapsen tai nuoren kotikunta on. Jos se kunta, jossa lapsi tai nuori pääasiallisesti asuu, ei kotikuntalain (201/1994) 2 §:n tai 3 §:n 1 kohdan mukaan ole hänen kotikuntansa, lastensuojelun järjestämisestä vastaa hyvinvointialue, jonka alueella lapsen tai nuoren asuinkunta on. (8.7.2022/610)

Edellä on käsitelty edunvalvojan määräämistä lapselle lastensuojeluasiassa, lapsen huostaanottoa sekä sosiaaliviranomaisen puhevaltaa huostaan otetun lapsen asiassa ja oikeutta päättää hänen asioistaan. On myös hyvä muistaa, että lastensuojelupalvelut voivat lapsen huostaanoton sijaan tai sen lisäksi sisältää muitakin toimia.

3.5.2 Lastensuojeluilmoitus

Eräillä lasten kanssa työskentelevillä on velvollisuus ilmoittaa salassapitosäännösten estämättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ilmoitusvelvolliset luetellaan LSL 25 §:n 1 momentissa ja heihin kuuluvat myös vastaanottokeskuksen sekä järjestelykeskuksen palveluksessa olevat.

Muita Maahanmuuttoviraston palveluksessa olevia ei kyseisessä lainkohdassa erikseen mainita ilmoitusvelvollisina. Kuitenkin myös muu lasten kanssa työskentelevä henkilö voi tarvittaessa tehdä lastensuojeluilmoituksen häntä koskevien salassapitosäännösten estämättä (LSL 25 § 2 mom.). Tämä mahdollisuus koskee kaikkia Maahanmuuttoviraston palveluksessa olevia.

Lapsen edun mukaisena voidaan pitää sitä, että asian käsittelijä tai päätöksentekijä Maahanmuuttovirastossa tekee lastensuojeluilmoituksen

viivytystä havaittuaan esimerkiksi lapsen kohdistuvan turvallisuusuhan. Ilmoituksen voi tehdä, jos havaitsee tai saa muutoin tietää sellaisia seikkoja, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on kyseisen henkilön arvion mukaan syytä selvittää.

Jos Suomessa olevan lapsen ulkomaalaisasiaa käsiteltäessä on herännyt vahva epäily lapsen hyvinvoinnin vaarantumisesta ja mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta, on tarve selvitettävä ennen päätöksen tekemistä. Jos on kyse alaikäisestä turvapaikanhakijasta tai tilapäisen suojelun hakijasta, Maahanmuuttoviraston on syytä ilmoittaa tekemästään lastensuojeluilmoituksesta vastaanottokeskukselle, jonka asiakas lapsi on.

Ennen ilmoituksen tekemistä voi asiasta olla syytä keskustella Maahanmuuttoviraston sisällä esimerkiksi prosessiasiantuntijan, ratkaisevan asiantuntijan tai alaikäisvastaavan kanssa. Viraston osastot voivat antaa henkilöstölleen tarkempaa ohjausta ilmoituksen tekemiseen.

Ilmoituksen vastaanotettuaan toimivaltainen viranomainen arvioi, onko ilmoitus aiheellinen, ja jos on, millaista apua lapsi tarvitsee. Apu voi olla esimerkiksi avohuoloin tukitoimia tai lapsen ollessa vakavassa vaarassa, myös kiireellinen sijoitus turvalliseen paikkaan.

Lastensuojeluilmoituksen tekemisen ja lastensuojelun tarpeen selvittämisen taustalla voi olla hyvin erilaisia seikkoja, jotka liittyvät lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeeseen, kehitystä vaarantaviin olosuhteisiin tai lapsen omaan käyttäytymiseen.

Syitä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen tai lastensuojelun tarpeen selvittämisen taustalla voi olla monenlaisia. Alla on lueteltu joitakin esimerkkejä tilanteista, joissa ilmoituksen tekeminen voi tulla kyseeseen. Ilmoituksen tekemistä tulisi kuitenkin harkita alla lueteltujen lisäksi myös havaittaessa muita vastaavia syitä, joiden vuoksi lastensuojelun tarve on syytä selvittää.

- Lapsen tarpeiden laiminlyönti tai lapsen heitteillejättö.
- Lapsen pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö tai niiden epäily tai uhka.
- Lapsen hoidossa tai huolenpidossa havaitut puutteet tai osaamattomuus, joka vaarantaa lapsen hyvinvointia.
- Lapsesta huolehtivan aikuisen päihde- tai mielenterveysongelmat, jaksamattomuus tai oman hoidon laiminlyönti tai arjen tukiverkon puuttuminen silloin, kun se saattaa vaarantaa lapsen hyvinvointia.
- Lapsen oma päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat, rikoksilla oireilu tai itsetuhoisuus.
- Lapsen kehitykseen todennäköisesti vaikuttavat vanhemman ja lapsen väliset vakavat vuorovaikutusongelmat.
- Jatkuva koulunkäynnin laiminlyönti.
- Tilanne, jossa lapsi joutuu kantamaan ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden suhteetonta vastuuta perheen arjesta esimerkiksi vanhemman sairauden vuoksi.

Myös perheen erittäin heikko taloudellinen tilanne, joka saattaa joissakin tilanteissa vaarantaa lapsen huolenpitoa tai kehitystä, jolloin lapsen tilannetta voitaisiin parantaa antamalla taloudellista tukea esimerkiksi lastensuojelullisin perustein.

Lastensuojeluilmoituksen lisäksi voi olla tarpeen tehdä rikosilmoitus. Rikosilmoituksen tekemisestä ohjeistetaan tarkemmin Maahanmuuttoviraston erillisessä rikosilmoituksia koskevassa ohjeessa. Ohjeen nimi on Ohje Maahanmuuttoviraston havaitsemien rikosten ilmoittamisesta poliisille (MIGDno-2023-452).

3.5.3 Huoli-ilmoitus

Maahanmuuttoviraston ja vastaanottokeskusten välille on kehitetty matalan kynnyksen yhteistyötä, eli ns. huoli-ilmoitus. Huoli-ilmoituksen tarkoituksena on täydentää lastensuojelutoimia. Huoli-ilmoituksen voi tehdä myös lastensuojeluilmoituksen lisäksi. Huoli-ilmoitus voidaan tehdä turvapaikkaa tai tilapäistä suojelua hakevan henkilön asiassa tarpeen mukaan.

Vastaanottokeskukselle voidaan tehdä lapsesta tai hänen perheenjäsenestä huoli-ilmoitus esimerkiksi tilanteessa, jossa ilmenee lastensuojeluilmoituksen edellyttämää lievempää huolta. Huoli-ilmoituksen tarve voi liittyä esimerkiksi hakijan haavoittuvaan asemaan tai erityisiin menettelyllisiin takeisiin.

Huoli-ilmoituksella varmistetaan, että hakijan tilanteeseen osataan kiinnittää huomiota vastaanottokeskuksessa ja mahdollisen tulevan kotikunnan sosiaali- ja terveystalveissa.

3.6 Sijaissynnytys

Sijaissynnytykseksi kutsutaan järjestelyä, jossa nainen kantaa ja synnyttää lapsen toisen puolesta ja luovuttaa lapsen synnytyksen jälkeen kasvatettavaksi synnytyksen tilanteelle tai tilanteille henkilöille. Yleensä luovutus tapahtuu korvausta vastaan. Sijaissynnyttäjän hedelmöittämisessä saatetaan käyttää synnytyksen tilanteen pariskunnan tai toisen heistä sukusoluja, mutta aina näin ei tapahdu.

Sijaissynnyttäjän käyttö ei ole Suomessa sallittua. Hedelmöityshoitoja ei saa antaa, jos on syytä olettaa, että lapsi aiotaan antaa adoptiolapseksi (hedelmöityshoidoista annetun lain 8 § 1 momentin 6 kohta). Lisäksi adoptiolain 5 §:ssä kielletään korvausten maksaminen adoptiossa. Kuitenkin monissa muissa maissa sijaissynnytys on mahdollista ja useissa maissa toimii sitä harjoittavia kaupallisia klinikoita. Toiminnan sääntely on näissä maissa usein puutteellista, minkä takia suojamekanismit puuttuvat. Ulkomailla toteutettu sijaissynnytys voi aiheuttaa monia juridisia ja eettisiä ongelmia sekä järjestelyyn turvautuneiden henkilöiden että lapsen asemaan, kuten lapsen kansalaisuuteen, vanhemmuuteen ja maahantuloon. Lapsen asema, kansalaisuus ja maahantulo-oikeus voivat olla epäselviä. Lapsi voi jäädä jopa kokonaan vaille kansalaisuutta ja näin ollen myös ilman matkustusasiakirjaa sekä poistumislupaa syntymämaasta, jolloin hänen etunsa voi vaarantua, jos hänen pääsyä pois maasta evätään. Lapsen syntymää koskevat ulkomaiset

asiakirjat, esimerkiksi syntymätodistuksen merkintä lapsen vanhemmuudesta, voivat aiheuttaa selvitystarpeita viranomaismenettelyssä.

Kun arvioidaan ulkomailla sijaissynnytetyn lapsen vanhemmuuteen, kansalaisuuteen tai oleskeluoikeuteen liittyviä kysymyksiä joudutaan usein tasapainoilemaan kansallisen lainsäädännön, perheen tosiasiallisen tilanteen sekä lapsen etuun liittyvien kysymysten ristipaineessa. Viranomaisen neuvontavelvollisuus toisaalta edellyttää sijaissynnytystä suunnittelevien tai siihen jo turvautuneiden neuvontaa viraston toimialaan, kuten kansalaisuuteen tai oleskeluoikeuteen liittyvissä asioissa. Toisaalta neuvonta ei saa ohjata Suomen lainsäädännön kiertämiseen.

Sijaissynnytyksen käsittelystä kansalaisuusasioissa löytyy ohjeistusta luvusta 8.11 Sijaissynnytys ja lapsen Suomen kansalaisuus.

[Linkki – Luku 8.11 Sijaissynnytys ja lapsen Suomen kansalaisuus](#)

3.7 Lapsikaappaukset

Kansainvälisestä lapsikaappauksesta tehty yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus tuli Suomessa voimaan vuonna 1994. (SopS 57/1994) Lapsen vieminen kolmanteen maahan tai sieltä palauttamatta jättäminen luvattomasti, eli ilman vanhemman tai muun huoltajana toimivan henkilön tai instituution suostumusta, voi olla sopimuksen mukainen lapsikaappaus, joka on säädetty rangaistavaksi rikoslaissa (RL 25:5a §).

Maahanmuuttovirastossa lapsikaappauksen vaara täytyy huomioida lapsen asiaa käsiteltäessä. Jos asiaa käsiteltäessä tai käsittelyn jälkeen syntyy aiheutta epäillä rikosta, rikosilmoituksen tekemistä voidaan harkita Ohje Maahanmuuttoviraston havaitsemien rikosten ilmoittamisesta poliisille mukaisesti. Tällöin on tärkeää selvittää lapsen huollosta vastaava henkilö tai viranomainen ja pyrkiä varmistumaan tämän myös antamasta luvasta lapsen muuttoon. Suostumus Suomeen muutolle pyydetään lähtökohtaisesti aina, kun lapselle haetaan oleskelulupaa muulla kuin kansainvälisen suojelun perusteella ja lapsen toinen vanhempi ei hae oleskelulupaa samaan aikaan lapsen kanssa. Suostumuksen pyytäminen on osa lapsen asian selvittämistä, jotta voidaan arvioida luvan myöntämisen edellytykset, lapsen etua sekä estämään mahdollinen lapsikaappaus. Tärkeintä on, että lapsen toista huoltajaa saataisiin kuultua lapsen muuttoon liittyen. Huoltajien kuulemista käsitellään luvussa 6.2.2 Huoltajan tai muun laillisen edustajan kuuleminen.

[Linkki – Luku 6.2.2 Huoltajan tai muun laillisen edustajan kuuleminen](#)

Lapsikaappauksen vaara voi liittyä myös turvapaikka-asiaan, jossa perhesuhteita on lähtökohtaisesti vaikea todentaa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä esimerkiksi tilanteeseen, jossa Suomesta kansainvälistä suojelua tai jollakin muulla perusteella myönnettävää oleskelulupaa, hakeneet lapsen huoltajat saavat erilaiset päätökset, joista vain toiseen liittyy myös maastapoistamispäätös.

4 Lapsi ja maastapoistaminen

4.1 Maastapoistamisen ja maahantulokiellon määräämisen kokonaisharkinta

4.1.1 Maastapoistamisesta ja maahantulokiellon määräämisestä päättäminen

Lasta koskeva päätös pitää tässä yhteydessä ymmärtää laajassa merkityksessä ja voi tarkoittaa esimerkiksi myös päätöstä, jossa lapsella on valitusoikeus. Maastapoistamisasiassa lapsen etua on arvioitava sekä lapsen ollessa itse maastapoistamisen kohteena, että lapsen kanssa samaan perhekokonaisuuteen kuuluvan henkilön, ennen kaikkea hänen huoltajansa, ollessa maastapoistamisen kohteena.

Maastapoistamisasiassa pidetään yleensä lähtökohtana, että huoltajansa kanssa Suomessa oleskeleva lapsi seuraa huoltajaansa, ellei lapsen etu poikkeuksellisesti edellytä muuta. Koska lapsen osallistuminen oman asiansa käsittelyyn on yksi lapsen edun olennainen kriteeri, myös lasta itseään on yleensä syytä kuulla maastapoistamista koskevassa asiassa hänen kehitystasonsa ja ikänsä mukaisesti. Lapsen kuulemista maastapoistamisasiassa käsitellään tarkemmin luvussa 4.3 Kuuleminen maastapoistamisasiassa.

[Linkki – Luku 4.3 Kuuleminen maastapoistamisasiassa](#)

UlkL 146 §:ssä säädetään pääsyn epäämistä, käännyttämistä ja karkottamista sekä maahantulokiellon määräämistä koskevissa päätöksissä tehtävästä kokonaisharkinnasta. Päätösharkinnassa on otettava huomioon päätöksen perusteena olevat seikat sekä asiaan muutoin vaikuttavat seikat ja olot kokonaisuudessaan. Harkinnassa on erityisesti kiinnitettävä huomiota lapsen etuun ja perhe-elämän suojaan.

Siten maahantulokiellon määräämistä ja pituutta harkittaessa on lähtökohtaisesti tehtävä 146 §:n mukainen kokonaisharkinta. Tästä poikkeuksena on 150 §:n 2 momentin mukaiset tilanteet, joissa päätöksentekijä on velvollinen määräämään maahantulokiellon maastapoistamispäätöksen yhteydessä. UlkL 150 §:n 2 momentin mukaan maahantulokiello määrätään, jos aikaa vapaaehtoiselle paluulle ei ole 147 a §:n nojalla määrätty tai jos ulkomaalainen ei ole paluulle määrättyssä ajassa poistunut maasta vapaaehtoisesti. Näissä tilanteissa sovelletaan vain maahantulokiellon pituuden osalta 146 §:n mukaista kokonaisharkintaa. Maahantulokiello voidaan kuitenkin yksittäistapauksessa jättää määräämättä, jos lapsen etu tai perhe-elämän suoja sitä edellyttää.

Maastapoistamista koskevassa harkinnassa on kiinnitettävä huomiota myös mahdollisuuteen pitää yhteyttä lapseen ulkomailta, maassa oleskelun pituuteen, henkilön mahdolliseen alaikäisyyteen Suomeen muuttaessaan, työntekoon ja opiskeluun Suomessa tai Euroopan unionin jäsenvaltioon taikka muualla Schengen-alueella sekä perhe-elämän suojaan. Maahantulokiellon

määräämistä ja pituutta harkittaessa on lisäksi otettava huomioon, onko ulkomaalaisella sellaisia perhesiteitä Suomeen tai Euroopan unionin jäsenvaltioon taikka muuhun Schengen-valtioon, joiden hoitamista maahantulokielto kohtuuttomasti vaikeuttaisi.

Kokonaisharkinta tarkoittaa tapauskohtaista harkintaa, jossa on otettava huomioon toisaalta ne seikat ja olosuhteet, jotka puoltavat maastapoistamista eli lain mukaiset perusteet ja niihin liittyvät yksittäistapaukselliset olosuhteet, ja toisaalta ne seikat, jotka puhuvat maastapoistamista vastaan.

Kokonaisharkintaan vaikuttavia seikkoja on selvittävä asianosaisen ja hänen perheenjäsentensä kuulemisen avulla, heidän toimittamansa muun selvityksen perusteella sekä tarvittaessa Maahanmuuttoviraston muille viranomaisille tekemillä lausuntopyyntöillä. Koska maastapoistaminen ei ole asianosaisaloitteinen asia, vastuu asian riittävästä selvittämisestä on viranomaisella eli Maahanmuuttovirastolla.

Lasta koskevan päätöksen perusteluista pitää käydä ilmi, miten lapsen etua on asiassa arvioitu, mitä arviossa on otettu huomioon ja miten lapsen etua ja mahdollisesti muita perhe-elämän suojan piiriin kuuluvia seikkoja on punnittu kokonaisarviossa suhteessa muihin harkintaan vaikuttaviin seikkoihin. Maastapoistamista koskevan arvion lisäksi kokonaisarvio pitää tehdä myös mahdollisen maahantulokiellon pituudesta.

Lapsen ja vanhemman väliseen biologiseen siteeseen perustuva perheside on yleensä hyvin vahva. Lasta ei pitäisi vasten tahtoaan erottaa molemmista vanhemmistaan paitsi, jos se on lapsen edun takia välttämätöntä. Biologisen vanhemmuuden lisäksi oleskelulupa-asiassa on merkitystä myös tosiasiallisella huoltajuudella eli sillä, minkälainen yhteys lapsella ja vanhemmalla tai huoltajalla on ollut. Oleskelulupa-asiassa sekä maastapoistamisasiassa arvioidaan myös asianosaisten mahdollisuutta viettää yhteistä perhe-elämää muualla kuin Suomessa.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ja Suomen korkein hallinto-oikeus ovat useissa päätöksissään ottaneet kantaa maastapoistamispäätöstä koskevaan kokonaisharkintaan tilanteissa, joissa perhekokonaisuuteen kuuluu lapsi. Esimerkkejä tällaisista päätöksistä ovat muun muassa:

KHO:2020:67 (ennakkopäätös); Karkottaminen; Kokonaisharkinta; Syllistymisen rikokseen; Perhe-elämän suoja; Lapsen etu; Kotoutuminen Suomeen; Suhteellisuusperiaate

Karkottamista puolsi syllistymisen rikoksiin, erityisesti laittoman maahantulon järjestämiseen. Kyseessä oli suhteellisen ankarasti rangaistava rikos, jonka taustalla olivat muun muassa Suomen velvoitteet Euroopan unionin ja Schengenin alueen ulkorajan valvomiseksi. Karkottamista vastaan puhuivat suhteellisen pitkä oleskeluaika Suomessa, hänen kiinteät perhe- ja muut siteet Suomeen sekä aktiivinen pyrkimys kotoutua suomalaiseen yhteiskuntaan. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että karkottamista vastaan puhuvat seikat olivat punninnassa painavampia. Karkottamista ei tässä tilanteessa ollut myöskään pidettävä suhteellisuusperiaatteen tai ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa edellytetyn välttämättömyys- ja oikeasuhtaisuusvaatimuksen mukaisena.

...
KHO:2022:91 (ennakkopäätös); Oleskelulupa perhesiteen perusteella, Käännytyksen kokonaisharkinta; Muutoksenhakuvaiheessa syntynyt lapsi

Hakemuksen hylkäämisen jälkeen puolisoille oli syntynyt lapsi. KHO katsoi, että lapsen edun huomioon ottaminen käännytyssharkinnassa ei rajoitu vain siihen ajankohtaan, kun asia ratkaistaan Maahanmuuttovirastossa. Oleskelulupaharkinnassa on kysymys eri etujen punninnasta. Lapsen syntyminen perheeseen ei merkitse, että oleskelulupa tulisi suoraan tämän perusteella myöntää, mutta se on otettava huomioon punninnassa ja käännyttämisen kokonaisharkinnassa. Oleskelulupaharkintaa ja käännytyksen kokonaisharkintaa koskevan arvion tekeminen edellytti, että harkinnalle merkitykselliset tosiseikat ja olosuhteet tulivat selvitettyiksi. KHO totesi, ettei tapauksessa ollut riittävästi perusteita sille, että se voisi ensi asteena tehdä punninnan yhtäältä oleskeluluvan myöntämättä jättämisen perusteena olevan maahantulosäännösten kiertämisen ja siihen liittyvän maahanmuuton hallintaan liittyvän yleisen edun sekä toisaalta perhe-elämän suojan ja lapsen edun välillä. KHO totesi, että tässä tilanteessa Maahanmuuttovirastolla oli parhaimmat edellytykset selvittää lapsen ja hänen vanhempiensa ajankohtaiset olosuhteet ja muut lapsen etuun mahdollisesti vaikuttavat seikat. KHO päätti palauttaa asian Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.

...
KHO:2022:29 (ennakkopäätös); Maahantulokiellon kokonaisharkinta, Yleinen järjestys ja turvallisuus, Lapsen etu ja perhe-elämän suoja

KHO totesi, että ulkomaalaislain 146 §:n 1 momentin mukaisessa kokonaisharkinnassa on otettava huomioon karkottamista puoltavana seikkana rikosten laatu ja toistuvuus, valittajan sopeutumattomuus suomalaiseen yhteiskuntaan sekä valittajan siteiden painottuminen alkuperämaahan, ja toisaalta karkottamista vastaan puhuvana seikkana perhe-elämän suoja. KHO piti karkottamisen puolesta puhuvia seikkoja painavampina eikä lapsen etu ei antanut aihetta arvioida asiaa toisin. KHO totesi valittajan voivan tavata kohta täysi-ikäistyvää lastaan Schengen-alueen ulkopuolella ja pitää lapseensa yhteyttä myös Irakista käsin. Näin ollen valittaja oli voitu määrätä viiden vuoden mittaiseen maahantulokielloon.

...
4.1.1.1 Vapaaliikkuvuus ja maastapoistaminen

Jos EU-rekisteröintiä tai oleskelukorttia hakeneelle tehdään kielteinen päätös tai tehdään peruuttamispäätös ja on viitteitä, että Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (eu) n:o 492/2011, annettu 5 päivänä huhtikuuta 2011, työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta unionin alueella 10 artikla voisi soveltua, pitää hakijalle ennen päätöksen tekemistä kertoa mahdollisuudesta hakea oleskelulupaa tällä perusteella, jos hän haluaa jatkaa oleskeluaan Suomessa. Hakijalle pitää kertoa myös, että jos hän ei hae oleskelulupaa,

hänet voidaan poistaa maasta ja hän voi myös syyllistyä ulkomaalaisrikkomukseen, jos hän oleskelee Suomessa ilman oleskelulupaa tai muuta osoitusta siitä, että hänellä on oleskeluoikeus. Hakijalle voidaan antaa määräpäivä, johon mennessä hänen pitää hakea oleskelulupaa, jos hän haluaa jatkaa oleskeluaan Suomessa ja vedota 10 artiklan mukaiseen oikeuteensa. Jos hakija ei kehotuksesta huolimatta hae oleskelulupaa, tehdään hänelle kielteisen päätöksen yhteydessä maastapoistamispäätös.

Asetuksen 10 artiklan mukaan, jos jäsenvaltion kansalainen on tai on ollut työssä toisen jäsenvaltion alueella, on hänen lapsillaan, jos he asuvat kyseisessä jäsenvaltiossa, oikeus osallistua peruskoulutukseen, oppisopimuskoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen samoin edellytyksin kuin tämän valtion kansalaisilla. Jäsenvaltioiden on tuettava toimenpiteitä, joilla pyritään turvaamaan näille lapsille parhaat mahdolliset edellytykset osallistua tähän opetukseen.

10 artiklan mukaisessa tilanteessa kielteisessä oleskelukorttia/rekisteröintiä tai peruuttamista koskevassa päätöksessä tuodaan esille, että koska perheenkokoaja on ollut työssä Suomessa, hänen Suomessa asuvilla lapsillaan on oikeus osallistua peruskoulutukseen, oppisopimuskoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Jos hakija hakee määräpäivään mennessä oleskelulupaa, tehdään hakijalle kielteinen päätös ilman maastapoistamista ja tuodaan esiin, että 10 artiklan mukaista oleskeluoikeutta arvioidaan hakijan jättämässä erillisessä oleskelulupahakemuksessa.

Jos hakija ei ole hakenut oleskelulupaa, päätöksessä tuodaan esiin, että rekisteröinnin peruuttamisesta/kielteisestä päätöksestä huolimatta hakijalla voi olla tietyn edellytyksin työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta unionin alueella annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksesta (EU) N:o 492/2011 johtuva oikeus oleskella Suomessa, jos hän tähän vetoaa hakemalla tällä perusteella oleskelulupaa. Päätöksessä todetaan, että oleskelukortin peruuttamista/rekisteröintiä/oleskelukorttia koskevan asian yhteydessä ei tutkita oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä ja hakija voidaan päättää poistaa maasta, koska hän ei ole vedonnut kyseiseen oikeuteen hakemalla oleskelulupaa, vaikka häntä oli neuvottu näin tekemään. Kyseisen päätöksen yhteydessä hakijalle tehdään maastapoistamispäätös.

4.1.2 Maahantulokiellon peruuttaminen

UIKL 150 c §:n mukaan maahantulokiello voidaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai tärkeän henkilökohtaisen syyn vuoksi peruuttaa kokonaan tai osittain. Maahantulokiellon peruuttamista on harkittava myös, jos ulkomaalainen, jolle on määrätty maahantulokiello muulla kuin sillä perusteella, että aikaa vapaaehtoiselle paluulle ei ole myönnetty tai että velvollisuutta palata ei ole noudatettu, voi todistettavasti osoittaa poistuneensa maasta noudattaen palauttamispäätöstä (muut kuin EU kansalaiset, heihin rinnastettavat ja näiden perheenjäsenet).

UIKL 170 §:n 2 momentin mukaan maahantulokiello voidaan muuttuneiden olojen vuoksi tai tärkeän henkilökohtaisen syyn vuoksi hakemuksesta peruuttaa kokonaan tai osittain. Päätös asiassa on tehtävä viimeistään

kuuden kuukauden kuluttua hakemuksen tekemisestä (EU-kansalaiset, heihin rinnastettavat ja näiden perheenjäsenet).

Esimerkiksi uusi perheside eli esimerkiksi se, että hakijalle syntyy Suomessa maahantulokiellon määräämisen jälkeen lapsi, voi olla sellainen olosuhdemuutos, jonka perusteella maahantulokiellon peruuttamista on mahdollista harkita. Harkinnassa pitää silloin punnita keskenään maahantulokiellon määräämisen perusteita ja sen peruuttamisen puolesta puhuvia seikkoja. Lapsen etu pitää ottaa tässäkin harkinnassa huomioon silloin, kun asia koskee lasta, esimerkiksi silloin, kun maahantulokielto on määrätty lapsen huoltajalle.

Maahantulokiellon peruuttamista käsitellään tarkemmin sekä menettelyn että harkinnan osalta Ohjeessa ulkomaalaisen maasta poistamisesta – Maastapoistamisohje (MIGDno-2024-2942).

4.2 Lapsen etu huoltajansa maastapoistamisasiassa

Lapsen etu pitää huomioida ja selvittää myös huoltajan maastapoistamispäätöksessä, jolla voi olla vaikutuksia lapseen ja lapsen etuun.

Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentin 14 (CRC/C/GC/14) mukaan lapsella on oikeus siihen, että hänen etunsa arvioidaan ja otetaan ensisijaisesti huomioon, kun tarkastellaan erilaisia etuja käsiteltävänä olevassa asiassa. Paluudirektiivin (2008/115/EY) 5 artiklan mukaan direktiiviä täytäntöön pantaessa on otettava asianmukaisesti huomioon muun muassa lapsen etu ja perhesuhteet. Korkein hallinto-oikeus on ennakkopäätöksessään (KHO:2022:70) todennut, että oikeudenmukaisen tasapainon saavuttaminen toisaalta maahanmuuton hallintaan liittyvän yleisen edun sekä toisaalta perhe-elämän suojan ja lapsen edun välillä edellyttää, että harkinnalle merkitykselliset tosiseikat ja olosuhteet tulevat kussakin tapauksessa selvitettyiksi. Ulkomaalaislain 146 § mukaan pääsyn epäämistä, käännyttämistä ja maasta karkottamista sekä maahantulokiellon määräämistä ja pituutta koskevassa harkinnassa on erityisesti kiinnitettävä huomiota lapsen etuun ja perhe-elämän suojaan.

Kun arvioidaan lapsen etua hänen vanhempansa tai muun huoltajansa maastapoistamista koskevassa asiassa, merkittäviä seikkoja ovat esimerkiksi huoltajuus ja elatussuhde, lapsen huoltajan tahto ja tosiasiallinen aikaisempi osallistuminen lapsen elatukseen ja elämään, sekä mahdollisuus pitää yhteyttä ja ylläpitää suhdetta lapseen ulkomailta käsin. Huomioon on otettava myös lapsen ikä ja kehitystaso sekä huoltajan ja lapsen suhteen kiinteys ja kesto. Pelkkä biologinen side lapseen ilman huoltajuutta ei yleensä ole este maastapoistamiselle. Lapsen etua koskevat sopimusmääräykset eivät takaa ulkomaalaiselle vanhemmalle ehdotonta oikeutta saada oleskelulupaa lapsensa kotimaasta.

Jos harkittavana on lapsen huoltajan maastapoistaminen, pitää lapsen edun arviointia varten selvittää lapsen tilannetta. Tämä tapahtuu tyypillisesti kuulemalla lapsen molempia huoltajia. Maahanmuuttovirasto kuulee vakiintuneen käytäntönsä mukaan ennen päätöksentekoa myös sellaista

henkilöä, jolla on maastapoistettavan kanssa yhteisessä huollossa lapsi, vaikka kuultava ja maastapoistettava eivät asuisi samassa taloudessa. Jotta saadaan tietää, täytyykö lapsen toiselle huoltajalle varata mahdollisuus lausua lapsen edusta toisen huoltajan maastapoistamisasiassa, pitää selvittää huoltajuutta. Huoltajuuden selvittämistä käsitellään tarkemmin luvussa 3.4.2.3.

[Linkki – Luku 3.4.2.3 Huoltajuuden selvittäminen](#)

Kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa kuuleminen suoritetaan joko kirjallisesti tai suullisesti, riippuen kuultavan omasta asemasta, kuultavan kielitaidosta ja siitä onko hänellä käytössään avustaja. Kuulemistapa on harkittava tapauskohtaisesti. Kuulemisessa huoltajalta tiedustellaan, millainen rooli hänellä on lapsen arjessa ja millä tavalla lapsen huollosta ja elatuksesta on sovittu huoltajien kesken. Huoltajalta tiedustellaan, miten hakija on tavannut lastaan ja liittyykö lapsen tilanteeseen erityisiä seikkoja, mitä Maahanmuuttoviraston tulisi huomioida hakijan oleskelulupa-asiaa ja mahdollista maastapoistamista harkitessaan ja millainen merkitys hakijan maata poistamisella olisi lapsen kannalta. Huoltajaa kuullaan myös siitä, miten hän lapsensa huoltajana suhtautuu hakijan maastapoistamiseen ja mahdolliseen maahantulokieltoon.

Lapsen kuulemista harkittaessa pitää ottaa huomioon ulkomaalaislain 6 § 2 momentti. Sen mukaan ennen kaksitoista vuotta täyttäneitä lasta koskevan päätöksen tekemistä on lasta kuultava, jollei kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen mielipiteet tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Myös nuorempaa lasta voidaan kuulla, jos hän on niin kehittynyt, että hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota. Ulkl 145 §:ssä todetaan, että Suomessa olevalle aviopuolisolle tai tähän rinnastettavalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi häntä koskevassa pääsyn epäämistä, käännyttämistä, karkottamista tai maahantulokiellon määräämistä koskevassa asiassa. Maastapoistamisen kokonaisharkintaa tehdessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen etuun ja perhe-elämän suojaan (Ulkl 146 §). Seuraavassa kappaleessa käsitellään tarkemmin kuulemista maastapoistamisasioissa.

KHO:2021:102 (ennakkopäätös); Oleskelulupa perhesiteen perusteella; Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantaminen; Ulkomaalaislain 66 a §:n mukainen kokonaisharkinta; Lapsen etu

Hakija oli aiemmin karkotettu ja määrätty maahantulokieltoon hänen syylistyttyään törkeään huumausainerikokseen. Hänelle määrätty maahantulokielto oli päättynyt. Hakija haki perhesideperusteista oleskelulupaa, joka hylättiin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantamisen perusteella. Hakijalla oli Suomen kansalainen aviopuoliso ja kaksi Suomen kansalaista lasta.

KHO katsoi, että uuden oleskeluluvan myöntämistä harkittaessa on tullut ottaa huomioon hakijan karkottamisen perusteena olleet seikat. Maahantulokiellon päättyminen ei merkinnyt, ettei sen perusteena olleilla seikoilla olisi merkitystä haettaessa uutta oleskelulupaa. Asiassa tuli kuitenkin suorittaa myös ulkomaalaislain 66 a §:n mukainen kokonaisharkinta ja siinä ottaa huomioon lapsen etu. KHO katsoi, että hakijan yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle aiheuttamaa vaaraa koskevat näkökohdat olivat siinä määrin painavia, että

niitä voitiin pitää oleskeluluvan myöntämisen esteenä huolimatta hänen läheisistä perhesiteistään Suomeen ja aikaisemmasta pitkästä oleskelusta maassa. Asiassa ei tullut esille sellaisia erityisiä tai lapsia yksilöllisesti koskevia kehitykseen tai terveyteen liittyviä seikkoja, jotka olisivat edellyttäneet toisenlaista arviota haetun oleskeluluvan suhteen.

4.3 Kuuleminen maastapoistamisasiassa

Ulkomaalaislain 6 §:n mukaan kyseisen lain nojalla tapahtuvassa päätöksenteossa, joka koskee 18 vuotta nuorempaa lasta, on erityistä huomiota kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin. Ennen 12 vuotta täyttäneitä lasta koskevan päätöksen tekemistä on kuultava lasta, jollei kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen mielipiteet tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Myös nuorempaa lasta voidaan kuulla, jos hän on niin kehittynyt, että hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota.

UlkL 145 §:n mukainen kuulemisvelvollisuus pääsyn epäämistä, käännyttämistä, karkottamista tai maahantulokiellon määräämistä koskevassa asiassa ulottuu asianomaisen lisäksi hänen Suomessa olevaan aviopuolisoonsa tai tähän rinnastettavaan. Aviopuoliso on rinnastetaan UlkL 37 §:n mukaan jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta. Rinnastuksen edellytyksenä on, että he ovat asuneet vähintään kaksi vuotta yhdessä. Jos henkilöillä on yhteisessä huollossa oleva lapsi tai on muu painava syy, asumisaikaa ei edellytetä. Vakiintuneen käytäntönsä mukaan Maahanmuuttovirasto kuulee ennen päätöksentekoa myös sellaista henkilöä, jolla on maastapoistettavan kanssa yhteisessä huollossa lapsi, vaikka kuultava ja maastapoistettava eivät asuisi samassa taloudessa.

Lapsen kuulemiseen hänen huoltajaansa koskevan maastapoistamisasian yhteydessä ei ole vastaavaa lakisääteistä velvollisuutta kuin asianomaisen aviopuoliso on ja tähän rinnastettavaan. Kuitenkin on huomioitava UlkL 6 § ja erityisesti se, että sen mukaan ennen kaksitoista vuotta täyttäneitä lasta koskevan päätöksen tekemistä on lasta kuultava, jollei kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta. Viranomaisen selvittämisvelvollisuus voi myös edellyttää lapsen ja hänen huoltajansa suhteen selvittämistä kuulemismenettelyssä tai lausunnon pyytämistä sosiaalityöntekijältä lapsen edusta. Myös lapsen oman kannan selvittämisellä voi olla merkitystä arvioitaessa maastapoistettavan ulkomaalaisen siteitä Suomeen. Asia voi olla tarpeen selvittää lasta kuulemalla myös siksi, että maastapoistettava itse vetoaa näihin muihin perhesiteisiinsä. Asian puutteellinen selvittäminen voi olla menettelyvirhe.

Lasta on kuultava, jos lapsi on vähintään 12-vuotias ja kyse on lasta koskevan päätöksen tekemisestä eikä kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta. On myös huomattava, että alaikäisen puhevaltaa käyttää hänen huoltajansa. Jos lapsi on alle 12-vuotias, kuullaan hänen huoltajaansa. Lapsen huoltajia ovat yleensä hänen vanhempansa. Huoltajuus voi myös olla vain toisella vanhemmalla tai muulla henkilöllä, jolle huoltajuus on uskottu. Tieto

huoltajuudesta on merkitty väestötietojärjestelmään, jos henkilöt asuvat Suomessa. Lisäksi 15 vuotta täyttäneellä lapsella on asiassa rinnakkainen puhevalta. Lapsen edustamisesta ja puhevallan käyttämisestä on kerrottu enemmän edellä luvussa 3.4 Lapsen lailliset edustajat.

[Linkki – Luku 3.4 Lapsen lailliset edustajat](#)

12-14-vuotiaan kohdalla Maahanmuuttovirasto toimii yleensä siten, että huoltajaa kirjallisesti kuultaessa hänelle ilmoitetaan, että myös lapsi voi halutessaan ilmaista oman mielipiteensä samassa yhteydessä. 15 vuotta täyttäneelle on varattava oma erillinen mahdollisuus tulla kuulluksi. Maahanmuuttovirasto suorittaa muuta kuin turvapaikkamenettelyyn liittyvää maastapoistamista koskevan kuulemisen yleensä kirjallisesti, pyytämällä asianosaiselta kirjallista vastinetta mahdolliseen maastapoistamiseen. Jos yksittäisessä tapauksessa siihen ilmenee erityistä tarvetta, myös 12 vuotta nuorempaa lasta voidaan kuulla hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Tämä koskee sekä lapsen itsensä että hänen huoltajansa maastapoistamista.

Maastapoistamisasiassa voi olla tarpeen kuulla myös muita tahoja kuin lasta ja huoltajia. Esimerkiksi sosiaalityöntekijältä voi olla tarpeen pyytää lausuntoa lapsen edusta. Sosiaalityöntekijän lausunnolle voi olla tarve esimerkiksi tilanteessa, jossa puolisoiden, eli lapsen vanhempien näkemykset eroavat merkittävästi toisistaan tai jos lapsi on huostaanotettu.

4.4 Ilman huoltajaa olevan alaikäisen maastapoistaminen ja asianmukainen vastaanotto

Jos ilman huoltajaa olevalla alaikäisellä turvapaikanhakijalla tai muuta oleskelulupaa hakeneella ei ole ulkomaalaislaissa tarkoitettuja perusteita oleskeluluvan myöntämiseksi, hänet voidaan käännyttää kotimaahansa tai muuhun lähtömaahansa, jos lapsen asianmukainen vastaanotto siellä on varmistettu.

Vastaanottavana tahona voivat olla lapsen vanhemmat, muu tosiasiallinen huoltaja tai kohdevaltion viranomainen taikka järjestö, joka järjestää lapselle asianmukaisen vastaanoton. Jos lapsella huoltaja kotimaassa tai muussa lähtömaassa, pitää lapselta tai hänen edustajaltaan pyytää huoltajan yhteystietoja asianmukaisesta vastaanotosta varmistumiseksi. Maahanmuuttoviraston vakiintuneen tulkinnan mukaan asianmukaisen vastaanoton voi perheenjäsenen ja holhoojan ohella järjestää myös lastensuojeluasioita kohdevaltiossa hoitava viranomainen tai järjestö, jos se kykenee tarjoamaan lapselle riittävää huolenpitoa. Paluudirektiivin (2008/115/EY) 10 artiklan mukaan jäsenvaltion viranomaisten pitää olla varmoja siitä, että alaikäinen palautetaan jollekin perheenjäsenelleen tai nimetylle holhoojalleen taikka että häntä varten on kohdevaltiossa järjestetty asianmukainen vastaanotto. Harkittaessa käännyttämisspäätöstä ja ilman huoltajaa asianmukaisen vastaanoton varmistamista, on syytä olla yhteydessä alaikäisvastaavaan.

Kansainvälistä suojelua koskevan asian yhteydessä lapsen paluun edellytykset on selvitettävä turvapaikkamenettelyssä. Ilman huoltajaa olevan turvapaikanhakijan asianmukaista vastaanottoa on käsitelty tarkemmin

luvussa 7.4.9 Asianmukaisen vastaanoton varmistaminen. Vastaanottavan maan olosuhteita on arvioitava erityisen huolellisesti alaikäisen hakijan kohdalla. Asianmukaisen vastaanoton varmistaminen edellyttää yhteydenottoa lasta vastaanottavaan tahoon. Tyypillisesti vastaanottava taho on lapsen huoltaja. Yhteydenotolla pyritään turvaamaan lapsen hyvinvoinnin kannalta välttämättömän suojelun ja huolenpidon jatkuvuus. Lapsen etu pitää huomioida osana menettelyä eikä yhteydenotto saa vaarantaa lapsen turvallisuutta. Lapselta itseltään ja hänen Suomessa olevalta lailliselta edustajaltaan pitää tiedustella mielipidettä yhteydenotosta vastaanottavaan tahoon. Jos lapsi tai edustaja vastustaa yhteydenottoa, pitää vastustus ja sille esitetyt syyt ottaa kokonaisharkinnassa huomioon.

[Linkki – Luku 7.4.9 Asianmukaisen vastaanoton varmistaminen](#)

Ennen maastapoistamisen sisältävän päätöksen tekemistä pyydetään poliisilta lausunto ilman huoltajaa olevan alaikäisen palautusmahdollisuuksista. Poliisin pitää ottaa kantaa siihen, pystytäänkö alaikäisen maastapoistamispäätös tosiasiallisesti panemaan täytäntöön, kun huomioidaan hakijan matkustusasiakirjat ja hakijan kotimaan yleiset palautusolosuhteet. Jos poliisi lausuu, että tosiasiallinen palauttaminen ei ole mahdollista, pitää hakijalle myöntää oleskelulupa Ulkl 52 §:n perusteella.

Oleskelulupaprosessista riippumatta ehdottomana edellytyksenä ilman huoltajaa maassa olevan lapsen maastapoistamispäätöksen tekemiselle on, että huoltaja tai muu asianmukainen taho on ilmaissut pystyvänsä tulemaan lasta vastaan lentokentälle palautustilanteessa, asianmukaisesta vastaanotosta voidaan muutoinkin varmistua ja päätöksen täytäntöönpanevaviranomainen on antanut käännyttämistä puoltavan lausunnon.

Edellä kerrottu soveltuu pääosin myös tilanteeseen, jossa maastapoistamisen kohteena on Suomeen ilman huoltajaa tullut alaikäinen, joka on kansainvälisen suojelun sijaan hakenut oleskelulupaa jollakin muulla perusteella, tai joka ei ole lainkaan hakenut oleskelulupaa. Tällöin lapsella ei kuitenkaan ole yleensä Suomessa laillista edustajaa, joten tarvittaessa Maahanmuuttoviraston pitää tehdä holhousviranomaiselle tai sosiaaliviranomaiselle ilmoitus lapsen mahdollisesta edunvalvonnan tarpeesta. Ilmoituksen tekemistä on käsitelty luvussa 3.4.3.3 Edunvalvonnan tarpeesta ilmoittaminen.

[Linkki – Luku 3.4.3.3 Edunvalvonnan tarpeesta ilmoittaminen](#)

Vapaassa liikkuvuudessa on linjattu, että tehtäessä kielteistä päätöstä ilman huoltajaa maassa olevan alaikäiselle unionin kansalaiselle unionin kansalaisen rekisteröinnistä kielteisen päätöksen yhteydessä ei tehdä maastapoistamispäätöstä.

4.5 Huoltajansa mukana käännytettävä lapsi, joka on syntynyt käännyttämispäätöksen tekemisen jälkeen

Ulkomaalaislaissa ei ole nimenomaisia säännöksiä siitä, miten vanhempansa käännyttämispäätöksen jälkeen syntyneen lapsen maastapoistamisessa pitää menetellä. Tilannetta täytyy tarkastella yleisempien säännösten pohjalta eli muun muassa huomioitava lapsen etu UlkL 6 §:n edellyttämällä tavalla ja suoritettava UlkL 146 §:n mukainen kokonaisharkinta, huomioiden erityisesti lapsen etu ja perhe-elämän suoja. Korkein hallinto-oikeus on linjannut asiaa ennakkopäätöksessään KHO:2022:91 (käsitelty luvussa 4.1.1 Maastapoistamisesta ja maahantulokiellon määrittämisestä päättäminen) ja apulaisoikeusasiamies yhdessä ratkaisussaan. Lisäksi Maahanmuuttovirasto on käsitellyt asiaa erillisessä Ohjeessa ulkomaalaisen maasta poistamisesta – Maastapoistamisohje (MIGDno-2024-2942).

[Linkki – Luku 4.1.1 Maastapoistamisesta ja maahantulokiellon määrittämisestä päättäminen](#)

KHO:2018:141 (ennakkopäätös); Kansainvälinen suojelu; Käännyttäminen; Käännytyspäätöksen jälkeen syntynyt lapsi; Lapsen edun ottaminen huomioon; Käännytyksen kokonaisharkinta

KHO katsoi lähtökohdaksi, että lapsi poistuu maasta täältä käännytettävän huoltajansa kanssa ilman, että lapselle tehdään erikseen käännyttämispäätös. KHO myös katsoi, ettei käännyttämispäätöstä ollut kumottava pelkästään sen vuoksi, että käännytettävälle oli päätöksen tekemisen jälkeen syntynyt Suomessa lapsi, jota päätös ei koskenut. KHO:n mukaan lapsen syntyminen oli kuitenkin sellainen uusi tosiseikka, jolla voi olla merkitystä käännytyksen kokonaisharkinnassa. Lapsen syntymä ei itsessään ole sellainen seikka, jonka perusteella asia olisi palautettava Maahanmuuttoviraston käsiteltäväksi, vaan tuomioistuimen tulee lapsen vanhemman asian yhteydessä ottaa harkinnassaan huomioon myös lapsen etuun liittyvät seikat. Kyseisessä asiassa ei ilmennyt perusteita kumota käännytyspäätöstä.

EOAK/5948/2016: Apulaisoikeusasiamies katsoi edellä mainittua KHO:n päätöstä aiemmassa ratkaisussaan, että perheen käännyttämispäätöksen jälkeen syntyneelle lapselle tuli tehdä oma perusteltu käännyttämispäätös, jossa lapsen etua arvioidaan laaja-alaisesti ja yksilöllisesti.

Apulaisoikeusasiamies katsoi muun muassa, että lapsi kuuluu Suomen oikeudenkäyttöpiiriin ja Suomen viranomaisilla on velvollisuus suojata lasta ja varmistua tämän oikeuksien toteutumisesta.

Muun muassa edellä mainitut päätökset huomioivassa tulkinnassaan Maahanmuuttovirasto pitää olennaisena, että jokin Suomen viranomainen arvioi myös näissä tilanteissa lapsen etua ja lapsen oikeuksien toteutumista. Viranomainen voi olla Maahanmuuttoviraston sijaan esimerkiksi hallintotuomioistuin. Lapsen asia on mahdollisuuksien mukaan käsiteltävä yhdessä huoltajansa asian kanssa ja erillisiä muutoksenhakuprosesseja on yleensä syytä välttää. Mahdollisuuksien mukaan on pyrittävä siihen, että

lapsen ja hänen huoltajansa päätöksistä tulisi täytäntöönpanokelpoisia samanaikaisesti.

Jos lasta koskevaa oleskelulupahakemusta ei ole vireillä, ja hänen huoltajaansa koskeva asia on vielä käsiteltävänä hallintotuomioistuimessa, edellä mainitun KHO:n päätöksen mukaisena lähtökohtana voidaan pitää, ettei Maahanmuuttoviraston ole tarpeen tehdä lapselle erillistä maastapoistamispäätöstä. Hallintotuomioistuimen voidaan olettaa huomioivan harkinnassaan myös lapsen syntymän. Koska lapsen syntymällä voi olla vaikutusta huoltajan asian arviointiin, ei ole tarkoituksenmukaista, että harkinta tehtäisiin erillään huoltajan asiasta, jos se voidaan välttää. Jos hallintotuomioistuin katsoo, että asia on lapsen syntymän johdosta käsiteltävä Maahanmuuttovirastossa uudelleen, tuomioistuin voi päättää asian palauttamisesta Maahanmuuttovirastolle.

Jos Maahanmuuttovirasto saa tiedon lapsen syntymästä huoltajan maastapoistamispäätöksen tultua lainvoimaiseksi, eikä lasta koskevaa oleskelulupahakemusta ole pantu vireille, Maahanmuuttovirasto tekee lasta koskevan maastapoistamispäätöksen. Tällöin maastapoistamisen peruste on yleensä Ulkl 148 §:n 2 momentti eli se, ettei lapselle ole haettu viisumia tai oleskelulupaa, jota hänen oleskelunsa edellyttäisi. Saman momentin mukaan lisäksi käännyttää voidaan ulkomaalainen, jonka oleskelu hakemuksen käsittelyaikana ei ole 40 §:ssä säädetyn mukaisesti laillista. Päätöksessä on arvioitava lapsen etua laaja-alaisesti ja otettava perheen kokonaistilanne huomioon.

Jos lasta koskeva oleskelulupahakemus on pantu vireille, Maahanmuuttoviraston pitää tehdä hakemukseen päätös. Mahdollisen kielteisen päätöksen yhteydessä pitää tehdä myös päätös lapsen maastapoistamisesta, jos maastapoistamisen edellytykset täyttyvät.

5 Asianosaisen tiedonsaanti- ja valitusoikeus

Julkisuuslain (621/1999) 11 §:n 1 momentin mukaan asianosaisella on yleensä oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Lapsen laillisella edustajalla on tyypillisesti oikeus saada tieto lapsen asiasta Maahanmuuttovirastolta asianosaisena. Tiedonsaantioikeutta voidaan rajoittaa tietyin edellytyksin.

Samankaltaisen pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan lasta koskevissa asioissa asianosaisen tiedonsaantioikeuden rajoittaminen muiden kuin julkisten asiakirjojen osalta voi olla perusteltua, jos tiedon antaminen asiakirjoista olisi vastoin lapsen etua. Tilanteet, joissa lasta koskevan asian asianosaisjulkisuutta voi olla aiheellista tapauskohtaisesti rajoittaa, voivat liittyä esimerkiksi perhesuhteita koskevien luottamuksellisten tietojen salaamiseen tai lapsen hyvinvointia ja turvallisuutta koskeviin näkökohtiin.

Perhesuhteita koskevat luottamukselliset tiedot voivat koskea esimerkiksi tilannetta, jossa lapsi ei tiedä olevansa kasvattilapsi, ja kasvattivanhemmat eivät halua lapsen saavan tätä tietoa Maahanmuuttoviraston tekemästä päätöksestä. Tämä voi edellyttää esimerkiksi päätöksen muotoilemista siten, ettei kyseinen perhesuhdetieto paljastu lapselle. Tarvetta tiedon julkisuuden rajoittamiseen on arvioitava lapsen edun suhteen tapauskohtaisesti. Tätä käsitellään tarkemmin Maahanmuuttoviraston Ohjeessa asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta (MIGDno-2024-87).

Lapsen turvallisuuteen liittyvät näkökohdat pitää ottaa arvioinnissa huomioon, jos yksittäisessä asiassa syntyy epäily lapseen kohdistuneesta vakavasta väkivallasta tai sen uhasta taikka muusta lapsen vakavasta väärinkohtelusta. Tästä voisi olla kyse, jos turvapaikkaa mukana hakeva lapsi olisi kertonut vanhempiensa häneen kohdistamista oikeudenloukkauksista. Lapsen huoltajalla ja muulla laillisella edustajalla on lähtökohtaisesti oikeus käyttää puhevaltaa lapsen asiassa ja saada lapsen asiasta tietoja. Asian selvittäminen ja päätöksen perustelemine edellyttävät tällaisissa tilanteissa hienovaraisuutta. Lisäksi päätöksen perusteluiden asianosaisjulkisuutta voi olla tarpeen rajoittaa.

Lasta koskevan tiedon antaminen lapsen lailliselle edustajalle saattaa olla lapsen edun vastaista myös tilanteissa, jossa lapsen ja laillisen edustajan välillä on eturistiriita, jonka vuoksi tiedon antaminen lapsen asiaa koskevista asiakirjoista olisi vastoin lapsen etua. Tarvittaessa tällöin on selvitettävä myös tarvetta edustajan tai edunvalvojan määräämiseen taikka muihin lastensuojelun toimenpiteisiin.

Maahanmuuttoviraston tiedoksiantoa koskevan ohjeen mukaan alaikäistä koskeva päätös on annettava tiedoksi hänen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen. Molemmilla huoltajilla on puhevalta lapsensa asioissa, joten lasta koskeva päätös on yleensä annettava tiedoksi molemmille Suomessa oleskeleville huoltajille. Huoltajan tiedonsaantioikeutta voidaan rajoittaa, jos se on lapsen edun vastaista esimerkiksi siksi, että lapseen epäillään kohdistuvan väkivallan tai rikosoikeudellisen vainoamisen uhkaa. Asianosaisjulkisuutta voidaan rajoittaa myös silloin, kun tiedon antaminen olisi vastoin toisen

henkilön erittäin tärkeää etua sisältäen esimerkiksi muun kuin asianosaisen arkaluonteisia terveystietoja, tai tietoja, jotka vaarantaisivat toisen henkilön turvallisuuden. 15-17 -vuotiasta koskeva päätös on annettava tiedoksi myös lapselle itselleen. Päätöksen tiedoksiannon yhteydessä on syytä muistaa, että salassapidon tarve voi koskea myös lasta itseään. Jos lasta koskeva päätös annetaan hänelle henkilökohtaisesti tiedoksi, on asiassa arvioitava, onko lapselta salattava esimerkiksi päätöksen perusteluita. Kansalaisuuspäätöksen tiedoksiannosta kerrotaan luvussa 8.10 Päätöksen tiedoksianto molemmille huoltajille.

[Linkki – Luku 8.10 Päätöksen tiedoksianto molemmille huoltajille](#)

KHO:2025:25 (ennakkopäätös); käännättäminen, hakijan ja puolison ja lapsen valitusoikeus

Muutoksenhakijoina olivat maasta käännytettävän henkilön puoliso ja alaikäinen lapsi. Muutoksenhaku kohdistui hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa ainoastaan maasta poistamista koskevaan päätökseen, eikä kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen hylkääminen ollut asiassa tutkittavana. KHO:n mukaan pelkkä henkilökohtainen intressi tai välillinen vaikutus ei yksinomaan riitä valitusoikeuden saamiseksi, vaan päätöksellä on oltava myös välittömiä vaikutuksia henkilön tai oikeushenkilön asemaan. Korkein hallinto-oikeus katsoi ennakkopäätöksessään (KHO:2025:50) oikeuskäytännössä aiemmin ilmaistusta kannasta poiketen, että hakijana olevan kolmannen maan kansalaisen perheenjäsenillä ei ollut itsenäistä oikeutta hakea muutosta hakijan maasta poistamista koskevaan Maahanmuuttoviraston päätökseen (vrt. KHO:2022:21). Perheenjäsenellä ei ole oikeutta valittaa maastapoistamispäätöksestä tilanteessa, jossa hänellä ei olisi valitusoikeutta sen taustalla olevaan perusteeseen. KHO totesi päätöksessään, ettei päätös hakijan maastapoistamisesta kohdistu perheenjäseniin eikä vaikuta heidän oikeuteensa oleskella Suomessa. Maasta poistamisella saattaa kuitenkin kiistatta olla tosiasiallista vaikutusta heidän mahdollisuuteensa viettää perhe-elämää yhdessä hakijan kanssa, kun päätös pannaan täytäntöön. Perheenjäsenellä ei kuitenkaan voida katsoa olevan asian lopputuloksen suhteen sellaista hakijasta erillistä oikeussuojan tarvetta, jonka vuoksi hänen tulisi voida omasta puolestaan hakea muutosta maasta poistamista koskevaan päätökseen. Tosiasiallisesta merkityksestään huolimatta hakijan maasta poistamisen vaikutusta perheenjäsenen oikeuteen tai etuun ei ole pidettävä välittömänä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 7 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla. Myöskään Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaisesta perhe-elämän suojasta tai velvollisuudesta ottaa huomioon lapsen etu ei ole johdettavissa perheenjäsenille itsenäistä muutoksenhakuoikeutta.

Siten KHO:2025:25 ennakkopäätöksen mukaan perheenjäsenellä ei ole oikeutta valittaa maastapoistamispäätöksestä tilanteessa, jossa hänellä ei olisi valitusoikeutta sen taustalla olevaan perusteeseen kuten kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa eikä muissakaan tilanteissa, joissa ei ole katsottu olevan tähänkään saakka olevan valitusoikeutta (esim. TTOL.) Perhe-elämän suoja ja lapsen etu on kuitenkin tärkeää huomioida kaikessa maasta

poistamista koskevassa menettelyssä ja päätöksenteossa (kuuleminen, hakijan kanssa tai oma-aloitteisesti toimittamien näkemysten tai selvitysten huomioiminen tms.), mutta tästä ei ole johdettavissa päähakijasta erillistä, itsenäistä muutoksenhakuoikeutta.

Perheenjäsen määritellään ulkomaalaislaissa, perheenjäsen on tyypillisesti hakijan avio/avopuoliso tai huollossa oleva lapsi. Lapsen puhevallan käyttäjänä myöskään lapsen toisella huoltajalla ei ole oikeutta valittaa maasta poistamispäätöksestä. Zambrano-periaate on otettava huomioon valitusoikeutta arvioitaessa. Siten tilanteessa, jossa hakijan ja Suomen kansalaisen lapsen välillä on Zambrano-periaatteen mukainen riippuvuussuhde, mutta tehtäisiin tästä huolimatta kielteinen päätös ja maastapoistamispäätös, valitusoikeus on myös Suomen kansalaisella lapsella ja tämän laillisella edustajalla.

[6.8.2 Johdettu oleskeluoikeus, Zambrano-periaate](#)

OSA II: LAPSEN EDUSTA MAAHANMUUTTOVIRASTON SUBSTANSSIASIOISSA

6 Lapsi oleskelulupa-asiassa hakijana tai perheen kokoajana

6.1 Yleistä lapsen edusta oleskelulupa-asiassa

Lapsen hakiessa oleskelulupaa muulla kuin kansainvälisen suojelun perusteella, on yleensä kyse perhesideperusteisesta oleskelulupahakemuksesta. Lapsi voi olla myös perheen kokoajan asemassa. Perhesiteen lisäksi lapsi voi hakea oleskelulupaa muullakin perusteella, kuten yksilöllisestä inhimillisestä syystä, suomalaisen syntyperänsä perusteella tai opiskelua varten. Myös oleskeluluvan hakeminen työnteon perusteella on mahdollista, mutta käytännössä suhteellisen harvinaista. Lapsen hakiessa oleskelulupaa opiskelua tai ansiotyötä varten, on hän yleensä täysi-ikäisyyttä lähestyvä teini-ikäinen.

Lapsen etu on olennainen osa oleskelulupa-asian päätösharkintaa, sillä LOS 3 artikla velvoittaa ensisijaisesti huomioimaan lapsen edun ja UIKL 6 §:n mukaan lasta koskevassa päätöksenteossa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin. Oleskelulupa-asiassa lapsen etu pitää huomioida sekä asioiden käsittelyssä, eli niin sanotussa lupamenettelyssä, että päätösharkinnassa ja päätöksen perustelemisessä. Lapsen edun käsitettä ja sen eri elementtejä on luvussa 1.1.3 Lapsen edun käsite.

[Linkki – Luku 1.1.3 Lapsen edun käsite](#)

Lapsen oikeuksien komitea on ratkaisussaan (CRC/C/79/D/12/2017) todennut, että oleskelulupapäätöksissä on huomioitava lapsen tosiasialliset perhesuhteet. Perhe käsitteenä tulisi komitean ratkaisun mukaan tulkita laajassa merkityksessä sisältäen esimerkiksi biologisen suhteen, adoption, sijaisperheet ja tapauksesta riippuen myös laajennetun perheyhteisön huomioiden kunkin lähtömaan paikalliset käytännöt.

Menettelyn osalta lapsen etu vaikuttaa esimerkiksi lapsen kuulemisen ja asian selvittämisen tapoihin. Asian selvittämiseen sisältyy myös erilaisten tiedonkeruutapojen valinta, eli mitä tietoa lapsen asiassa kerätään ja mistä tietoa kerätään ja miten tietoa kerätään. Lapsen etu voi vaikuttaa myös siihen, kuka voi edustaa lasta, ja kenellä on oikeus saada tietoja lapsen asian käsittelystä. Lasta koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisesti.

Menettelyn lisäksi lapsen etu vaikuttaa tapaan, jolla lasta koskeva päätös on perusteltava. Päätös on perusteltava lapsen edun osalta riittävästi ja perusteluiden muotoilussa on otettava huomioon myös lapsen turvallisuus. Päätöksen perustelemista lapsen edun suhteen on käsitelty luvussa 1.4 Päätöksen perustelemisen lapsen edun suhteen oleskelulupa-asiassa.

[Linkki – Luku 1.4 Päätöksen perustelemisen lapsen edun suhteen oleskelulupa-asiassa](#)

Myös lapsen ja lapsiperheiden on yleensä täytettävä laissa säädetyt oleskeluluvan myöntämisen edellytykset. Lapsen etu saattaa kuitenkin hyvin poikkeuksellisesti edellyttää jostakin laissa säädetyistä edellytyksestä poikkeamista ja oleskeluluvan myöntämistä, jos luvan epääminen olisi vakavasti lapsen edun vastaista. Toisaalta lapsen etu saattaa yksittäistapauksen poikkeukselliset olosuhteet huomioon ottaen edellyttää luvan epäämistä, vaikka luvan myöntämisen edellytykset muuten täyttyisivät.

Ulkomaalaislain 6 §:stä tai sen esitöistä ei ilmene, että lapsen etua koskeva säännös olisi lähtökohtaisesti tarkoitettu sovellettavaksi oleskeluluvan myöntämisen yleisenä edellytyksenä siten, että oleskelulupa voitaisiin jättää luvan myöntämiseksi laissa säädettyjen edellytysten täyttymisestä huolimatta myöntämättä, jos tämän arvioitaisiin olevan lapsen edun vastaista. Säännöksen soveltamista tällä tavoin ei voida pitää täysin poissuljettuna, mutta sen on katsottava tulevan kysymyksen vain poikkeuksellisissa olosuhteissa.

KHO:2022:70 (ennakkopäätös); Maahantulosäännösten kiertäminen, Lapsen etu sekä perhe-elämän suoja

KHO katsoi perhe-elämän suojasta ja lapsen edusta esitettyjen seikkojen olevan painavampia kuin oleskelulupahakemuksen hylkäämistä puoltavat seikat. Valittaja oli saapunut Suomeen vuonna 2015 maahantulokiellosta huolimatta ja oleskellut maassa 1,5 vuotta ulkomaalaislain säännösten vastaisesti ennen kuin oli hakenut oleskelulupaa. Tätä edeltävästi hän oli turvapaikkahakemuksensa yhteydessä antanut itsestään väriä henkilötietoja ja muita tietoja. KHO ei pitänyt valittajan maahantulosäännösten kiertämistä vähäisenä. KHO kuitenkin katsoi, perhe-elämästä ja lapsen edusta esitetyt seikat painavammiksi kuin oleskelulupahakemuksen hylkäämistä puoltavat seikat. Asiassa oli esitetty sosiaaliviranomaisen lausunto perheen olosuhteista, jonka mukaan esimerkiksi valittajan läsnäolo perheessä oli merkittävästi edistänyt avopuolison jaksamista. Tällä katsottiin olevan myönteistä vaikutusta muun muassa lasten saamaan huolenpitoon ja lasten kasvuun ja kehitykseen tukeville seikoille voitiin antaa vahva painoarvo punninnassa.

Oikeuskäytännössä on kiinnitetty huomiota lapsen etua arvioitaessa esimerkiksi seuraaviin seikkoihin:

- lapsen ikä,
- elinolosuhteet ja kulttuuriympäristö, jossa lapsi on tottunut asumaan ja toisaalta, missä lapsi oleskelee tai mihin lapsi olisi muuttamassa,
- perheeseen liittyvät sosiaaliset ja kulttuuriset siteet asuin- tai lähtömaahan sekä arvion siitä, mihin maahan siteet painottuvat,
- johtaako päätös lapsen eroon turvallisesta henkilöstä ja ympäristöstä tai muuttoon täysin toiseen kulttuuriin ja olosuhteisiin,
- lapsen siteet Suomeen ja vastaavasti johonkin toiseen maahan,
- läheisistä muodostuva tuki- ja turvaverkko,

- tosiasiallinen side lapsen ja vanhemman tai huoltajan välillä, onko side kiinteä vai muodollinen, ja onko se yhä olemassa vai jo katkennut,
- yhdessä asumisen kesto, erilleen joutumisen syyt (pakottava syy vai vapaaehtoinen erilleen joutuminen),
- kieli, koulunkäynti ja Suomeen muodostuneet siteet,
- terveydentilaan sekä tarvittavan välttämättömän hoidon saatavuuteen ja tosiasialliseen saavutettavuuteen liittyvät seikat,
- mitä päätös tarkoittaa lapsen asumiselle, onko päätöksen välitön vaikutus se, että lapsi joutuu lähtemään maasta (myös tilanteet, joissa päätös koskee perhekokonaisuuteen kuuluvaa muuta henkilöä kuin lasta),
- olosuhteiden pysyvyys positiivisena tunnusmerkkinä, vs. toisaalta lasten joustavuus ja kyky sopeutua varsinkin, jos mukana seuraa tuttu aikuinen ja jos kulttuuri ei ole täysin vieras – myös lapsen iälle on annettu merkitystä; ja
- tarve ehkäistä lasten käyttöä maahanmuuton välineenä.

Maahanmuuttovirasto on antanut useita erillisiä sisäisiä ohjeita, jotka koskevat oleskeluluvan myöntämistä yleisimmillä perusteilla, kuten perhesiteen perusteella, opiskelua varten tai ansiotyön tekemistä varten. Kuhunkin hakuperusteeseen liittyviä erityisiä kysymyksiä käsitellään tarkemmin erillisissä ohjeissa. Tässä ohjeessa puolestaan tarkastellaan yleisimpiä hakuperusteita sekä lupamenettelyä nimenomaan lapsen edun näkökulmasta.

6.2 Lupamenettelyyn liittyviä kysymyksiä

6.2.1 Lapsen kuuleminen

UlkL 62 § koskee menettelyä haettaessa oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Sen mukaan oleskeluluvan edellytysten selvittämiseksi hakijalle ja perheenkokoajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisemista, jollei hakemusta hylätä heti perusteettomana.

Ennen 12 vuotta täyttänyttä lasta koskevan päätöksen tekemistä on lasta kuultava, jollei kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen mielipiteet tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Myös nuorempaa lasta voidaan kuulla, jos hän on niin kehittynyt, että hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota. (UlkL 6 § 2 mom.)

Oleskelulupa-asioissa kuuleminen tapahtuu lähtökohtaisesti hyvin täytetyillä ja allekirjoitetuilla hakemus- ja selvityslomakkeilla ja ne täyttävät vaatimuksen muodollisesta kuulemisesta. Hyvin täytetty lomake tarkoittaa sitä, että käsittelijä voi arvioida vastausten perusteella, voiko hakijalle myöntää luvan. Jos kaikki tarvittava selviää jo hakemuslomakkeista, ei lisäkuulemista tarvitse tehdä vain ns. varmuuden vuoksi.

Jos lapsen kuuleminen katsotaan tarpeelliseksi, pitää käsittelijän ja päätöksentekijän arvioida, pitääkö lasta kuulla suullisesti vai riittääkö asiassa kirjallinen kuuleminen. Lasta kuullaan usein suullisesti, sillä se voi useissa tilanteissa olla kirjallista kuulemista varmempi tapa saada selvitettyä lapsen todellinen oma mielipide ja lapsen etu. Tilanteissa, joissa lapsen kuuleminen katsotaan hakemuksen ratkaisemisen kannalta tarpeelliseksi, on suullinen

kuuleminen valittava kirjallisen kuulemisen sijaan tilanteissa, joissa lapsi ei pysty vastaamaan kirjallisiin kysymyksiin luku - ja kirjoitustaidottomuuden, kielitaidon puutteen tai nuoren iän vuoksi. Myös sellaisissa tilanteissa, joissa on syytä epäillä, että joku muu kuin itse lapsi vastaisi lapsen puolesta kirjallisiin kysymyksiin, tai jos tiedossa on, että lapsen ja huoltajan välillä on eturistiriitoja, on syytä kuulla lasta suullisesti. Lisäksi tapauksissa, jotka ovat monimutkaisia, on lasta kuultava suullisesti. Tällaisesta tilanteesta voisi olla kyse esimerkiksi, jos lapsella on ollut monta eri huoltajaa elämänsä aikana, on epäselvyyttä siitä, missä ja kenen kanssa lapsi on tähän saakka tai aiemmin asunut tai lapsen perheen tai elämäntilanne on muutoin monimutkainen.

Lasta voidaan harkita kuultavaksi kirjallisesti, jos hän on tarpeeksi vanha ja voidaan olettaa, että hän osaa riittävästi suomea, ruotsia tai englantia taikka asianosaiset suostuvat vastausten viralliseen käännettämiseen. Tällöin myös asian luonteen pitää olla sellainen, että se voidaan riittävällä tavalla selvittää kirjallisesti. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, kun halutaan varmistua lapsen mielipiteestä Suomeen muutolle. Yleensä kirjallisia kysymyksiä voidaan esittää vain yksittäisestä asiasta tai yksittäisistä asioista.

Kuulemisessa on olennaista selvittää lapsen etu kyseisessä yksittäistapauksessa. Lapsen oma tahto ja hänen esittämänsä seikat on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

Lapsen kuulemisedellytys ei ole ehdoton. Kuulemisen tarve riippuu esimerkiksi siitä, poikkeako lapsen etu mahdollisesti huoltajan edusta. Kuulemista voidaan yleensä pitää ilmeisen tarpeettomana esimerkiksi silloin, kun lapselle haetaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella yhdessä huoltajiensa kanssa, tai toisen huoltajan kanssa, kun toinen huoltaja oleskelee jo Suomessa.

Lapsen kuuleminen voi olla haastavaa. Lapsen kykyyn antaa tietoja saattavat vaikuttaa paitsi hänen kehitystasonsa, myös esimerkiksi lapsen asema yleisesti hänen lähtömaansa kulttuurissa. Harkinnassa on otettava huomioon myös se, että lasta on saatettu kieltää puhumasta tietyistä asioista, tai häntä on neuvottu kertomaan asioista totuudenvastaisesti. Lapsi voi myös olla peloissaan tai traumatisoitunut, eikä siitä syystä osaa tai uskalla kertoa kaikkea olennaista tietoa.

Lapsen suullisessa kuulemisessa on erityisen tärkeää kiinnittää huomioita siihen, että lapselle puhutaan selkein ja lyhyin lausein. Tärkeää on myös muistaa pitää tavallista useammin taukoja ja kertoa lapsen oikeuksista ja velvollisuuksista lapsiystävällisellä tavalla.

Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti No. 12 (CRC/C/GC/12) mukaan lapselle on annettava mahdollisuus ilmaista näkemyksensä vapaasti ilman painostusta. Hänen on myös voitava valita, haluaako hän tulla kuulluksi vai ei. Lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä vapaasti merkitsee myös sitä, ettei häntä saa manipuloida, eikä häneen saa kohdistaa sopimatonta painostusta tai vastaavaa vaikuttamista. Lapsella on oikeus ilmaista nimenomaan oma näkemyksensä sen sijaan, että hän kertoisi muiden näkemyksiä.

Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti No. 12 (CRC/C/GC/12) mukaan Lasta ei saa kuulla useammin kuin on välttämätöntä, erityisesti käsiteltäessä asioita, jotka voivat traumatisoida lasta. Lapsen kuuleminen ei ole tehokasta

ympäristössä, joka on uhkaava, vihamielinen, tunteeton tai sopimaton hänen ikäiselleen lapselle. On tärkeää, että lapsen kuulemisen suorittaa asiantunteva henkilö, joka tuntee ja ymmärtää lapsen oikeuksia.

Maahanmuuttovirasto on antanut erillisen ohjeen alaikäisen lapsen suullisesta kuulemisesta Suomen edustustossa lapsen hakiessa oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Ohjeen tavoitteena on muun muassa yhtenäistää kuulemismenettelyä Suomen edustustoissa sekä tukea edustustoja lapsen kuulemiseen liittyvissä käytännön järjestelyissä. Soveltuvien osin kyseistä ohjetta voidaan hyödyntää myös lapsen hakiessa oleskelulupaa muillakin perusteilla kuin perhesiteen perusteella.

6.2.1.1 Lapsen kuuleminen perhesideperusteissa oleskelulupahakemuksissa

Kun oleskelulupaa haetaan perhesiteen perusteella, kuuleminen tapahtuu lähtökohtaisesti hyvin täytetyillä ja allekirjoitetuilla hakemus - ja perheselvitysloMAKEILLA ja ne täyttävät vaatimuksen muodollisesta kuulemisesta. Näin ollen käsittelijän ja päätöksentekijän on aina arvioitava tapauskohtaisesti, pitääkö hakijaa ja/tai perheenkokoajaa kuulla vielä suullisesti tai kirjallisesti jo toimitettujen kirjallisten selvitysten lisäksi.

Jos lapsi hakee oleskelulupaa perhesiteen perusteella ja asiaa tarvitsee selvittää lisää, perheenkokoajaa voidaan tarvittaessa kuulla perhesidehakemuksen osalta joko kirjallisesti tai suullisesti Maahanmuuttovirastossa. Hakijaa voidaan tarvittaessa kuulla kirjallisesti tai suullisesti Suomen edustustossa tai Suomessa Maahanmuuttoviraston toimesta. Lapsen ulkomailla olevaa huoltajaa voidaan kuulla asian selvittämiseksi kirjallisesti tai suullisesti Suomen edustustossa, vaikka hänelle ei haeta oleskelulupaa. Myös Suomessa oleskelevaa toista huoltajaa voidaan kuulla kirjallisesti tai suullisesti Suomessa Maahanmuuttoviraston toimesta. Kun perheenkokoaja on ilman huoltajaa Suomeen tulnut alaikäinen, ja hakijana/hakijoina hänen vanhempansa/huoltajansa, voidaan tapauskohtaisesti kuulla lapsen ohella tai pienen lapsen tapauksessa hänen sijastaan hänen Suomessa oleskelevaa lähisukulaistaan, vaikkei tämä olisikaan lapsen edunvalvoja/oheishuoltaja tms.

Jos lapsen kuuleminen arvioidaan tarpeelliseksi, on suullinen kuuleminen yleensä varmempi tapa saada selvitettyä lapsen oma mielipide ja etu. Lasten kuulemista harkittaessa olennaista on se, onko kyseessä yksin oleskelulupaa hakeva lapsi vai yhdessä toisen huoltajansa kanssa oleskelulupaa hakeva lapsi. Lapsen kuulemista voidaan yleensä pitää ilmeisen tarpeettomana silloin, kun lapselle haetaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella yhdessä huoltajiensa kanssa, tai toisen huoltajan kanssa, kun toinen huoltaja oleskelee jo Suomessa. Alle 11-vuotiaita huoltajansa kanssa hakevia lapsia ei lähtökohtaisesti kuulla ollenkaan.

Lähtökohtainen ohjeistus kuulla 11-vuotiaita lapsia, eikä vasta 12 vuotta täyttäneitä lapsia ulkomaalaislain 6 §:ssa edellytetyllä tavalla johtuu siitä, että 11-vuotias lapsi saattaa olla pian täyttämässä 12 vuotta ja hänen hakemuksensa voi käsittelyn jälkeen joutua odottamaan päätöksen tekemistä jonkin aikaa, jolloin saattaa syntyä tilanne, jossa lapsi on ehtinyt täyttää 12

vuotta ennen päätöksen tekemistä eikä häntä ole ulkomaalaislain 6 §:n mukaisesti kuultu.

Jos hallinto-oikeus palauttaa asian uudelleen käsittelyyn Maahanmuuttovirastoon ja alaikäinen hakija on valitusprosessin aikana täyttänyt 12 vuotta tai saattaa täyttää 12 -vuotta ennen kuin asia ehditään uudelleen käsittelyn jälkeen ratkaista, on kyseinen lapsi kuultava suullisesti ennen ratkaisun tekemistä.

Kun lapsi hakee oleskelulupaa yhdessä huoltajansa kanssa

Kun alaikäinen hakee oleskelulupaa yhdessä huoltajansa kanssa ja koko perheelle ollaan tekemässä myönteiset oleskelulupapäätökset, alaikäisen kuuleminen voidaan pääsääntöisesti katsoa ilmeisen tarpeettomaksi. 11-vuotiaan tai sitä vanhemman alaikäisen hakijan kuuleminen on kuitenkin tarpeen tilanteissa, kun on mahdollista, että perheen hakemuksiin tehdään kielteiset päätökset. Lapsen kuuleminen on usein tarpeen myös niissä tilanteissa, joissa lapsen edun perusteella harkitaan luvan myöntämisen edellytyksistä, kuten matkustusasiakirjavaatimuksesta tai toimeentuloedellytyksestä, poikkeamista. Tällöin kirjallinen kuuleminen on yleensä riittävä. Myös kielteisen päätöksen kohdalla on tietyissä rajatuissa tilanteissa mahdollista, että lapsen kuuleminen katsotaan ilmeisen tarpeettomaksi, kun lapsi hakee oleskelulupaa yhdessä huoltajansa kanssa. Näin on esimerkiksi tilanteissa, joissa on ilmeistä jo heti käsittelyä aloitettaessa, että hakemukseen tehdään kielteinen päätös toimeentuloedellytyksen täyttymättömyyden vuoksi, asiassa ei ole esitetty eikä ilmennyt seikkoja toimeentuloedellytyksestä poikkeamiseen lapsen edun perusteella, hakemukseen ei ole tarpeen pyytää mitään muuta lisäselvitystä, eikä ole muita erityisiä syitä, joiden johdosta kuuleminen katsottaisiin tarpeelliseksi.

Jos alaikäinen hakee oleskelulupaa yhdessä huoltajansa kanssa, kuullaan 11-vuotiaista tai sitä vanhempaa alaikäistä hakijaa yleensä kirjallisesti tilanteissa, joissa alaikäisen kuuleminen katsotaan tarpeelliseksi. Tietyissä tilanteissa yhdessä huoltajansa kanssa oleskelulupaa hakevan lapsen suullinen kuuleminen voi hakemuksen ratkaisemisen kannalta olla kuitenkin tarpeen. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi tilanteet, joissa perhesiteestä ei ole olemassa luotettavaa asiakirjaselvitystä. Tällöin usein kuullaan suullisesti yli 11-vuotias perhesiteen selvittämiseksi samalla, kun hänen vanhempansa tai huoltajansa kuullaan suullisesti. Lisäksi yhdessä huoltajansa kanssa oleskelulupaa hakevan lapsen suullinen kuuleminen voi olla tarpeen, jos lapsi ei pysty vastaamaan kirjallisiin kysymyksiin luku- ja kirjoitustaidottomuuden, kielitaidon puutteen tai nuoren iän vuoksi tai jos tapauksessa epäillään esimerkiksi pakkoavioliittoja, ihmiskauppaa tai perheväkivaltaa.

Kun alaikäinen hakee oleskelulupaa yksin tai yhdessä alaikäisten sisarusten kanssa

Jos alaikäinen hakee oleskelulupaa yksin tai muiden alaikäisten sisarustensa kanssa Suomessa perheenkokoajana olevan huoltajansa luokse, kuullaan 11-vuotiaita tai sitä vanhempia alaikäisiä hakijoita tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Poikkeuksellisesti voidaan kuulla suullisesti myös nuorempia hakijoita eli 8-10-vuotiaita, varsinkin jos hakijat eivät ole muiden sisarusten biologisia täyssisaruksia ja/tai perheenkokoajan, joka on huoltaja, biologisia lapsia. Pieniä lapsia, eli alle 8 -vuotiaita, ei kuitenkaan kuulla, koska vaikka

pienet lapset ymmärtävät, mitä tapahtuu, mutta he eivät välttämättä ymmärrä tapahtumien kontekstia. He eivät ymmärrä korjata virheellistä tietoa, eivätkä aina ymmärrä itse käyttämiensä sanojen merkityksiä.

Tietyissä tilanteissa yksin tai yhdessä alaikäisten sisarustensa kanssa oleskelulupaa hakevan lapsen suullinen kuuleminen voi olla hakemuksen ratkaisemisen kannalta tarpeen. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi tapaukset, joissa perheenkokoajana oleva huoltaja on asunut vuosia Suomessa ja lapsi on ollut pitkään toisen henkilön huollossa, jos perhesiteestä ei ole luotettavaa selvitystä eikä pelkkä DNA-tutkimus riitä asian selvittämiseksi tai jos tapauksessa epäillä esimerkiksi pakkoavioliittoa, ihmiskauppaa tai perheväkivaltaa.

On tilanteita, jolloin erillinen kuuleminen voidaan katsoa ilmeisen tarpeettomaksi, kun lapsi hakee oleskelulupaa yksin tai yhdessä alaikäisten sisarusten kanssa. Näitä ovat esimerkiksi tapaukset, jotka vaikuttavat myönteiselle, esimerkiksi jos lapsen tai lasten toinen huoltaja tai molemmat huoltajat ovat olleet Suomessa vasta lyhyen aikaa eli 1-2 vuotta ja vanhemmat ovat kertoneet jo omissa oleskelulupahakemuksissaan, että lapsille on tarkoitus hakea lupia, on erillinen kuuleminen usein ilmeisen tarpeetonta. Tämän kaltaisissa tilanteissa erossaolo aika huoltajasta on niin lyhyt, että perhesiteen voidaan katsoa olevan kiinteä. Vaikka yli 15-vuotiaalla on oikeus käyttää rinnakkaista puhevaltaa asiassa, niin jos tehdään myönteinen päätös, ei ole tarpeen erikseen kuulla yli 15-vuotiasta yksin tai yhdessä alaikäisten sisarustensa kanssa oleskelulupaa hakevaa lasta vain sen varmistamiseksi, että hän haluaa hakea oleskelulupaa ja muuttaa Suomeen. Yli 15-vuotias voidaan tällöin jättää kuulematta vain, jos on kyse tilanteesta, jossa molemmat huoltajat tai ainoa huoltaja on Suomessa ja erossa lapsi on ollut huoltajasta tai huoltajista erossa vasta lyhyen aikaa eikä hakemuksen yhteydessä ole tullut mitään epäilyttävää. Jos asiassa tulee esiin epäilyksiä perheväkivallasta tai pakkoavioliittouhkasta tai mitään muuta vastaavaa, yli 15-vuotiasta lasta pitää kuulla suullisesti.

6.2.2 Huoltajan tai muun laillisen edustajan kuuleminen

Lapsen huoltajan tai muun laillisen edustajan puhevaltaa ja kuulemista Maahanmuuttovirastossa käsiteltävissä asioissa on käsitelty luvussa 3.4.1 Puhevallan käyttäminen lapsen asiassa ja lapsen edustaminen. Yleensä lapsen puhevaltaa käyttävät hänen huoltajansa, joina pidetään yleensä hänen vanhempiaan, kun lapsi on syntynyt avioliitossa, ja äitiä, kun lapsi on syntynyt avioliiton ulkopuolella.

[Linkki – Luku 3.4.1 Puhevallan käyttäminen lapsen asiassa ja lapsen edustaminen](#)

Lapsella voi olla useita erilaisia laillisia edustajia, kuten huoltaja, edunvalvoja tai muu edustaja. Yleensä lasta koskevassa asiassa on syytä kuulla kaikkia sellaisia edustajia, jotka ovat oikeutettuja käyttämään lapsen puhevaltaa kyseisessä asiassa. Joidenkin edustajien puhevalta voi olla rajattu koskemaan vain tiettyä asiaa tai vain muita kuin lapsen henkilöä koskevia asioita. Tarkemmin edunvalvojan kelpoisuutta käsitellään luvussa 3.4.3.2 Edunvalvojan kelpoisuus Maahanmuuttovirastossa käsiteltävissä asioissa.

[Linkki – Luku 3.4.3.2 Edunvalvojan kelpoisuus Maahanmuuttovirastossa käsiteltävissä asioissa](#)

Mitä tärkeämpi ja läheisempi suhde lasta edustavalla aikuisella on lapseen, sitä enemmän painoarvoa aikuisen näkemyksille on yleensä annettava lapsen edun arvioinnissa. Huomioon on kuitenkin otettava mahdolliset intressiristiriidat tai viitteet suhteeseen liittyvistä väärinkäytöksistä. Aikuisen näkemykset voivat auttaa ymmärtämään myös lapsen ja aikuisen välisen suhteen luonnetta sekä lapsen reaktioita.

Lasta koskevaa asiaa käsiteltäessä on kiinnitettävä huomiota myös lapsen tarpeeseen tulla suojatuksi. Lasta koskevien tietojen selvittäminen hänen lailliselta edustajaltaan, lasta koskevien tietojen antaminen edustajalle tai edustajan kuuleminen lasta koskevassa asiassa, voivat poikkeuksellisessa yksittäistapauksessa olla jopa lapsen edun vastaisia toimia. Näin voi olla esimerkiksi silloin, jos muiden kuin julkisten tietojen antaminen lapsen lailliselle edustajalle, vaarantaisi vakavasti lapsen turvallisuuden. Asianmukainen menettelytapa, joka ei vaaranna lapsen etua, on harkittava tällaisissa tilanteissa tapauskohtaisesti. Samoin on harkittava mahdollista tarvetta lastensuojeluilmoituksen tai edunvalvojan määräämistä koskevan ilmoituksen tekemiselle.

6.2.2.1 Huoltajien kuuleminen perhesideperusteisissa oleskelulupahakemuksissa

Kuten edellä on todettu, perhesideperusteisissa oleskelulupahakemuksissa kuuleminen tapahtuu lähtökohtaisesti hyvin täytetyillä ja allekirjoitetuilla hakemus- ja perheselvityslomakeilla, ja ne täyttävät vaatimuksen muodollisesta kuulemisesta. Lomakkeiden hyvin täyttäminen tarkoittaa sitä, että käsittelijä pystyy arvioimaan vastausten perusteella, voiko hakijalle myöntää luvan vai ei. Jos lomakkeita ei ole täytetty riittävällä tarkkuudella, pitää harkita suullista kuulemistä tai ainakin pitää lähettää kirjallisia lisäkysymyksiä perhesiteeseen liittyen. Jos kaikki tarvittava selviää jo hakemuslomakkeista, ei asianosaisia tarvitse kuulla.

Alaikäisen perheenkokoajan perheenjäseniä kuullaan useimmiten suullisesti. Jos perhesiteestä ei ole luotettavaa asiakirjanäyttöä tai lapsesta on saatu ristiriitaisia tietoja, suullinen kuuleminen on tarpeen, ellei ole ilmeistä, että päätös on kielteinen (esimerkiksi perhe-elämä on päättynyt ja lapsen kotimaassa ei ole Suomen edustustoa eikä lapsen edun selvittäminen vaadi kuulemistä).

Jos huoltajan hakiessa oleskelulupaa perhesiteen perusteella kuuleminen arvioidaan tarpeelliseksi jo toimitettujen kirjallisten selvitysten lisäksi, on huoltajan kuulemisen laajuus riippuvainen perhekokonaisuudesta. Tämä tarkoittaa sitä, että hakijana olevaa huoltajaa on kuultava perhe-elämästä erikseen kaikkien asianosaisten osalta eli ei riitä, että häneltä kysytään vain perheenkokoajan kanssa vietetystä ajasta. Huoltajalle on siis esitettävä perhe-elämää koskevat kysymykset perheenkokoajan, puolison, muiden lasten sekä kaikkien kasvattilasten ja muiden omaisten osalta erikseen.

Myös huoltajan puolisoa on kuultava suhteesta kaikkiin asianosaisiin. Erityisesti, jos huoltajan puoliso ei ole koskaan asunut perheenkokoajan kanssa, on

olennaista selvittää, millaista perhe-elämä on ollut perheenkokoajan huoltajan kanssa. Myös perheenkokoajan sisaruksia kuullaan kaikkien asianosaisten osalta, mutta heille esitetään vähemmän kysymyksiä. Tämä johtuu siitä, että vaikka vain yksi lapsi on nimetty perheenkokoajaksi, päätös koskee hakijan muitakin lapsia ja siksi heitäkin pitää kuulla. Hakijan tarkoituksena on samalla tavalla viettää perhe-elämää kaikkien lastensa kanssa ja siksi tämä on huomioitava käsittelyssä.

Suullinen kuuleminen on yleensä tarpeen, jos perhesiteet ovat monimutkaisia. Perheenkokoajaa ei kuulla lainkaan, jos hän on hyvin nuori eli alle 8 -vuotias. Näissä tilanteissa kuullaan kirjallisesti tai suullisesti perheenkokoajan edustajaa tai Suomessa olevaa toista huoltajaa. Jos perheenkokoaja on niin nuori, että häntä ei voida nuoren iän johdosta kuulla lainkaan, on tarpeen kuulla perheenkokoajan mahdollista Suomessa asuvaa sukulaista. Jos perheenkokoajalla on tausta turvapaikanhakijana, on mahdollista, että kyseessä olevaa sukulaista on kuultu jo perheenkokoajan turvapaikkahakemuksen yhteydessä. Jos perheenkokoaja on Suomessa asuvan sukulaisen huollossa ja/tai sukulaisen luona Suomessa, kuullaan usein myös kyseessä olevaa sukulaista, joko suullisesti tai kirjallisesti riippuen siitä, miten perheenkokoajaa kuullaan.

Huoltajan hakiessa oleskelulupaa perhesiteen perusteella, perheenkokoajan kirjallinen kuuleminen on ensisijainen menettely myönteisiltä vaikuttavissa tapauksissa. Myös mahdollinen edustaja allekirjoittaa perheenkokoajan kirjallisen kuulemisen. Kirjallisen kuulemisen ehtona on, että perheenkokoaja on riittävän vanha ja hän kykenee lukemaan ja kirjoittamaan suomea tai ruotsia tai englantia riittävän hyvin. Jos perheenkokoajalla on tausta turvapaikanhakijana ja hänen turvapaikkakuulustelusta ja -puhuttelusta on kulunut korkeintaan puolitoista vuotta ja kaikkien hakijoiden hakemuksissa ilmoittamat tiedot täsmäävät perheenkokoajan turvapaikkakuulustelussa ja -puhuttelussa kerrottuihin tietoihin, on kirjallinen kuuleminen ensisijainen menettely myönteisiltä vaikuttavissa tapauksissa. Kirjallisia kysymyksiä voi esittää yksittäisestä asiasta tai yksittäisistä asioista.

Jos huoltaja hakee oleskelulupaa perhesiteen perusteella ja alaikäisellä perheenkokoajalla on tausta turvapaikanhakijana, on syytä selvittää syy perheenkokoajan Suomeen tulolle tai lähettämiselle, onko kyseessä ollut pakottava syy ja onko hakijana oleva huoltaja toiminut perheenkokoajan huoltajana. Tätä aihetta käsitellään tarkemmin luvussa 6.3.8 Lapsen lähettäminen ulkomaille ilman huoltajaa. Käsittelijän pitää verrata kaikissa annetuissa asiakirjoissa olevia tietoja perheenjäsenistä ja siitä, onko yhteistä perhe-elämää vietetty ennen kuin perheenkokoaja tuli Suomeen. Näillä asioilla on merkitystä, kun arvioidaan, tulisiko hakijaa tai perheenkokoajaa kuulla suullisesti ja mitä suullisessa kuulemisessa pitää selvittää.

[Linkki – Luku 6.3.8 Lapsen lähettäminen ulkomaille ilman huoltajaa](#)

6.2.3 Sosiaali- tai terveydenhuoltoviranomaisen lausunto

Maahanmuuttovirasto voi ulkomaalaislain 63 §:n 1 momentin nojalla pyytää perhesiteen perusteella tehdystä oleskelulupahakemuksesta lausunnon perheenkokoajan koti- tai asuinpaikkakunnan sosiaaliviranomaiselta tai

terveydenhuoltoviranomaiselta. Lausunto pyydetään alaikäisen perheenkokoajan asuinpaikasta riippuen, joko ryhmä- tai perheryhmäkodin sosiaalityöntekijältä tai kunnan sosiaaliviranomaiselta, jos lapsella on jo kuntapaikka tai jos lapsi asuu yksityismajoituksessa jonkun lähisukulaisensa luona. Aikuisen perheenkokoajan osalta lausuntoa pyydetään joko vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijältä, jos perheenkokoajalla ei vielä ole kuntapaikkaa tai hänen kotikuntansa sosiaaliviranomaiselta, jos hänellä on kuntapaikka. Tiedonsaantioikeus vastaanottokeskukselta ja hyvinvointialueelta perustuu Mahtilain 11 §:n 1 momentin 1 kohtaa. Lausuntoa voi pyytää perheenkokoajan sosiaalisesta tai terveydellisestä tilanteesta, jos perheenkokoaja on ilman huoltajaa tullut alaikäinen tai jos hakija on ydinperheen ulkopuolinen muu omainen taikka jos lausunnon pyytämiseen on muu perheen tilanteen selvittämiseen liittyvä erityinen syy.

UlkL 63 §:n 2 momentin mukaan kyseinen viranomainen on velvollinen antamaan Maahanmuuttovirastolle 1 momentissa tarkoitetussa lausunnossaan salassapitosäännösten estämättä perhesiteen perusteella tehtyä oleskelulupahakemusta varten hallussaan olevat henkilön sosiaaliseen tai terveydelliseen tilaan liittyvät sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä tehtäessä päätöstä oleskeluluvan myöntämisestä perhesiteen perusteella.

Maahanmuuttovirasto pyytää vakiintuneen hallintokäytäntönsä mukaan sosiaaliviranomaisen lausuntoa perhesideperusteisessa oleskelulupa-asiassa esimerkiksi seuraavissa tilanteissa:

- perheenkokoaja on 16-vuotias tai sitä nuorempi,
- alaikäisen perheenkokoajan perhesidehakemukseen DNA-harkintaa tehtäessä harkitaan myönteistä päätöstä (vaikka vain osalle hakijoista), eikä perheenkokoajan kotikunta ole tiedossa (tällöin lausunnossa pyydetään ilmoittamaan myös perheenkokoajan kotikunta),
- hakemuksesta käy ilmi, tai muuten on tiedossa, että perheenkokoajalla on vakava mielenterveysongelma, vakava fyysinen vamma tai vakava krooninen sairaus, josta aiheutuu ongelmia arkielämässä,
- oleskeluluvan hakija on lapsi, joka on vain perheenkokoajan aviopuolison huollossa, eikä kyseinen aviopuoliso itse ole muuttamassa Suomeen,
- lausunnon pyytämiseen on jokin muu erityinen syy, esimerkiksi tapauksessa ilmenneet viitteet mahdollisesta lähisuhde- tai perheväkivallasta, vakavasta päihteiden käytöstä, lapsiin kohdistuvasta laiminlyönnistä, jos kyseisessä perheessä joku lapsista on otettu huostaan tai palautettu kotimaahan, tai jos perheenkokoajalla on haasteita kotoutua Suomeen ja on esimerkiksi syyllistynyt rikoksiin Suomessa.

Sosiaaliviranomaisen lausuntoa on yleensä tarpeen pyytää myös tilanteessa, jossa perheenkokoaja on täysi-ikäisyydestään huolimatta vielä suhteellisen nuori henkilö, jolla ei ole kokemusta lapsen hoidosta tai jos muutoin herää epäily huoltajan kyvystä huolehtia lapsesta. Oleskeluluvanhakija voi olla esimerkiksi perheenkokoajan alaikäinen sisarus, jolloin lisäselvitystä voidaan tarvita perheenkokoajan kyvystä hoitaa alaikäistä sisarustaan.

Sosiaaliviranomaisen lausuntoa voidaan myös harkita pyydettyväksi tilanteissa, joissa on tiedossa, että perheenkokoajalla on jo ennestään yksin huollettavanaan useita alaikäisiä lapsia, tai jos hakijana on pieni lapsi tai

useita pieniä lapsia ja perheenkokoajana on henkilö, joka ei ole aiemmin ollut yksin vastuussa lapsesta tai lapsista eikä hänellä ole kokemusta lastenhoidosta. Ellei kyseessä ole jokin edellä mainituista tilanteista, sosiaaliviranomaisen lausuntoa ei yleensä pyydetä täysi-ikäisen perheenkokoajan tilanteesta, kun oleskelulupaa hakee hänen puolisonsa, alaikäinen biologinen tai kasvattilapsensa taikka muu omaisensa, ellei tiedossa ole jotain erityistä syytä, minkä vuoksi lausuntoa tulisi pyytää.

Joissain huoltajatapauksissa on tarpeen pyytää sosiaaliviranomaisen lausunto. Lausunto voi auttaa arvioimaan hakijan ja perheenkokoajan tilannetta objektiivisesti varsinkin, jos asianosaisten tilanne on epäselvä tai lapsen huoltajien välillä on kerrottu olevan ongelmia eikä käytössä ole kuin huoltajien kertomukset tilanteesta. Jos osapuolten tilanne vaikuttaa selkeältä eikä käsittelyn alussa herää kysymyksiä tai epäilyksiä huoltosuhteeseen tai tosiasialliseen perhe-elämään liittyen, ei sosiaaliviranomaisen lausuntoa tarvitse pyytää heti. Lausunnon voi pyytää myöhemmin, jos mahdollisissa saaduissa lisäselvityksissä ilmenee jotain epäilyttävää. Sosiaaliviranomaisen lausunto pyydetään kuitenkin aina heti käsittelyn alussa, jos hakemuksella tai rekisteritarkistuksissa ilmenee perheväkivaltaa. Sosiaaliviranomaisen lausunto pyydetään myös, jos ilmenee lapsiin kohdistunutta väkivaltaa tai laiminlyöntiä; jos huoltaja on Suomessa hakeva ja herää epäily huoltajan kyvystä huolehtia lapsesta tai on ilmennyt esimerkiksi perheväkivaltaa; jos lapsen huoltajat asuvat erossa toisistaan ja herää epäily huoltajan kyvystä huolehtia lapsesta tai jos perheenkokoaja on otettu huostaan.

Maahanmuuttoviraston on esitettävä mahdollisimman hyvin yksilöity lausuntopyyntö, jotta sosiaaliviranomainen tai terveydenhuoltoviranomainen voi antaa sellaisia tietoja, jotka ovat välttämättömiä Maahanmuuttoviraston päätösharkinnan kannalta. Lausunnossa voi esimerkiksi pyytää kiinnittämään erityistä huomiota lapsen edun toteutumiseen tilanteessa, jossa on huoltojärjestelyin saatu aikaan se, että Ulkl 37 §:n mukainen perheenjäsenen määritelmä täyttyy muodollisesti, vaikka lapsen ja perheenkokoajan väliltä vaikuttaisi puuttuvan tosiasiallinen perheyhteys. Tarvittaessa lausuntoa voi pyytää vielä täydentämään, jos asian käsittelyn myöhemmässä vaiheessa tulee ilmi seikkoja, joista Maahanmuuttovirasto tarvitsee lisätietoja.

Sosiaaliviranomaisen lausuntopyyntöön liittyviä keskeisiä huomioita ja kysymyksiä:

- **Taustatiedoista kysytään:** Miksi hakijan tai perheenkokoajan ja hänen perheensä asiakkuus sosiaaliviranomaisessa on alkanut? Milloin asiakkuus on alkanut ja kuinka paljon tapaamisia on järjestetty? Onko asiakkuus ollut kertaluonteinen Maahanmuuttoviraston lausuntopyynnön johdosta? Onko sosiaaliviranomainen tavannut hakijan/perheenkokoajan ja hänen perheensä sosiaaliviranomaisessa vai perheen kotona vai sekä että?
- **Lapsen etuun liittyen tiedustellaan:** Miten sosiaalityöntekijä määrittää lapsen edun? Mitä asioita sosiaalityöntekijä selvittää määrittystä varten? Mitä asioita sosiaalityöntekijä ottaa huomioon arvioidessaan lapsen etua? Sosiaaliviranomaisen lausuntopyynnössä pitää pyytää, että lapsen etu perustellaan aina yksilöllisesti ja yksityiskohtaisesti, ja että lausunnossa tuodaan selvästi esille, jos perheessä ilmenee jotakin huolestuttavaa, joka voi vaikuttaa lapseen (esimerkiksi perheväkivalta ja jos lausunnossa

puolletaan luvan myöntämistä sille vanhemmalle, joka on ollut väkivaltainen toista vanhempaa kohtaan, niin miksi lupaa puolletaan, vaikka väkivallan todistamista ei voi pitää lapsen edun mukaisena. Mitkä seikat puoltavat luvan myöntämistä väkivallan todistamisesta huolimatta?)

- **Lapsen ja aikuisen suhde, kun aikuinen ei ole lapsen lähivanhempi:** Pyydetään tarkkaa kuvausta aikuisen ja lapsen välisestä tilanteesta kokonaisuudessaan. Pyydetään kuvausta asumisjärjestelyistä. Pyydetään tietoa siitä, miten tapaamiset on toteutettu, miten kauan ne kestävät, miten ne ovat käytännössä toteutuneet. Pyydetään tietoa siitä, huolehtiiko/hoitaako aikuinen tosiasiasa lapsen asioita. Lisäksi on syytä pyytää tietoa siitä, miten aikuisen läsnäolo näkyy lapsen elämässä.
- **Jos on tieto tai epäillä, että perheessä on perheväkivaltaa, kysytään lausuntopyynnössä seuraavia kysymyksiä:** mitä kautta ja mistä sosiaalityöntekijät saivat tietää perheväkivallasta? Kehen/keihin väkivalta kohdistuu? Millaista väkivaltaa on? Millaisissa tilanteissa väkivaltaa käytetään? Kuinka usein keskimäärin väkivaltaa käytetään?

Jos lausunnossa tulee ilmi hakijan tai perheenkokoajan turvallisuuden mahdollisesti vaarantavia seikkoja, voidaan sosiaaliviranomaisen lausunto ja oleskelulupapäätöksen perustelujen lausunnon sisältöä koskevat kohdat salata asiaosaiselta/asianosaisilta julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 kohdan perusteella, jos jokin asianosaisista voisi aiheuttaa vaaraa hakijalle tai perheenkokoajalle. Lausunnon ja päätöksen perusteluiden salaamisesta ohjeistetaan tarkemmin Ohjeessa asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta (MIGDno-2024-87).

Myös muissa kuin perhesideperusteisissa oleskelulupa-asioissa Maahanmuuttovirasto voi tarvittaessa pyytää sosiaaliviranomaiselta lausuntoa lapsen edun toteutumisesta. Tuolloin ei ole kyse Ulkl 63 §:n mukaisesta lausuntomenettelystä, sillä lainkohta koskee vain perhesiteen perusteella haettuja oleskelulupia. Sen sijaan menettelyssä on kyse Ulkl 7 §:n 2 momentin edellyttämästä asian selvittämisestä lapsen edun osalta. Ulkomaalaislain 6 §:n perustelujen (HE 28/2003 vp, s. 119) mukaan sosiaalityöntekijät ovat usein keskeisessä asemassa, kun selvitetään lapsen mielipidettä ja etua viranomaisratkaisussa.

Alaikäisen perheenkokoajan edustajan lausunto

Kun perheenkokoaja on alaikäinen eikä täytä 18 vuotta 9 kuukauden kuluessa, pyydetään aina perhesideperusteisissa oleskelulupahakemuksissa edustajan lausunto. Kun perheenkokoaja on täyttämässä 18 vuotta 9 kuukauden sisällä, pyydetään lausunto vain erityisen syyn perusteella. Tällainen tilanne on esimerkiksi silloin, kun perheenkokoajalla on vakava mielenterveysongelma, vakava fyysinen vamma tai vakava krooninen tauti, jonka takia hän tarvitsee apua arkielämästä selviytymisessä.

6.2.4 DNA-tutkimus

Ulkomaalaislain 65 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto voi varata hakijalle ja perheenkokoajalle tilaisuuden osoittaa biologinen sukulaisuus toteen valtion varoista kustannettavan DNA-tutkimuksen avulla, jos biologiseen

sukulaisuuteen perustuvasta perhesiteestä ei muutoin voida saada riittävää selvitystä ja jos DNA-tutkimuksen avulla on mahdollista saada olennaista näyttöä perhesiteestä. Asianosaiselle on annettava asianmukaiset tiedot DNA-tutkimuksen tarkoituksesta ja luonteesta sekä siihen liittyvistä seurauksista ja vaaroista. DNA-tutkimuksen suorittaminen edellyttää, että tutkittava on antanut tietoon ja vapaaseen tahtoon perustuvan kirjallisen suostumuksensa. Tutkimustietoja ei voida käyttää muuhun tarkoitukseen kuin oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä olevan perhesiteen selvittämiseen tutkittavan henkilön antamassa suostumuksessa yksilöidyissä tapauksissa.

DNA-tutkimusta käytetään, kun muut edellytykset oleskeluluvan myöntämiseksi täytyvät, mutta biologista sukulaisuutta ei voida osoittaa luotettavien asiakirjojen avulla (esimerkiksi avioliittotodistus, syntymätodistus, jne.) eikä haastattelujen avulla ei ole riittävällä tavalla voitu varmistua hakijan ja perheenkokoajan biologisesta perhesiteestä. Haastatteluilla ei voida varmistua perhesiteestä esimerkiksi silloin, kun hakija tai perheenkokoaja on niin nuori, ettei häntä voida kuulla perhesiteen osalta.

Ensin pitää kuulla perheenkokoajaa ja hakijaa/hakijoita perhesiteen selvittämiseksi, koska pelkkä biologinen sukulaisuus ei riitä oleskeluluvan saamiseen, vaan edellytyksen aiemmasta tosiasiallisesta perhe-elämästä on täytyttävä. Vasta kuulemisten perusteella voidaan päättää, onko DNA-tutkimus tarpeen. Jos perheenjäsenet eivät esimerkiksi ole aiemmin viettäneet yhteistä perhe-elämää, ei oleskelulupaa perhesiteen perusteella ns. vanhoina perheenjäseninä voida myöntää hakijoille, jolloin biologisen perhesiteen selvittäminen ei ole tarpeen, eikä DNA-tutkimusta siten tarvita.

DNA-tutkimuksen tekeminen voi olla tarpeen, jos hakijoille on tehty kielteinen päätös sillä perusteella, etteivät he ole viettäneet tosiasiallisesta perhe-elämää perheenkokoajan kanssa ja hakijat hakevat muutaman vuoden päästä uudelleen saman perhesiteen perusteella oleskelulupaa esittäen uskottavaa näyttöä siitä, että he ovat kielteisen päätöksen jälkeen viettäneet tosiasiallista perhe-elämää perheenkokoajan kanssa. Tällaisessa tilanteessa on olennaista, että perheenkokoajan, puolison ja alaikäisten lasten välistä perhesidettä selvitetään DNA-tutkimuksen avulla.

Maahanmuuttovirasto päättää, missä tapauksissa DNA-tutkimus on tarpeellinen. Perheenkokoaja tai hakijat voivat vaatia DNA-tutkimuksen käyttämistä perhesidehakemuksen yhteydessä, mutta heidän vaatimuksensa ei velvoita virastoa. Sen sijaan asianosaiset voivat halutessaan esittää selvitystä sukulaisuussuhteistaan DNA-tutkimuksen avulla omalla kustannuksellaan. Kuitenkin heille on tärkeää kertoa, ettei Maahanmuuttovirasto pääsääntöisesti hyväksy muualla kuin omassa valvonnassaan tehtyjä DNA-tutkimuksia todisteeksi biologisista perhesuhteista. DNA-tutkimus voidaan kuitenkin hyväksyä, silloin kun tiedetään, että näyttöantajien henkilöllisyydet on varmistettu asianmukaisesti ja näyttöotto on toimitettu valvotusti (esimerkiksi terveyskeskuksessa Suomessa, sosiaaliviranomaisen tai Suomen edustuston virkamiehen läsnä ollessa, jne.).

Jos asiakas kertoo haluavansa itse kustantaa DNA-tutkimuksen esittääkseen todisteita sukulaisuussuhteista, selvitetään ensin, voidaanko kyseisessä tapauksessa saada DNA-tutkimuksen avulla sellaista tietoa, jolla on

ratkaisevaa merkitystä oleskeluluvan myöntämisen kannalta. Jos sukulaisuussuhde on oleellinen asian ratkaisemisen kannalta, pitää Maahanmuuttoviraston huolehtia Migri DNA-tutkimuksen käytännön järjestelyistä ja kustantaa DNA-tutkimus. Käsittelijän ollessa epävarma siitä, olisiko DNA-tutkimusta syytä käyttää, voi hän kysyä apua ratkaisevalta asiantuntijalta, prosessiasiantuntijalta tai alaikäisvastaavalta.

DNA-tutkimuksella voidaan selvittää vanhemman ja lapsen välinen perheside, äidinpuoleisen isoäidin ja lapsenlapsen (tytön) välinen sukulaisuussuhde, äidinpuoleisen tädin ja sisarentyttären välinen sukulaisuussuhde, isänpuoleisen isoisän ja lapsenlapsen (pojan) välinen sukulaisuussuhde sekä sedän ja veljenpojan välinen sukulaisuussuhde. Siten DNA-tutkimusta harkittaessa on tärkeää tietää henkilön sukupuoli ja onko henkilö äidin- vai isänpuoleinen sukulainen ja sisarusten osalta se, onko heillä sama äiti ja sama isä.

DNA-tutkimuksen tekeminen edellyttää asianosaisten suostumusta. Hallituksen esityksen (HE 28/2003 vp) mukaan alaikäisen DNA-tutkimukseen antaman suostumuksen osalta on sovellettava ULK 6 §:n säännöksiä. Lapsen mielipiteet tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

Ennen DNA-näytteenottoa pyydetään perheenkokoajalta ja hakijalta/hakijoilta suostumus näytteen ottamiseen. Perheenkokoajalle lähetetään kirje, jossa hänelle ja hakijalle/hakijoille tarjotaan mahdollisuutta antaa näyttöä sukulaisuussuhteestaan DNA-tutkimuksen avulla. Kirjeen liitteenä perheenkokoajalle toimitetaan suostumuslomake, joka häntä pyydetään täyttämään ja palauttamaan kirjeen lähettäjälle. Suostumuslomakkeella perheenkokoaja/hakija suostuu siihen, että hänestä ja/tai huollettavana olevasta alaikäisestä lapsesta/alaikäisistä lapsista otetaan DNA-tutkimusta varten posken limakalvonäyte. Suostumuslomakkeella perheenkokoaja/hakija suostuu siihen omasta puolestaan ja/tai huollettavanaan olevan alaikäisen lapsen/alaikäisten lasten puolesta siihen, että DNA-tutkimuksen avulla selvitetään biologinen sukulaisuus näytteenantavien henkilöiden välillä.

Alaikäisen tutkittavan puolesta suostumuksen antaa hänen huoltajansa tai muu laillinen edustajansa. 12 vuotta täyttäneiden lasten kohdalla DNA-tutkimuksen tekeminen edellyttää yleensä myös hänen itsensä suostumusta eli 12-17 -vuotiaiden osalta suostumus pyydetään sekä heiltä itseltään että heidän lailliselta edustajaltaan. Jos lapsi kieltäytyy testistä, on tärkeää kertoa lapselle tarkemmin, miten testi tehdään ja ettei se satu ja kieltäytymisen seurauksista. Alle 12-vuotiasta voidaan kuulla, jos hän on niin kehittynyt, että hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota. Alaikäisen tutkittavan kohdalla on sovellettava myös normaaleja lapsen puhevallan käyttämistä koskevia säännöksiä, joiden mukaan lapsen huoltajia tai muuta laillista edustajaa on kuultava asiassa.

Jos ilmoitettu vanhempi ei ole lapsen biologinen vanhempi, on hakijoita ja perheenkokoajaa kuultava tutkimustuloksesta. Päätökseen kirjoitetaan DNA-tutkimuksen tulos ja Maahanmuuttoviraston johtopäätös tuloksesta.

6.2.5 Iän selvittäminen oleskelulupa-asiassa

UlkL 6 a §:n (549/2010) 1 momentin mukaan oleskelulupaa hakevan ulkomaalaisen tai perheen kokoajan iän selvittämiseksi voidaan tehdä oikeuslääketieteellinen tutkimus, jos on olemassa ilmeisiä perusteita epäillä hänen iästään antamiensa tietojen luotettavuutta. Maahanmuuttovirastossa tätä oikeuslääketieteellistä tutkimusta kutsutaan vakiintuneesti ikätutkimukseksi.

UlkL 6 a §:n 2 momentin mukaan tutkimuksen tekeminen edellyttää, että tutkittava on antanut tietoon ja vapaaseen tahtoon perustuvan kirjallisen suostumuksensa siihen. Lisäksi edellytetään hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kirjallista suostumusta. Tutkimuksen tekemisen edellytyksenä on, että sekä tutkittava että hänen huoltajansa tai muu laillinen edustajansa ovat antaneet kirjallisen suostumuksensa siihen. Saman pykälän 4 momentissa säädetään velvollisuudesta antaa ennen suostumuksen pyytämistä eräitä tietoja ikätutkimuksesta.

UlkL 6 b §:n 1 momentin (501/2016) mukaan tutkimuksen tekee Maahanmuuttoviraston pyynnöstä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Ikätutkimusta ei viranomaisen aloitteesta tehdä oleskelulupaa ulkomailla hakevalle. Maahanmuuttoviraston ei pidä neuvoa asiakkaitaan siinä, mistä ikätutkimuksen ulkomailla voisi mahdollisesti hankkia, eikä vaatia asiakkailtaan sellaisen hankkimista. Jos asianosainen on omatoimisesti ja vapaaehtoisesti teettänyt ikätutkimuksen ulkomailla, ja toimittaa tutkimustuloksen Maahanmuuttovirastolle, tulos on otettava päätösharkinnassa huomioon ja sen merkitystä on arvioitava samalla tavalla kuin muidenkin asianosaisen esittämien lisäselvitysten merkitystä. Käytännössä ikätutkimuksia ei ole tehty perhesidehakemusten yhteydessä.

6.2.6 Lapsen hakemuksen allekirjoittaminen, huoltajien suostumus ja muut liitteet

Huoltajan tai muun lapsen puhevaltaa käyttävän laillisen edustajan on allekirjoitettava hakemuslomake lapsen puolesta. Jos lapsi on vähintään 15-vuotias, hänellä on asiassa rinnakkainen puhevalta, eli hän voi allekirjoittaa hakemuksensa myös itse. Huoltajien suostumus on pääsääntöisesti liitettävä hakemukseen myös tällöin. Jos 15 vuotta nuoremmalla lapsella ei ole huoltajaa eikä muuta laillista edustajaa, voi hän poikkeuksellisesti itse allekirjoittaa hakemuksensa, jos se kyseisessä tilanteessa katsotaan lapsen edun mukaiseksi.

Jos lapsi on huostaanotettu, myös huostaanotetun lapsen huoltajalta tai huoltajilta pitää saada allekirjoitus tai suostumus hakemukseen. 15 vuotta täyttänyt ja sitä vanhempi lapsi allekirjoittaa hakemuksen yhdessä huoltajiensa kanssa. Jos huostaanotetun lapsen hakemus on sosiaaliviranomaisen allekirjoittama, on selvitettävä, kuka valvoo lapsen etua. Sosiaaliviranomaisilta (lapsen asiasta vastaavalta työntekijältä) pyydetään yksityiskohtainen lausunto huostaanotetun lapsen tilanteesta ja edusta. Huostaanotettua lasta kuullaan (mieluiten suullisesti), jos hän on

kuulemisikäinen. Huostaanotetun lapsen huoltajaa ja perheenkokoajaa kuullaan suullisesti tai kirjallisesti. Kun Suomessa ensimmäisen oleskelulupahakemuksen vireille laittanut lapsi on otettu huostaan lupaprosessin ollessa kesken, pyritään kuulemaan lapsesta kotimaassa huolehtinutta henkilöä suullisesti tai kirjallisesti. Päätös annetaan tiedoksi huostaanotetulle alle 15-vuotiaalle lapselle hänen huoltajansa, perhehoitajan (=oheishuoltaja) tai sosiaalityöntekijän kautta. Asiasta sovitaan tapauskohtaisesti hakemuksen käsittelyn aikana. Huostaanotetulle 15-vuotiaan päätös annetaan tiedoksi 15-vuotiaalle tai sitä vanhemmalle lapselle suoraan ja myös huoltajalle ja perheenkokoajalle, perhehoitajalle sekä sosiaalityöntekijälle.

Jos oleskelulupaahakevalla lapsella on kaksi huoltajaa, on tällöin pääsääntöisesti molempien huoltajien annettava suostumuksensa oleskeluluvan hakemiseen ja lapsen Suomeen tuloon. Huoltajan on annettava lupa nimenoman lapsen pidempiaikaiseen Suomessa oleskeluun, ei esimerkiksi turismin kaltaiseen lyhyeen vierailuun. Molemmat huoltajat voivat antaa suostumuksensa allekirjoittamalla lapsen hakemuslomakkeen. Lomakkeen voi allekirjoittaa vain toinen huoltaja, ja toinen antaa suostumuksensa erillisellä asiakirjalla, joka toimitetaan Maahanmuuttovirastoon hakemuksen liitteeksi. Jos hakemuslomakkeen on allekirjoittanut 15 vuotta täyttänyt lapsi itse, voivat hänen molempien huoltajiensa suostumukset olla erillisessä liiteasiakirjassa. Huoltaja voi antaa suostumuksensa alaikäisen Suomeen muuttamiseen myös Suomen edustustossa tapahtuvan suullisen kuulemisen yhteydessä, jolloin edustusto kirjaa suostumuksen kuulemispöytäkirjaan eikä erillistä suostumusta tarvita.

Kun kyseessä on perhesideperusteinen oleskelulupahakemus, toiselta huoltajalta pyydettävän suostumuksen pitää lähtökohtaisesti olla notarisoitu. Alaikäisten tutkinto-opiskelijoiden ja työntekijöiden hakemusten liitteeksi toimitettavan huoltajien suostumukseen ei sen sijaan tarvitse notaarin vahvistusta.

Jos toisen huoltajan suostumus puuttuu lapsen oleskelulupahakemuksesta, se ei aina muodosta ehdotonta estettä oleskeluluvan myöntämiselle. On huomioitava, ettei ulkomaalaislaissa ole säädetty alaikäisen oleskeluluvan myöntämisen edellytykseksi, että lapsen huoltajina olevien molempien vanhempien tulisi antaa suostumus oleskeluluvan hakemiselle. Jokaista tilannetta on arvioitava tapauskohtaisesti ja huomioitava myös lapsen etu. Jos suostumuksen puuttumisen taustalla on esimerkiksi perheen sisäinen konflikti, jonka vuoksi toinen huoltaja ilmeisen perusteettomasti kieltäytyy antamasta suostumustaan, tai jos suostumuksen saaminen ei jostakin poikkeuksellisesta syystä ole käytännössä mahdollista, ei oleskeluluvan myöntäminen lapselle ole välttämättä vastoin lapsen etua. Huoltajien suostumusta käsitellään tarkemmin luvussa 6.3.3.3 Huoltajien suostumus oleskeluluvan hakemiseen lapselle.

[Linkki – Luku 6.3.3.3 Huoltajien suostumus oleskeluluvan hakemiseen lapselle](#)

Lapsen oleskelulupahakemukseen tarvittavat liiteasiakirjat ja muut selvitykset vaihtelevat sekä hakuperusteen että tapauskohtaisten seikkojen mukaan. Yleisimmät hakemukseen tarvittavat liitteet on mainittu kussakin

hakemuslomakkeessa. Jos lasta koskevaa hakemusta on tarpeen täydentää, on selvityspyyntö tai täydennyspyyntö osoitettava lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Jos kyse on 15 vuotta täyttäneen lapsen hakemuksesta, on pyyntö esitettävä huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle sekä lapselle itselleen.

6.3 Oleskelulupa perhesiteen perusteella - lapsi hakijana tai perheenkokoajana

6.3.1 Perheenyhdistäminen

Lapsen edun sekä perhe-elämän suojan voidaan yleensä katsoa edellyttävän, että lapsen jouduttua pakottavasta syystä erilleen vanhemmistaan tai muusta huoltajastaan, perhe tulisi mahdollisuuksien mukaan yhdistää uudelleen. Kansainväliset sopimukset eivät kuitenkaan turvaa vanhemmille tai huoltajalle yleistä oikeutta oleskeluluvan saamiseen maasta, jossa heidän lapsensa oleskelee. Perheenyhdistäminen voi tapauskohtaisesti olla mahdollista myös kotimaassa, tai muussa maassa, jossa lapsen vanhemmat tai huoltaja oleskelevat.

Perhesideperusteisen oleskelulupahakemuksen ratkaiseminen lapsen edun mukaisesti edellyttää asian perusteellista tutkimista. Perheen kokonaistilanteen selvittäminen on keskeistä, jotta voidaan kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioiden tehdä päätös siitä, missä perheen yhdistäminen on lapsen edun mukaista. Ilman huoltajaa olleena alaikäisenä turvapaikanhakijana Suomeen tulleen kohdalla on mahdollista saada huoltajien jäljittämisen kautta tietoa heidän asuin- ja muista olosuhteistaan, mikä voi edistää myös lapsen edun arvioimista. Jäljittämisen kautta on myös mahdollista saada tietoa huoltajien kyvystä ja halusta vastaanottaa lapsi sekä kyvystä huolehtia hänestä.

Lapsen paluu Suomen ulkopuolelle voi tapahtua vain, jos paluu on riittävän turvallista ja lapsen asianmukaisesta vastaanotosta voidaan varmistua. Tältä osin selvittämisvelvollisuus kuuluu viranomaisille. Kun on kyse kansainvälistä suojelua hakeneesta lapsesta, paluun turvallisuutta selvitetään ja arvioidaan yleensä turvapaikkamenettelyn yhteydessä.

Kaikkiin oleskeluluvan myöntämisperusteisiin ei lain mukaan sisälly mahdollisuutta perheenyhdistämiseen. Esimerkiksi maastapoistumisen estymisen vuoksi UlkL 51 §:n mukaisen tilapäisen oleskeluluvan saaneen perheenjäsenelle ei myönnetä oleskelulupaa perhesiteen perusteella.

Jos lapsi on saanut oleskeluluvan UlkL 52 §:n 1 momentin mukaan yksilöllisestä inhimillisestä syystä, on hänen perheenjäsenelleen mahdollista myöntää 3 momentin mukaan oleskelulupa perhesiteen perusteella. Hallituksen esityksen (HE 28/2003 vp) pykälän 52 yksityiskohtaisten perustelujen mukaan, jos vanhempien olinpaikka selviää ja lapsen paluu voi tapahtua turvallisesti, perheen yhdistäminen tapahtuisi siellä, missä vanhemmat oleskelevat. Perheen yhdistäminen voisi tapahtua myös Suomessa, jos se on lapsen edun mukaista. Tällöin on otettava huomioon Suomessa oleskelun pituus, Suomessa aloitettu koulunkäynti tai muu seikka, joka puoltaisi perheen yhdistämistä Suomessa.

Hallintovaliokunta totesi mietinnössään (HaVM 4/2004 vp), että 52 §:n perusteluissa on ollut pyrkimyksenä ilmaista, että lapsen Suomeen tulo ei tarkoita sitä, että myös vanhemmat voivat automaattisesti tulla maahan. Perusteluilla on haluttu korostaa myös sitä, ettei yksioikoisesti voida katsoa lapsen edun tarkoittavan sitä, että hän asuu Suomessa vanhempiensa kanssa. Tässä yhteydessä on otettava myös huomioon Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkinta, johon perustuslakivaliokuntakin lausunnossaan viittaa: "Sopimuksen 8 artikla ei ihmisoikeustuomioistuimen mukaan sisällä valtiolle yleistä velvoitetta kunnioittaa aviopuolisoiden tekemän asuinpaikan valintaa ja hyväksyä perheen yhdistäminen alueellaan."

Lisäksi hallintovaliokunta totesi mietinnössään, että ilman huoltajaa olevan lapsen osalta perheen yhdistämistä koskeva ratkaisu edellyttää kokonaisvaltaista arviota lapsen edusta, perheen siteistä ja perheen siteiden painottumisesta. Tällainen ajattelutapa heijastuu muun muassa useista Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuista. Pelkästään lapsen lyhytaikainen oleskelu vieraassa valtiossa ei voi muodostaa perustetta perheen yhdistämiseen kyseiseen valtioon. Lähettäessään lapsensa vieraaseen valtioon, vanhemmat saattavat pyrkiä turvaamaan ja suojaamaan lapsensa elämää. Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota kuitenkin myös siihen, että lasten käyttöä maahanmuuton välineenä tulee ehkäistä. Tämä on myös lapsen edun mukaista. Yksin liikkuvien lasten turvallisuus ja hyvinvointi ovat erityisesti matkan aikana uhattuina. Lapsikauppa, lasten salakuljetus ja lasten moninainen hyväksikäyttö ovat niin vakavia ongelmia, että yhteiskunnan tulee toiminnassaan puuttua näihin ongelmiin. Lasten käyttämistä maahantulon välineenä käsitellään luvussa 6.3.8 Lapsen lähettäminen ulkomaille ilman huoltajaa.

[Linkki – Luku 6.3.8 Lapsen lähettäminen ulkomaille ilman huoltajaa](#)

UlkL 114 §:n 1 momentin (332/2016) mukaan oleskelulupa myönnetään perhesiteen perusteella pakolaisen tai toissijaisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneen taikka tilapäistä suojelua saaneen ulkomaalaisen perheenjäsenelle, jos: 1) perheenkokoaja asuu Suomessa tai hänelle on myönnetty oleskelulupa Suomeen muuttua varten; ja 2) hakijan ei katsota vaarantavan yleistä järjestystä, turvallisuutta tai kansanterveyttä. Pykälän 2 momentin mukaan, jos 1 momentin 2 kohdassa mainittuja seikkoja ilmenee, suoritetaan kokonaisharkinta, jossa otetaan huomioon perheenkokoajan mahdollisuus viettää perhe-elämää hakijan kanssa jossain kolmannessa maassa. Harkinnassa on otettava huomioon perhesiteen merkitys asianosaisille.

Pykälän 3 momentin (332/2016) mukaan jos perheenkokoaja on saanut oleskeluluvan toissijaisen suojelun perusteella ja luvan myöntämisen peruste on aseellinen selkkäus, taikka jos hän on saanut oleskeluluvan tilapäisen suojelun perusteella, kokonaisharkintaa suoritettaessa otetaan huomioon se, että ehdotonta estettä perheenkokoajan paluulle kotimaahan ei ole. Perhesideohjeessa säädetään tarkemmin pykälän soveltamisesta.

Säännöksen esitöiden (HE 28/2003 vp) mukaan pykälän 2 ja 3 momentissa säädetään tarkemmin siitä kokonaisharkinnasta, joka on tarpeen suorittaa niissä tapauksissa, joissa hakijan katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä,

turvallisuuksi, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita. Säännöksessä on pyritty ottamaan huomioon ne erityiseikat, jotka liittyvät kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneiden ulkomaalaisten perhe-elämän suojaan. Esitöiden mukaan harkinnassa otettaisiin huomioon perhe-elämän merkitys asianosaisille. Säännöksen tarkoituksena on suojata todellista perhe-elämää, pelkkä muodollinen perheside ei ole riittävä. Säännöksessä korostettaisiin näin kunkin yksittäistapauksen yksilöllisten piirteiden huomioimista asiaa ratkaistaessa.

Kansainvälistä suojelua saaneen perheen kokoajan perheenjäsenten, myös lasten, kohdalla on suullisen kuulemisen tärkeys korostunut, sillä hakijoilta, erityisesti lapsilta tai lasten osalta, puuttuu usein asiakirjanäyttö perhesiteestä (syntymätodistus, perhekirja tms.), asiakirjanäyttö henkilöllisyydestä (syntymätodistus, henkilöllisyystodistus, matkustusasiakirja) ja asiakirjanäyttö huollosta (avioerotodistus, huoltajuuspäätös). Koska asiakirjanäyttö henkilöllisyydestä, perhesiteistä ja huoltajuussuhteesta on puutteellista, tarvitaan usein sekä asianosaisten suulliset kuulemiset että DNA-tutkimus, jotta perheen kokoajan ja hakijan välinen biologinen sukulaisuussuhde ja aiempi yhteinen perhe-elämä saadaan selvitettyä. Suullinen kuuleminen on erityisen tärkeää myös lapsen etua selvitettyä. Tärkeää on kuulla lasta itseään, jos hän on riittävän kypsä kuultavaksi, sekä hänestä huolehtivaa aikuista.

Alaikäisiä hakijoita ja alaikäistä perheen kokoajaa koskevassa oikeuskäytännössä on kiinnitetty huomiota lapsen edun arvioinnissa esimerkiksi lapsen ikään, terveydentilaan, kieleen, koulunkäyntiin, siteisiin Suomeen ja vastaavasti johonkin toiseen maahan, perheeseen liittyviin sosiaalisiin ja kulttuurisiin siteisiin asuin- tai lähtömaahan sekä arvioon siitä, mihin maahan siteet painottuvat. Lisäksi on kiinnitetty huomiota tosiasialliseen siteeseen lapsen ja vanhemman tai huoltajan välillä, onko side kiinteä vai muodollinen, ja onko se yhä olemassa vai jo katkennut. Alaikäisiä hakijoita koskevassa oikeuskäytännössä on kiinnitetty huomiota lapsen edun arvioinnissa esimerkiksi elinolosuhteisiin ja kulttuuriympäristöön, jossa lapsi on tottunut asumaan ja toisaalta, mihin lapsi olisi muuttamassa sekä siihen, johtaako päätös lapsen eroon turvallisesta henkilöstä ja ympäristöstä tai muuttoon täysin toiseen kulttuuriin ja olosuhteisiin. Erityisesti alaikäistä perheen kokoajaa koskevassa oikeuskäytännössä on lapsen edun osalta puolestaan kiinnitetty huomiota tarpeeseen ehkäistä lasten käyttöä maahanmuuton välineen. Muuten oikeuskäytännössä on nostettu esiin lapsen edun osalta huomiottavina seikkoina lapsen ja perheenjäsenen yhdessä asumisen kesto sekä erilleen joutumisen syyt (onko erilleen joutuminen ollut vapaaehtoista). Lisäksi on kiinnitetty huomiota olosuhteiden pysyvyyteen positiivisena seikkana ja toisaalta lasten joustavuuteen ja kykyyn sopeutua varsinkin, jos mukana seuraa tuttu aikuinen ja jos kulttuuri ei ole täysin vieras.

Perheen kokoajan ollessa lapsen vanhempi tai huoltaja ja lapsen hakija, on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota siihen, ovatko he joutuneet toisistaan eroon pakottavista syistä. Pakottava syy voi olla esimerkiksi hyökkäys kotiin, jossa vanhempi on joutunut pakenemaan ja vanhempi ja lapsi ovat joutuneet eroon toisistaan sekasortoisessa tilanteesta tai vanhempi on vangittu. Toki myös muut yllä luetellut relevantit seikat on selvitettyä ja huomioitava.

Alaikäisen perheenkokoajan kohdalla painottuu tarve ehkäistä lasten käyttöä maahanmuuton välineenä vs. lapsen "rankaiseminen" vanhempien toimista. Muita erityisesti huomioitavia seikkoja ovat lapsen mahdollinen pakkoavioliittouhka, FGM -uhka, perhevälivalta yms. sekä alaikäisen perheenkokoajan että hänen hakijoina olevien alaikäisten sisarustensa osalta varsinkin tilanteissa, joissa perheenkokoajan turvapaikkapuhuttelussa on tullut esille em. seikkoihin viittaavaa joko perheenkokoajan tai hänen vanhempien sisarustensa kohdalla.

Päätösharkinnassa on syytä huomioida, ettei lapsen voida edellyttää palaavan kotimaahansa, jos lapsi on saanut pakolaisaseman tai toissijaisen suojeluaseman, elleivät kotimaan olosuhteet ole olennaisesti muuttuneet luvan myöntämisen jälkeen ja lapsen suojeluasemaa päätetä lakkauttaa. Päätösharkinnassa on otettava huomioon, että jos perheenjäsenelle ei tällaisessa tilanteessa myönnetä oleskelulupaa Suomeen, niin lapsi ja hänen perheenjäsenensä joko asuisivat erillään eri maissa, tai he asuisivat yhdessä jossakin kolmannessa maassa.

Jos käy ilmi, että Suomessa ilman huoltajaa olevalle lapselle on myönnetty oleskelulupa väärillä perusteilla, voidaan oleskelulupa peruuttaa UlkL 58 §:n perusteella. Lisäksi lapsen perheenjäsenelle voidaan jättää lupa myöntämättä UlkL 36 c §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella. Sen mukaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella ei myönnetä, jos perheenkokoaja on saanut oleskelulupansa antamalla olennaisesti vääriä, virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja henkilöllisyydestään, kansalaisuudestaan tai perhesuhteistaan taikka jättämällä kertomatta näitä koskevan olennaisen tiedon.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024) mukaan säännöstä voitaisiin soveltaa esimerkiksi tilanteessa, jossa perheenkokoaja on alun perin saanut oman oleskelulupansa Suomessa asuvan ulkomaalaisen alaikäisenä ja naimattomana lapsena, ja Suomeen tultuaan hän ilmoittaakin olevansa täysi-ikäinen ja hakevansa oleskelulupaa perhesiteen perusteella kotimaahan jääneelle puolisolleen. Tällöin perhesiteen perusteella tehty oleskelulupahakemus voitaisiin hylätä, koska perheenkokoaja on saanut oleskelulupansa vääriä tietoja antamalla. Säännöstä voitaisiin soveltaa myös esimerkiksi tilanteissa, joissa perheenkokoajana toimii Suomeen yksin tullut alaikäinen, joka on saanut oleskeluluvan yksilöllisen inhimillisen syyn vuoksi ulkomaalaislain 52 §:n perusteella ja joka hakee oleskeluluvan saatuaan lupaa vanhemmilleen, joiden oli oman lupahakemuksensa yhteydessä kertonut kuolleen tai kadonneen, mutta tieto on ollut virheellinen ja hakija sen tiennyt.

6.3.2 Lapsen alaikäisyys

Lapsen alaikäisyydestä perheenyhdistämisprosessissa edellytetään pääsääntöisesti, että lapsen on oltava alaikäinen sinä päivänä, jolloin lapsen oleskelulupahakemus tulee vireille. Perheenkokoajana olevan lapsen on oltava alaikäinen sinä päivänä, jolloin perheenjäsenen oleskelulupahakemus tulee vireille.

Poikkeuksena edellä mainitusta oleskeluluvan myöntäminen turvapaikan saaneen ilman huoltajaa tulleen alaikäisen perheenkokoajan

perheenjäsenelle edellyttää, että perheenkokoaja on ollut alaikäinen sinä päivänä, jolloin hän jätti hakemuksen, jolla hänelle annettiin turvapaikka. Oleskeluluvan myöntäminen turvapaikan saaneen lapselle puolestaan edellyttää, että lapsi on ollut alaikäinen sinä päivänä, jolloin perheenkokoaja jätti hakemuksen, jolla hänelle annettiin turvapaikka. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää näissä tapauksissa lisäksi, että oleskelulupahakemus perhesiteen perusteella jätetään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun perheenkokoaja sai tiedoksi päätöksen kansainvälisen suojelun antamisesta.

UlkL 37 §:n mukaista perheenjäsenen määritelmää sovellettaessa lapsena pidetään alle 18-vuotiasta naimatonta lasta. UlkL 38 §:n (1167/2022) 1 momentin mukaan oleskeluluvan myöntäminen perhesiteen perusteella lapselle edellyttää, että lapsi on alaikäinen sinä päivänä, jolloin lapsen oleskelulupahakemus on tullut vireille. Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että perheenkokoajalla on oleskelulupa jo asian vireilletulopäivänä.

Ulkomaalaislain alaikäisyyden määritelmä perustuu Euroopan unionin tuomioistuimen perheenyhdistämisdirektiivin tulkintaa koskevaan ratkaisuun yhdistetyissä asioissa C-133/19, C-136/19 ja C-137/19. Ennakkoratkaisun kysymyksen kohteena olleen perheenyhdistämisdirektiivin 4 artiklan 1 kohdan ensimmäisen kohdan c alakohtaa on tuomioistuimen mukaan tulkittava siten, että päivämäärä, joka on otettava huomioon ratkaistaessa sitä, onko naimaton kolmannen maan kansalainen tai kansalaisuudeton henkilö tässä säännöksessä tarkoitettu "alaikäinen lapsi", on päivämäärä, jolloin hakemus maahantulo- ja oleskeluluvan myöntämisestä perheenyhdistämistä varten on alaikäisten lasten puolesta tehty.

Lakimuutoksella (HE 100/2022 vp) alaikäisyyden määritelmän muutos laajennettiin perheenyhdistämisdirektiivin soveltamisalaan kuuluvien tilanteiden lisäksi koskemaan kaikkia niitä tilanteita, joissa on kyse perhesideperusteisen oleskeluluvan myöntämisestä 37 §:ssä määritellylle lapselle sekä myös tilanteisiin, joissa on kyse perhesideperustaisen oleskeluluvan myöntämisestä lapsen 37 §:n mukaiselle perheenjäsenelle.

Hallituksen esityksen (HE 100/2022 vp) mukaan näin ollen myönnettäessä perhesiteen perusteella oleskelulupa lapselle, edellytys siitä, että lapsi on ollut alaikäinen sinä päivänä, jolloin lapsen oleskelulupahakemus jätetään, koskee perheenyhdistämisdirektiivin soveltamisalan mukaisesti esimerkiksi työntekijöiden ja opiskelijoiden lasten perhesidehakemuksia. Lisäksi yhdenvertaisuuteen perustuvan kansallisen ratkaisun pohjalta muutos koskee myös muita tilanteita, joissa on kyse oleskeluluvan myöntämisestä perhesiteen perusteella lapselle kuten esimerkiksi toissijaista tai tilapäistä suojelua saavien, Suomen kansalaisten, ulkomaalaislain 50 a §:n nojalla Suomessa asuvan unionin kansalaisen, 52 §:n nojalla yksilöllisen inhimillisen syyn nojalla oleskeluluvan saaneen ja ihmiskaupan uhrien lasten perhesideperusteisia oleskelulupia.

Poikkeaminen vaatimuksesta perheenkokoajan oleskeluluvasta perhesidehakemuksen vireilletulopäivänä

Maahanmuuttoviraston 10.6.2025 tekemän linjauksen mukaan lainkohdan viimeisen virkkeen mukaista vaatimusta perheenkokoajan oleskeluluvasta perhesidehakemuksen vireilletulopäivänä ei pidä tulkita tiukasti lain sanamuodon mukaisesti. Tulkinnassa korostetaan tapauskohtaista ja asiakkaan edun mukaista harkintaa, jossa painoarvoa annetaan ulkomaalaislain 5 §:n mukaiselle suhteellisuusperiaatteelle, yhdenvertaisuusperiaatteelle, lain esitöille sekä vakiintuneelle hallintokäytännölle.

Linjauksen mukaan samaan aikaan perheenkokoajan kanssa lupaa hakeva lapsi voidaan katsoa ulkomaalaislain 38 § 1 momentin mukaisesti alaikäiseksi, mikäli hän on ollut alaikäinen silloin kun hän on hakenut perhesidelupaa ja on ollut alaikäinen silloin, kun perheenkokoajalle on myönnetty oleskelulupa, vaikka perheenkokoajalla ei ole ollut oleskelulupaa perhesidehakemuksen vireilletulopäivänä. Mikäli edellä mainittu tilanne (täysi-ikäistynyt lapsi katsotaan alaikäiseksi) tulee arvioitavaksi lapsen jatkolupahakemuksen yhteydessä, täysi-ikäistyminen ei ole peruste rajoittaa jatkoluvan pituutta.

Ulkomaalaislain 38 § 1 momentin sanamuoto ja siinä oleva vaatimus perheenkokoajan oleskeluluvasta hakemuksen vireilletulopäivänä on kirjattu ankaraan muotoon. Lain esitöistä (HE 28/2003) on tulkittavissa, että lainsäätäjän tarkoituksena on ollut varmistua siitä, ettei niin sanotusti liian aikaisin jätetyllä oleskelulupahakemuksella pystyisi kiertämään alaikäisyyden määritelmää. Lain esitöissä ei ole kuitenkaan huomioitu nyt kyseessä olevia yleisiä tilanteita, joissa perheenjäsenet hakevat samanaikaisesti lupaa perheenkokoajan kanssa. Lain esitöissä lähdetään siitä, että lapsen tulee olla alaikäinen, kun perheenkokoajan oleskelulupahakemus ratkaistaan. Tätä ennen ei ole edellytyksiä oleskeluluvan myöntämiselle perheenjäsenelle perhesiteen perusteella.

Hakijoiden oikeusturvan ja yhdenvertaisuusnäkökulman osalta olisi ongelmallista, että hakemus voitaisiin hylätä vain sillä perusteella, että lähellä täysi-ikäisyyttä oleva lapsi on hakenut oleskelulupaa yhdessä perheenkokoajan kanssa eikä siten täyttäisi täysi-ikäistyttyään ennen oman asiansa ratkaisemista ulkomaalaislain 38 § 1 momentin viimeisen virkkeen edellytystä siitä, että perheenkokoajalla olisi oleskelulupa jo asian vireilletulopäivänä. Kokonaisharkinnassa tulisi huomioida, että oleskeluluvan hakijoita tulee kohdella tasapuolisesti suhteessa muihin vastaavassa asemassa oleviin ulkomaalaisiin. Linjaus edistää näin ollen hakijoiden yhdenvertaista kohtelua, oikeusturvaa ja suhteellisuusperiaatteen toteutumista, kun hakijoita kohdellaan yhdenmukaisella tavalla riippumatta siitä, hakevatko pian täysi-ikäistyvät lapset samanaikaisesti perheenkokoajan kanssa lupaa vai vasta perheenkokoajan luvan myöntämisen jälkeen sekä riippumatta siitä, ratkaistaanko samaan aikaan lupaa hakevien perheenjäsenten hakemukset samanaikaisesti perheenkokoajan kanssa vai eri aikaan perheenkokoajan luvan myöntämisen jälkeen.

Lain esitöissä (HE 28/2003) lähdetään siitä, että lapsen pitää olla alaikäinen, kun perheenkokoajan oleskelulupahakemus ratkaistaan, eikä tätä ennen ole

edellytyksiä oleskeluluvan myöntämiseksi perhesiteen perusteella. Jos lapsi on ehtinyt täysi-ikäistymään ennen perheenkokoajalle myönnettävää oleskelulupaa, hänen ei voida katsoa olevan ulkomaalaislain 38 § 1 momentin mukaisesti alaikäinen eikä myöskään perheenkokoajan ulkomaalaislain 37 §:n mukainen perheenjäsen. Tämän vuoksi tilanteissa, joissa alaikäinen lapsi on täysi-ikäistymässä pian hakemuksensa jättämisen jälkeen, tulisi huolehtia siitä, että sekä hänen että hänen perheenkokoajansa hakemukset saataisiin kiirehdytysti ulkomaalaislain 6 § 3 momentin edellyttämällä tavalla käsittelyyn ja ratkaistua, ettei perheelle tulisi oikeudenmenetyksiä sen vuoksi, että lapsi on ehtinyt täysi-ikäistymään ennen perheenkokoajan asian ratkaisemista.

Lapsen alaikäisyyden määrittäminen kansainvälistä suojelua saaneiden perheenjäsenten hakemuksissa

Lakimuutoksella (HE 11/2025, voimaan 16.6.2025) kansainvälistä suojelua saaneiden perheenkokoajien ja heidän perheenjäseniensä alaikäisyyden määrittelyä perhesidehakemuksissa on tarkennettu vastaamaan Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä. Lakimuutoksen myötä ainoastaan turvapaikan saaneet ilman huoltajaa tulleet alaikäiset ja turvapaikan saaneiden huoltajien lapset ovat alaikäisyyden määrittämisessä erityisasemassa.

Perheenyhdistämistä koskevan oleskelulupahakemuksen käsittelyssä ja määrittäessä lapsen alaikäisyyttä on huomioitava perhesidehakemuksen vireilletuloajankohta.

Hakemukseen, joka on tullut vireille ennen 16.6.2025 voimaan astunutta lakimuutosta, sovelletaan hakemuksen vireille tullessa voimassa olleita säännöksiä alaikäisyyden määrittämisen osalta. Silloisen ulkomaalaislain 38 § 2 momentin mukaisesti oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua saaneen ilman huoltajaa tulleen alaikäisen perheenkokoajan perheenjäsenelle edellyttää, että perheenkokoaja on ollut alaikäinen sinä päivänä, jolloin hän jätti kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksensa. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää lisäksi, että oleskelulupahakemus perhesiteen perusteella jätetään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun perheenkokoaja sai tiedoksi päätöksen kansainvälisen suojelun antamisesta. Aikarajasta voidaan yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy. Aikarajan noudattamatta jättäminen ei estä oleskeluluvan myöntämistä, jos se voitaisiin myöntää 1 momentin perusteella. Euroopan unionin tuomioistuimen tuomion C-279/20 mukaisesti oleskelulupa on lisäksi myönnetty turvapaikan saaneen huoltajan lapselle, jos lapsi on ollut alaikäinen sinä päivänä, jolloin huoltaja jätti turvapaikkahakemuksen, jolla sai pakolaisaseman. Näissäkin tilanteissa oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, että lapsen oleskelulupahakemus jätetään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun perheenkokoaja sai tiedoksi päätöksen turvapaikasta. Aikarajasta voidaan yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy. Aikarajan noudattamatta jättäminen ei estä oleskeluluvan myöntämistä, jos se voitaisiin myöntää 1 momentin perusteella.

Hakemukseen, joka on tullut vireille 16.6.2025 tai sen jälkeen sovelletaan voimassa olevan ulkomaalaislain 38 §:n mukaisia säännöksiä. Ulkomaalaislain 38 § 2 momentin mukaan oleskeluluvan myöntäminen turvapaikan saaneen ilman huoltajaa tulleen alaikäisen perheenkokoajan perheenjäsenelle edellyttää, että perheenkokoaja on ollut alaikäinen sinä päivänä, jolloin hän jätti hakemuksen, jolla hänelle annettiin turvapaikka. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää lisäksi, että oleskelulupahakemus perhesiteen perusteella jätetään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun perheenkokoaja sai tiedoksi päätöksen turvapaikan antamisesta. Aikarajasta voidaan yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos poikkeamiselle on poikkeuksellisen painava syy. Hallituksen esityksen (HE 244/2022 vp) mukaan poikkeamisperusteena voidaan pitää erityisiä olosuhteita, jotka tekevät myöhäisestä hakemuksesta objektiivisesti anteeksiannettavan. Aikarajan noudattamatta jättäminen ei estä oleskeluluvan myöntämistä, jos se voitaisiin myöntää 1 momentin perusteella.

Lakimuutoksessa säädettiin kokonaan uusi lainkohta, joka koskee lapsen alaikäisyyden määrittämisestä tilanteessa, jossa perheenkokoajana toimivalle huoltajalle on annettu turvapaikka. Ulkomaalaislain 38 § 3 momentin mukaan oleskeluluvan myöntäminen turvapaikan saaneen lapselle edellyttää, että lapsi on ollut alaikäinen sinä päivänä, jolloin perheenkokoaja jätti hakemuksen, jolla hänelle annettiin turvapaikka. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää lisäksi, että oleskelulupahakemus perhesiteen perusteella jätetään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun perheenkokoaja sai tiedoksi päätöksen turvapaikan antamisesta. Aikarajasta voidaan yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy. Aikarajan noudattamatta jättäminen ei estä oleskeluluvan myöntämistä, jos se voitaisiin myöntää 1 momentin perusteella.

Kasvatilapsista hallituksen esityksessä (HE 11/2025 vp.) todetaan näin: "Kasvatilapsien osalta perhesideperusteisen oleskeluluvan myöntäminen lapselle edellyttää käytännössä, että lapsi on huoltajansa tosiasiallisessa huollossa ja tosiasiallisen huollon tarpeessa (37 §), jonka johdosta täysi-ikäistyneen kasvatilapsen osalta alaikäisyyden määrittämistä koskeva muutos tulisi käytännössä sovellettavaksi biologisia lapsia harvemmin."

Lisäksi hallintovaliokunta totesi kasvatilapsien osalta mietinnössään (HaVM 12/2025 vp.) näin: "Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kasvatilapsien osalta ehdotuksen tavoitteena ei ole muuttaa niitä edellytyksiä, joiden pohjalta huoltajan ja kasvatilapsen suhdetta arvioidaan. Näin ollen, jos edellytys tosiasiallisesta huollosta tai sen tarpeesta ei täyty, ei myöskään ole perusteita myöntää oleskelulupaa, vaikka alaikäisyyden määrittämistä koskeva edellytys sinänsä täytyisikin. Myös hallituksen esityksessä (s. 51) todetaan, että täysi-ikäistyneen kasvatilapsen osalta alaikäisyyden määrittämistä koskeva muutos tulisi käytännössä sovellettavaksi biologisia lapsia harvemmin. Käytännössä tosiasiallinen huolto tai sen tarve saattaisi liittyä esimerkiksi lapsen mahdollisiin erityistarpeisiin."

Sekä ulkomaalaislain 38 § 2 momentin että ulkomaalaislain 38 § 3 momentin osalta on huomioitava, että jos perheenkokoajalla on taustalla useita turvapaikkahakemuksia, alaikäisyyttä arvioidaan suhteessa sen

turvapaikkahakemuksen jättämisaikakohtaan, jolla perheen kokoajalle annettiin turvapaikka.

Lainkohtien soveltamisalan osalta on myös hyvä huomioida, että ulkomaalaislain 38 § 2 momentin ulkopuolelle jäivät kiintiöpakolaisten sekä toissijaista tai tilapäistä suojelua saaneiden perheen kokoajana toimivien lasten alaikäisyyden määrittäminen. Heidän alaikäisyyttä arvioidaan ulkomaalaislain 38 § 1 momentin mukaisesti. Myöskään jatkolupiin ei sovelleta 38 § 2 ja 3 momentteja, koska jatkolupihakemusta ei ole jätetty kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun perheen kokoaja sai tiedoksi päätöksen turvapaikan antamisesta.

Soveltamisalaa kuuluvat perheen kokoajan ja hänen aviopuolisonsa naimattomat lapset, myös adoptoidut lapset, joiden huoltajana perheen kokoaja tai hänen aviopuolisonsa on.

Jos lapsi oli alaikäinen viimeisimmän turvapaikkahakemuksen jättöhetkellä ja täysi-ikäistyy sen viimeisimmän hakemuksen aikana, kohdellaan häntä alaikäisenä koko perheen yhdistämisen prosessin ajan. Lapselle pitää myöntää myös pakolaisasema.

Kolmen kuukauden aikarajasta poikkeaminen

Kolmen kuukauden aikarajasta voidaan yksittäistapauksissa poiketa. Hallituksen esityksen (HE 11/2025 vp.) mukaan: "Oleskeluluvan myöntäminen edellyttäisi Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisun mukaisesti, että oleskelulupahakemus perhesiteen perusteella jätetään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun perheen kokoaja sai tiedoksi päätöksen turvapaikan antamisesta. Säännöksen tarkoitus on varmistaa, että perheenjäsenen oleskelulupahakemus jätetään viipymättä, jotta perheen yhdistämisen tavoite toteutuu. Koska tavoitteena on suojata perhe-elämää, ei voitaisi pitää perusteltuna, että perheen täysi-ikäistynyt lapsi voisi hakea perheen yhdistämistä vielä vuosien päästä. Määräaika katkeaisi oleskelulupahakemuksen jättämiseen, joka voi tapahtua joko Enter Finland – asiointipalvelun sähköisen asioinnin kautta tai asioimalla henkilökohtaisesti edustustossa. Myös yhteydenotto edustustoon voisi katkaista määräajan kulumisen vastaavasti kuin voimassa olevan lainsäädännön mukaan on tehty toimeentuloedellytyksestä koskevan kolmen kuukauden määräajan laskemisen suhteen. Virasto on edellyttänyt määräajan kulumisen katkaisemiseksi, että yhteydenotto edustustoon on ajanvarausta varten ja varattu ensimmäinen aika on käytetty."

Hallituksen esityksen mukaan (HE 11/2025 vp.) aikarajasta poikkeaminen tulisi arvioida erikseen. Aikarajasta voitaisiin yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy. Tällainen olisi kyseessä, jos erityiset olosuhteet tekevät hakemuksen myöhäisestä jättämisestä objektiivisesti anteeksiannettavaa. Unionin tuomioistuimen mukaan direktiivin säännös ei ole esteenä sellaiselle kansalliselle säännöstölle, jonka perusteella suotuisampien säännösten nojalla tehty hakemus voidaan hylätä sillä perusteella, että hakemus on tehty yli kolme kuukautta sen jälkeen, kun perheen kokoajalle on myönnetty pakolaisasema. Tämän edellytyksenä kuitenkin on, ettei kyseistä hylkäysperustetta voida käyttää tilanteissa, joissa erityiset olosuhteet tekevät tämän hakemuksen myöhäisestä jättämisestä objektiivisesti

anteeksiannettavaa (unionin tuomioistuin 7.11.2018, C-380/17 ja B v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie ottanut kantaa 12 artiklan 1 kohdan tulkintaan.).

Hallituksen esityksen mukaan (HE 11/2025 vp.) Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuisa, jotka ovat liittyneet ulkomaalaislain 114 §:n 4 momentin sisältämän toimeentuloedellytystä koskevan vaatimuksen sisältämän kolmen kuukauden määräajasta poikkeamisen tulkintaan, on arvioitu objektiivisesti anteeksiannettavia syitä. Korkein hallinto-oikeus on katsonut, että edellä selostetusta unionin tuomioistuimen ratkaisusta seuraa, että ulkomaalaislain 114 §:n 4 momentin säännöstä oleskelulupahakemuksen jättämisestä kolmen kuukauden kuluessa perheenkokoajan päätöksen tiedoksisaannista on tulkittava niin, ettei toimeentuloedellytys tule sovellettavaksi, mikäli erityiset olosuhteet tekevät hakemuksen myöhäisestä jättämisestä objektiivisesti anteeksiannettavaa ja hakemuksen jättämiselle määräajan jälkeen on hyväksyttävä syy. Korkein hallinto-oikeus katsoo, että arvioitaessa hyväksyttävän syyn voimassaoloa on otettava huomioon hakemuksen jättämiseen liittyvät seikat kokonaisuudessaan. Tällaiset syyt voivat liittyä sekä hakijan olosuhteisiin että viranomaisten menettelyyn. Hakijan osalta keskeistä on arvioida, millaiset ovat olleet hänen tosiasialliset mahdollisuutensa jättää hakemus määräajassa ottaen huomioon myös se, että hakemuksen jättämiseen voi varautua etukäteen. Hakijalta voidaan myös edellyttää, että hän jättää hakemuksensa välittömästi esteen poistuttua, jotta suotuisampaan kohteluun voidaan vedota (KHO 2021:99, ks. myös KHO 2021:98). Poikkeamisperusteena ei pidettäisi esimerkiksi sitä, että henkilöllä ei ole ollut varaa hakemuksen jättämiseen. Sen sijaan esimerkiksi hakijan vakava sairastuminen, pandemia tai merkittävä luonnonkatastrofi voisivat muodostaa poikkeamisperusteen.

Aikarajan noudattamatta jättäminen ei estäisi oleskeluluvan myöntämistä, jos se voitaisiin myöntää 1 momentin perusteella (HE 11/2025 vp.). Säännöksen tavoitteena on korostaa, että tilanteissa, joissa perheenjäsenen oleskelulupaa hakeva turvapaikan saaneen henkilön lapsi ei ole täysi-ikäistynyt perhesidemennettelyn aikana, sovellettavaksi tulee 1 momentin pääsääntö.

6.3.3 Oleskelulupa lapselle huoltajan ollessa perheenkokoaja

6.3.3.1 Lähtökohtana perheenkokoajana olevan huoltajan oleskelu Suomessa

Oleskeluluvan myöntäminen alaikäiselle lapselle edellyttää yleensä, että hänen huoltajansa oleskelee Suomessa tai on muuttamassa lapsen kanssa Suomeen. Yleensä lapsen huoltajia ovat lapsen toinen vanhempi tai molemmat vanhemmat. Jos Suomessa asuu ainoastaan se lapsen vanhemmista, joka ei ole lapsen huoltaja, ei oleskelulupaa yleensä myönnetä. Huoltaja voi olla vanhemman sijaan tai lisäksi myös muu henkilö.

UlkL 37 §:n perheenjäsenen määritelmä mahdollistaa oleskeluluvan myöntämisen myös perheenkokoajan aviopuolison lapsille, jos perheenkokoajan aviopuoliso on heidän huoltajansa. Hallituksen esityksen (HE 198/2005) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan lapsille, joiden huoltaja perheenkokoajan aviopuoliso on mutta perheenkokoaja ei ole, myönnetään

oleskelulupa perheenkokoajan aviopuolison perheenjäsenenä. Tilanteissa, joissa aviopuoliso itse ei muuta Suomeen, vaaditaan kuitenkin huoltajan suostumus. Jos kyseessä on yhteishuoltajuus perheenkokoajan aviopuolison ja muualla oleskelevan toisen huoltajan välillä, myönnetään oleskelulupa, jos molemmat huoltajat suostuvat siihen.

Jos aviopuoliso ei itse muuta Suomeen, Maahanmuuttovirasto pyytää perheenkokoajan koti- tai asuinpaikkakunnan sosiaaliviranomaiselta Ulkl 63 §:n mukaisen lausunnon perheenkokoajan sosiaalisesta tai terveydellisestä tilanteesta. Lisäksi asianosaisia kuulemalla on pyrittävä varmistumaan siitä, että oleskeluluvan myöntäminen ei ole lapsen edun vastaista.

Jos perheenkokoajan uusi tai, moniavioisuuden kyseessä ollessa, toinen puoliso oleskelee jo Suomessa tästä liitosta mahdollisesti olevien lasten kanssa, ei oleskeluluvan myöntäminen perhesiteen perusteella mahdolliselle edellisestä tai toisesta samanaikaisesta avioliitosta syntyneille lapsille ole yleensä mahdollista. Oleskelulupa voidaan perhesiteen perusteella myöntää lähtökohtaisesti vain yhteen perhekokonaisuuteen kuuluville henkilöille. Oleskeluluvan myöntäminen lapsille saattaa kuitenkin tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsen huolto on Suomessa asuvalla perheenkokoajalla ja kotimaassa oleva huoltaja on kuollut, mistä esitetään luotettava selvitys.

6.3.3.2 Selvitys sukulaisuudesta ja huoltajuudesta

Yleensä huoltaja on toinen lapsen vanhemmista tai molemmat lapsen vanhemmat. Huoltaja voi poikkeuksellisesti olla muukin henkilö, esimerkiksi lapsen isovanhempi tai joku muu lähisukulainen. Huoltosuhteesta on esitettävä luotettava selvitys. Jos lapsen huoltaja on muu kuin vanhempi, huollosta on esitettävä laillistettu oikeuden päätös tai muu laillistettu luotettava. Valahtoinen todistus ei kelpaa osoitukseksi huoltajuudesta. Huoltoa ei voi siirtää vanhemmalta/vanhemmilta esimerkiksi lähisukulaiselle notaarin vahvistamalla vanhemman/vanhempien suostumuksella.

On syytä huomioida myös tilanteet, joissa vanhemmat ovat eronneet ja lapsen tosiasiallinen huoltaja ei ole lapsen virallinen huoltaja. Esimerkiksi lapsi asuu äidin kanssa, mutta isä on avioerossa määrätty viralliseksi huoltajaksi. On valtioita, joissa tämä on tavallista ja äitien on vaikeaa pysyä huoltajina avioeron yhteydessä. Isä saattaa vastustaa oleskeluluvan myöntämistä lapselle, mutta luvan epääminen voi olla selkeästi lapsen edun vastaista, koska isä ei ole ollut missään tekemisissä lapsen kanssa. Tällöin on erityisesti arvioitava, mikä on paras ratkaisu lapsen edun kannalta. Tapauskohtaisesti lupa voi tulla myönnettäväksi näissä tilanteissa tosiasiallisen huoltajuuden ja lapsen edun perusteella, vaikka biologinen vanhempi ei olisikaan lapsen virallinen huoltaja.

Jos lapsi hakee oleskelulupaa tai on perheenkokoajana, on hakemukseen liitettävä lapsen syntymätodistus, josta käyvät ilmi hänen vanhempansa. Vaihtoehtoisesti on esitettävä selvitys lapseksi ottamisesta. Avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen osalta edellytetään myös todistusta isyyden vahvistamisesta, jos isyyden vahvistaminen on kyseisessä maassa mahdollista. Jos luotettavaa asiakirjaselvitystä lapsen ja vanhemmiksi esitettyjen

henkilöiden biologisesta sukulaisuudesta ei ole saatavilla, voi Maahanmuuttovirasto harkintansa mukaan selvittää asiaa DNA-tutkimuksella. Biologisen sukulaisuuden selvittämistä DNA-tutkimuksella käsitellään tarkemmin luvussa 6.2.4 DNA-tutkimus.

[Linkki – Luku 6.2.4 DNA-tutkimus](#)

Jos lapsen vanhemmat ovat eronneet tai kuolleet, on asiasta yleensä esitettävä asiakirjaselvitystä, kuten avioerotodistus tai kuolintodistus. Jos muista asiakirjoista ei selviä kyseisiä tietoja, on esitettävä selvitys lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, tai viranomaisen päätös siitä, että toiselta vanhemmalta on otettu pois vanhemman oikeudet. Myös huollon mahdollisesta uudelleenjärjestelystä on esitettävä selvitys.

Asiakirjaselvitystä ei ole aina saatavilla, esimerkiksi lähtömaan sotatilan tai muun kriisitilan vuoksi. Lisäksi monissa maissa ei ole niin hyvin toimivaa hallintoa, että asiakirjojen saaminen olisi mahdollista. Viranomaisten antamat asiakirjat voivat joissakin tapauksissa myös olla epäluotettavia. Tällöin on kiinnitettävä erityistä huomiota eri yhteyksissä esitettyjen ja esimerkiksi suullisen kuulemisen avulla saatujen tietojen ristiriidattomuuteen.

Poikkeuksellisesti oleskelulupa voidaan UlkL 37 §:n 3 momentin (549/2010) perusteella myöntää kasvattilapselle tosiasiallisen huoltosuhteen perusteella huolimatta siitä, että huoltosuhteesta ei ole saatavissa virallista selvitystä. Kasvattilapsisuhteen osoittamiseksi esitettäviä selvityksiä käsitellään tarkemmin luvussa 6.3.4 Oleskelulupa kasvattilapselle.

[Linkki – Luku 6.3.4 Oleskelulupa kasvattilapselle](#)

UlkL 6 §:n 2 momentin mukaan ennen kaksitoista vuotta täyttäneitä lasta koskevan päätöksen tekemistä on lasta kuultava, jollei kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen kuuleminen on tarpeen erityisesti silloin, kun asiakirjojen perusteella, niiden puuttumisen vuoksi tai muutoin, on epävarmaa, ketkä ovat lapsen vanhempia ja kenelle huolto on määrätty. Tällaisessa tilanteessa asiaa on selvitettävä kuulemalla henkilökohtaisesti ja suullisesti molempia oletettuja vanhempia, 12 vuotta täyttäneitä ja mahdollisesti nuorempaakin lasta, sekä tarvittaessa myös muita lapsesta tosiasiallisesti huolehtineita henkilöitä. Lapsesta tosiasiallisesti huolehtinut henkilö voi esimerkiksi olla hänen biologinen vanhempansa, joka ei kuitenkaan ole hänen muodollinen huoltajansa. Lapsen kuulemista käsitellään tarkemmin luvussa 6.2.1 Lapsen kuuleminen.

[Linkki – Luku 6.2.1 Lapsen kuuleminen](#)

6.3.3.3 Huoltajien kuuleminen ja suostumus oleskeluluvan hakemiseen lapselle

Jos lapsi on vanhempiensa yhteishuollossa, on toiselta huoltajalta pyydettävä kirjallinen viranomaisen, kuten notaarin vahvistama suostumus, jossa huoltaja ilmoittaa hyväksyvänsä oleskeluluvan hakemisen lapselle ja lapsen Suomeen muuton, ellei kyse ole tilanteesta, jossa molemmat huoltajat allekirjoittavat lapsensa oleskelulupahakemuksen. Vaihtoehtoisesti toisen huoltajan suostumus voidaan varmistaa häntä henkilökohtaisesti ja suullisesti kuulemalla. Suostumuksen antaminen on tarpeen varmistaa toista huoltajaa

henkilökohtaisesti ja suullisesti kuulemalla myös tilanteessa, jossa suostumusta koskevan asiakirjan luotettavuutta on syytä epäillä. Huoltajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi, mutta huoltajan suostumus ei ole kuitenkaan ehdoton edellytys oleskeluluvan myöntämiseksi lapselle. Ulkomaalaislaissa ei ole säädetty alaikäisen oleskeluluvan myöntämisen edellytykseksi, että lapsen huoltajina olevien molempien vanhempien tulisi antaa suostumus oleskeluluvan hakemiselle. Jokainen tapaus arvioidaan tapauskohtaisesti.

KHO 7.2.2017; Huoltajan suostumus lapsen oleskeluluvan hakemiseen

Valittaja oli Suomessa syntynyt lapsi, jonka äidillä oli Suomessa voimassa oleva oleskelulupa ja pakolaisasema. Valittajalle oli VTJ:hin merkitty isäksi ja huoltajaksi henkilö, jonka kanssa perheenkokoaja oli avioliitossa. Perheenkokoaja ilmoitti Maahanmuuttovirastolle, ettei kyseinen henkilö ollut valittajan biologinen isä, minkä vuoksi hakemuksesta puuttuu isän suostumus. Perheenkokoajan ja isäksi merkityn avioero sekä isyyden kumoamista koskeva asia olivat vireillä. Maahanmuuttovirasto pyysi perheenkokoajaa toimittamaan valittajan passin ja valittajan isäksi VTJ:hin merkityn kirjallinen suostumus oleskeluluvan hakemiselle. Maahanmuuttovirasto hylkäsi tekemällään päätöksellä hakemuksen, koska perheenkokoaja ei toimittanut pyydettyjä selvityksiä. HaO hylkäsi valituksen.

KHO totesi päätöksessään, että perhesiteen perusteella haettava oleskelulupa koskee lapsen mahdollisuutta oleskella Suomessa. Oleskeluluvalla ei voida määrätä lapsenasuinpaikasta eikä asuinmaasta, vaan tästä päättäminen kuuluu lapsen huoltajien päätösvaltaan sen mukaisesti kuin laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta säädetään. Hallintolain 14 §:n mukaisesti alaikäisen puhevaltaa käyttää hänen huoltajansa. Oleskeluluvan hakija on lapsi itse, vaikka oleskelulupahakemuksen tekee lapsen huoltaja lapsen puhevallan käyttäjänä. KHO kiinnitti huomiota siihen, ettei ulkomaalaislaissa ole säädetty alaikäisen lapsen oleskeluluvan myöntämisen edellytykseksi, että lapsen huoltajina olevien molempien vanhempien tulisi yhdessä allekirjoittaa oleskelulupahakemus. KHO:n mukaan toisen huoltajan suostumuksen merkitystä asiassa on arvioitava lapsen edun kannalta. Suostumuksen vaatiminen ei saisi johtaa siihen, että lapselle ei voida hakea oleskelulupaa, jota hänen oleskelunsa maassa edellyttää. Ulkl 106 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella pakolaisasemassa olevan henkilön perheenjäsen voi saada pakolaisaseman perheenkokoajan aseman perusteella, kun hänelle myönnetään oleskelulupa perhesiteen perusteella. Säännös koskee myös pakolaisasemassa olevan henkilön Suomessa syntyvää lasta. KHO totesi, että koska oleskelulupaa haetaan tällöin Suomesta käsin, niin lapselle voitaisiin vaihtoehtoisesti hakea kansainvälistä suojelua. Lapsen edun turvaaminen edellyttää, että lapsen tarve kansainvälisen suojelun saamiseen voidaan arvioida riippumatta siitä, ovatko lapsen molemmat huoltajat suostuneet oleskelulupaa koskevan hakemuksen tekemiseen tilanteessa, jossa kansainvälisen suojelun tarve liittyy Suomessa asuvan huoltajan asemaan.

Valittajana oleva oli syntynyt Suomessa 2014. Perheenkokoajana olevalla hänen äidillään oli Suomessa pakolaisasema ja voimassa oleva oleskelulupa. VTJ:hin merkitty lapsen isällä ei ollut oleskelulupaa Suomessa eikä hänen olinpaikkansa ollut tiedossa. KHO totesi, että lapsen edunmukaista on se, että hänelle haetaan Suomessa oleskelulupaa. Kyse oli pienestä, äitinsä hoivassa

olevasta lapsesta, jolle yleensä myönnetään oleskelulupa perhesiteen perusteella lapsen syntymän jälkeen, jos hänen äidillään on Suomessa oleskelulupa. Valittaja ei voitaisi poistaa maasta, koska hänen äidillään oli pakolaisasema Suomessa. Näissä oloissa oli katsottava, että lapsen äiti oli voinut lapsen toisena huoltajana käyttää yksin lapsen puhevaltaa oleskelulupaa koskevassa asiassa. KHO totesi, että oleskeluluvan hakeminen ei edellyttänyt isäksi merkityn suostumusta eikä suostumuksen puuttuminen ollut esteenä hakemuksen tutkimiselle ja oleskeluluvan myöntämiselle.

KHO:2016:168 (ennakkopäätös); Ulkomaalaisasia; Oleskelulupa; Perheside; Huoltaja; Yhteishuoltaja; Lapsi; Asuinpaikka

Poliisilaitos oli hylännyt perhesiteen perusteella tehdyn alaikäisen lapsen jatko-oleskelulupahakemuksen sillä perusteella, että molemmat vanhemmat olivat lapsen huoltajia eikä poliisilaitos ollut vakuuttunut lapsen äidin allekirjoituksen oikeellisuudesta. KHO kumosi poliisilaitoksen päätöksen ja palautti asian poliisilaitokselle uudelleen käsiteltäväksi. KHO totesi, että oleskelulupa koskee lapsen mahdollisuutta oleskella Suomessa. Oleskeluluvalla ei voitu määrätä lapsen asuinpaikasta eikä asuinmaasta, vaan tästä päättäminen kuuluu lapsen huoltajien päätösvaltaan sen mukaisesti kuin laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta säädetään. Oleskeluluvan hakija on lapsi itse, vaikka oleskelulupahakemuksen tekee lapsen huoltaja lapsen puhevallan käyttäjänä. Ulkomaalaislaissa ei ole säädetty alaikäisen lapsen oleskeluluvan myöntämisen edellytykseksi, että lapsen huoltajina olevien vanhempien tulisi yhdessä allekirjoittaa oleskelulupahakemus. Oleskeluluvan oikeusvaikutukset huomioon ottaen lapsen edun turvaaminen ei edellytä, että molemmat vanhemmat antavat suostumuksen jatko-oleskeluluvan hakemiselle. Lapsi oli asunut oleskeluluvalla Suomessa. Vanhempien avioeron jälkeen lapsen isä oli voinut toisena huoltajana käyttää yksin lapsen puhevaltaa jatko-oleskelulupaa koskevassa asiassa. Hakemuksen johdosta poliisilaitoksen oli tullut tarvittaessa kuulla toista huoltajaa. Poliisilaitos ei kuitenkaan ollut voinut hylätä hakemusta sillä perusteella, että lapsen äiti ei ollut käynyt poliisilaitoksella allekirjoittamassa hakemusta, eikä äidin suostumuksen puuttuminen ole ollut esteenä jatko-oleskelulupahakemuksen käsittelylle. Koska lapsen isä oli määrätty hänen toiseksi huoltajakseen käräjäoikeuden lainvoimaisella päätöksellä, lapsi oli isänsä perheenjäsen, jolle voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen perusteella.

Jos suostumuksen antaminen ei ole mahdollista, esimerkiksi tilanteessa, jossa toisen huoltajan olinpaikkaa ei voida kohtuudella selvittää, tarvitaan lähtökohtaisesti tuomioistuimen päätös lapsen kotimaasta. Erityisesti yhteishuoltotilanteissa on oleskeluluvan myöntämistä harkittaessa huomioitava myös lapsikaappauksen mahdollisuus. Jos toisen huoltajan suostumusta ei pyynnöstä huolimatta saada tai huoltajaa ei onnistuta kuulemaan, kuullaan suullisesti 11-vuotiasta tai sitä vanhempaa hakijaa ja selvitetään hakijalta itseltään hänen suhdettaan toiseen huoltajaansa. Jos lapsen kertomus on johdonmukainen ja uskottava, lupa voidaan myöntää, jos vain muut

edellytykset täyttyvät. Jos lapsi on alle 11-vuotias, päätös perustuu vain perheenkokoajana olevan huoltajan kertomukseen ja muuhun saatavaan selvitykseen.

Jos hakijan toinen vanhempi kuullaan suullisesti Maahanmuuttovirastossa tai edustustossa lapsen oleskeluluvan osalta, hän voi antaa kuulemisessa suostumuksen lapsen Suomeen muuttamiselle. Suostumusta ei tarvitse erikseen pyytää myöskään, jos lapselle on haettu aiemmin lupaa ja hakemuksen yhteydessä on esitetty notarisoitu suostumus, jota ei ole rajoitettu ajallisesti eikä aiempi suostumus ole kahta vuotta vanhempi. Lisäksi suostumusta ei tarvita, jos perheenkokoaja/lapsen kanssa Suomeen muuttava vanhempi on yksinhuoltaja ja yksinhuoltajuudesta on laillistettu asiakirja. Laillistettu asiakirja voi olla myös syntymätodistus, jossa on vain yksi vanhempi ja tämä riittää, jos ei ole viitteitä, että lapsella olisi myös toinen huoltaja.

Jatko-oleskelulupahakemuksen yhteydessä ei tarvitse pyytää suostumusta, ellei lapsen tilanne ole muuttunut oleellisesti edellisen luvan aikana. Esimerkkeinä muuttuneesta tilanteesta, joissa suostumus toiselta vanhemmalta olisi syytä pyytää, ovat tilanteet, joissa lapsen kanssa asuva vanhempi ei kykene huolehtimaan lapsesta tai lapsi on huostaanotettu.

Jos perheenkokoajalla on uusi puoliso Suomessa, pyydetään uuden puolison kirjallinen suostumus siihen, että lapsi eli oleskeluluvanhakija voi muuttaa asumaan huoltajan uuden puolison ja perheenkokoajan eli lapsen huoltajan luokse. Vapamuotoinen allekirjoitettu suostumus riittää eli suostumusta ei tarvitse laillistaa tai notarisoida.

Jos hakemusmenettelyn aikana selviää, että Suomessa olevan lapsen huoltajina esiintyneet henkilöt eivät tosiasiallisesti ole hänen huoltajiaan, alaikäiselle on määrättävä edunvalvoja holhoustoimilain nojalla tai edustaja vastaanotto- tai kotouttamislain perusteella. Edunvalvoja tai edustaja on määrättävä myös silloin, kun lapsi on tullut Suomeen esimerkiksi isovanhempansa kanssa, joka ei kuitenkaan ole hänen huoltajansa. Oikeuskäytännössä edunvalvojan tai edustajan määräämistä on edellytetty tilanteissa, joissa huoltosuhteet ovat epäselvät tai alaikäisen ja hänen puolestaan muutosta hakevan edut saattavat olla ristiriidassa. Edunvalvojan tarpeesta ilmoittamisesta kerrotaan laajemmin luvussa 3.4.3.3. Edunvalvonnan tarpeesta ilmoittaminen.

[Linkki – Luku 3.4.3.3. Edunvalvonnan tarpeesta ilmoittaminen](#)

Alaikäisen lapsen sähköinen hakemus voidaan tehdä huoltajan tililtä, lapsen laillisen edustajan tililtä tai 15 vuotta täyttäneen lapsen omalta tililtä. Jos lapsen hakemus on täytetty sähköisesti, lapsi käy tunnistautumassa palvelupisteessä ja lapsen molemmat huoltajat ovat läsnä tunnistautumiskäynnillä, palvelupisteen tekemä kommentti UMAan riittää, eikä huoltajien erillistä allekirjoitusta huoltajien suostumuslomakkeella vaadita. Jos lapsen hakemus on täytetty sähköisesti ja lapsella on yksi huoltaja, erillistä huoltajan allekirjoitusta (huoltajan suostumuslomake) lapsen hakemukselle ei vaadita.

Kun lapselle haetaan jatko-oleskelulupaa, sähköisellä jatko-oleskelulupalomakkeella esitetään kysymys hakemuksen täyttäjän

henkilöllisyydestä: Onko oleskeluluvan hakija lapsen äiti? / Onko oleskeluluvan hakija lapsen isä? Jos hakemuksen lähettäjän henkilöllisyys ilmenee selkeästi lomakkeelta, tietoon luotetaan, eikä kyseiseltä vanhemmalta pyydetä allekirjoitusta lapsen hakemukselle. Lapsen toiselta huoltajalta erillinen allekirjoitus pyydetään tarvittaessa huoltajien suostumuslomakkeella. Jos lapsen molemmat huoltajat ovat läsnä tunnistautumiskäynnillä, palvelupisteen tekemä kommentti UMAan kuitenkin riittää.

Jos vähintään 15-vuotiaan hakijan allekirjoitus puuttuu, jos hakijaa pitää kuulla kirjallisesti tai suullisesti. Hakemuksen allekirjoitus ei ole tarpeen, jos hakija on allekirjoittanut biometristen tunnisteiden sivun ja päätös on myönteinen. Edustuston tekemä merkintä siitä, että kuultava/haastateltava on allekirjoittanut haastattelun/kuulemisen on riittävä ilman skannattua allekirjoitussivua.

6.3.3.4 Muodollinen ja tosiasiallinen huolto

Perhesideperusteisessa oleskelulupa-asiassa huoltosuhteeseen perustuvaa perhesidettä on arvioitava sekä muodollisen että tosiasiallisen huoltajuuden osalta. Muodollisella huoltajuudella tarkoitetaan joko suoraan lain nojalla määräytyvää tai viranomaisen päätökseen taikka huollosta tehtyyn sopimukseen perustuvaa huoltosuhdetta. Tosiasiallisella huoltosuhteella puolestaan tarkoitetaan lapsen ja hänen huoltajansa välisen yhteyden luonnetta ja läheisyyttä, joka käytännössä ilmenee heidän arkielämässään. Tosiasiallinen huolto kytkeytyy lähivanhemmuuteen ja päivittäiseen huolenpitoon lapsesta. Tosiasiallinen huoltaja huolehtii konkreettisesti siitä, että lapsen huolto toteutuu lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa tarkoitetulla tavalla (LHL 1 § ja 4 §). Tosiasiallinen huoltajuus voi olla jaettu vanhempien kesken Suomessa, vaikka vanhemmat eivät asuisikaan yhdessä. Ulkomailla oleva henkilö voidaan katsoa lapsen tosiasialliseksi huoltajaksi, jos hän on huolehtinut lapsesta kotimaassa ja hänen on tarkoitus huolehtia lapsesta myös Suomessa tai hänen on tarkoitus muuttaa asumaan lapsen ja tämän toisen huoltajan kanssa Suomeen.

Kun lapsen huolto on hänen vanhemmillaan, biologisen vanhemmuuden lisäksi oleskelulupa-asiassa on merkitystä sekä muodollisella huoltosuhteella että tosiasiallisella vanhemmuudella eli sillä, minkälainen yhteys lapsella ja vanhemmalla on ollut. Ulkomaalaislain perusteluissa (HE 28/2003 vp, s. 194) todetaan kansainvälistä suojelua saaneen perheenjäsenten osalta, että 114 §:n tarkoituksena on suojata todellista perhe-elämää, eikä pelkkä muodollinen perheside ole riittävä. Kyseisessä säännöksessä korostettaisiin näin kunkin yksittäistapauksen yksilöllisten piirteiden huomioimista asiaa ratkaistaessa. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan (esimerkiksi KHO:2016:155, KHO:2018:114, KHO:2014:162, KHO 2016:204) vastaavaa arviointia tosiasiallisen perhe-elämän suhteen pitää tehdä myös muiden perhesideperusteisten oleskelulupa-asioiden kohdalla.

Oleskelulupa-asiassa perheen yhdistäminen ei välttämättä ole lapsen edun mukaista esimerkiksi tapauksessa, jossa perheenkokoaja ei ole missään vaiheessa asunut yhdessä oleskelulupaa hakevan lapsensa kanssa, eikä ole myöskään käytännössä pitänyt yhteyttä lapseensa. Muutto Suomeen ei välttämättä ole lapsen edun mukaista myöskään silloin, jos se merkitsee

lapsen lähtöä tutusta ympäristöstä, jonka kielen ja kulttuurin hän ainoastaan hallitsee, ja eroamista hänen tosiasiallisesta huollostaan vastanneista henkilöistä.

UlkL 36 c §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella ei myönnetä, jos perhe-elämän on katsottava päättyneen eikä tarkoituksena ole viettää yhteistä perhe-elämää. Pykälän 2 momentin mukaan arvioitaessa perhesiteen perusteella myönnettävän oleskeluluvan epäämistä on otettava huomioon perhe-elämän suoja ja lapsen etu. Oleskeluluvan epääminen edellyttää, että hakijan tai perheenkokoajan menettely oleskelulupaa haettaessa muutoin osoittaa sellaista moitittavuutta, jota on maahanmuuton hallintaan liittyvän yleisen edun vuoksi pidettävä perhe-elämän suoja painavampana. Harkinnasta perhesiteen perusteella tehdyn hakemuksen yhteydessä säädetään lisäksi 66 a §:ssä.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024) mukaan momentin 2 kohdassa säädettäisiin oleskeluluvan epäämisen perusteeksi myös se, että perhe-elämä on päättynyt, eikä tarkoituksena ole jatkossakaan viettää yhteistä perhe-elämää. Koska perhesideperustaisen oleskeluluvan myöntäminen edellyttää lain 37 §:n mukaisen perheenjäsenen määritelmän täyttämistä, kyse olisi tilanteista, joissa muodollinen perheside on kiistatta olemassa mutta perheenjäsenten, käytännössä siis puolisoiden taikka vanhemman ja lapsen, välisen yhteisen perhe-elämän viettäminen on päättynyt esimerkiksi sen myötä, että perheenjäsenet ovat asuneet useita vuosia eri maissa eikä perhe-elämää ole ylläpidetty esimerkiksi säännönmukaisin tapaamisin tai muilla tavoilla. Tämän lisäksi olosuhteista voidaan perustellusti arvioida, ettei tarkoituksena ole viettää yhteistä perhe-elämää jatkossakaan, koska perheenjäsenten tarkoituksena ei esimerkiksi ole asua Suomessa yhdessä jatkossakaan. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, kun pitkään eri maassa tai muuten erillään asunut lähes täysi-ikäinen lapsi hakee perheenjäsenen oleskelulupaa mutta aikomuksena on muuttaa opiskelemaan eri kaupunkiin kuin missä hänen vanhempansa asuu. Koska perhesideperustaisen oleskeluluvan tavoitteena on suojata perhe-elämää ja mahdollistaa yhteisen perhe-elämän viettäminen, oleskelulupaa tällä perusteella ei olisi perusteltua myöntää, jos tarkoituksena ei ole ylläpitää perhe-elämää.

Maahanmuuttovirastossa on tehty seuraavat linjaukset siitä, mikä katsotaan lapsen ja huoltajansa väliseksi tosiasialliseksi perhe-elämäksi:

- Lapsi ja huoltaja asuvat samassa asunnossa.
- Lapsen vanhemmat eivät ole yhdessä ja sopivat keskenään lapsen tapaamisista/ huollosta, huoltaja ja lapsi tapaavat toisiaan säännöllisesti ja huoltaja osallistuu muutenkin lapsesta huolehtimiseen.
- Lapsen vanhemmat eivät ole yhdessä, mutta lapsen tapaamisista/ huollosta on sovittu kolmannen tahon avulla ja tapaamisoikeuksia on myönnetty yön yli (esimerkiksi joka toinen viikko) tai säännöllisesti viikoittain ilman yön yli -tapaamisia.
- Lapsen ja hänen huoltajansa välillä on joskus aiemmin ollut tosiasiallista perhe-elämää ja he ovat asuneet nyt vuosia eri maissa, mutta heidän välillään on ollut jonkinlaista säännöllistä yhteydenpitoa (esimerkiksi ovat tavanneet toisiaan säännöllisesti ja pitäneet sähköisesti yhteyttä).

Vakiintuneessa hallintokäytännössä pelkän muodollisen huoltosuhteen ei ole katsottu täyttävän oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä, jos asianosaisten välisen perhesiteen ja yhteyden luonteesta saatu selvitys on osoittanut, että huoltosuhte ei ole tosiasiallinen. Lapsen ja hänen huoltajansa välinen side on voinut heiketä tai katketa esimerkiksi pitkän ja vapaaehtoisen erillään asumisen vuoksi, kun yhteydenpito on ollut vähäistä tai sitä ei ole ollut lainkaan. Kun kyse on pelkästään muodollisesta huoltosuhteesta vailla tosiasiallista sidettä, ei perhesiteen perusteella haetun oleskeluluvan epäminen ole EIS 8 artiklan vastaista. Sopimus suojaa vain tosiasiallista perhe-
elämää ja tosiasiallisia perhesiteitä.

Oleskelulupa-asiassa huoltosuhte on yleensä osoitettava asiakirjoilla. Tarvittaessa Maahanmuuttovirasto voi hankkia lisäselvitystä kyseisen maan huoltoa ja huoltajuutta koskevasta lainsäädännöstä, esimerkiksi viraston maatietopalvelun tai kyseisessä maassa sijaitsevan Suomen edustuston avulla. Jos luotettavia asiakirjoja ei maan tilanteen vuoksi ole saatavissa, tai asiassa on aihetta epäillä huoltosuhteen tosiasiallisuutta, huoltosuhdetta on selvitettävä myös muilla keinoilla, kuten asianosaisia kuulemalla.

Jatkolupien kohdalla muodollinen huoltajuus selviää usein VTJ:stä. Jos asia on vielä kesken, hakijalta voidaan pyytää selvitystä asiasta. Jos hakija asuu yhdessä huollettavansa kanssa, on selvää, että kyse on tosiasiallisesta huoltajuudesta. Yhdessä asuminen ei kuitenkaan ole edellytys sille, että voitaisiin katsoa olevan kyse tosiasiallisesti huoltajuudesta. Muodollisen huoltajuuden lisäksi, jos hakija ei asu huollettavansa kanssa, pyydetään selvitystä lapsen huollosta, tapaamisoikeudesta sekä missä määrin lapsi ja hakijana oleva huoltaja tosiasiallisesti tapaavat toisensa. Selvitystä pyydetään sekä hakijalta että lapsen toiselta huoltajalta. Myös lasta itseään voidaan kuulla hänen ikänsä huomioon ottaen. Tosiasiallisella huoltajuudella tarkoitetaan sitä, että hakija on osallisena lapsensa arjessa huolehtien hänen jokapäiväisistä tarpeistaan, vaikka ei asuisikaan samassa osoitteessa kokoaikaisesti. Jos lapsi asuu molempien vanhempien luona 50 / 50, on selvää, että molemmat ovat lapsensa tosiasiallisia huoltajia.

Tosiasiallista huoltajuutta jatko-oleskelulupavaiheessa voi osoittaa se, että lapsi viettää öitä hakijan luona vähintään, joka toinen viikonloppu (lapsen ikä otettava huomioon), tai useammin jos lyhyitä aikoja, hakija osallistuu lapsen elatukseen (maksaa elatusmaksuja, huolehtii hankinnoista yms.) sekä pitää yhteyttä lapseen säännöllisesti myös muuten kuin kyläillessä. Tosiasiallinen huoltaja ei ole kyseessä, jos tapaamiset ovat valvottuja, tapaamiset ovat satunnaisia ja tapahtuvat harvoin tai jos hakija tapaa lasta vain lyhyitä aikoja kerrallaan eikä lapsi koskaan ole hakijan asunnossa vaan tapaamiset puistossa/kahvilassa etc. Näissä tilanteissa hakijalla ei tosiasiallista arkea lapsensa kanssa.

Tosiasiallista huoltajuutta arvioitaessa otetaan huomioon myös historia, eli onko hakija aikaisemmin asunut yhdessä lapsensa kanssa vai onko kysymys tilanteesta, jossa hakija ei koskaan ole asunut yhdessä lapsensa ja/tai tämän toisen vanhemman kanssa. Vanhempien erotessa on otettava myös

huomioon tilanteet, joissa toinen vanhempi todistetusti estää hakijaa tapaamasta lasta tapaamissopimuksen vastaisesti. Jos huoltajuusriita on kesken, se voi olla perusteltua rajoittaa jatko-oleskeluluvan pituutta. Jos huoltajuusriita on kesken, jatko-oleskeluluvan pituutta on saatettu rajoittaa tilanteesta ja oikeuskäsittelyn vaiheesta riippuen 1-2 vuodeksi. Oleskeluluvan pituuden rajoittaminen perustuu siihen, että näissä tilanteissa hakija ei yleensä ole lapsen pääasiallinen lähihuoltaja ja on epäselvää, saako hän lapsen huoltoa lainkaan itselleen eli täytyvätkö luvan edellytykset pidemmän päälle ja onko luvan myöntäminen ylipäättään lapsen edun mukaista. Oleskeluluvan pituuden rajoittamista perusteellaan päätöksessä sillä, että vireillä oleva huoltajuusriita antaa aihetta tarkastella oleskeluluvan myöntämisen edellytykset kohtuullisella aikavälillä uudestaan.

KHO:2018:114 (ennakkopäätös); Tosiallisen perhesiteen jatkuminen, kokonaisharkinta:

KHO totesi, että tapauksissa, joissa vanhempi oli muuttanut kotimaastaan vapaaehtoisesti ja oleskelulupaa lapselle oli haettu vasta useita vuosia vanhemman Suomeen saapumisen jälkeen, lähtökohtana voitiin pitää, ettei vanhemman ja lapsen välillä enää vallinnut UlkL 37 §:n 1 momentissa tarkoitettua perhesidettä. Asiaa oli kuitenkin arvioitava ottaen huomioon kuhunkin yksittäistapaukseen liittyvät olosuhteet kokonaisuudessaan. KHO katsoi, että kyseisessä yksittäistapauksessa oli huomioitava muun muassa jo aiemmin tehty oleskelulupahakemus, asianosaisten välisen suhteen luonne ja keskinäinen yhteydenpito sekä heidän yhdessä Suomessa viettämänsä perhe-elämä. Kyseisessä tapauksessa oli katsottava, että vaatimus UlkL 37 §:n 1 momentissa tarkoitettua perheenjäsenyydestä täyttyi. Oleskeluluvan myöntämistä voitiin pitää myös lapsen edun mukaisena.

KHO:2014:162 (ennakkopäätös); Tosiasiallisen perhesiteen jatkuminen, kokonaisharkinta:

KHO katsoi, että Suomessa vuodesta 2002 asuneen thaimaalaisen X:n, jonka avopuoliso oli Suomen kansalainen, yhteys Thaimaassa asuviin kaksostyttäriinsä ei ollut koskaan täysin katkennut. X:n ennen hakemuksen tekemistä Suomessa viettämän ajan pituus, tytärten pitkäkestoinen ja läheinen suhde Thaimaassa asuviin sukulaisiin sekä heidän puutteelliset tietonsa oloista, joissa heidän äitinsä Suomessa asui sekä hänen elämästään uuden perheensä parissa ei kuitenkaan tukenut päätelmää, jonka mukaan äidin ja tytärten välillä vallitsisi UlkL 37 §:n 1 momentissa tarkoitettu perhesuhde. Kun lisäksi otettiin huomioon, että kaksoset puhuivat pelkästään thain kieltä sekä jonkun verran englantia ja olivat käyneet koulunsa thain kielellä ja heillä siten oli vahvat perheeseen liittyvät, kulttuuriset, sosiaaliset ja kielelliset siteet kotimaahansa, hakemuksen hylkäämistä ei voitu pitää heidän etunsa vastaisena. Hakemuksen hylkäämistä ei katsottu olevan ristiriidassa UlkL 50 §:n 1 momentin kanssa, kun oleskelulupaa oli haettu perheensiteen perusteella. Tällä hakemusperusteella oleskelulupaa ei ollut tullut myöntää.

KHO: 2025:47 (ennakkopäätös); Tosiasiallinen huoltajuus, vieraannuttaminen, lapsen etu:

KHO katsoi, että muutoksenhakijana toimivaa alaikäisen lapsen vanhempaa voitiin pitää Ulkl 37 §:n 1 momentissa tarkoitettuna perheenjäsenenä, vaikka hän ei ollut viime vuosina voinut tosiasiallisesti osallistua lapsen huoltoon, koska toisena huoltajana ollut vanhempi oli toimillaan estänyt vanhemman ja lapsen kanssakäymisen (ns. vieraannuttaminen). Jatkolupaa perhesiteen perusteella hakeva vanhempi ja perheenkokoajana toimiva lapsi ovat asuneet yhdessä ennen vanhempien eroa. Lapsi on vuosina 2017–2018 tavannut vanhempansa säännöllisesti ja ollut tällä hoidossa. Vuoden 2018 jälkeen vanhemman ja lapsen tapaamiset eivät ole muutamia kertoja lukuun ottamatta toteutuneet. Asiassa oli tuotu esiin, että lapsen toinen huoltaja oli ilman hyväksyttävää syytä vaikeuttanut vanhemman ja lapsen välistä suhdetta ja tapaamisia. Muutoksenhakija oli itse ollut aktiivinen ylläpitämään perhesuhdetta lapseensa. Muutoksenhakija on oikeussuojakeinoja käyttäen pyrkinyt osallistumaan lapsensa huoltoon ja toteuttamaan tapaamisoikeutta. Asiassa on myös selvitetty, että muutoksenhakijan ja lapsen kanssakäymisen estyminen on johtunut lapsen toisen huoltajan perusteettomasta toiminnasta.

Yleiset tuomioistuimet ovat lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanoa koskevat asiat ratkaistessaan ottaneet huomioon valtion positiivisen velvoitteen suojata muutoksenhakijan ja hänen lapsensa oikeutta perhe-elämään. Muutoksenhakijan ja hänen lapsensa tilanteesta saadun selvityksen perusteella mainittua velvoitetta ei voida täyttää, jos muutoksenhakijan asemaa ei tunnusteta ulkomaalaislaissa tarkoitettuna perheenjäsenenä. Kun otetaan huomioon muutoksenhakijan ja hänen lapsensa tilanne, perhe-elämän suoja ja lapsen etu, muutoksenhakijaa on pidettävä ulkomaalaislain 37 §:n 1 momentissa tarkoitettuna perheenjäsenenä. Oleskeluluvan myöntämistä voitiin pitää myös lapsen edun mukaisena.

6.3.3.5 Huollon siirto

Kun on kyse huollon siirrosta henkilöltä toiselle, on lapsen etua arvioitaessa kiinnitettävä huomiota kyseisen järjestelyn syihin, esimerkiksi siihen, ovatko perheen olosuhteet muuttuneet ja aiheuttaneet tarpeen huollon uudelleenjärjestelyyn. Jos lapsen huolto on siirretty Suomessa olevalle perheenkokoajalle, on asianosaisia kuulemalla sekä asiakirjaselvitysten ja tarvittaessa lapsen kotimaan viranomaisten avulla varmistettava, että huollon siirto on tapahtunut lain mukaan. Myös perheenkokoajan oma elämäntilanne, asumisolosuhteet ja mahdollinen rikoksiin syyllistyminen on otettava huomioon lapsen etua arvioitaessa. On tärkeä selvittää ja arvioida, kykeneekö perheenkokoaja vastaamaan lapsen huollosta lapsen edun edellyttämällä tavalla. Tarvittaessa asiassa voi pyytää myös Ulkl 63 §:n mukaisen

sosiaaliviranomaisen lausunnon. Lausunnon pyytämisestä kerrotaan tarkemmin luvussa 6.2.3 Sosiaali- tai terveydenhuoltoviranomaisen lausunto.

[Linkki – Luku 6.2.3 Sosiaali- tai terveydenhuoltoviranomaisen lausunto](#)

Oikeuskäytännössä on annettu merkitystä sille, onko huollon siirrossa kyse pelkästään muodollisesta huoltosuhteesta vai myös tosiasiallisesta perhesiteestä. Jos asianosaisten välillä ei ole aitoa perhe-elämää, tai se on päättynyt jo useita vuosia ennen oleskelulupahakemuksen vireille panoa, ei ole kyse EIS 8 artiklassa tarkoitettusta perhesiteestä, eikä oleskelulupaa voida myöntää perhesiteen perusteella.

KHO 25.6.2011 t. 1810

Suomeen kiintiöpakolaisena biologisten lastensa kanssa useampia vuosia aiemmin tullut perheen kokoaja X haki oleskelulupaa vuonna 1993 syntyneelle veljenpojalleen Y, jonka huollon kerrottiin siirtyneen X:lle pian Y:n syntymän jälkeen kotikyläläisten hyväksymällä sopimuksella. X ja Y olivat asuneet yhdessä koti- ja naapurimaissa, mutta joutuneet erilleen Y:n eksyttyä X:stä kauppapaikalla, minkä jälkeen Y oli asunut ja työskennellyt useita vuosia kolmannessa valtiossa. KHO:n mukaan heidän välillään ei voitu mahdollisesta muodollisesta huoltosuhteesta huolimatta katsoa vallitsevan EIS 8 artiklassa tarkoitettua perhesidettä, jonka perusteella oleskelulupa voitaisiin myöntää UlkL 114 §:n nojalla. Oleskelulupaa ei voitu myöntää myöskään UlkL 115 §:n perusteella, koska heidän välillään ei ollut kiinteää perhe-elämää eikä täyttä riippuvuutta.

KHO 11.7.2011/1998; Ulkomaalaisasia; Oleskelulupa; Perheside; Perhe-elämä; Alaikäinen lapsi

Suomessa vuodesta 2004 lähtien asunut ulkomaan kansalainen oli saanut vuonna 2007 tietää, että hänellä on kotimaassaan vuonna 1994 syntynyt poika, ja hän oli hakenut pojalleen oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Maahanmuuttovirasto oli hylännyt hakemuksen ja hallinto-oikeus valituksen. Valittaja ei ollut koskaan asunut yhdessä poikansa kanssa ja oli tavannut poikansa ainoastaan kahden kotimaan matkansa yhteydessä. Hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen pojan huolto siirrettiin kotimaan tuomioistuimen päätöksellä valittajalle. KHO katsoi, että pelkän muodollisen huoltosuhteen ei katsottu luovan isän ja pojan välille sellaista todellista perhesidettä, jonka perusteella pojalle voitaisiin myöntää oleskelulupa perhesiteen perusteella. Hakemuksen tekohetkellä noin 15-vuotias poika oli asunut koko ikänsä kotimaassaan, hänellä oli siellä lähisukulaisia ja tuttu kulttuuriympäristö. Tähän nähden arvioitiin, ettei muutto tässä vaiheessa täysin uusiin oloihin olisi myöskään hänen etunsa mukaista siitäkään huolimatta, että hän oli itse ilmaissut toiveen muuttaa Suomeen.

6.3.4 Oleskelulupa kasvattilapselle

Kasvattilapsen käsite liittyy Maahanmuuttoviraston tehtävissä tyypillisesti perhesiteen perusteella haettavaan oleskelulupiin. Kasvattilapsia voi tulla vastaan myös esimerkiksi turvapaikka-asioissa.

Kasvattilapsesta on kyse silloin, kun alle 18 -vuotias naimaton lapsi on tietyn henkilön tosiasiallisessa huollossa ja tosiasiallisen huollon tarpeessa oleskelulupahakemuksen ratkaisupäivänä, mutta kasvattilapsen ja kasvattivanhemman välisestä huoltosuhteesta ei ole saatavissa virallista selvitystä. Kasvattilapsen rinnastaminen biologiseen lapseen edellyttää luotettavaa selvitystä siitä, että lapsen aikaisemmat huoltajat ovat todistettavasti kuolleet tai kadoksissa. Lisäksi rinnastaminen edellyttää sitä, että lapsella on ollut tosiasiallinen huoltosuhde perheenkokoajaan tai tämän aviopuolisoon ennen perheenkokoajan Suomeen saapumista. Jos perheenkokoaja on Suomessa oleva kasvattilapsi, rinnastaminen edellyttää luotettavaa selvitystä siitä, että tosiasiallinen huoltosuhde on ollut olemassa ennen perheenkokoajan Suomeen saapumista. (UlkL 37 § 3 mom.)

Hallituksen esityksen mukaan (HE 240/2009 vp) tosiasiallisen huollon tarvetta ei ole esimerkiksi silloin, kun lähes täysi-ikäinen nuori asuu kasvatusvanhemman luona, jos heidän elämäntilanteestaan käy ilmi, että kasvattilapsi viettää jo itsenäistä elämää. Näyttövelvollisuus vakiintuneen huoltosuhteen olemassaolosta on käytännössä kasvattisuhteeseen vetoavilla. Myös kasvattilapseksi ilmoitetulta lapselta voidaan edellyttää hänen ikänsä huomioon ottaen uskottavaa selvitystä kasvattisuhteesta UlkL 6 § huomioon ottaen.

Kasvattilapsen aikaisemman huoltajan nykyisistä olosuhteista edellytetään käytännössä uskottavaa ja ristiriidatonta selvitystä. Tämä tarkoittaa luotettavaa selvitystä siitä, että biologiset huoltajat ovat kadonneet tai kuolleet. Tätä selvitystä voidaan saada asianosaisia kuulemalla, jos asianosaisten kertomukset ovat johdonmukaisia ja uskottavia.

Hallituksen esityksen mukaan (HE 240/2009 vp) kasvattilapsena ei voida pitää lasta, jonka tosiasiallinen huolto on muulla kuin biologisella vanhemmalla, jos biologinen vanhempi on elossa, eikä hän ole kadonnut. Lasta ei myöskään pidetä UlkL 37 §:ssä tarkoitettuna perheenjäsenenä esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi on vain väliaikaisesti sijoitettuna tuttaviansa tai sukulaistensa perheeseen, mutta lapsen biologiset vanhemmat ovat heiltä asiaa tiedusteltaessa ilmoittaneet, että lapsen huoltoa ei ole tarkoitus siirtää.

Hallituksen esityksessä todetaan, että lisäksi edellytettäisiin luotettavaa selvitystä myös siitä, että lapsella on ollut tosiasiallinen huoltosuhde perheenkokoajaan eli kasvattivanhempaansa tai tämän aviopuolisoon ennen perheenkokoajan Suomeen tuloa. Tosiasiallinen huoltosuhde on voinut katketa kasvatusvanhemman Suomeen muuton seurauksena ja lapsi voi näin olla hänestä perheenkokoajan Suomeen muuton jälkeen huolehtineen henkilön tosiasiallisessa huollossa ja käytännössä nykyisen huoltajansa kasvattilapsi.

Hallituksen esityksen mukaan tässä yhteydessä olisi huomioitava, ettei ehdotetun momentin edellytyksiä voida sivuuttaa soveltamalla muuta omaista koskevia Ulkl 50 §:n ja 115 §:n säännöksiä. Jos oleskelulupaa yksin hakevan lapsen ja Suomessa asuvan perheenkokoajan välillä ei ole ollut tosiasiallista perhesidettä ja huoltosuhdetta ennen kasvatusvanhemman tuloa Suomeen, edellytyksiä oleskeluluvan myöntämiselle perhesiteen perusteella ei ole muutoin kuin virallisen adoption kautta. Kasvatilasta ei rinnastettaisi lapseen myöskään tilanteissa, joissa varsinaisen perheenkokoajan lähtömaassa oleva aviopuoliso on ottanut kasvattilapsen perheenkokoajan maasta lähdön ja Suomeen tulon jälkeen. Edellytyksenä on, että koko perheen olisi tullut viettää yhteistä perhe-elämää. Perheenyhdistämissäännösten tarkoituksena ei ole suojata jo olemassa olevan ydinperheen laajentamista kasvattilapsilla sen jälkeen, kun lähtömaahan jääneen perheen tarkoituksena on muuttaa Suomeen.

Monissa maissa kasvattilapset ovat yleisiä ja tosiasiallinen osa perhettä, vaikka heiltä puuttuisikin lakiin perustuva tai viranomaisen vahvistama asema perheenjäseninä. Kasvatilasten lähtömaat ovat tyypillisesti maita, joista ei ole saatavilla joko minkäänlaista tai luotettavaa asiakirjanäyttöä perhesiteestä tai huoltajuudesta. Kasvattisuhteen selvittämisessä tärkein keino onkin kasvattilapsen ja kasvattivanhemman tai -vanhempien suullinen kuuleminen.

6.3.4.1 Kasvatilapset: käsittelyssä ja päätöksenteossa huomioitavat asiat

Lähtökohtaisesti kasvattilapsen hakemuksen käsittely ei eroa biologisen lapsen hakemuksen käsittelystä. Kasvatilasta pidetään siis biologiseen lapseen rinnastuvana lapsena eikä kasvatilasta näin ollen kohdella muuna omaisena. Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään (UMA) kasvattilapsi merkitään lapsena ja kasvattilapsen henkilötietosivulle kirjataan kommentteihin, että kyseessä on kasvattilapsi.

Jos käsittelyn aikana tai päätöstä tehtäessä käy ilmi, että kyseessä olevaa hakijaa ei voida rinnastaa perheenkokoajan biologiseen lapseen, selvitetään muun omaisen mahdollisuus. Tärkeää hakijan ja muiden asianosaisten kuulemisissa on kasvattisuhteen lisäksi selvittää muun muassa lapsen riippuvuus vanhemmiksi ilmoitetuista henkilöistä, lapsen sukulaiset koti- tai oleskelumaassa ja näiden mahdollisuus huolehtia lapsesta.

Kasvattisuhteessa olennainen asia on huoltajuus. DNA-tutkimuksella voidaan saada selvitystä siitä, pitääkö perheenkokoajan kertomus sukulaisuudesta paikkaansa, jos perheenkokoaja kertoo olevansa sukua kasvattilapselle. DNA-tutkimuksesta kerrotaan tarkemmin luvussa 6.2.4 DNA-tutkimus. Kuitenkaan DNA-tutkimus ei kerro huoltosuhteesta vaan ainoastaan biologisesta sukulaisuudesta, vaikka kasvattilapsi olisikin sukua kasvattivanhemmalleen. Kasvattisuhdetta selvitetään lähtökohtaisesti aina suullisesti, ellei asiassa esitetyn selvityksen perusteella suullinen kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta, jolloin lyhyt kirjallinen kuuleminen voi olla riittävä.

[Linkki – Luku 6.2.4 DNA-tutkimus](#)

Kasvatilapsen aikaisemman huoltajan nykyisistä olosuhteista edellytetään uskottavaa ja ristiriidatonta selvitystä. Tämä tarkoittaa luotettavaa selvitystä

siitä, että biologiset huoltajat ovat kadonneet tai kuolleet. Näin ollen kasvattilasten kohdalla on pyydettävä biologisten vanhempien kuolintodistusta tai selvitystä siitä, että biologiset vanhemmat ovat kadonneet.

Asian selvittämisen kannalta tilanne voi olla haastava silloin, kun kasvattilapsi on niin pieni, ettei häntä voida kuulla joko lainkaan tai riittävän kattavasti ja yksityiskohtaisesti. Alle 8-vuotias kouluja käymätön, luku- ja kirjoitustaidoton lapsi, ei useimmiten kykene kertomaan perusasioita enempää itsestään, perheestään ja elämästään. Tällöin tulisi yleensä kuulla perheenkokoajaa suullisesti. Tällaisessa tilanteessa asian ratkaiseminen on hankalaa, ellei käytössä ole muiden hakijoiden ja perheenkokoajan kertomuksia, joissa on yksityiskohtaisia tietoja kasvattilapsen biologisesta perheestä, lapsen saapumisesta kasvattiperheeseen ja asumisesta kasvattiperheessä. Kasvattilapselle voidaan joutua myöntämään oleskelulupa perhesiteen perusteella, vaikka tiedot olisivat puutteelliset, mikä ei ole toivottavaa, koska lapsella voi olla kotimaassaan vanhemmat, jotka voisivat huolehtia hänestä ja olisi lapsen edun mukaista voida viettää perhe-elämää vanhempiensa kanssa. Oleskelulupaa ei voida jättää myöntämättä tällaisessa tilanteessa, jos ei ole riittävästi tietoa lapsen muista sukulaisista koti- tai oleskelumaassa.

Viranomaisten antamien asiakirjojen lisäksi päätösharkinnassa on huomioitava muutkin asianosaisten mahdollisesti esittämät selvitykset tosiasiallisesta perheyhteydestään. Samoin on huomioitava mahdollinen aiempi hakemushistoria. Jos aiemmissa hakemuksissa on ristiriidattomasti kerrottu perheessä olevasta kasvattilapsesta, ja muutkin seikat viittaavat siihen, että lapsen ja hänestä vastuussa olevien aikuisten välillä on vallinnut tosiasiallinen huoltosuhde, voidaan oleskelulupa yleensä myöntää, vaikka virallista selvitystä ei olisikaan saatavilla. Sen sijaan oleskelulupaa ei yleensä myönnetä, jos kasvattilapsesta ei ole aiemmissa hakemuksissa mitään mainintaa.

Kasvattilasten kohdalla päätöksenteossa on otettava huomioon kulttuuriset seikat, lähtömaan tilanne sekä se, että kaikissa maissa ei ole virallista adoptiojärjestelmää. Monissa maissa kasvattilapset ovat yleisiä ja tosiasiallinen osa perhettä, vaikka heiltä puuttuisikin lakiin perustuva tai viranomaisen vahvistama asema perheenjäseninä. Viranomaismenettelyssä on selvitettävä ja varmistettava, ettei järjestelmää käytetä väärin, esimerkiksi tuomalla vieraita lapsia Suomeen mahdollisen hyväksikäytön kohteeksi. Lapsen etu on pyrittävä selvittämään mahdollisimman hyvin jokaisessa yksittäisessä tapauksessa. Asianosaisten suullinen kuuleminen on siinä yleensä ensisijaisen tärkeää.

Päätösharkinnassa on otettava huomioon, että maahantulosäännöksiä voidaan pyrkiä kiertämään antamalla lapsi kasvattilapseksi Suomeen oleskeluluvan saaneelle henkilölle. Järjestelyn tarkoituksena voi olla, että kasvattilapsen saatua oleskeluluvan, hänen todelliset perheenjäsenensä voisivat hakea oleskelulupia perhesiteen perusteella. Tällöin voi tulla sovellettavaksi UlkL 36 c §:n 1 momentin 1 kohta. Sen mukaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella ei myönnetä, jos on perusteltua aihetta epäillä, että perheside on muodostettu oleskeluluvan saamiseksi Suomeen, eikä tarkoituksena ole viettää yhteistä perhe-elämää.

UlkL 36 c §:n 2 momentin mukaan arvioitaessa perhesiteen perusteella myönnettävän oleskeluluvan epäämistä on otettava huomioon perhe-elämän suoja ja lapsen etu. Oleskeluluvan epääminen edellyttää, että hakijan tai perheenkokoajan menettely oleskelulupaa haettaessa muutoin osoittaa sellaista moitittavuutta, jota on maahanmuuton hallintaan liittyvän yleisen edun vuoksi pidettävä perhe-elämän suoja painavampana. Harkinnasta perhesiteen perusteella tehdyn hakemuksen yhteydessä säädetään lisäksi 66 a §:ssä.

Jos luvan myöntämisen jälkeen käy ilmi, ettei lasta todellisuudessa olekaan annettu kasvattilapaksi, toisin kuin viranomaiselle on esitetty, ei lapsen biologisille vanhemmille yleensä myönnetä oleskelulupia Suomeen perhesiteen perusteella. YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti numero nro 22 (2017) lapsen oikeuksien toteutumisen ei saa riippua hänen vanhempiensa toiminnasta.

Tällöin lapsen biologisille vanhemmille voidaan jättää lupa myöntämättä UlkL 36 c §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella. Sen mukaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella ei myönnetä, jos perheenkokoaja on saanut oleskelulupansa antamalla olennaisesti väärää, virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja henkilöllisyydestään, kansalaisuudestaan tai perhesuhteistaan taikka jättämällä kertomatta näitä koskevan olennaisen tiedon. Arvioinnissa on kuitenkin huomioitava edellä mainittu UlkL 36 c §:n 2 momentti.

Jos käy ilmi, että kasvattilapselle on myönnetty oleskelulupa väärin perustein, voidaan oleskelulupa peruuttaa UlkL 58 §:n perusteella. Yksittäisessä tapauksessa on aina kiinnitettävä huomiota lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin. Lapsen oleskeluluvan mahdollista peruuttamista harkittaessa on aina selvitettävä, mikä on lapsen edun mukaista kyseisessä tilanteessa. Päätökseen voi vaikuttaa muun muassa se, kuinka pitkään kasvattilapsi on asunut erossa biologisista vanhemmistaan. Lisäksi huomioitava se, voidaanko jo Suomessa olevan lapsen asianmukaisesta vastaanotosta lapsen kotimaassa tai pysyvässä asuinmaassa varmistua.

6.3.4.2 Kafala

Useimpien islamilaisten maiden lainsäädäntö ei tunne adoptiota käsitteenä eikä adoptioiminen siten ole niissä mahdollista. Arabian sana "kafala" viittaa eräänlaiseen takaajan rooliin. Kafala ei ole sama asia kuin adoptio, vaan se rinnastuu oleskelulupa-asioissa kasvattisuhteeseen. Kun hakija on liittynyt perheenkokoajan tai päähakijan perheeseen kafalan kautta, sovelletaan ulkomaalaislain 37 §:n 3 momenttia. Toisin sanoen lapsi katsotaan kasvattilapaksi.

Kafala voi olla juridinen tai perheen sisäinen. Juridisesta kafalasta on kyse silloin, kun biologisista vanhemmista ei ole tietoa ja paikallinen tuomioistuim on tehnyt päätöksen huoltajuuden antamisesta orvon tai hylätyn lapsen kasvattivanhemmille. Perheen sisäisessä kafalassa on kyse laajennetun perheen sisäisestä huoltajuuden siirrosta ja tyypillisesti lapsen vanhemmat ovat elossa. Tällöin notaari usein vahvistaa perheen sisäisesti laaditun asiakirjan huoltajuuden siirrosta.

6.3.5 Oleskelulupa adoptoitavalle lapselle

Adoptiolla vahvistetaan lapsen ja vanhemman suhde adoptoitavan ja adoptionhakijan välille. Adoptoitu lapsi rinnastuu perheenkokoajan biologiseen lapseen. Ulkomailta voi adoptoida Suomeen palvelunantajan kautta tai itsenäisesti ilman palvelunantajaa. Adoptoijat voivat olla Suomen kansalaisia tai Suomessa asuvia ulkomaalaisia. Lisäksi on tilanteita, joissa adoptoitu alaikäinen hakija hakee perheensä kanssa oleskelulupaa Suomeen ja adoptio on tapahtunut ulkomailta ennen perheen Suomeen muutttoa.

Adoptio edellyttää pääsääntöisesti adoptioluvan, jota ei voida myöntää ilman palvelunantajaa tapahtuvaan vieraan lapsen adoptioon. Jos Suomessa asuva henkilö adoptoi alaikäisen lapsen vieraasta valtiosta ilman adoptiolautakunnan lupaa, adoptiota ei voida lähtökohtaisesti tunnustaa Suomessa päteväksi. Adoptiolupa voidaan myöntää myös ilman suomalaista palvelunantajaa tehtävään adoptioon, kun adoptio tehdään maassa, jossa suomalaisilla palvelunantajilla ei ole yhteistyökumppaneita ja kun muut adoptiolain edellytykset täyttyvät. Joissakin tilanteissa adoptoiminen ulkomailta ilman adoptiolautakunnalta anottavaa adoptiolupaa on mahdollinen. Adoptiolupaa voi poikkeuksellisesti hakea myös jälkikäteen jo ulkomailta tehtyyn adoptioon.

Jos adoptionhakijalla on asuinpaikka Suomessa ja hän aikoo adoptoida lapsen, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, eikä adoptiota voida toteuttaa palvelunantajan välityksellä, adoptiolupa voidaan myöntää, jos laissa säädetyt adoption edellytykset täyttyvät ja hakijalle on annettu adoptioneuvontaa. Olennaista on huomata, että ilman palvelunantajaa adoptiolupa voidaan myöntää vain sellaisen lapsen adoptoimiseen, joka on hakijan tai hänen aviopuolisonsa lähisukulainen tai hakijan adoptiolapsen aikaisempi lähisukulainen taikka on tullut hakijan luokse muussa kuin adoptiotarkoituksessa ja ollut vakiintuneesti hakijan hoidettavana ja kasvatettavana (adoptiolaki 42 §).

Adoptiolaissa säädetään perusteista, joiden nojalla ulkomainen adoptiopäätös voidaan Suomessa tunnustaa päteväksi ilman eri vahvistusta. Adoption tunnustamista koskevat asiat on saatettava Helsingin käräjäoikeuden käsiteltäväksi, jos ei ole yksiselitteistä, missä valtiossa adoptionhakijoilla on adoption vahvistamishetkellä ollut asuinpaikka.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) yhteydessä toimiva adoptiolautakunta toimii adoptioasioissa erityisenä asiantuntija-, lupa- ja valvontaviranomaisena. Se myöntää hakemuksesta adoptioluvan, joka on voimassa tietyn määräajan, ja antaa todistuksen myönnetystä adoptiosta. Adoptioluvan saamisen edellytyksenä on suoritettu adoptioneuvonta. Adoptioneuvontaa antavat joidenkin kuntien sosiaaliviranomaiset, Interpedia ry ja Pelastakaa Lapset ry.

Adoptionhakijalle on muun muassa asetettu vähimmäis- ja enimmäisikä. Myös hakijan ja lapsen väliselle ikäerolle on määritelty rajat. Jos adoptionhakijalla tai alaikäisellä lapsella tai molemmilla on asuinpaikka Suomessa, adoptio edellyttää pääsääntöisesti adoptiolupaa. Lupaa ei aina tarvita, jos kyse on kotimaisesta adoptiosta.

Vieraassa valtiossa tapahtunut adoptio on pätevä Suomessa ilman käräjäoikeuden vahvistusta seuraavissa tilanteissa:

- Se on tapahtunut adoptiolaisissa 6 luvussa tarkoitetun adoptioluvan mukaisesti. (Adoptiolaki 69 § 1 mom.)
- Jos kummallakin adoptionhakijalla on adoption ajankohtana ollut asuinpaikka kyseisessä valtiossa ja he ovat asuneet siellä keskeytyksettä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen adoptiota ja adoptiolupa on myönnetty.
- Jos adoptio on pätevä siinä valtiossa, jossa hakijoilla on adoption ajankohtana ollut asuinpaikka ja jossa he ovat asuneet keskeytyksettä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen adoptiota ja adoptiolupa on myönnetty, jos adoptioon on tullut hakea lupaa.
- Adoptio on tapahtunut toisessa Pohjoismaassa. (AdoptioL 72 §)
- Adoptio on tapahtunut Haagin sopimuksen (yleissopimus lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa, SopS n:o 29/1997) mukaan. (AdoptioL 73 § 1 mom) tai
- Adoption vahvistaneen valtion viranomaiselta on Haagin sopimuksen 23 artiklan mukainen todistus lapseksiottamisen tapahtumisesta Haagin sopimuksen mukaan.

Muun adoption pätevyys Suomessa edellyttää Helsingin käräjäoikeuden vahvistusta. Adoptiolain 74 §:n (663/2015) mukaan muu kuin 69, 72 tai 73 §:issä tarkoitettu vieraassa valtiossa tapahtunut adoptio on pätevä Suomessa vain, jos Helsingin käräjäoikeus on vahvistanut sen. Helsingin käräjäoikeus voi myös hakemuksesta vahvistaa, että 69 §:n tai 70 §:n nojalla ilman eri vahvistusta tunnustettava adoptio tai sen purkaminen on pätevä Suomessa (AdoptioL 71 §).

Helsingin käräjäoikeus voi hakemuksesta vahvistaa muun adoption päteväksi, jos adoptoitavalla tai jommallakummalla adoptionhakijalla on adoption aikana ollut asuin- tai kotipaikkansa taikka kansalaisuutensa perusteella sellainen yhteys siihen valtioon, jossa adoptio on tapahtunut, että sen viranomaisilla voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavaksi. Jos adoptio on tapahtunut muulla tavoin kuin viranomaisen päätöksellä, se voidaan vahvistaa päteväksi vain, kun adoptoitavalla tai jommallakummalla hakijalla on ollut edellisessä virkkeessä mainittu yhteys siihen valtioon, jossa adoptio on tapahtunut, ja tämä toimenpide on kyseisen valtion lain mukaan pätevä. Käräjäoikeus ei saa vahvistaa tämän pykälän nojalla adoptiota, johon olisi tullut hakea adoptiolupa.

Kansalaisuuslain mukaan Suomen kansalaisen alle 12-vuotias adoptiolapsi voi saada Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla (KanL 10 §). Suomen kansalaisen 12–17-vuotias adoptiolapsi voi saada Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta (KanL 27 §). Kansalaisuuden saamisesta ilmoitukselle ohjeistetaan tarkemmin luvussa 8.5 Suomen kansalaisuus ilmoituksesta. Adoptiolapsi tarvitsee oleskeluluvan, jos hän saa Suomen kansalaisuuden vasta Suomeen tulon jälkeen.

[Linkki – Luku 8.5 Suomen kansalaisuus ilmoituksesta](#)

Ukl 45 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan tilapäinen oleskelulupa myönnetään ulkomailla olevalle henkilölle, jos on muu erityinen syy luvan myöntämiselle. Hallituksen esityksen (HE 28/2003 vp) mukaan tilapäinen oleskelulupa muusta erityisestä syystä myönnettäisiin myös silloin, kun Suomeen adoptoidaan lapsi ulkomailta. Tämä koskisi ainoastaan tilanteita, joissa lapseksi ottamiseen on lapseksi ottamisasioiden lautakunnan, eli nykyisen adoptiolautakunnan lupa, mutta valtio, josta lapsi adoptoidaan edellyttää, että adoptioprosessin loppuun viemiseksi lapselle myönnetään Suomeen oleskelulupa.

Jos oleskelulupahakemuksen perusteena on adoptio, on hakemukseen liitettävä lapsen laillistettu syntymätodistus, lapsen kotimaan viranomaisen laillistettu adoptiopäätös, kopio lapsen ja vanhempien voimassa olevista kotimaan matkustusasiakirjoista sekä adoptiolautakunnan lupa. Jos perheenkokoaja on liittännyt lapsen hakemukseen oikeaksi todistetun kopion käräjäoikeuden vahvistamasta ulkomaisesta adoptiosta, on kyseinen adoptio laillinen Suomessa, vaikka se ei vielä näkyisi VTJ:ssä. Jos perheenkokoaja on liittännyt hakemukseen adoptioluvan, pitää häneltä tiedustella, missä vaiheessa adoption vahvistamisasia on käräjäoikeudessa. Hakijalle voidaan myöntää oleskelulupa Ukl:n edellytysten mukaisesti, kun adoptio on vahvistettu käräjäoikeudessa.

Hakija rinnastuu Ukl 37 §:ssä tarkoitettuun huoltajansa huollossa olevaan alaikäiseen lapseen ja hänelle voidaan myöntää oleskelulupa Suomeen Ukl:n asiassa asettamien edellytysten täytyessä (esimerkiksi toimeentuloedellytys, lapsen etu). Perheenkokoajaa ei tavallisesti tarvitse erikseen kuulla hakemuksen osalta, vaan perheselvityslomake toimii useimmissa tapauksissa kuulemisena. Jos perheenkokoajaa kuitenkin on tarpeen kuulla asiassa, tehdään kuuleminen yleensä kirjallisena.

Jos perheenkokoajalla ei ole esittää adoption vahvistamispäätöstä eikä adoptiolupaa lapsen hakemuksen liitteeksi, neuvotaan häntä olemaan yhteydessä adoptiolautakuntaan (Valvirassa) saadakseen neuvoja siitä, miten hänen tulisi toimia hakijan adoption vahvistamisasiassa.

Itsenäisesti ilman palvelunantajaa tehdyn adoption perusteella ei voida myöntää lapselle oleskelulupaa Suomeen adoption perusteella, ennen kuin kyseinen adoptio on vahvistettu Suomessa eli ennen kuin kyseinen adoptio on saanut myös täällä lainvoimaisuuden. Kun adoptio on laillinen Suomessa, oleskelulupa myönnetään perheenkokoajan oleskeluluvan tai statuksen mukaan. Käräjäoikeus tutkii hakemuksen adoption vahvistamisesta, kun adoptionhakijalla on asuinpaikka Suomessa.

Jos lain mukaiset edellytykset adoptiolle eivät täyty, käräjäoikeus ei vahvista ilman palvelunantajaa tehtyjä adoptiota lainvoimaiseksi Suomessa. Tällöin lapsen oleskelulupahakemukseen tehdään pääsääntöisesti kielteinen päätös, sillä lapsi ei ole perheenkokoajan Ukl 37 §:n tarkoittama perheenjäsen. Joissakin tapauksissa lapsi on kuitenkin jo tullut Suomeen viisumilla ja ehtinyt asua perheenkokoajan kanssa ja kiintyä perheenkokoajaan. Tällaisessa tilanteessa asia on ratkaistava lapsen etua punnitsemalla. Jos se on lapsen edun mukaista, lapselle voi tulla myönnettäväksi tilapäinen oleskelulupa huollon perusteella. Tällaisessa tapauksessa edellytetään, että

perheenkokoaja hakee käräjäoikeudelta määräämistään lapsen huoltajaksi ja käräjäoikeus antaa tällaisen määräyksen ennen kuin lupa myönnetään. Tämän jälkeen lapselle voidaan myöntää lupa vuodeksi A-lupa. Jos taas perheenkokoajalla on B-lupa, myönnetään myös lapselle B-lupa eikä luvan pituus voi olla pidempi kuin perheenkokoajan luvan pituus.

Palvelunantajan järjestämissä adoptioissa lapselle myönnetään vuoden tilapäinen lupa, jos edellytykset täyttyvät. Jos jatko-oleskeluluvan hakeminen perustuu siihen, että lapsen lähtömaassa ei vielä ole tehty lopullista adoptiopäätöstä (kaksi vaiheisen adoptioprosessin toinen vaihe), voi lapselle myöntää tilapäisen jatko-oleskeluluvan vuodeksi. Tämä koskee Thaimaata ja Filippiinejä, joissa ensin siirretään lapsen huoltajuus ja myöhemmin vahvistetaan adoptio. Kun adoptoidulle lapselle haetaan jatko-oleskelulupaa, pyydetään perheenkokoajilta tietoa siitä, miksi lapselle haetaan jatko-oleskelulupaa. Jatko-oleskelulupa myönnetään tilapäisenä vuodeksi, jotta voidaan tämän jälkeen tarkastella, onko adoptioprosessi jo päättynyt. Päätöksessä on perusteltava, miksi lupa myönnetään vuodeksi. Jatko-oleskelulupahakemusta käsitellessä on syytä selvittää, onko perheessä tapahtunut jotain olosuhdemuutoksia. Jos perheen olosuhteet eivät ole muuttuneet, voidaan jatko-oleskelulupa myöntää, jos muut edellytykset täyttyvät. On mahdollista, että lapselle haetaan vielä toistamiseen jatko-oleskelulupaa, jos olosuhdemuutokset ovat niin oleellisia, että niillä on suuri merkitys adoption vahvistamisen osalta. Tällainen seikka voisi olla esimerkiksi perheenkokoajien avioero, jolloin pitää selvittää, kummasta tulee lähivanhempi vai adoptoiko vain toinen perheenkokoajista lapsen. Jos perheenkokoajat ilmoittavat olosuhdemuutoksena esimerkiksi muuton toisenlaiseen asuntoon tai toiselle paikkakunnalle, toisen/molempien perheenkokoajien työttömyyden tms. ei näillä seikoilla ole vaikutusta jatko-oleskeluluvan myöntämiseen.

KHO:2016:165 (ennakkopäätös); Oleskelulupa; Perheside; Adoptio; Lapsen etu; Tosiasiallinen huoltajuus

Valittajien ja hakijan välille oli vahvistettu 3.2.2012 Norsunluurannikon alioikeudessa ns. heikko adoptio eli adoption simple. Adoption simple on Suomen oikeusjärjestelmän mukaan lähinnä huoltajuussuhde. Hovioikeus oli päätöksellään 7.12.2012 vahvistanut valittajille hakijan huoltajuuden. Asiassa oli kyse siitä, muodostaako Norsunluurannikolla vahvistettu ns. adoption simple sellaisen perhesiteen hakijan ja valittajien välille, että hakijaa voidaan ulkomaalaislain 37 §:n ja 50 §:n 1 momentin tarkoittamassa mielessä pitää valittajien perheenjäsenenä. Valittajien suhde lapseen täytti muodollisen huoltajuusedellytyksen. Tosiasiallista perhe-elämää hakijan ja valittajien välillä ei ollut väitettykään olleen. Oleskelulupa oli tällä perusteella hylätty, koska perhesidettä ulkomaalaislain 37 §:n tai 50 §:n 1 momentin tarkoittamassa mielessä ei ollut. Asiakirjoista ei ilmennyt, että hakija olisi täysin riippuvainen huoltajistaan. Toive saada lapselle paremmat elinolosuhteet Suomessa kuin mitä hänellä kotimaassaan on, ei vastaa täyttä riippuvuutta ulkomaalaislain 50 §:n 2 momentin tarkoittamassa mielessä. Hakijaa ei tämän vuoksi voitu pitää lain tarkoittamana muuna omaisena, jolle voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen perusteella. KHO totesi, että se, että huoltajuutta hakijan kotimaassa kutsutaan heikoksi adoptioksi, ei voi merkitä, että sille

annettaisiin Suomessa erilainen merkitys kuin muille huoltajuussuhteille oleskelulupaa harkittaessa. Tällainen menettely olisi kansainvälisen adoptiojärjestelyn kiertämistä. Adoptio tulee toteuttaa adoptiolaissa tarkoitettussa järjestyksessä. Lain tarkoittamaa perhesidettä tai kiinteää perhe-elämää ei ollut. Hakijan kulttuuriset ja sosiaaliset siteet painoutuivat selvästi kotimaahan. Tämän vuoksi ei ollut aiheita arvioida asiaa eri tavoin myöskään ulkomaalaislain 66 a §:n valossa. HAO:n päätöksen lopputulosta ei ollut syytä muuttaa.

6.3.6 Oleskelulupa alaikäisenä solmitun avioliiton perusteella

Suomen avioliittolain 4 §:n mukaan avioliittoon ei saa mennä alle kahdeksantoistavuotias. Avioliittolain 115 §:n 1 momentin mukaan avioliitto, johon puoliset ovat menneet vieraassa valtiossa sen valtion viranomaisen edessä, on pätevä Suomessa, jos se on pätevä siinä valtiossa, jossa avioliitto solmittiin, tai siinä valtiossa, jossa jommallakummalla puolisollla oli asuinpaikka tai jonka kansalainen hän oli avioliittoa solmittaessa. Lain 115 a §:n mukaan avioliittoa, joka täyttää 115 §:n mukaiset pätevyyden edellytykset, ei kuitenkaan pidetä pätevänä Suomessa, ellei siihen ole erityisiä syitä, jos avioliittoa solmittaessa ainakin toinen kihlakumppaneista oli alle 18-vuotias ja ainakin toisella oli asuinpaikka Suomessa.

Hallituksen esityksen (HE 172/2021) mukaan pykälässä säädetään poikkeuksesta 115 §:n pääsääntöön, jonka mukaan pätevästi solmittu ulkomainen avioliitto tunnustetaan Suomessa. Ehdotettu poikkeus koskee vieraan valtion viranomaisen edessä ulkomailla tai Suomessa solmittua avioliittoa. Ehdotuksen mukaan tällaista avioliittoa ei pidetä pätevänä Suomessa, vaikka se täyttäisi 115 §:n mukaiset pätevyyden edellytykset, jos avioliittoa solmittaessa ainakin toinen kihlakumppaneista oli alle 18-vuotias ja ainakin toisella heistä oli asuinpaikka Suomessa. Säännöksessä annetaan kuitenkin mahdollisuus yksittäisessä tapauksessa pitää tällaista avioliittoa pätevänä, jos siihen on erityisiä syitä. Näyttötaakka erityisen syyn olemassaolosta on sillä, joka vetoaa avioliiton pätevänä pitämiseen eli tunnustamiseen Suomessa. Erityisenä syynä voidaan pitää esimerkiksi sitä, että avioliiton tunnustamatta jättämisestä aiheutuu aviopuolisoille kohtuuttomia seurauksia. Avioliiton tunnustamatta jättämisen seuraukset voivat olla EIS:n 8 artiklassa tarkoitettujen perhe-elämän suojan kannalta kohtuuttomat esimerkiksi silloin, kun aviopuolisot ovat asuneet viikkin jälkeen jo vuosia perheenä yhdessä. Se, että avioliiton tunnustaminen tulee ajankohtaiseksi vasta alaikäisen puolison jo täytettyä 18 vuotta ja hän ilmaisee haluavansa avioliiton tunnustetuksi Suomessa, voi myös olla erityinen syy tunnustaa tällainen avioliitto. Jos avioliiton tunnustamiseen vetoava on alaikäinen tai jos hänellä on lapsia, harkinta on tehtävä lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan mukaisesti ensisijaisesti lapsen etua ajatellen. Alaikäisen puolison osalta harkinnassa on otettava huomioon myös tämän henkilön oma näkemys tilanteesta. Arvio on tehtävä aina kokonaisarvion perusteella ja yksittäisen tapauksen olosuhteet huomioon ottaen. On myös huomattava, että avioliiton

tunnustamatta jättäminen Suomessa ei vaikuta avioliiton pätevyys sen solmimisvaltiossa.

Ulkomailla avioliittoon vaadittava vähimmäisikä voi olla alempi kuin Suomessa. Oleskelulupahakemusta ratkaistaessa on selvittävä esimerkiksi Suomen ulkomaanedustuston tai Maahanmuuttoviraston matietopalvelun avulla, onko ulkomailla solmittu avioliitto pätevä kyseisessä maassa, ja mikä on siellä vähimmäisikä avioliiton solmimiselle. Lisäksi on selvittävä, onko avioliiton pätevänä pitämiseen edelle esitetyn hallituksen esityksessä tarkoitettuja erityisiä syitä.

Lastensuojelulliset näkökohdat on otettava huomioon, kun Maahanmuuttovirasto käsittelee oleskelulupahakemusta, joka perustuu alle 18-vuotiaana ulkomailla solmittuun avioliittoon. Harkinnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen etuun UlkL 6 §:n edellyttämällä tavalla. Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevassa rikoslain 20 luvun 6 §:ssä lapsena pidetään alle 16-vuotiasta.

Ottaen huomioon Suomen avioliittolaki ja lapsen etu Maahanmuuttovirasto tekee lähtökohtaisesti kielteisen päätöksen perhesidehakemuksiin, joissa avioliitto on solmittu alaikäisenä ja jompikumpi puolisoista tai kumpikin ovat edelleen alaikäisiä. Tällöin voidaan katsoa, ettei hakija ole perheenkokoajan UlkL 37 §:n tarkoittama perheenjäsen, koska avioliittoa ei tunnusteta Suomessa. Tällöin voi tulla sovellettavaksi myös UlkL 36 a §:n 6 kohta. Sen mukaan oleskelulupaa ei myönnetä, jos on perusteltua aihetta epäillä hakijan tai perheenkokoajan joutuvan hyväksikäytön kohteeksi tai muutoin haavoittuvaan asemaan Suomessa. Jos toinen puolisoista on alaikäinen ja toinen on täysi-ikäinen, voi olla perusteltua aihetta epäillä alaikäisen puolison joutuvan hyväksikäytön kohteeksi tai muutoin haavoittuvaan asemaan Suomessa huomioiden myös puolisojen välisen ikäeron.

Jos molemmat puoliset ovat jo täysi-ikäisiä, päätösharkinnassa on kiinnitettävä huomiota siihen, minkä ikäisenä avioliitto on solmittu, on otettava huomioon myös puolison ikä oleskelulupahakemuksen ratkaisuhetkellä. Alaikäisenä solmittua avioliittoa ei välttämättä ole aihetta katsoa pätemättömäksi, jos kysymystä avioliiton pätevyydestä arvioidaan vasta lapsen tultua täysi-ikäiseksi, puoliset viettävät ja haluavat yhä viettää avioliitolle luonteenomaista yhteiselämää, tai ovat sellaista omasta tahdostaan viettäneet. Päätösharkinnassa on otettava huomioon myös puolisojen ikäero.

Kun oleskelulupaa haetaan täysi-ikäisenä, arvioidaan, onko lapsi voinut antaa vapaaehtoista ja täyttä suostumustaan avioliitolle, on hänen ikänsä ja kehitystasonsa ohella huomioitava hänen mahdollinen riippuvuussuhteensa vanhempiinsa. Sillä seikalla, että jossain valtiossa on mahdollista solmia avioliitto lapsena, ei voi olla sitä vaikutusta, että avioliiton perusteella tulisi aina myöntää oleskelulupa Suomeen. Myös maahanmuuttajatytöillä on kulttuuritaustastaan ja uskonnostaan riippumatta oikeus täyttää ja vapaaehtoista suostumusta ilmentävään aviopuolison valintaan.

Jos on kyse ulkomailla ennen Suomeen tuloa alaikäisenä solmitusta avioliitosta, Maahanmuuttovirasto voi tarvittaessa pyytää perhesideperusteisessa oleskelulupa-asiansa UlkL 63 §:n mukaisen lausunnon sosiaaliviranomaiselta tai terveydenhuoltoviranomaiselta. Lisäksi puolisoita

henkilökohtaisesti ja suullisesti kuulemalla on pyrittävä varmistumaan siitä, että alaikäisen avioliiton on antanut vapaaehtoisen suostumuksensa avioliiton solmimiselle.

6.3.7 Alaikäisen pakkoavioliitto

Pakkoavioliitto on solmittu vastoin toisen tai molempien osapuolien tahtoa. Usein taustalla on suvun tai muun yhteisön painostus. Pakkoavioliittojen kohdalla sovelletaan niin sanottua ehdottomuus- eli ordre public –periaatetta, jonka mukaan vieraan valtion lain soveltamisesta voidaan kieltäytyä silloin, kun sen soveltaminen johtaisi tuomioistuinvaltion oikeusjärjestyksen peruseriaatteiden vastaiseen tulokseen. Tämä on kirjattu avioliittolain 139 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan vieraan valtion lain säännös on jätettävä huomiotta, jos sen soveltaminen johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen.

Hallituksen esityksessä eräiden avioliittoa ja perimystä koskevien kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvien säännösten uudistamisesta (HE 44/2001 vp) todetaan, että ehdottomuusperiaatteen soveltaminen saattaa toisinaan tulla kysymykseen myös esimerkiksi silloin, kun puoliso ei ollut antanut suostumustaan avioliittoon, sekä silloin, kun puoliso antaessaan suostumusta avioliittoon ei kyennyt ymmärtämään, mistä oli kysymys. Harkittaessa, johtaisiko tällaisen avioliiton päteväksi katsominen Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen, on otettava huomioon myös suostumusta avioliittoon, vähimmäis-avioliittoikä ja avioliittojen kirjaamista koskeva yleissopimus (SopS 50/1964), jossa Suomi on osapuolena. Sen 1 artiklan mukaan mitään avioliittoa ei voida laillisesti solmia ilman molempien osapuolten täyttä ja vapaaehtoista suostumusta. Harkittaessa, onko avioliitto ehdottomuusperiaatteeseen vetoamalla tästä syystä katsottava mitättömäksi, on kuitenkin otettava huomioon puolisojen elämäntilanne sillä hetkellä, kun kysymys avioliiton pätevyydestä tulee esille. Jos puoliso, joka ei ollut antanut suostumustaan avioliittoon, on myöhemmin vapaasta tahdostaan ilmaissut tahtovansa avioliiton pysyvän, ei voida yleensä pitää Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisena sitä, että avioliitto olisi täällä pätevä.

Pakkoavioliittotilanteissa on huomioitava, että ulkomaalaislain 36 a §:n 6 kohdan mukaan oleskelulupaa ei myönnetä, jos on perusteltua aihetta epäillä hakijan tai perheenkokoajan joutuvan hyväksikäytön kohteeksi tai muutoin haavoittuvaan asemaan Suomessa.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024) mukaan ehdotettu säännös antaisi mahdollisuuden evätä oleskelulupa tapauksessa, jossa on perusteltua aihetta epäillä perheenkokoajan joutuneen pakotetuksi avioliittoon ja sitä kautta joutuvan tai joutuneen hyväksikäytetyksi tai haavoittuvaan asemaan. Maahanmuuttovirasto voi ottaa asian huomioon, jos asia tulee ilmi oleskeluluvan hakemisen yhteydessä tai oleskeluluvan myöntämisen jälkeenkin perusteena peruuttaa oleskelulupa.

Jos on syytä epäillä, että kyseessä on pakkoavioliitto, on puolisoita henkilökohtaisesti ja suullisesti kuulemalla pyrittävä selvittämään, ovatko he antaneet vapaaehtoisen suostumuksensa avioliiton solmimiselle, ja haluavatko he viettää yhteistä perhe-elämää. Ulkomailla oleskelevalta on

myös tiedusteltava, onko hän halukas muuttamaan Suomeen. Vastaavasti Suomessa asuvalta puolisolta on tiedusteltava, haluaako hän viettää perhe-elämää oleskelulupaa hakevan puolisonsa kanssa. Erityisen tarkkaan asiaa on selvitettävä kuulemisen avulla silloin, kun jompikumpi puolisoista on alaikäinen, tai kyseessä on niin sanottu valtakirja-avioliitto, joka on solmittu puolisoa edustaneen valtuutetun välityksellä. Suullisen kuulemisen tarpeellisuutta arvioitaessa on huomioitava muun muassa se, onko esimerkiksi sukujen kesken sovitussa tai muutoin järjestetyssä avioliitossa kyse asianosaisten kulttuurin mukaisesta järjestelystä.

Jos on syytä epäillä, että jompikumpi puolisoista ei ole solminut avioliittoa omasta tahdostaan, on asiassa yleensä aiheellista pyytää myös perheenkokoajan koti- tai asuinpaikkakunnan sosiaaliviranomaiselta tai terveydenhuoltoviranomaiselta Ulkl 63 §:n mukainen lausunto.

Oleskelulupaa ei myönnetä, jos käy ilmi, että toinen tai molemmat puolisoista eivät ole antaneet vapaaehtoista suostumustaan avioliiton solmimiselle. Näissä tapauksissa on kuitenkin otettava huomioon kostotoimenpiteiden, esimerkiksi kunniaväkivallan mahdollisuus, ja oleskeluluvan epäämisen yhteydessä on tarvittaessa varmistettava esimerkiksi sosiaaliviranomaisen avulla, ettei perhe-elämän viettämisestä kieltäytyvälle aiheudu haitallisia seuraamuksia. Maahanmuuttoviraston on otettava sosiaaliviranomaiseen yhteyttä jo ennen oleskelulupapäätöksen tiedoksi antamista. Sosiaaliviranomaisen toimivaltaan kuuluu harkita, mihin toimenpiteisiin Suomessa oleskelevan henkilön suojelemiseksi on mahdollisesti aiheellista ryhtyä.

Tällaisessa tilanteessa Maahanmuuttoviraston on mahdollisuuksien mukaan muotoiltava päätöksensä perustelut siten, ettei avioliittoon pakotetulle aiheutuisi kielteisistä päätöksistä ongelmia esimerkiksi sukunsa taholta. Päätöksen perusteluissa voidaan esimerkiksi todeta yleisesti, että kaikki asiassa esiin tulleet seikat huomioon ottaen luvan myöntämisen katsotaan olevan ns. ordre public- eli ehdottomuusperiaatteen vastaista. Päätös on kuitenkin perusteltava hallintolain 45 §:n 1 momentin edellyttämällä tavalla eli perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset. Tarvittaessa päätöksen tai sen osien asianosaisjulkisuutta on rajoitettava julkisuuslain (621/1999) 11 §:n 2 momentin perusteella. Tätä käsitellään tarkemmin Ohjeessa asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta (MIGDno-2024-87). Myös muiden asiaan liittyvien Maahanmuuttoviraston hallussa olevien asiakirjojen, kuten mahdollisen sosiaaliviranomaisen lausunnon, asianosaisjulkisuutta on tarvittaessa rajoitettava julkisuuslain perusteella.

Jos avioliittoon pakotettu osapuoli on Suomessa ja hakijana, eikä hänelle myönnetä hakemaansa oleskelulupaa, pitää asiassa arvioida viran puolesta, täyttääkö hakija Ulkl 52 a §:n mukaiset edellytykset. Tällöin siis arvioidaan, tulisiko hakijalle myöntää oleskelulupa ihmiskaupan uhriksi joutumisen vuoksi. Kyseisen oleskeluluvan edellytysten arvioimisesta ohjeistetaan tarkemmin viraston erillisessä ihmiskauppaa koskevassa soveltamisohjeessa.

6.3.8 Lapsen lähettäminen ulkomaille ilman huoltajaa

Ulkomaalaislain on 36 c §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella ei myönnetä, jos on perusteltua aihetta epäillä, että alaikäistä lasta on käytetty maahantulon välineenä, koska lapsi on lähetetty Suomeen perheenkokoajaksi oleskeluluvan saamiseksi tämän perheenjäsenille, jollei lapsen lähettämiseksi Suomeen hakemaan kansainvälistä suojelua ole katsottava olleen lapsen henkeen tai terveyteen liittyvä pakottava syy.

UlkL 36 c §:n 2 momentin mukaan arvioitaessa perhesiteen perusteella myönnettävän oleskeluluvan epäämistä on otettava huomioon perhe-elämän suoja ja lapsen etu. Oleskeluluvan epääminen edellyttää, että hakijan tai perheenkokoajan menettely oleskelulupaa haettaessa muutoin osoittaa sellaista moitittavuutta, jota on maahanmuuton hallintaan liittyvän yleisen edun vuoksi pidettävä perhe-elämän suoja painavampana. Harkinnasta perhesiteen perusteella tehdyn hakemuksen yhteydessä säädetään lisäksi 66 a §:ssä.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024) mukaan momentin 4 kohtaan ehdotetaan uutta säännöstä, jolla nimenomaisesti puututtaisiin alaikäisen lapsen käyttämiseen maahantulon välineenä. Kyse on tilanteesta, jossa voidaan riittävällä varmuudella päätellä, että vanhempi on lähettänyt ilman pakottavaa syytä lapsen yksin turvalliseen maahan tarkoituksenaan saada itselleen ja muille perheenjäsenille myöhemmin oleskeluluvat perhesiteen perusteella sen sijaan, että lapseen olisi kohdistunut sellaista erityistä henkilökohtaista uhkaa, minkä takia olisi ollut pakottava syy lähettää hänet Suomeen. Käytännössä merkitystä arvioinnissa annettaisiin esimerkiksi sille, onko lapsi perheineen asunut ennen Suomeen saapumista maassa suhteessa, johon hänelle annetaan suojelua sekä tuon alueen olosuhteille pakottavan syyn näkökulmasta. Yleisesti ottaen, kun lähetetään alaikäinen yksin ilman pakottavaa syytä, tulee käsittää, että perhe-elämän jatkaminen Suomessa on epävarmaa.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024) mukaan säännökseen ehdotetaan siis poikkeusta, että oleskelulupa voitaisiin kuitenkin myöntää, jos vanhempien päätökselle lähettää lapsi hakemaan Suomeen kansainvälistä suojelua on katsottava olleen lapsen henkeen tai terveyteen liittyvä pakottava syy. Tässäkin tilanteessa on arvioitava, mitkä ovat olleet olosuhteet lasta matkaan lähetettäessä ja onko ollut pakottava syy lähettää lapsi juuri Suomeen vai olisiko ollut muita vaihtoehtoja. Keskeinen kysymys siis on, onko olemassa perusteltu aihe epäillä vanhempien pyrkineen edesauttamaan omaa maahan pääsemistään lähettämällä alaikäisen lapsensa Suomeen tarkoituksenaan saada itselleen oleskeluluvat sen sijaan, että lapseen olisi kohdistunut sellaista erityistä henkilökohtaista uhkaa, minkä takia olisi ollut henkeen tai terveyteen liittyvä pakottava syy lähettää hänet Suomeen. Lasta olisi tällöin käytetty maahantulon välineenä. Oleskeluluvan epäämisen kannalta keskeistä on, onko pääteltävissä, että vanhemmilla on ollut tarkoitus lähettää alaikäinen Suomeen hakeakseen itse oleskelulupaa myöhemmin.

Perheprosessissa on tehty seuraavat linjaukset:

Jos alaikäinen perheenkokoaja on saanut pakolaisaseman, lähettämislle voidaan lähtökohtaisesti katsoa olleen pakottava syy. Käsittelyssä kuitenkin pitää selvittää, jos pakolaisaseman saanut perheenkokoaja on ennen Suomeen tuloaan asunut perheensä kanssa turvallisessa maassa ja hänet on sieltä lähetetty hakemaan kansainvälistä suojelua perheen jäädessä asumaan turvalliseen maahan.

Jos alaikäinen perheenkokoaja on saanut toissijaista suojelua, pakottavan syyn arviointi pitää tehdä huolellisesti tutustumalla muun muassa perheenkokoajan päätökseen ja kuulemalla asianosaisia suullisesti. Käsittelyssä pitää selvittää ja arvioida, mitkä ovat olleet olosuhteet lasta matkaan lähetettäessä ja onko ollut pakottava syy lähettää juuri alaikäinen lapsi Suomeen vai olisiko ollut muita vaihtoehtoja. Tilanteissa, joissa lapsi on saanut toissijaista suojelua, voi tapauskohtaisesti katsoa, että vanhempien päätökselle lähettää lapsi luotaan hakemaan Suomesta kansainvälistä suojelua ei ole ollut lapsen henkeen tai terveyteen liittyvä pakottava syy.

Jos alaikäinen perheenkokoaja on saanut luvan yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella, lähettämislle ei lähtökohtaisesti ole ollut pakottavaa syytä. Tällöin lapsen ja vanhempien yhdistäminen tapahtuu lähtökohtaisesti vanhempien oleskelumaassa, jos lapsi voi palata sinne turvallisesti. Hakijoiden sekä perheenkokoajien suulliset kuulemiset ovat usein tarpeen näiden tapausten selvittämisessä ja lapsen edun kokonaisvaltaisessa arvioinnissa.

Yksittäisessä tapauksessa on aina kiinnitettävä huomiota lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin. Päätöksentekijän on aina selvitettävä, mikä ratkaisu on kyseessä olevan yksittäisen lapsen edun mukainen.

Vaikka yksittäisessä tapauksessa osoittautuisi, että lapsi on lähetetty ulkomaille hänen perheenjäsentensä maahantulon edistämiseksi, se ei saa automaattisesti johtaa oleskeluluvan epäämiseen lapselta, eikä hänen perheenjäseniltäkään. YK:n Lapsen oikeuksien komitea on yleiskommentissaan nro 22 (2017) todennut, että lapsen oikeuksien toteutumisen ei tulisi olla riippuvaista vanhempien asemasta tai toiminnasta. Päätöksenteossa on myös otettava huomioon tällaisen lapsen erityisen haavoittuva asema sekä mahdollinen asema lapsikaupan uhrina.

Lapsen edun ei yksioikoisesti voida katsoa tarkoittavan sitä, että hän asuu juuri Suomessa perheensä kanssa. Lapsen Suomeen lähettäneiden on täytynyt olla tietoisia siitä, että perhe-elämän jatkaminen Suomessa ei ole varmaa. Julkinen etu edellyttää, että lasten käyttöä maahanmuuton välineenä ehkäistään, mikä on myös lasten edun mukaista. Yksin liikkuvien lasten turvallisuus ja hyvinvointi ovat erityisesti matkan aikana uhattuina. Päätösharkinnassa otetaan huomioon perheen mahdollisuus asua jossakin kolmannessa maassa, sikäli kuin perheen kotimaan turvallisuustilanne ei mahdollista siellä asumista. Jos päädytään kielteiseen oleskelulupapäätökseen, päätöksen perusteluissa

on selostettava juuri kyseisessä tapauksessa merkityksellisinä pidettyjä lapsen olosuhteita.

KHO:2020:98 (ennakkopäätös); Perheenyhdistäminen; Yksin tullut alaikäinen; Toissijainen suojelu: Maahantulosäännösten kiertäminen; Perhe-elämän suoja; Äänestys 6-1

Valittajana oleva perheenkokoaja oli saapunut Suomeen alaikäisenä turvapaikanhakijana, ja hänelle oli myönnetty oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella. Asiassa oli kysymys siitä, oliko Maahanmuuttovirasto voinut hylätä hakijoina olevien vanhempien oleskelulupahakemukset sillä perusteella, että asiassa oli ollut perusteltu aihe epäillä heidän pyrkineen kiertämään maahantulosäännöksiä lähettämällä alaikäisen lapsensa Suomeen tarkoituksenaan saada itselleen oleskeluluvat. Valittajalle annettun toissijaista suojelua koskevan päätöksen mukaan hänen kotialueensa Anbarin läänin turvallisuustilanne ei ollut sellainen, että vaara uhkasi henkilökohtaisesti ketä tahansa pelkästään alueella oleskelemisen vuoksi. Päätöksessä oli todettu, että valittaja oli alaikäinen tyttö, jonka vanhemmat asuivat Bagdadissa, eikä hänellä ollut kotialueellaan Anbarin läänissä sellaista aikuista, joka olisi pystynyt huolehtimaan hänen turvallisuudestaan, tai muuta turvaverkkoa. Päätöksen mukaan nämä olivat sellaisia valittajan henkilökohtaiseen turvallisuuteen vaikuttavia seikkoja, jotka asettivat valittajan erityisen alttiiksi joutua mielivaltaisen väkivallan uhriksi kotialueellaan, kun otettiin huomioon alueen turvallisuustilanne.

KHO katsoi, etteivät toissijaisen suojelun myöntämisen perusteena olleet seikat eli valittajan kotialueen Anbarin läänin turvallisuustilanne ja hänen paluunsa sinne yksin vanhempien asuessa Bagdadissa ja sittemmin Turkissa olleet sellaisia syitä, joilla voitaisiin perustella tarvetta lähettää valittaja pois vanhempiensa luota Bagdadista tai Turkista. Kun otettiin huomioon toissijaisen suojelun perusteet, valittajan vanhempien esille tuomista Irakin turvallisuustilanteeseen liittyvistä näkökohdista huolimatta asiassa ei voitu katsoa, että vanhempien päätökselle lähettää valittaja luotaan hakemaan Suomesta kansainvälistä suojelua, olisi ollut valittajan henkeen tai terveyteen liittyvä pakottava syy. Kun lisäksi otettiin huomioon asiassa ilmenneet muut olosuhteet, asiassa oli riittävällä varmuudella pääteltävissä vanhempien tarkoituksena olleen lähettää valittaja Suomeen hakeakseen oleskelulupia myöhemmin itselleen. Maahanmuuttovirasto oli siten voinut katsoa, että valittajan vanhemmat olivat pyrkineet kiertämään maahantuloa koskevia säännöksiä ulkomaalaislain 36 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Hakijoiden ja valittajan välillä ei voitu katsoa olevan kiinteää perhe-elämää, minkä vuoksi asiaa ei ollut aihetta arvioida toisin ulkomaalaislain 66 a §:n perusteella. Oleskelulupien hylkääminen ei myöskään merkinnyt EIS:n vastaista puuttumista perhe-elämän suojaan.

KHO:2009:86 (ennakkopäätös); Lapsen lähettäminen Suomeen ja perheenyhdistäminen, maahantulosäännösten kiertäminen:

Alaikäisen A:n vanhemmat olivat lähettäneet lapsen yksin Suomeen turvapaikanhakijana tarkoituksenaan saada muulle perheelleen myöhemmin

oleskeluluvat. A:lle oli myönnetty oleskelulupa yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella. A:n sittemmin vireille panemassa perheenyhdistämisasiassa katsottiin voitavan soveltaa maahantulosäännösten kiertämistä koskevaa UlkL 36 §:n 2 momenttia. Oleskelulupa oli voitu sen nojalla evätä.

KHO katsoi, ottaen huomioon vanhempien perheenyhdistämishaastattelussa kertoman, vanhempien pyrkineen UlkL 36 §:ssä tarkoitettulla tavalla kiertämään maahantuloa koskevia säännöksiä lähettämällä alaikäisen, alle kolmevuotiaan lapsensa Suomeen tarkoituksenaan saada muulle perheelle oleskeluluvat. Tähän heidän oli katsottava ryhtyneen tietoisina siitä, että perhe-elämän jatkaminen Suomessa oli epävarmaa. Lapsen lähettämiseen Suomeen ei ollut pakottavaa syytä. Perhe oli koko ajan oleskellut Etiopiassa, eikä asiassa ollut väitettykään, että heidän turvallisuutensa tai muut perustavaa laatua olevat oikeutensa olisivat tuona aikana vaarantuneet. Perheenkokoajan Suomeen lähettämiseen oli ryhdytty sen jälkeen, kun tämän sedän sisarustensa puolesta tekemät py-hakemukset olivat neljä kertaa tulleet hyläytyiksi. Perheenkokoajan omaa oleskelulupaa oli haettu perusteella, joka ei vastannut maahantulon todellista tarkoitusta. Arvioinnissa otettiin huomioon myös hallintovaliokunnan mietinnöstä ilmenevä huoli siitä, että lasten käyttöä maahantulon välineenä tulee ehkäistä. Vuonna 2004 alle kolmevuotiaana maahan tullut A oli asiassa saadun selvityksen mukaan asunut viisi vuotta hyvissä, vakiintuneissa ja tasapainoisissa olosuhteissa setänsä perheessä, oppinut suomen kielen eikä enää osannut kommunikoida vanhempiensa kielellä. Hänen UlkL 66 a §:n tarkoitetut siteensä Etiopiassa asuvaan perheeseensä eivät olleet kiinteät, ja hänen kulttuuristen ja sosiaalisten siteidensä sinne oli katsottava katkenneen. Arvioitaessa luvan myöntämisen edellytyksiä oli osaltaan otettava huomioon myös lapsen etu sekä EIS:n 8 artiklasta ja LOS:sta johtuvat velvoitteet, jotka eivät edellä sanottu huomioon ottaen edellyttäneet hakemuksen hyväksymistä.

6.3.9 Oleskelulupa muulle omaiselle

Oleskeluluvan myöntämistä UlkL 50 §:n ja 115 §:n tarkoittamalle muulle omaiselle käsitellään tarkemmin Maahanmuuttoviraston erillisessä perhesiteen perusteella myönnettäviä oleskelulupia koskevassa ohjeessa.

Muuna omaisena voidaan pitää esimerkiksi seuraavia alaikäisiä henkilöitä:

1. alaikäisen lapsen muussa maassa olevaa alaikäistä sisarusta, jolla ei ole huoltajaa tai jolla on eri huoltaja kuin Suomessa asuvalla alaikäisellä; ja
2. täysi-ikäisen naimatonta sisarusta.

Jotta oleskelulupa voidaan myöntää alaikäiselle sisarukselle, jolla on eri huoltaja kuin Suomessa asuvalla alaikäisellä, edellytetään pääsääntöisesti huoltajan suostumusta.

Harkittaessa oleskeluluvan myöntämistä perhesiteen perusteella, sovelletaan suomalaista perhekäsitettä ja UlkL 37 §:n mukaista perheenjäsenen määritelmää. Hallintovaliokunta on ulkomaalaislakia koskevassa mietinnössään (HaVM 3/2006) pitänyt asianmukaisena, että perheenjäsenen

yleinen määritelmä 37 §:ssä rakentuu aiempaan tapaan suomalaisen ydinperheen sisältöä vastaavasti. Myös Euroopan ihmisoikeussopimus suojaa lähtökohtaisesti ydinperheeseen kuuluvia perheenjäseniä. Muulle omaiselle kuin ydinperheen jäsenelle voidaan kuitenkin myöntää oleskelulupa Ulkl 50 §:n 2 momentin ja 115 §:n 1 momentin mukaisesti.

Ulkl 37 §:n 3 momentissa mainittuja kasvattilapsisuhteen edellytyksiä ei voida sivuuttaa soveltamalla muuta omaista koskevia Ulkl 50 §:n ja 115 §:n säännöksiä.

6.4 Oleskelulupa opiskelua varten

Niin sanotun tutkija- ja opiskelijalain (719/2018) 7 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan oleskelulupa myönnetään muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa opiskelua varten, jos opiskelu johtaa tutkintoon tai ammattiin. Vakiintuneen käytännön mukaan oleskelulupa voidaan myöntää myös vaihto-oppilaalle ja -opiskelijalle, sillä luotettavan organisaation järjestämään vaihto-ohjelmaan osallistuminen katsotaan kyseisen lainkohdan mukaiseksi perustelluksi syyksi oleskeluluvan myöntämiselle. Maahanmuuttovirasto on antanut erillisen ohjeen, joka koskee oleskeluluvan myöntämistä opiskelua varten.

Käytännössä lapsi voi hakea oleskelulupaa esimerkiksi ylioppilastutkintoon johtavia lukio-opintoja tai ammattitutkintoon johtavia opintoja varten. Lapsi voi hakea oleskelulupaa myös Suomessa järjestettävää opiskelijavaihtoa varten. Tällöin on yleensä kyse lukiossa tapahtuvasta vaihto-opiskelusta. Lapsen osallistuminen Suomessa korkeakouluopintoihin on käytännössä epätodennäköistä.

Lapsen hakiessa oleskelulupaa opiskelua varten, Maahanmuuttoviraston on ulkomaalaislain 6 §:n edellyttämällä tavalla kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen edun toteutumiseen. Kyseistä lainkohtaa on sovellettava myös opiskelua varten myönnettäviin oleskelulupiin, sillä tutkija- ja opiskelijalain 3 § sisältää viittauksen ulkomaalaislakiin.

Kaikilta alaikäisiltä opiskelijoilta vaaditaan syntymätodistus tai muuta luotettavaa selvitystä lapsen huoltajuudesta hakemuksen liitteeksi. Syntymätodistus tai muu selvitys huoltajuudesta vaaditaan riippumatta siitä, onko hakija tutkinto-opiskelija vai vaihto-opiskelija.

Maahanmuuttoviraston on varmistettava hakijan huoltajien suostumuksesta lapsen Suomeen tuloon. Käsittelijän pitää tarkistaa, että hakemuksessa on huoltajan tai huoltajien kirjallinen suostumus lapsen Suomeen tuloon. Kun alaikäinen hakee oleskelulupaa opiskelua varten, ei huoltajien suostumuksen tarvitse olla notarisoitu. 15 vuotta täyttäneellä lapsella on asiassa huoltajansa ohella rinnakkainen puhevalta, joten 15 vuotta täyttänyt voi halutessaan hakea oleskelulupaa myös itse. Huoltajien suostumus on liitettävä hakemukseen myös tällöin. Jos hakemuksen jättää huoltaja tai muu hakijan laillinen edustaja, myös hakijan itse pitää olla paikalla viranomaisen luona hakemusta jätettäessä.

Opiskelijoiden oleskelulupaprosessin osalta tehtiin kesällä 2023 seuraava linjaus prosessin sujuvoittamiseksi: Jos hakija täyttää 18 vuotta ennen haetun oleskeluluvan alkamista (esimerkiksi hakija hakee kesällä oleskelulupaa, hän on 17-vuotias, opinnot alkavat syksyllä ja ennen opintojen alkua hakija täyttää 18 vuotta), vaaditaan vain yhden huoltajan suostumus. Kyseisissä tapauksissa riittää esimerkiksi, että yksi huoltajista on mukana, kun hakija tunnistautuu edustustossa, ja antaa suostumuksen. Yhden huoltajan suostumus vaaditaan, että lupa voidaan myöntää.

Jos lapsen on tarkoitus tulla Suomeen luotettavan järjestäjän kautta vaihto-opiskelijaksi, Maahanmuuttovirasto pitää vakiintuneen käytäntönsä mukaan huoltajien allekirjoittamaa sopimusta opiskelijavaihdosta yleensä riittävänä selvityksenä heidän suostumuksestaan lapsen Suomeen tuloon. Erillistä suostumusta ei yleensä tällöin tarvita. Erillinen huoltajien suostumus tarvitaan kuitenkin aina, kun lapsi on tulossa Suomeen opiskelemaan vakiintuneiden vaihto-ohjelmien ulkopuolella, esimerkiksi tutkinto-opiskelijaksi lukioon tai ammattioppilaitokseen.

Luotettavan vaihto-ohjelman järjestäjän voidaan yleensä olettaa huolehtivan asianmukaisesti myös lapsen asumisesta sekä muista käytännön järjestelyistä. Tällöin lapsen edun voidaan yleensä katsoa toteutuvan, ellei yksittäisessä tapauksessa ilmene poikkeuksellisesti painavia vastakkaisia seikkoja. Käytännössä vaihto-ohjelmaan osallistuva lapsi asuu yleensä suomalaisessa isäntäperheessä, joka huolehtii lapsen tavanomaisista päivittäisistä tarpeista. Vaihto-ohjelmien järjestäjät ovat yleensä selvittäneet isäntäperheiden soveltuvuutta tehtävään ja tarjoavat tarvittaessa tukea ongelmatilanteisiin.

Jos hakija on alle 16-vuotias ja kyse ei ole järjestön kautta tulevasta vaihto-opiskelijasta, pitää hakijan vanhemmilta pyytää selvitystä lapsen asumisesta, kuten siitä, missä ja kenen kanssa lapsi asuu sekä mahdollisesta sukulaisesta tai edustajasta Suomessa. Jos hakija opiskelemaan ammatilliseen koulutukseen ja asuu asuntolassa, heillä on usein tutor tai tukihenkilö.

Jos lapsen opiskelu ei liity vakiintuneeseen vaihto-ohjelmaan, vaan opiskelu perustuu lapsen ja hänen huoltajiensa itse tekemiin järjestelyihin, korostuu Maahanmuuttoviraston tarve selvittää ja arvioida tapauskohtaisesti lapsen edun toteutumista muun muassa asuinolosuhteiden sekä lapsen tarvitseman huolenpidon ja turvaverkon osalta. Tämä koskee varsinkin Suomeen tutkinto-opiskelijaksi tulevia lapsia. Jos lapsen on tarkoitus opiskella Suomessa, ja hänen huoltajiensa on tarkoitus oleskella ulkomailla, lapsen etua koskevassa harkinnassa on huomioitava muun muassa se, miten lapsen asuminen Suomessa on tarkoitus järjestää, ja onko hänellä Suomessa sukulaisia tai muuta läheistä henkilöä. Tällaisissa tilanteissa Maahanmuuttovirasto pyytää hakijan huoltajalta tai huoltajilta selvityksen lapsen asumisesta Suomessa, onko lapsella sukulaisia Suomessa tai onko hänellä edustaja Suomessa. Lapsen on saatava Suomessa oleskelunsa aikana ikänsä, kehitystasonsa sekä muiden ominaisuuksiensa edellyttämää huolenpitoa.

Yleensä asiassa tarvitaan muun muassa selvitys siitä, missä ja kenen kanssa lapsen on tarkoitus asua Suomessa. Lapsen iästä ja kehitystasosta riippuen

esimerkiksi sukulaisen luona tai oppilaitoksen valvotussa asuntolassa asumisen voidaan tapauskohtaisesti katsoa täyttävän vaatimuksen lapsen edun toteutumisesta. Täysi-ikäisyyttä lähestyvän ja itsenäisempään elämään jo kykenevän lapsen kohdalla myös itsenäinen asuminen voi olla mahdollista, ellei asiassa ilmene painavaa syytä, jonka vuoksi järjestelyä olisi pidettävä lapsen edun vastaisena. Asuinolosuhteita arvioitaessa voidaan antaa painoarvoa myös sille, onko lapsi ennen Suomeen tuloaan asunut huoltajansa kanssa vai esimerkiksi oppilaitoksen asuntolassa, sekä sille, kuinka kaukana Suomesta huoltaja sekä lapsen kotimaa ovat. Myös lapsen kielitaito ja kulttuuritausta voivat vaikuttaa siihen, kuinka tiivistä huolenpitoa ja turvaverkkoa hän Suomessa ollessaan tarvitsee.

Alaikäisten tutkinto-opiskelijoiden lupaharkinnassa on hyvä kiinnittää huomiota siihen, onko lapsella sukulaisia tai muita läheisiä Suomessa, jotka voivat toimia lapsen turvaverkkona Suomessa. Lapsen edun arvioinnissa huomioitavia seikkoja ovat esimerkiksi, missä lapsi on asunut kotimaassa (vanhempien kanssa vai asuntolassa), millaiset asumisolosuhteet ovat Suomessa eli asuuko lapsi yksin vuokra-asunnossa vai valvotussa opiskelija-asuntolassa, millainen on lapsen turvaverkko Suomessa ja mikä on lapsen kieli- ja kulttuuritausta. Maastapoistamiseen liittyvässä harkinnassa on huomioitava, ettei alle 18-vuotiasta voida poistaa maasta varmistumatta asianmukaisesta vastaanotosta. Asianmukaisen vastaanoton varmistumisesta kerrotaan osiossa 4.4 Ilman huoltajaa olevan alaikäisen maastapoistaminen ja asianmukainen vastaanotto.

[Linkki 4.4 Ilman huoltajaa olevan alaikäisen maastapoistaminen ja asianmukainen vastaanotto](#)

Alaikäisen tutkinto-opiskelijan hakemuksen liitteeksi pitää esittää lapsen syntymätodistus tai muu luotettava selvitys lapsen huoltajuudesta. Syntymätodistuksen ei kuitenkaan tarvitse olla laillistettu. Huoltajuus voi myös ilmetä myös notaarin vahvistamasta suostuksesta tai venäläisten hakijoiden kohdalla esimerkiksi Venäjän sisäpassista. Lisäksi tarvitaan suostumus lapsen Suomeen tuloon kaikilta huoltajilta. Hakemuksen liitteeksi on toimitettava myös laillistettu selvitys lapsen huoltajasta, jos suostumus on saatu vain toiselta huoltajalta. Huoltajan pitää toimittaa selvitystä lapsen asumisesta, Suomen tulon syistä ja lapsen tukihenkilöstö Suomessa. Jos lapsella ei ole tukihenkilöä Suomessa on esitettävä selvitystä siitä, miten lapsen asioita on tarkoitus hoitaa Suomessa. Selvitys lapsen asumisesta voi olla asuntolantodistus, perheen vahvistus tai muuta vastaavaa. Alaikäisen tutkinto-opiskelijan hakemuksen liitteeksi pitää esittää myös selvitys toimeentulosta ja oppilaitoksen hyväksymistodistus. Lapselta ja lapsen huoltajalta pitää olla myös toimitettu vastine käännyttämiseen, jos hakijaa hakee ensimmäistä lupaa Suomesta käsin.

Opiskelua varten haetun oleskeluluvan myöntäminen voi olla lapsen edun vastaista esimerkiksi silloin, jos huomattavan nuoren tai muutoin tiiviimpää huolenpitoa tarvitsevan lapsen olisi tarkoitus asua Suomessa itsenäisesti tai muutoin ilmeisen puutteellisissa olosuhteissa. Harkinnassa on huomioitava, ettei lapsen etua koskevaa säännöstä ole lähtökohtaisesti tarkoitettu oleskeluluvan myöntämisen yleiseksi edellytykseksi siten, että lupa voitaisiin jättää myöntämättä laissa säädettyjen edellytysten täyttymisestä huolimatta, jos

luvan myöntämisen arvioidaan olevan lapsen edun vastaista. Lapsen etua koskevan säännöksen soveltaminen tällä tavoin ei ole täysin poissuljettua, mutta se edellyttää poikkeuksellisia olosuhteita. Näin ollen lapsen edun perusteella voidaan tehdä kielteinen päätös vain poikkeuksellisissa olosuhteissa. Lähtökohtaisesti pelkästään lapsen etuun perustuen ei tehdä kielteisiä päätöksiä, vaan asiassa pitää olla lisäksi muukin kielteisen peruste, esimerkiksi lapsi tulee maahan muista syistä kuin opiskelun vuoksi.

6.5 Oleskelulupa ansiotyötä varten

Lapsi voi hakea oleskelulupaa Suomeen myös ansiotyön tekemistä varten; esimerkiksi ulkomaalaislain mukaista työntekijän oleskelulupaa tai niin sanotun kausityölain (907/2017) mukaista kausityöhön oikeuttavaa lupaa. Muiden lupaperusteiden tavoin myös työperusteista lupaa koskevassa asiassa on kiinnitettävä Ulkl 6 §:n edellyttämällä tavalla erityistä huomiota lapsen etuun. Kyseistä lainkohtaa on sovellettava myös kausityöhön oikeuttaviin lupiin, sillä kausityölain 2 § sisältää viittauksen ulkomaalaislakiin.

Maahanmuuttoviraston on yleensä varmistuttava huoltajien suostumuksesta lapsen Suomeen tuloon. 15 vuotta täyttäneellä lapsella on huoltajansa ohella rinnakkainen puhevalta, joten hän voi halutessaan hakea oleskelulupaa myös itse, mutta pääsääntöisesti on liitettävä hakemukseensa huoltajiensa suostumus. Huoltajien suostumus on pääsääntöisesti liitettävä oleskelulupahakemuksen lisäksi myös kausityölain mukaista kausityötodistusta koskevaan hakemukseen. Jos lapsi hakee oleskeluluvan sijaan kausityötodistusta samanaikaisesti huoltajansa kanssa, ei mahdollisten muiden huoltajien suostumus ole välttämätön, koska suostumusta ei muutoinkaan edellytetä lapsen viisumivapaaseen maahantuloon. Jos kausityötodistusta hakeva lapsi on tulossa Suomeen ilman huoltajaansa, huoltajien suostumus on kuitenkin tarpeellinen lapsen edun arvioimista varten.

Lapsen hakiessa oleskelulupaa ansiotyötä varten Maahanmuuttoviraston on selvitettävä ja arvioitava muun muassa lapsen aiottuja asuinolosuhteita sekä hänen tarvitsemansa huolenpidon ja turvaverkon järjestämistä Suomessa. Harkinnassa on huomioitava myös, hakeeko lapsen huoltaja oleskelulupaa Suomeen samanaikaisesti.

Lisäksi on kiinnitettävä huomiota siihen, että aiottu työ sopii lapselle. Käytännössä voidaan yleensä edellyttää, että aiottu työ on nuorista työntekijöistä annetun lain (998/1993) mukaista. Kyseisen lain 2 §:n mukaan työhön saadaan ottaa henkilö, joka on täyttänyt 15 vuotta ja jonka osalta perusopetuksen suorittaminen on perusopetuslain (628/1998) 26 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla päättynyt. Perustusopetuslain 26 §:n 1 momentin mukaan perusopetuksen suorittaminen päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään sen lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta. Nuorista työntekijöistä annetun lain 2 § 2 momentin mukaan lisäksi saadaan 14 vuotta täyttänyt tai saman kalenterivuoden aikana sanotun iän täyttävä henkilö ottaa sellaiseen kevyeen työhön, joka ei vahingoita hänen terveyttään tai kehitystään eikä aiheuta haittaa hänen koulunkäynnilleen: 1) enintään puoleksi hänelle kulloinkin koulusta annettavasta loma-ajasta; sekä

2) koulutyön aikana tilapäisesti tai muutoin kulloinkin kestoaltaan lyhytaikaiseen työsuoritukseen. Lain 2 § 3 momentin mukaan erityisestä syystä voidaan 15 §:ssä tarkoitettulla luvalla sallia, että 2 momentissa tarkoitettua nuorempi henkilö saa työskennellä tilapäisesti esiintyjänä tai avustajana taide- ja kulttuuriesityksissä sekä muissa vastaavanlaisissa tilaisuuksissa.

Laki nuorista työntekijöistä (998/1993) rajoittaa esimerkiksi sitä, milloin alaikäinen työntekijä voi itse solmia työsopimuksen, kuinka paljon hänellä voidaan teetättää työtunteja ja millaista työtä hän voi tehdä. Lisäksi pitää huomioida myös Maahanmuuttoviraston työlupaohje nimeltään Oleskeluluvat työntekoa ja elinkeinon harjoittamista varten (MIGDno-2022-1222).

Jos hakija on alaikäinen hakemusta vireytettäessä, mutta ehtii täysi-ikäistyä ennen kuin työ alkaa, eli hän on 18-vuotias työsuhteen alkaessa, ei lapsen asiaan liittyviä selvityksiä tarvitse pyytää, vaan hänet katsotaan täysi-ikäiseksi työntekijäksi.

Arvioitaessa työn sopivuutta lapsen edun kannalta, tukena voi käyttää sosiaali- ja terveysministeriön asetusta nuorille työntekijöille sopivien kevyiden töiden esimerkkiluettelosta (25.4.2012/189). Luettelon sisältämiä töitä on lupa teettää 14 vuotta täyttäneellä tai saman kalenterivuoden aikana täyttävällä lapsella. Esimerkkiluettelo ei kuitenkaan ole tyhjentävä. Lisäksi on huomioitava Valtioneuvoston asetus nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä (15.6.2006/475). Huomioon otettava STM:n asetukset nuorille työntekijöille sopivista kevyistä töistä sekä vaarallisista töistä: sosiaali- ja terveysministeriön asetus nuorille työntekijöille sopivien kevyiden töiden esimerkkiluettelosta ja sosiaali- ja terveysministeriön asetus nuorille työntekijöille vaarallisten töiden esimerkkiluettelosta.

Tavanomaisia työtehtäviä, joiden voidaan katsoa yleensä sopivan 14 vuotta täyttäneelle tai samana kalenterivuotena täyttävälle lapselle, ovat muun muassa istutus-, poiminta- ja aputyöt puutarhassa sekä maataloudessa, mikä mainitaan myös edellä mainitussa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa. Esimerkiksi puutarhamarjojen poiminta tai vastaava satokauden aikainen työ voi olla mahdollista lapselle. Yleensä sellainen työ myös sijoittuu koulujen loman aikaan, jolloin työstä ei aiheudu nuorista työntekijöistä annetun lain tarkoittamaa haittaa koulunkäynnille, kunhan työn kesto ei ylitä laissa säädettyä enimmäisaikaa, eli puolta koulun loma-ajasta. Tarvittaessa oppivelvollisuuden alkamista ja päättymistä sekä koulujen loma-aikoja eri maissa voi selvittää esimerkiksi Maahanmuuttoviraston maatietopalvelun avulla.

Nuorista työntekijöistä annetun lain (998/1993) 10 §:n mukaan työnantajan on huolehdittava, että nuori työntekijä, jolla ei ole työhön tarvittavaa ammattitaitoa ja kokemusta, saa opetusta ja ohjausta työhönsä sekä työolojen, ikänsä ja muiden ominaisuuksiensa edellyttämää henkilökohtaista opastusta työssä niin, että hän välttyy aiheuttamasta vaaraa itselleen tai muille. Työnantajalle ilmoitetaan lainkohta, ja pyydetään vakuutusta riittävästä valvontaolosuhteista.

Nuoria työntekijöitä koskevan lain 3 § 1 momentin mukaan viisitoista vuotta täyttänyt saa työntekijänä itse tehdä sekä irtisanoa ja purkaa työsopimuksensa. Saman lain 4 § 1 momentin mukaan 15 vuotta täyttäneen

henkilön säännöllinen työaika saa olla enintään yhtä pitkä kuin 18 vuotta täyttäneiden työntekijöiden säännöllinen työaika samassa työssä. Lain 5 § 1 momentin mukaan viisitoista vuotta täyttänyttä henkilöä saa hänen suostumuksellaan pitää vuorokautisen säännöllisen työajan tai muun säännöllisen työajan lisäksi tehtävässä ylityössä enintään 80 tuntia kalenterivuodessa. Lain 5 § 2 momentin mukaan viisitoista vuotta täyttänyttä saa pitää hätätyössä työaikalain (872/2019) 19 §:ssä säädetyin edellytyksin vain, jos hätätyön teettämiseen ei ole käytettävissä 18 vuotta täyttänyttä.

Jos nuoren työntekijän tämän lain 8 §:ssä säädettyä lepoaikaa on lyhennetty hätätyötä tehtäessä, nuorelle on annettava korvaava lepoaika mahdollisimman nopeasti, kuitenkin kolmen viikon kuluessa hätätyön päättymisestä. Työnantajalle ilmoitetaan lainkohdat, ja pyydetään vakuutusta siitä, että työsuhteen ehtoissa noudatetaan edellä mainittuja lainkohtia.

Lain 7 § 1 momentin mukaan 15 vuotta täyttäneen henkilön työaika on sijoitettava kello 6:n ja 22:n väliseen aikaan. Työnantajalle ilmoitetaan lainkohta, ja pyydetään vakuutusta työajan kohdentamisesta lain sallimalle aikavälille.

Lapsen on saatava Suomessa oleskelunsa aikana ikänsä, kehitystasonsa ja muiden ominaisuuksiensa edellyttämää huolenpitoa. Asumisen osalta Maahanmuuttoviraston on saatava riittävä selvitys siitä, miten lapsen asuminen on Suomessa tarkoitus järjestää, ja onko lapsella Suomessa sukulaisia tai muuta läheistä henkilöä. Asumista koskevan selvityksen olisi yleensä sisällettävä tiedot esimerkiksi siitä, missä ja kenen kanssa lapsen on tarkoitus asua. Lapsen iästä ja kehitystasosta riippuen esimerkiksi sukulaisen luona asumisen, tai itsenäisempään elämään jo kykenevän lapsen kohdalla myös itsenäisen asumisen, voidaan tapauskohtaisesti katsoa huomioivan lapsen edun riittävällä tavalla.

Työperusteisen oleskeluluvan myöntämistä voidaan poikkeuksellisesti pitää lapsen edun vastaisena esimerkiksi silloin, kun hakija on nuorista työntekijöistä annetussa laissa säädettyä vähimmäisikää nuorempi, aiottu työ on edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa säädetty nuorelle työntekijälle erityisen haitalliseksi tai vaaralliseksi, taikka kun työn voidaan katsoa haittaavan hakijan koulunkäyntiä. Myös huomattavat puutteet hakijan aiotuissa asuin- tai muissa olosuhteissa, taikka niistä esitetystä selvityksessä, voivat olla seikka, jonka vuoksi oleskeluluvan myöntämistä on yksittäisessä tapauksessa pidettävä lapsen edun vastaisena. Lapsen etua koskevaa säännöstä ei lähtökohtaisesti ole tarkoitettu oleskeluluvan myöntämisen yleiseksi edellytykseksi siten, että lupa voitaisiin jättää myöntämättä laissa säädettyjen edellytysten täyttymisestä huolimatta, jos luvan myöntämisen arvioidaan olevan lapsen edun vastaista. Lapsen etua koskevan säännöksen soveltaminen tällä tavoin ei ole täysin poissuljettua, mutta se edellyttää poikkeuksellisia olosuhteita.

Lapsen hakiessa oleskelulupaa ansiotyön tekemistä varten, on kiinnitettävä erityistä huomiota myös siihen, että hänen toimeentulonsa on turvattu aiotun Suomessa oleskelun ajan. Harkinnassa on huomioitava, että monet työehtosopimukset mahdollistavat tavanomaista alemman palkan maksamisen nuorelle työntekijälle. Tällöin on arvioitava, riittääkö työehtosopimuksen mukainen palkka turvaamaan hakijan toimeentulon.

Oleskeluluvan myöntäminen työntekoa varten edellyttää, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu ansiotyöstä saatavalla tulolla oleskeluluvan voimassaolon ajan. (Ulkl 71 §:n 3 kohta) Oleskeluluvan myöntäminen muuta ansiotyötä varten edellyttää Ulkl 74 §:n 3 momentin mukaisesti, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu oleskeluluvan voimassaolon ajan. Toimeentulon pitää olla turvattu tulolla, joka pääosin saadaan siitä perusteesta, jota varten oleskelulupa myönnetään. Työntekijän oleskeluluvan osalta toimeentulon riittävyyden harkitsee TE-toimisto 31.12.2024 asti ja 1.1.2025 alkaen Maahanmuuttovirasto. Muiden työntekoa varten myönnettävien oleskelulupien osalta harkinnan tekee Maahanmuuttovirasto. Ulkl 39 §:n mukaista yleistä toimeentuloedellytyksestä ei pääsääntöisesti sovelleta ulkomaalaislain mukaisiin työntekoa varten myönnettäviin oleskelulupiin, mutta sitä sovelletaan kuitenkin kausityölain mukaisiin kausityöhön oikeuttaviin lupiin. Kausityöntekijän toimeentuloa voidaan yleensä pitää 39 §:n edellyttämällä tavalla turvattuna, kun hänelle maksetaan kausityön tekemisestä vähintään kyseiseen työhön sovellettavan työehtosopimuksen mukaista vähimmäispalkkaa. Työehtosopimuksen puuttuessa tai osa-aikaisessa kausityössä toimeentuloa voidaan pitää turvattuna, kun palkka vähintään täyttää työttömyysturvalain mukaisen työssäoloehdon.

Ulkl 39 §:n mukaisesta yleisestä toimeentuloedellytyksestä voidaan pykälän 1 momentin mukaan poiketa, jos lapsen etu sitä vaatii. Kyseinen poikkeamismahdollisuus ei koske Ulkl 73 §:n tai Ulkl 77 §:n mukaista toimeentuloedellytystä, mutta niitäkin sovellettaessa on huomioitava lapsen etu Ulkl 6 §:n edellyttämällä tavalla.

Maatalous- ja puutarha-alalla, joissa tuntipalkat ovat alhaiset, ja ns. koululaisen 70 % palkan maksaminen sallittua, tulisi työnantajan vakuuttaa alaikäiselle työntekijälle vähintään Maaseutuelinkeinojen/Puutarha-alan työehtosopimuksen vaativuusryhmä 1:n palkka, jotta työntekijän toimeentulo on turvattu. Eli 70 % palkan maksaminen ei ole mahdollista, vaikka työehtosopimus sen sallisikin tietyin edellytyksin nuorille työntekijöille, ja alaikäiselle olisi vakuutettu työehdoissa ns. täydet tunnit. Myös muiden alojen työehtosopimuksissa voi olla määräyksiä nuoren työntekijän palkasta.

Jos alaikäinen työntekijä tulee töihin yhdessä vanhempiensa kanssa, ei toimeentuloedellytyksen täyttävää palkkaa vaadita. Vanhempien katsotaan turvaavan myös lapsensa toimeentulon.

6.5.1 Alaikäisen hakemuksen käsittelyssä ja päätöksenteossa huomioitavia asioita

Yksin tulevalta 15 vuotta täyttäneen lapsen hakemukseen on toimitettava lapsen huoltajien suostumus lapsen Suomeen tuloon ja Suomessa työskentelyyn. Suostumuksen ei tarvitse olla notarisoitu. Lisäksi tarvitaan lapsen syntymätodistus ja todistuksen käänös englanniksi, suomeksi tai ruotsiksi.

Syntymätodistuksen ei tarvitse olla legalisoitu. Syntymätodistuksen legalisointivaatimuksesta on 17.10.2023 luovuttu Lupa- ja kansalaisuusyksikön tulosalueenjohtajien verkostossa.

Lapsen huoltajien on toimitettava lapsen edun selvittämiseksi selvitystä lapsen asumisesta. Selvitysten perusteella arvioidaan, onko majoitus lapselle sopiva. Lisäksi huoltajien on toimitettava selvitys lapsen Suomeen tulon syistä sekä lapsen tukihenkilöstä Suomessa tai muu selvitys siitä, miten lapsen asioita on tarkoitus Suomessa hoitaa.

Jos alaikäinen hakija on tulossa pidemmäksi aikaa kuin puoleksi asuinvaltion koulun loma-ajasta tai yli viideksi viikoksi, pyydetään peruskoulun päättötodistus. Selvityspyynnössä pitää myös ilmoittaa, että jos oppivelvollisuutta ei ole suoritettu, niin lupa voidaan myöntää vain joko viideksi viikoksi tai puoleksi asuinvaltion koulujen loma-ajasta.

Kausityöluvuissa on linjattu, ettei oppivelvollisuuden suorittamista selvitetä tarkemmin, jos alaikäinen kausityöntekijä on tulossa kausityöhön Suomeen korkeintaan esimerkiksi kesäsesongin ajaksi.

Jos 15 vuotta täyttänyt hakija tulee yhdessä vanhempiensa kanssa, ei tarvitse erikseen pyytää vanhempien suostumusta. Kun lapsi tulee töihin yhdessä vanhempiensa kanssa, niin toimeentuloedellytyksen täyttävää palkkaa ei vaadita. Vanhempien katsotaan turvaavan myös lapsensa toimeentulon.

15 vuotta täyttänyt, joka tulee vain toisen vanhemman kanssa tai toinen vanhempi asuu Suomessa: pyydä lapsen huoltajien allekirjoittama vapaamuotoinen suostumus sille, että [alaikäisen hakijan nimi] voi työskennellä Suomessa ajalla xxx-xxx. Suostumuksen täytyy olla päivätty.

6.5.2 Yleistä alle 15-vuotiaiden osalta

Nuoria työntekijöitä koskevan lain 2 § 2 momentin mukaan saadaan 14 vuotta täyttänyt tai saman kalenterivuoden aikana sanotun iän täyttävä henkilö ottaa sellaiseen kevyeen työhön, joka ei vahingoita hänen terveyttään tai kehitystään eikä aiheuta haittaa hänen koulunkäynnilleen: 1) enintään puoleksi hänelle kulloinkin koulusta annettavasta loma-ajasta; sekä 2) koulutyön aikana tilapäisesti tai muutoin kulloinkin kestoltaan lyhytaikaiseen työsuoritukseen. Lain 2 § 3 momentin mukaan erityisestä syystä voidaan 15 §:ssä tarkoitettulla luvalla sallia, että 2 momentissa tarkoitettua nuorempi henkilö saa työskennellä tilapäisesti esiintyjänä tai avustajana taide- ja kulttuuriesityksissä sekä muissa vastaavanlaisissa tilaisuuksissa.

Lain 10 §:n mukaan työnantajan on huolehdittava, että nuori työntekijä, jolla ei ole työhön tarvittavaa ammattitaitoa ja kokemusta, saa opetusta ja ohjausta työhönsä sekä työolojen, ikänsä ja muiden ominaisuuksiensa edellyttämää henkilökohtaista opastusta työssä niin, että hän välttyy aiheuttamasta vaaraa itselleen tai muille. Työnantajalle ilmoitetaan lainkohta, ja pyydetään vakuutusta riittävästä valvontaolosuhteista.

Nuoria työntekijöitä koskevan lain 3 § 1 momentin mukaan alle 15-vuotiaan puolesta työsopimuksen voi tehdä huoltaja tai huoltajan antamalla luvalla

nuori henkilö itse. Työnantajalta on saatava työsopimus, jotta nähdään, kuka työsopimuksen on solminut. Alle 15-vuotiaan osalta työsopimuksessa pitää olla huoltajan allekirjoitus tai huoltajan suostumus työsopimuksen solmimiselle, jos lapsi on allekirjoittanut sopimuksen itse.

Nuoria työntekijöitä koskevan lain 4 § 3 momentin mukaan 15 vuotta nuoremman henkilön työaika saa koulujen loma-aikana olla enintään seitsemän tuntia vuorokaudessa ja 35 tuntia viikossa. Jos vuorokautinen ja viikoittainen työaika ei ilmene työehdoista (esimerkiksi on ilmoitettu työaika/kk), tulee työnantajaa pyytää ilmoittamaan päivä- ja viikkokohtainen työaika.

Lain 5 § 2 momentin mukaan alle 15-vuotiasta ei saa pitää ylityössä eikä hätätyössä. Työnantajalle ilmoitetaan tämä lainkohta, ja pyydetään vakuutus siitä, että alle 15-vuotiailla ei teetetä yli- tai hätätöitä.

Lain 7 § 3 momentin mukaan alle 15-vuotiaan työaika on sijoitettava kello 8:n ja 20:n väliseen aikaan. Työn järjestämisestä johtuvista painavista syistä alle 15-vuotiaan työaika voidaan kuitenkin sijoittaa kello 6:n ja 20:n väliseen aikaan. Työnantajalle ilmoitetaan lainkohta, ja pyydetään vakuutusta työajan kohdentamisesta lain sallimalle aikavälille.

Jos alaikäinen työntekijä tulee töihin yhdessä vanhempiansa kanssa, ei toimeentuloedellytyksen täyttävää palkkaa vaadita. Vanhempien katsotaan turvaavan myös lapsensa toimeentulon.

Yksin tulevan alaikäisen työntekijän toimeentulon pitää olla turvattu ansiotyöstä saatavalla tulolla luvan voimassaolon ajan. Lähtökohtaisesti lupaa työntöön perusteella ei kuitenkaan myönnetä yksin tulevalle alle 15-vuotiaalle hakijalle, koska sen voidaan katsoa olevan lapsen edun vastaista. Ulkomailta hakevalle alaikäiselle henkilölle ei voida hankkia Suomessa edunvalvojaa. Alle 15-vuotias lapsi on liian nuori lähtemään yksin vieraaseen kulttuuriin työhön ja valvomaan omia etujaan. Jos alle 15-vuotiaan lapsen työpaikka on esimerkiksi sukulaisperheessä, niin luvan myöntäminen saattaa olla mahdollista. Tämä edellyttää tapauskohtaista harkintaa.

Jos alle 15-vuotias hakija tulee yhdessä vanhempiansa kanssa, ei tarvitse erikseen pyytää vanhempien suostumusta. Jos alle 15-vuotias tulee vain toisen vanhemman kanssa tai vain toinen vanhempi asuu Suomessa, pyydetään lapsen huoltajien allekirjoittama vapaamuotoinen suostumus sille, että [alaikäisen hakijan nimi] voi työskennellä Suomessa ajalla xxx-xxx. Suostumuksen täytyy olla päivätty.

6.6 Pysyvä oleskelulupa

Pysyvää oleskelulupaa koskevan hakemuksen kohdalla lapsen edun arviointi voi liittyä tilanteeseen, jossa hakijana on lapsi itse tai hänen perheenjäsenensä. Yleensä perheen tilannetta on arvioitava kokonaisuutena ja huomioitava myös lapsen etu Ulkl 6 §n edellyttämällä tavalla, vaikka pysyvää oleskelulupaa hakisi vain yksi perheenjäsenistä.

Lapsen etu huomioidaan kokonaisharkinnassa, kun hakijalla on Ulkl 57 §:n mukainen ehdollinen este pysyvän myöntämiseksi eli hänen kohdistuu

rikosepäily ja hakija on Suomessa oleskelevan lapsen huoltaja. Ulkl 57 §:n 1 momentin mukaan pysyvä oleskelulupa ja pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos: 1) ulkomaalaisen on todettu syyllistyneen rikokseen, josta on säädetty rangaistukseksi vankeutta; 2) ulkomaalainen on epäiltynä rikoksesta, josta on säädetty rangaistukseksi vankeutta; 3) ulkomaalaisen on todettu syyllistyneen kahteen tai useampaan rikokseen; taikka 4) ulkomaalainen on epäiltynä kahdesta tai useammasta rikoksesta. Pykälän 2 momentin mukaan rikoksesta tuomitun rangaistuksen ei tarvitse olla lainvoimainen. Harkittaessa oleskeluluvan myöntämisen esteitä on otettava huomioon rikollisen teon laatu ja vakavuus sekä ulkomaalaisen Suomessa oleskelun pituus ja siteet Suomeen. Siten pykälän sanamuotoja tulkitsemalla voidaan todeta, että lapsen etu pitää arvioida oleskeluluvan esteiden kokonaisharkinnassa osana hakijan siteitä Suomeen, jos hakijalla on Suomessa lapsi, jonka huoltaja hän on.

Pysyvän oleskeluvan myöntämiselle voi myös olla olemassa Ulkl 57 §:n 3 momentin mukainen ehdoton este. Tällöin pitää harkita sitä, voidaanko hakijalle myöntää kuitenkin jatko-oleskelulupa jollakin jatkuvan luvan perusteista. Jos päätös koskee lasta, huomioidaan asiassa tällöin myös lapsen etu. Tällaisessa tilanteessa voi tulla harkittavaksi myös jatko-oleskeluluvan keston rajoittaminen hakijan rikostaustan perusteella ja tässä harkinnassa on myös huomioitava lapsen etu.

Jos hakija on alaikäinen, tarkistetaan, että molempien huoltajien suostumus on saatu. Pysyvän hakemuksen liitteissä vaaditaan, että alaikäisen hakemukseen on muun kuin hakemuksen tehneen huoltajan kirjallinen suostumus. Jos alaikäinen hakija on vähintään 15-vuotias, hänen ja hänen molempien huoltajien on allekirjoitettava hakemus. Jos huoltaja ei allekirjoita hakemusta, on hänen kirjallinen suostumuksensa liitettävä hakemukseen erikseen. Pysyvien oleskelulupien prosessissa on katsottu, että huoltajien katsotaan antaneen suostumuksensa hakemukseen, jos he ovat paikalla hakemusta vireyttäessä palvelupisteellä. Tällöin hakemuksen vireyttäjä kirjoittaa kommentin asiasta UMAa:n ja täsmentää, ketkä olivat paikalla hakemusta jätettäessä palvelupisteellä.

Lapsen etu ei aina muodosta ehdotonta estettä esimerkiksi sille, että pysyvä oleskelulupa voitaisiin evätä toiselta perheen vanhemmista, vaikka muilla perheenjäsenillä olisi edelleen voimassa olevat oleskeluluvat. Vaikka luvan epääminen voisi vaikeuttaa perheenjäsenten välistä yhteydenpitoa, ei epääminen välttämättä ole vastoin lapsen etua. Tällaisessa tilanteessa lapsen etua arvioidaessa on kiinnitettävä huomiota muun muassa siihen, että Suomeen mahdollisesti jäävä lapsi voi saada tarvitsemaansa huolenpitoa esimerkiksi Suomeen jäävältä toiselta vanhemmaltaan, sekä perheenjäsenten mahdollisuuksiin pitää halutessaan yhteyttä toisiinsa eri maissa oleskellessaan. Yksittäisessä tapauksessa pitäisi yleensä ilmetä painavia lapsen etuun konkreettisesti vaikuttavia seikkoja, jotta pysyvän oleskeluluvan epäämistä toiselta huoltajalta olisi pidettävä lapsen edun vastaisena.

Helsingin HAO, 8.10.2019; lapsen etu

HAO totesi, että oleskeluluvan epääminen perheen äidiltä voi vaikeuttaa merkittävästi valittajan (perheen äidin), hänen puolisonsa ja

heidän lastensa yhteydenpitoa, mutta lapsilla on Suomessa heidän isänsä, jolla on pysyvä oleskelulupa, eikä asiassa ilmennyt syytä olettaa, että lapset jäisivät ilman tarvitsemaansa hoivaa ja huolenpitoa ilman äitinsä oleskelua Suomessa. Valittaja voi edelleen pitää yhteyttä lapsiinsa kotimaastaan, jossa lapset ja puoliso voivat myös vierailla. Asiassa ei ilmennyt sellaisia konkreettisia lasten etuun vaikuttavia seikkoja, joiden perusteella asiaa olisi tässä tilanteessa arvioitava toisin. Asiassa ei myöskään ilmennyt poikkeuksellisen painavaa syytä poiketa toimeentuloedellytyksestä, eikä lapsen edun voitu katsoa vaativan sitä.

Kun on kyse pysyvän oleskeluluvan epäamisestä joko lapselta tai hänen perheenjäseneltään, eikä hakijalle myönnetä myöskään uutta määräaikaista oleskelulupaa, liittyy oleskelulupa-asiaan yleensä myös maastapoistamista koskeva harkinta. Lasta on kuultava mahdollisesta maastapoistamisesta hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Lapsen kuulemista maastapoistamisasiassa käsitellään tässä ohjeessa luvussa 4.3 Kuuleminen maasta poistamisasiassa.

[Linkki – Luku 4.3 Kuuleminen maastapoistamisasiassa](#)

6.7 Unionin kansalaisen, häneen rinnastettavan ja hänen perheenjäsenensä maassa oleskelu

Lapsen etu on huomioitava UlkL 6 §:n edellyttämällä tavalla myös lasta koskevissa UlkL 10 luvun mukaisissa asioissa, kuten Euroopan unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröintiä tai perheenjäsenen oleskelukortin myöntämistä koskevassa asiassa. Lapsen etu on huomioitava sekä lapsen omassa että hänen perheenjäsenensä asiassa. Lapsen edun selvittämisessä ja arvioimisessa voidaan soveltuvin osin menetellä vastaavalla tavalla, kuin edellä tarkemmin käsitellyissä oleskeluluvan myöntämistä koskevissa asioissa.

Perheenjäsenen määritelmän osalta on huomioitava erot UlkL 154 §:n mukaisen unionin kansalaisen perheenjäsenen ja UlkL 37 §:n mukaisen yleisen määritelmän välillä. Muun muassa oleskelulupa-asioihin sovellettavan yleisen perheenjäsenen määritelmän kannalta olennaista on lapsen ja huoltajan välinen huoltosuhte, eikä biologista sukulaisuutta edellytetä. UlkL 154 §:n mukainen määritelmä puolestaan edellyttää, että lapsi on "jälkeläinen", eli biologinen sukulainen alenevassa polvessa. Jos on kyse pelkästä huoltosuhteesta ilman biologista sukulaisuutta, ei ole kyse perheenjäsenestä, vaan UlkL 154 §:n 4 momentin mukaisesta perheenjäseneseen rinnastettavasta muusta omaisesta. Kyseisen pykälän perustelujen mukaan adoptiolapsi on kuitenkin katsottava perheenjäseneksi (HE 205/2006 vp, s. 29). Kuitenkin on huomioitava myös se, että Komission tiedonannon Euroopan parlamentille ja neuvostolle Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella annetun direktiivin 2004/38/EY täytäntöönpanon ja soveltamisen parantamisesta (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti) (KOM(2009) 313 lopullinen) mukaan suoraan etenevää ja takenevaa polvea olevien sukulaisten käsite kattaa myös adoptioon perustuvat suhteet ja alaikäiset, joille on määrätty pysyvä laillinen

holhoaja, sanotun kuitenkin vaikuttamatta kansallisten viranomaisten tekemien päätösten tunnustamiseen liittyviin kysymyksiin. Tiedonannossa todetaan, että kasvattilapsilla ja kasvatusvanhemmillä, jotka toimivat väliaikaisesti lapsen huoltajina, voi olla direktiivin perusteella oikeuksia riippuen suhteiden tiivyydestä kussakin tapauksessa.

Unionin kansalaisen kohdalla on myös huomattava, että UlkL 154 §:n mukainen perheenjäsenen määritelmä kattaa alle 21-vuotiaat tai hänen huollettavinaan olevat jälkeläisensä suoraan alenevassa polvessa samoin kuin hänen aviopuolisonsa vastaavat jälkeläiset, mutta UlkL 6 §:n tarkoittama lapsen etu koskee vain alle 18-vuotiaita lapsia. Unionin kansalaisen 18-20-vuotiaat jälkeläiset eivät siis kuulu UlkL 6 §:n soveltamisalaan, vaikka he ovatkin unionin kansalaisen perheenjäseniä. UlkL 154 §:n 2 momentin mukaan, jos Suomessa asuva unionin kansalainen on alaikäinen, hänen huoltajansa on perheenjäsen.

Unionin kansalaisen perheenjäsenellä on merkitystä esimerkiksi soveltaessa UlkL 158 a §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan unionin kansalainen saa oleskella Suomessa yli kolmen kuukauden ajan, jos:

1. hän harjoittaa taloudellista toimintaa palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana;
2. hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat ja tarvittaessa sairausvakuutus niin, että he eivät turvautumalla toistuvasti toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin taikka muulla vastaavalla tavalla oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle;
3. hän on kirjoittautunut Suomessa hyväksytyyn oppilaitokseen pääasiallisena tarkoituksenaan osallistua koulutukseen ja hänellä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa sairausvakuutus niin, että he eivät turvautumalla toistuvasti toimeentulotuesta annetussa laissa säädettyyn toimeentulotukeen tai siihen rinnastettaviin etuuksiin taikka muulla vastaavalla tavalla oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi Suomen sosiaalihuoltojärjestelmälle; taikka
4. hän on 1, 2 tai 3 kohdassa säädetyt edellytykset täyttävän unionin kansalaisen perheenjäsen.

Edellä 1 momentissa säädetty oleskeluoikeus on myös unionin kansalaisen perheenjäsenellä, joka ei itse ole unionin kansalainen, jos unionin kansalainen täyttää mainitun momentin 1, 2 tai 3 kohdassa säädetyt edellytykset. Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenellä on oleskeluoikeus, vaikka hänen toimeentulonsa ei olisi turvattu.

Komission tiedonanto unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta vapaaseen liikkuvuuteen (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti) (C/2023/1392) mukaan oikeuskäytännöstä seuraa, että direktiivin 2004/38/EY 2 artiklan 2 kohdassa lueteltujen henkilöiden lisäksi vastaanottavan jäsenvaltion on tunnustettava myös sellaisten kolmansien maiden kansalaisten oleskeluoikeus, jotka ovat liikkumisvapauttaan käyttävien alaikäisten unionin kansalaisten tosiasiallisia huoltajia (eli henkilöitä, jotka eivät ole riippuvaisia alaikäisestä unionin kansalaisesta mutta joista alaikäiset unionin kansalaiset ovat riippuvaisia). Jos näin ei toimittaisi, lapsen oleskeluoikeudella ei olisi

mitään hyödyllistä vaikutusta. Toisin sanoen, jos lapsi on EU-kansalainen, on hänen kohdallaan aina ensin tutkittava rekisteröinnin edellytykset. Vasta jos hän saa kielteisen rekisteröintipäätöksen, voidaan häntä ohjeistaa hakemaan oleskelulupaa. Nuoren lapsen kohdalla kysymyksessä kuvaillussa tilanteessa ainoa mahdollisesti soveltuva rekisteröintiperuste on muu peruste eli riittävät varat. Opiskeluperusteiseen rekisteröintiin voidaan hyväksyä vain peruskoulun jälkeiset opinnot, joten nuoren lapsen kohdalla tämä peruste ei tule kyseeseen. Perhesiteen perusteella rekisteröitäessä hakijalla täytyy ulkomaalaislain mukaan olla perheside edellytykset täyttävään EU-kansalaiseen, eli jos lapsen vanhemmat eivät ole EU-kansalaisia, ei tämäkään peruste sovellu. Näin ollen on siis tutkittava muun perusteen edellytysten täyttyminen. Tässä yhteydessä on huomattava, että muulla perusteella haettaessa, riittäväksi toimeentuloksi on hyväksyttävä toiselta henkilöltä tulevat varat, mikäli varoja on riittävästi ja ne ovat uskottavat. Mikäli lapsen vanhemmat siis kykenevät uskottavasti osoittamaan, että he turvaavat hakijan (ja muun perheen) toimeentulon, voidaan lapsi rekisteröidä ja sen jälkeen myöntää oleskelukortit vanhemmille.

Alaikäisten hakemusten liitteeksi tarvitaan lapsen syntymätodistus tai muu vastaava, kuten ote EU-maan VTJ:stä tai perhekirja sekä selvitys lapsen huollosta, jos lapsen huoltajat/toinen huoltaja ei asu Suomessa, esimerkiksi todistus lapsen huoltajuudesta tai oikeusistuimen päätös. Kaikista maista ei saa huoltajuustodistuksia, esimerkiksi Venäjällä avioerossa ei normaalisti lasten huoltajuutta käsitellä. Huoltajuus pysynee siis molemmilla, jollei vanhemman oikeuksia toiselta erikseen oteta pois tai muutoin asiasta päätetä.

Perhesiteeseen liittyvät todistukset pitää olla legalisoitu, kun ne ovat kolmannen maan myöntämiä. Näistä asiakirjoista pitää toimittaa Apostille-todistus tai molempien maiden UM:n laillistus sekä kopio asiakirjasta alkuperäisestä, että käännöksestä suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi. Todistusten ei kuitenkaan tarvitse olla legalisoituja, jos ne ovat toisen jäsenvaltion myöntämiä. Lisäksi on huomioitava, että toisen viranomaisen merkintöihin luotetaan. Jos siis perheside on Suomen VTJ:llä, VTJ-merkintä riittää osoituksena perhesiteestä. Myös jos kolmannen maan kansalaisen perheside on todennettavissa toisen jäsenvaltion asiakirjasta, katsotaan selvitys riittäväksi ja kolmannen maan myöntämää asiakirjaa ei tarvitse pyytää.

Lisäksi, kun lapsi on alle 16 vuotta ja on tullut yksin ilman huoltajia Suomeen, pyydetään syntymätodistuksen ja huoltajien suostumuksen lisäksi selvitys huoltajan selvitys lapsen asumisesta (asuntolan todistus/perheen vahvistus tms.), Suomeen tulon syistä sekä lapsen tukihenkilöstä (tai mahdollisesta huoltajasta) Suomessa tai muu selvitys siitä, miten lapsen asioita on tarkoitus hoitaa Suomessa. Lisäksi pitää pyytää selvitystä siitä, onko lapsella riittävät varat. Yksin ilman huoltajia Suomeen tullutta lasta ei voida rekisteröidä perheenjäsenenä, joten rekisteröintiperuste on riittävät varat tai opiskelu riittävin varoin. Kuulemispyyntöjä ei lähetetä ulkomailla asuvalle huoltajalle, vaan selvitys- ja kuulemispyynnöt lähetetään hakijan kautta.

Kun on kyse lapsen oleskeluoikeuden rekisteröinnistä tai oleskelukortin myöntämisestä lapselle tilanteessa, jossa vain toinen hänen huoltajistaan oleskelee Suomessa tai muuttaa Suomeen, ei toisen, ulkomaille jäävän,

huoltajan suostumusta voida pitää rekisteröinnin tai oleskelukortin edellytyksenä. Tältä osin menettely poikkeaa oleskelulupahakemuksesta, jonka kohdalla suostumus yleensä pitäisi esittää. Notaarin vahvistama suostumus lapsen Suomeen tuloon pyydetään huoltajilta, jotka eivät asu Suomessa, mutta se ei pakollinen. Suostumuksen pitää koskea pysyvää muutto Suomeen. Rekisteröintiin ja oleskelukortin myöntämiseen vaadittavista selvityksistä säädetään ulkomaalaislaissa. Kyseiset lainkohdat perustuvat niin sanottuun vapaan liikkuvuuden direktiiviin (2004/38/EY), jossa säädetään tyhjentävästi asiassa vaadittavista selvityksistä. Muita selvityksiä ei saa vaatia, eikä toisen huoltajan suostumus kuulu direktiivin mukaisiin selvityksiin.

Vaikka toisen huoltajan suostumus ei ole oleskeluoikeuden rekisteröinnin eikä oleskelukortin myöntämisen ehdoton edellytys, voi suostumuksen puuttumisella olla yksittäisessä tapauksessa merkitystä, kun Maahanmuuttovirasto arvioi rekisteröintiä tai oleskelukorttia koskevassa asiassa lapsen etua UlkL 6 §:n edellyttämällä tavalla. Äärimmäisessä tapauksessa suostumuksen puuttuminen voisi merkitä jopa sitä, että oleskeluoikeuden rekisteröinti tai oleskelukortin myöntäminen olisi katsottava lapsen edun vastaiseksi.

Järjestöjen (esimerkiksi YFU, AFS, Sun, Rotary, ASSE) kautta tulevilta lukiossa opiskelevilta vaihto-oppilailta riittää pelkkä järjestön antama todistus opiskelijavaihdosta. Heiltä ei vaadita huoltajien suostumusta tms. muita selvityksiä, koska järjestö on jo tarkistanut kaikki nämä vaihtosopimuksen yhteydessä. Heiltä riittää siis passi/henkilökortti ja vaihtojärjestön todistus.

Käytännössä lapsen, joka on unionin kansalainen, oleskeluoikeus rekisteröidään yleensä tilanteessa, jossa lapsella on huoltajastaan johtuva UlkL 158 a §:n 1 momentin 4 kohdan mukainen oleskeluoikeus. Laissa ei kuitenkaan ole estettä sille, että lapsella itsellään olisi jokin UlkL 158 a §:n 1 momentin 1-3 kohtien mukaisista perusteista oleskeluoikeudelleen, vaikka hänen huoltajansa ei lainkaan muuttaisi Suomeen. Opiskelun osalta (3 kohta) on huomattava, että opiskeluksi voidaan hyväksyä vain peruskoulun jälkeiset opinnot, joten nuoren lapsen kohdalla opiskeluperuste ei tule kyseeseen.

Myös lapsen tullessa yksin Suomeen olisi huomioitava UlkL 6 §:n mukainen lapsen etu, mikä käytännössä tarkoittaisi yleensä myös sitä, että huoltaja olisi tietoinen lapsen olinpaikasta ja hyväksyisi lapsen Suomessa oleskelun. Lapsella voisi olla itsenäinen ja huoltajastaan riippumaton oleskeluoikeus esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi asuisi Suomessa sukulaisensa luona, joka tarjoaisi riittävät varat lapsen oleskelua varten, mutta lapsen huoltaja asuisi edelleen ulkomailla. Jos tällöin Maahanmuuttovirastossa kuitenkin heräisi epäily siitä, ettei lapsen ulkomailla oleva huoltaja tosiasiallisesti hoitaisi huoltajan tehtävänsä, Maahanmuuttovirasto voisi tarvittaessa tehdä holhousviranomaiselle ilmoituksen lapsen mahdollisesta edunvalvonnan tarpeesta. Ilmoituksen tekemistä on käsitelty tarkemmin luvussa 3.4.3.3 Edunvalvonnan tarpeesta ilmoittaminen.

[Linkki – Luku 3.4.3.3 Edunvalvonnan tarpeesta ilmoittaminen](#)

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maasta karkottamista harkittaessa on huomioitava myös 168 §:n 4 momentin erityissännös. Sen mukaan unionin kansalainen, joka on alaikäinen, voidaan karkottaa maasta

ainoastaan yleiseen turvallisuuteen liittyvistä pakottavista syistä, jollei karkottaminen ole lapsen edun mukaista. Lainkohdan perustelujen (HE 205/2006 vp, s. 42) mukaan yleensä on lapsen edun mukaista, että hän poistuu maasta karkotettavien vanhempiensa mukana sen sijaan, että hän jäisi yksin maahan. Säännöstä ei voi tulkita siten, että sillä voitaisiin estää lapsen vanhempien maasta karkottaminen, koska lasta ei voitaisi karkottaa.

KHO:2016:75 (ennakkopäätös); Unionin kansalainen, karkottaminen, lapsen etu

KHO arvioi lapsen etua unionin kansalaisten karkottamista koskevassa asiassa. Karkottamispäätökset koskivat perheen vanhempia, eivätkä välittömästi perheen alaikäisiä lapsia, joten asiaa ei arvioitu Ulkl 168 §:n 4 momentin kannalta. Vanhempien karkottaminen vaikutti kuitenkin lapsiin, joten päätösten vaikutuksia oli arvioitava myös lasten kannalta niin, että lasten etu oli yksi harkinnassa vaikuttavista seikoista. KHO kiinnitti huomiota muun muassa lasten Suomessa oleskelun kestoon suhteessa kunkin lapsen ikään, lasten koulunkäyntiin ja ystäviin Suomessa sekä mahdollisuuksiin sopeutua elämään kotimaassaan kielen ja kulttuurin suhteen. KHO katsoi lasten voivan kohtuudella olettaa sopeutuvan elämään kotimaassaan eikä lasten etu edellyttänyt karkottamisesta luopumista.

Joissakin tilanteissa pitää pyytää sosiaaliviranomaisen lausunto, esimerkiksi tilanteessa, jossa on nuori lapsi, joka on tullut ilman huoltajia Suomeen, jos on kyse huostaanotetusta lapsesta tai alaikäisestä, joka on avioliitossa Suomessa.

Lapsen edun huomioimista maastapoistamispäätöksen yhteydessä käsitellään luvussa 4 lapsi ja maastapoistaminen. Vapaaliikkuvuuden huomioimista harkittaessa lapsen tai lapsen huoltajan maastapoistamista käsitellään luvussa 4.1.1.1 Vapaaliikkuvuus ja maastapoistaminen.

[Linkki – Luku 4 lapsi ja maastapoistaminen](#)

[Linkki – Luku 4.1.1.1 Vapaaliikkuvuus ja maastapoistaminen](#)

6.8 Oleskeluluvan myöntämisedellytyksistä poikkeaminen ja lapsen etu

6.8.1 Yleistä

Toimeentuloedellytystä koskevassa Ulkl 39 §:ssä säädetään nimenomaisesti mahdollisuudesta poiketa toimeentuloedellytyksestä lapsen edun perusteella. Lisäksi Ulkl 6 § edellyttää yleisenä säännöksenä erityisen huomion kiinnittämistä lapsen etuun kaikessa ulkomaalaislain nojalla tapahtuvassa lasta koskevassa päätöksenteossa. Tuo yleinen säännös mahdollistaa tapauskohtaisen poikkeamisen lapsen edun vuoksi myös sellaisista edellytyksistä, joihin ei toimeentuloedellytyksen tavoin ole säädetty erillistä poikkeamismahdollisuutta,

Oleskeluluvan myöntämisedellytyksistä poikkeaminen lapsen edun perusteella on käytännössä hyvin poikkeuksellista. Lähtökohtaisesti ulkomaalaislaissa säädetty edellytykset koskevat myös lapsia ja lapsiperheitä. Lapsen edun

perusteella tehtävään poikkeamiseen pitää olla jokaisessa yksittäistapauksessa hyvin poikkeuksellinen ja painava syy. Tapauskohtaisessa kokonaisuarkinnassa on otettava huomioon myös Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet, erityisesti lapsen oikeuksien yleissopimus sekä Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö.

6.8.2 Johdettu oleskeluoikeus, Zambrano-periaate

Perhesideasioissa ja perhesideperusteisissa pysyvän oleskeluluvan hakemuksissa, joissa kolmannen maan kansalainen hakija on Suomessa asuvan Suomen kansalaisen lapsen muodollinen tai tosiasiallinen huoltaja ja asiaan ollaan tekemässä kielteinen päätös ja maastapoistaminen tai hakijalle ollaan tekemässä kielteinen päätös ilman maastapoistamista ja hakija joutuisi päätöksen vuoksi poistumaan unionin alueelta, pitää päätöksessä ottaa viran puolesta kantaa Zambrano-periaatteeseen. Päätöksessä on arvioitava, vastaako hakija kyseisen lapsen huollosta tosiasiallisesti ja onko lapsen ja hakijan välillä tosiasiallinen riippuvuusuhde. Jos riippuvuusuhden katsotaan olevan olemassa, pitää päätöksessä harkita, myönnetäänkö hakijalle oleskelulupa johdetun oleskeluoikeuden perusteella vai poiketaanko johdetusta oleskeluoikeudesta puuttuvan matkustusasiakirjan tai YJT-uhan perusteella.

Zambrano-periaate perustuu Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) ratkaisukäytäntöön, jossa tulkitaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 20 artiklan vaikutusta oleskelulupaharkintaan. SEUT 20 artiklan mukaan jokaisella, jolla on jonkin jäsenvaltion kansalaisuus, on unionin kansalaisuus. Artiklan mukaan unionin kansalaisella on tiettyjä oikeuksia.

Perusajatus on, että mikäli Suomen kansalaisen kolmannen maan kansalaiselle huoltajalle ei myönnetä oleskelulupaa, huoltajasta riippuvainen Suomen kansalainen lapsi joutuisi poistumaan unionin alueelta, minkä seurauksena lapselta tosiasiallisesti estyisi unionin kansalaisuuteen perustuvien oikeuksien pääasiallinen käyttäminen. Tämä johtuisi siitä, että Suomen kansalainen lapsi olisi niin riippuvainen kolmannen maan kansalaisesta huoltajastaan, että hänen olisi pakko poistua kolmannen maan kansalaisen huoltajan mukana kolmanteen maahan. Jotta Suomen kansalainen voisi tällöin nauttia unionin kansalaisille kuuluvista oikeuksista, tulisi huoltajalle myöntää oleskelulupa johdetun oleskeluoikeuden perusteella. Johdettu oleskeluoikeus tarkoittaa sitä, että oleskeluoikeus johdetaan unionin kansalaisen SEUT 20 artiklan mukaisista oikeuksista. EUT otti asiaan ensimmäisen kerran kantaa tuomiossaan (C-34/09) Ruiz Zambrano.

EUT on asiassa C-34/09 todennut SEUT 20 artiklan olevan esteenä sille, että jäsenvaltio tietyissä tilanteissa epäa kolmannen valtion kansalaiselta oleskeluluvan ja työluvan. Oleskelulupaa ei voida evätä tilanteessa, jossa kolmannen maan kansalainen on unionin kansalaisten pienten lasten huoltaja ja lapset ovat kyseisen jäsenvaltion kansalaisia ja asuvat kyseisessä jäsenvaltiossa. Oleskelulupaa ei voida evätä, jos päätöksen takia kyseiset lapset eivät tosiasiallisesti voisi käyttää pääosaa unionin kansalaisen asemaan

liittyvistä oikeuksista. Tuomioistuin katsoi oleskelun epäamisestä seuraavan se, että kyseiset lapset, jotka ovat unionin kansalaisia, joutuvat lähtemään unionin alueelta vanhempiensa mukana. Lisäksi, jos kyseiselle henkilölle ei myönnetä työlupaa, hänellä ei ehkä ole tarvittavia varoja itsensä ja perheensä elatukseen, mistä myös seuraisi, että hänen lapsensa, jotka ovat unionin kansalaisia, joutuisivat lähtemään unionin alueelta. Tällaisessa tilanteessa kyseisten unionin kansalaisten on tosiasiasa mahdoton käyttää pääosaa oikeuksista, jotka heillä on unionin kansalaisen asemansa perusteella. Kyseessä oli ns. Zambrano-tuomio.

Edellä mainittu oikeuskäytäntö voi vain hyvin poikkeuksellisesti edellyttää oleskeluluvan myöntämistä hakijalle, jonka kanssa samaan perhekokonaisuuteen kuuluu Suomen kansalainen lapsi, kun hakija ei täytä kaikkia säädettyjä oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä. Unionin tuomioistuin EUT on täsmentänyt tämän niin sanotun johdetun oleskeluoikeuden myöntämisen velvollisuutta myöhemmässä oikeuskäytännössään.

EUT täsmensi tuomiossaan yhdistetyissä asioissa C-451/19 ja C-532/19 (Subdelegación del Gobierno en Toledo), että asiaa arvioitaessa on selvitettävä, vastaako vanhempi lapsen huollosta tosiasiallisesti ja onko lapsen ja vanhemman välillä tosiasiallinen riippuvuusuhde. Unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään pitänyt merkityksellisinä seikkoina kysymystä sekä lapsen huoltajuudesta että siitä, vastaako se vanhempi, joka on kolmannen maan kansalainen, lain mukaan kyseisen lapsen elatuksesta ja huolehtiiko tämä vanhempi lapsesta taloudellisesti ja tunnetasolla. Mikäli kyseinen vanhempi asuu vakituisesti alaikäisen toisen vanhemman, joka on unionin kansalainen, kanssa, tällaisen riippuvuusuhde oletetaan olevan olemassa, ellei toisin ole osoitettu. Se, että unionin kansalainen vanhempi on todellisuudessa kykenevä ja valmis vastaamaan yksin lapsen jokapäiväisestä ja tosiasiallisesta huollosta, on merkityksellinen mutta ei kuitenkaan yksin riittävä seikka, jonka perusteella voitaisiin todeta, ettei vanhemman, joka on kolmannen maan kansalainen, ja lapsen välillä ole riippuvuusuhdetta. Riippuvuusuhdetta arvioidessa on otettava huomioon kaikki käsiteltävään tapaukseen liittyvät seikat, kuten lapsen ikä, hänen fyysinen ja tunnetason kehityksensä, hänen kiintymyksensä sekä siihen vanhempaan, joka on unionin kansalainen, että siihen vanhempaan, joka on kolmannen maan kansalainen, ja vaara, jonka lapsen erottaminen viimeksi mainitusta aiheuttaisi kyseisen lapsen tasapainolle. Siten ennen kielteisen oleskelulupapäätöksen tekemistä tulisi kiinnittää huomiota siihen, onko hakija Suomen kansalaisen huoltaja ja onko hakijan ja hänen lapsensa välillä tosiasiallinen riippuvuusuhde. On huomioitava, että arvio tehdään vain, jos hakija ei täytä hänen hakemansa tai muun viran puolesta arvioitava oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä. Apua arviointiin saa edellä olevan unionin tuomioistuimen ratkaisusta nostetuista seikoista ja myös alla olevasta korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksestä, jossa otettiin kantaa tosiasialliseen riippuvuusuhdeeseen.

EUT antoi 8.5.2025 tuomion asiassa C-130/24.

EUT totesi, että kolmannen maan kansalainen voi vaatia johdetun oleskeluoikeuden myöntämistä SEUT 20 artiklan nojalla vain, jos ilman tällaista

oleskeluoikeutta sekä hänen että hänen perheenjäsenensä, joka on unionin kansalainen, olisi poistuttava unionin alueelta. Tällaisen johdetun oleskeluoikeuden myöntämistä voidaan siis harkita vain silloin, kun kolmannen maan kansalainen ei täytä edellytyksiä oleskeluluvan myöntämiseen muiden säännösten perusteella ja erityisesti perheenyhdistämiseen sovellettavan kansallisen lainsäädännön perusteella. Jos kolmannen maan kansalaiselle ei voida myöntää oleskelulupaa kansallisen oikeuden perusteella ja hänen ja unionin kansalaisen välillä on riippuvuussuhde, SEUT 20 artikla velvoittaa lähtökohtaisesti asianomaisen jäsenvaltion myöntämään tälle kolmannen maan kansalaiselle johdetun oleskeluoikeuden. Riippuvuussuhteen tulee olla sellainen, että kyseinen unionin kansalainen joutuisi poistumaan kokonaan unionin alueelta, jos hänen perheenjäsenensä, joka on kolmannen maan kansalainen, palautetaan unionin alueen ulkopuolelle. Tästä seuraa, että sellaiselle kolmannen maan kansalaiselle johdettu oleskeluoikeus ilmenee suoraan SEUT 20 artiklasta. Tästä seuraa, että kolmannen maan kansalaisen, joka on unionin kansalaisen perheenjäsen, SEUT 20 artiklaan perustuva johdettu oleskeluoikeus on saatu suoraan unionin oikeuden nojalla riippumatta siitä, ovatko toimivaltaiset kansalliset viranomaiset myöntäneet oleskeluluvan. Kun jäsenvaltio myöntää oleskelulupia henkilöille, joilla on SEUT 20 artiklan nojalla oleskeluoikeus kyseisen jäsenvaltion alueella, tällaista lupaa ei siten ole pidettävä oikeuksia luovana toimena vaan toimena, jolla kyseinen jäsenvaltio pyrkii toteamaan kolmannen maan kansalaisen yksilöllisen tilanteen unionin oikeuden kannalta. Kyseisen oleskeluoikeuden on katsottava olevan kolmannen maan kansalaisella, joka on unionin kansalaisen perheenjäsen, heti, kun hänen ja kyseisen unionin kansalaisen välinen riippuvuussuhde syntyy. Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa asiassa kyseessä olevan riippuvuussuhteen syntymisajankohta voi vastata kyseisen lapsen syntymäajankohtaa. On kuitenkin joka tapauksessa yksinomaan toimivaltaisten kansallisten tuomioistuinten tai viranomaisten tehtävänä arvioida kunkin yksittäistapauksen erityisten olosuhteiden perusteella, mistä lähtien tarkalleen voidaan katsoa, että kyseisen kansalaisen ja kyseisen unionin kansalaisen välillä on tällainen riippuvuussuhde.

Edellä esitettyjen EUT:n tuomioiden perusteella ennen kielteisen oleskelulupapäätöksen tekemistä tulisi kiinnittää huomiota siihen, onko hakija Suomen kansalaisen muodollinen tai tosiasiallinen huoltaja ja onko hakijan ja hänen lapsen välillä tosiasiallinen riippuvuussuhde. Riippuvuussuhde ei edellytä biologista vanhemmuutta tai muodollista huoltajuutta. On huomioitava, että arvio tehdään vain, jos hakija ei täytä hänen hakemansa tai muun viran puolesta arvioitavan oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä, koska oleskeluluvan myöntäminen johdetun oleskeluoikeuden perusteella on toissijaista. Arvio tehdään viran puolesta eikä hakijan siten tarvitse itse osata vedota johdettuun oleskeluoikeuteen. Lisäksi on huomioitava, että johdettu oleskeluoikeus syntyy, kun hakijan ja Suomen kansalaisen välille syntyy riippuvuussuhde eikä silloin, kun oleskelulupa myönnetään. Hakijalla on siten voinut olla johdettu oleskeluoikeus jo ennen, kun hän on hakenut oleskelulupaa. Tämä on huomioitava esimerkiksi pohdittaessa, onko hakija UKL 36 b §:n tarkoittamalla tavalla ennen oleskelulupahakemuksen jättämistä oleskellut

maassa ilman oleskeluoikeutta. Apua riippuvuussuhteen arviointiin saa edellä olevan EUT:n ratkaisusta nostetuista seikoista ja myös alla olevasta korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksestä, jossa otettiin kantaa tosiasialliseen riippuvuussuhteeseen. Riippuvuussuhteen arvioinnissa on syytä muistaa, että hakijan asuminen Suomen kansalaisen lapsen kanssa luo oletettaman riippuvuussuhteesta. Tällöin päätöksentekijän on osoitettava, ettei riippuvuussuhdetta ole, jos hän katsoo, että riippuvuussuhdetta ei tästä huolimatta ole.

KHO:2024:52 (ennakkopäätös); Oleskelulupa; Karkottaminen; Perheenyhdistäminen; Alaikäinen lapsi, joka on unionin kansalainen; Riippuvuussuhde; Johdettu oleskeluoikeus; Yleinen järjestys ja turvallisuus

A oli hakenut pysyvää oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Perheenkokoaja oli A:n alaikäinen lapsi, joka oli Suomen kansalainen. Maahanmuuttovirasto ei ollut myöntänyt A:lle pysyvää eikä määräaikaista oleskelulupaa. Lisäksi virasto oli päättänyt karkottaa hänet kotimaahansa ja oli määrännyt hänet Schengen-alueelta koskevaan maahantulokieltoon neljäksi vuodeksi. Oleskeluluvan epäämisen osalta Maahanmuuttovirasto oli todennut, että vaikka muutoksenhakija on oleskellut Suomessa yhtäjaksoisesti neljä vuotta jatkuvalla oleskeluluvalla ulkomaalaislain 56 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla, pysyvän oleskeluluvan myöntämiselle on ollut ulkomaalaislain 57 §:n mukainen este. Maahanmuuttovirasto oli edelleen todennut, että uutta määräaikaista oleskelulupaa ei myönnetä, koska muutoksenhakija vaarantaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta ulkomaalaislain 36 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla. HAO hylkäsi A:n valituksen. KHO totesi, että Maahanmuuttovirasto ja HAO olivat ulkomaalaislain soveltamista koskevan oikeuskäytännön mukaisesti voineet päätyä A:n hakemuksen hylkäämiseen ja hänen karkottamiseensa.

KHO totesi, että asiassa oli kuitenkin kysymys sellaisen kolmannen maan kansalaisen oleskeluluvan myöntämättä jättämisestä ja karkottamisesta, jonka puoliso ja lapset olivat Suomen ja samalla EU:n kansalaisia. Tämän vuoksi arvioinnissa oli otettava huomioon unionin oikeudesta seuraavat vaatimukset, joista merkityksellinen oli niin sanottua johdettua oleskeluoikeutta koskeva oikeuskäytäntö. Unionin tuomioistuin on tältä osin todennut, että tässä oikeuskäytännössä tarkoitetun johdetun oleskeluoikeuden myöntämistä voidaan harkita vain silloin, kun kolmannen maan kansalainen, joka on unionin kansalaisen perheenjäsen, ei täytä edellytyksiä, jotka on muiden säännösten perusteella ja erityisesti perheenyhdistämiseen sovellettavan kansallisen lainsäädännön nojalla asetettu oleskeluoikeuden saamiselle siinä jäsenvaltiossa, jonka kansalainen kyseinen unionin kansalainen on (C-451/19 ja C-532/19, Subdelegación del Gobierno en Toledo, 47 kohta). A:n oleskelulupahakemus oli voitu kansallisen lainsäädännön soveltamisen perusteella hylätä, joten käsillä oli nyt tällainen arviointitilanne.

KHO totesi, että A asui vakituisesti yhdessä puolisonsa ja kolmen alaikäisen lapsensa kanssa. Lapset olivat syntyneet vuosina 2010, 2014 ja 2018. Lapset ovat vanhempiensa yhteisessä huollossa. A oli yrittäjä ja vastasi pääasiallisesti

perheen taloudesta. A:n puoliso puolestaan vastasi pääosin perheen kolmen lapsen hoitamisesta kotona. Puolison terveydentila oli asiassa esitetyn selvityksen perusteella viime aikoina heikentynyt, mikä on vaikuttanut hänen kykyynsä huolehtia perheen lapsista. Perheelle oli tämän vuoksi myönnetty kunnan taholta lapsiperheiden kotipalveluja. A:n ja hänen lastensa suhteen on esitetty olevan läheinen ja muutoksenhakijan on kerrottu osallistuvan muun muassa lapsensa auttamiseen koulunkäynnissä. Etenkin perheen vanhin lapsi on saadun selvityksen perusteella oireillut melko vahvasti A:n karkotusuhkaan. Keskimmaisella lapsella on puolestaan esitetty olevan oppimisvaikeuksia koulussa. KHO totesi, että A:n puolison, joka oli Suomen kansalainen, oli sinänsä katsottava heikentyneestä terveydentilastaan huolimatta olevan ainakin yhteiskunnan myöntämän tuen avulla kykeneväinen yksinkin vastaamaan perheen lasten jokapäiväisestä ja tosiasiallisesta huollosta. Kun kuitenkin lisäksi otettiin huomioon lasten lukumäärä, heidän ikänsä ja kehitysvaiheensa sekä A:n taloudellinen vastuu perheen toimeentulosta ja tunnetason osallistuminen lasten huoltoon, on erityisesti unionin tuomioistuimen esittämän lähtökohtalettaman perusteella katsottava, ja kun toisin ei ole osoitettu, että A:n ja hänen lastensa välillä on tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitettu riippuvuusuhde. Asian olosuhteissa A:n tilanne kuului unionin oikeuden soveltamisalaan ja hänellä oli lähtökohtaisesti SEUT 20 artiklan mukainen unionin kansalaisen oikeuksista johdettu oikeus oleskella Suomessa.

KHO totesi, että asian kuuluminen SEUT 20 artiklan soveltamisalaan ei välttämättä ole esteenä oleskeluoikeuden epäämiseksi ja maastapoistamiselle yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantamisen perusteella. A:n aiheuttamaansa uhkaa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle sekä hänen unionin kansalaisten perheenjäsentensä tilannetta oli arvioitava kokonaisuutena unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä seuraavien näkökohtien valossa. Tämän arvioinnin perusteet poikkesivat ainakin jossain määrin Maahanmuuttoviraston ja HAO:n tekemästä ulkomaalaislain mukaisesta arvioinnista. KHO ei ensi asteena ottanut tätä kysymystä arvioitavakseen, vaan asia palautettiin Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.

KHO:2025:25 (ennakkopäätös); Perheenyhdistäminen; Johdettu oleskeluoikeus; Riippuvuusuhde selvittäminen; Matkustusasiakirjan puuttuminen

A oli hakenut oleskelulupaa perhesiteen perusteella avopuolisonsa perheenjäsenenä. Puolisoilla oli kaksi lasta, jotka olivat Suomen kansalaisia. Koska A:lla ei ollut voimassa olevaa matkustusasiakirjaa, Migri ei myöntänyt hänelle oleskelulupaa ja päätti karkottaa hänet kotimaahansa. HAO hylkäsi A:n valituksen. KHO totesi, että Migri ja HAO olivat ulkomaalaislain soveltamista koskevan oikeuskäytännön mukaisesti voineet päätyä A:n hakemuksen hylkäämiseen ja hänen karkottamiseensa.

KHO totesi kuitenkin, että A:n avopuoliso ja lapset olivat Suomen ja samalla Euroopan unionin kansalaisia. Tämän vuoksi asiassa oli vielä otettava huomioon unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö, jonka mukaan kolmannen maan

kansalaiselle tulee lähtökohtaisesti myöntää SEUT 20 artiklaan perustuva unionin kansalaisen oikeuksista johdettu oleskeluoikeus, jos hänen ja hänen unionin kansalaisuuden omaavien perheenjäsentensä välillä on riippuvuussuhde. KHO totesi, että vaikka kansallisilla viranomaisilla ei ole velvollisuutta tutkia järjestelmällisesti ja omasta aloitteestaan riippuvuussuhteen olemassaoloa, ne eivät kuitenkaan voi, silloin kun viranomaisella on tietoja asianomaisten välillä vallitsevista perhesuhteista, evätä oleskelulupaa tutkimatta ensin, onko kolmannen maan kansalaisen ja hänen unionin kansalaisten perheenjäsentensä välillä tällainen riippuvuussuhde. Täältä osin merkitystä ei ole sillä, onko kolmannen valtion kansalainen nimenomaisesti vedonnut johdettuun oleskeluoikeuteen tai hakenut oleskelulupaa SEUT 20 artiklan perusteella.

Muutoksenhakija ja hänen avopuolionsa olivat VTJ:stä saadun tiedon mukaan eläneet yhdessä vuodesta 2011 lähtien. Puolisoilla oli vuosina 2010 ja 2012 syntyneet lapset, jotka olivat Suomen kansalaisia. Muutoksenhakija oli lastensa yhteishuoltaja ja hän oli yhdessä avopuolionsa kanssa vastannut myös lastensa tosiasiallisesta huollosta. Muutoksenhakija oli kertonut tarkoituksena olevan edelleen jatkaa yhteiselämää perheensä kanssa. Muutoksenhakija oli myös kertonut hänen ja hänen lastensa välisen suhteen olevan siinä määrin läheinen, että karkottaminen heikentäisi lasten mielialaa ja aiheuttaisi näille tarpeetonta huolta. Muutoksenhakija oli työskennellyt vuodesta 2021 alkaen lähihoitajana. KHO katsoi, että perhesuhteista saatu selvitys huomioon ottaen A:n tilanne kuului unionin oikeuden soveltamisalaan ja hänellä oli lähtökohtaisesti SEUT 20 artiklaan perustuva unionin kansalaisen oikeuksista johdettu oikeus oleskella Suomessa.

KHO katsoi, että unionin oikeudesta ilmenee, että kolmannen maan kansalaisen maahan pääsy ja maassa oleskelu kuitenkin edellyttää ainakin pääsääntöisesti voimassa olevaa matkustusasiakirjaa. Tämä vaatimus liittyy keskeisesti siihen, että jäsenvaltion on voitava vakuuttua kolmannen maan kansalaisen henkilöllisyydestä. Tähän nähden ei ollut estettä sille, että myös SEUT 20 artiklaan perustuva oleskeluoikeus voitiin evätä ja henkilö poistaa maasta, sillä perusteella, ettei hänellä ole voimassa olevaa matkustusasiakirjaa. Näin on ainakin silloin, kun henkilöllä on tosiasiallinen mahdollisuus hankkia tällainen asiakirja. Tässä asiassa muutoksenhakijalle oli aiemmin myönnetty muukalaispassi kansallisen passin hankkimista varten, mutta hän ei ollut hankkinut kansallista passia muukalaispassin voimassaolon aikana. Hän ei ollut myöskään esittänyt riittävää selvitystä siitä, ettei hän voisi sitä hakemuksesta saada. Muutoksenhakijalla oli Migrin päätöksessä mainitulla tavalla mahdollisuus hankkia kansallinen passi viimeistään kotimaassaan, jos hän ei voi saada sitä Suomesta käsin. Näissä olosuhteissa oleskelulupahakemuksen hylkäämiselle matkustusasiakirjan puuttumisen vuoksi ei voitu katsoa olevan unionin oikeudesta johtuvaa estettä. KHO ei muuttanut HAO:n päätöksen lopputulosta ja hylkäsi valituksen.

Siten KHO:n ennakkopäätöksen KHO:2025:25 mukaisesti johdettu oleskeluoikeus voidaan evätä, jos hakijalla ei ole voimassa olevaa matkustusasiakirjaa, koska jäsenvaltion on voitava vakuuttua hakijan henkilöllisyydestä. Näin on ainakin silloin, kun hakijalla on tosiasiallinen mahdollisuus hankkia matkustusasiakirja.

Ennakkopäätöksen mukaisesti hakijan voidaan lähtökohtaisesti edellyttää matkustavan kotimaahansa matkustusasiakirjan hankkimiseksi.

Lisäksi KHO:n ennakkopäätöksen KHO:2024:52 ja EUT:n oikeuskäytännön mukaisesti johdettu oleskeluoikeus voidaan evätä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantamisen perusteella. EUT on todennut, että SEUT 20 artiklasta johdetusta oleskeluoikeudesta voidaan poiketa silloin, kun kyseinen kolmannen maan kansalainen on todellinen, ajankohtainen ja riittävän vakava uhka yleiselle järjestykselle tai yleiselle turvallisuudelle (C165/14, Rendón Marín, 84 kohta ja C-528/21, M.D. 67 kohta). Yleisen järjestyksen käsitettä on tulkittava suppeasti ja edellytettävä, että kyse on yhteiskunnan perustavanlaatuisen etuun vaikuttavasta todellisesta, välittömästä ja riittävän vakavasta uhasta (C-304/14, CS, 37 — 38 kohta). Poikkeuksen soveltaminen ei tuomioistuimen mukaan voi perustua yksinomaan asianomaisen kolmannen maan kansalaisen rikoshistoriaan. Mahdollinen oleskeluoikeuden epäminen voi perustua vain kaikkien kyseessä olevassa tapauksessa merkityksellisten olosuhteiden konkreettiseen arviointiin, joka on suoritettu suhteellisuusperiaatteen, perusoikeuksien ja muun muassa asianomaisen alaikäisen lapsen, joka on unionin kansalainen, edun valossa (C-528/21, M.D., 68 kohta).

Kyseisessä arvioinnissa on otettava muun muassa huomioon asianomaisen henkilön oma käyttäytyminen, se, kuinka kauan asianomainen henkilö on oleskellut kyseisen jäsenvaltion alueella, ja kyseisen oleskelun laillisuus, tehdyn rikoksen luonne ja vakavuus, ja se, kuinka vaarallinen asianomainen henkilö on nykyisin yhteiskunnalle (C-304/14, CS, 42 kohta) sekä aika, joka on kulunut tuomioiden julistamishetken ja sen hetken välillä, jona viranomaiset antaa ratkaisunsa (C-528/21, M.D., 68 kohta). Silloin kun kolmannen maan kansalaisen ja alaikäisen unionin kansalaisen välinen riippuvuusuhde perustuu siihen, että ensin mainittu on jälkimmäisen vanhempi, huomioon on otettava myös kyseisen alaikäisen unionin kansalaisen ikä, terveydentila ja hänen taloudellinen tilanteensa sekä perhetilanteensa (C-528/21, M.D. 68 kohta).

Huomioon otettavat seikat hakijan ja Suomen kansalaisen lapsen välisen riippuvuusuhdetta selvittämiseen ja arviointiin:

- Kuka vastaa lapsen huollosta tosiasiallisesti?
- Kenen kanssa lapsi asuu?
- Kuka huolehtii lapsen päivittäisestä hoidosta, kasvatuksesta ja hyvinvoinnista?
- Miten hakija osallistuu lapsen huoltoon tunnetasolla?
- Kuinka kiintynyt lapsi on hakijaan ja toiseen huoltajaan?
- Kuka vastaa perheen toimeentulosta?
- Kuinka monta lasta on ja minkä ikäisiä he ovat?
- Lapsen kehitystaso

- Asianosaisten terveydentila ja niiden vaikutukset lapsen hoitoon, kasvatukseen ja hyvinvointiin
- Onko toinen huoltaja todellisuudessa kykenevä ja valmis vastaamaan yksin lapsen jokapäiväisestä ja tosiasiallisesta hoidosta? Onko toisella huoltajalla sairauksia tai muita seikkoja, jotka vaikeuttavat lapsen hoitoa?
- lapsen etu, perhe-elämän suoja ja lapsen oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaakin vanhempaan
- Mikä vaikutus lapsen erottaminen hakijasta olisi lapsen tasapainolle?
- Miten hakijan maastapoistaminen vaikuttaisi lapsen mahdollisuuteen pitää yhteyttä hakijaan?

Huomioon otettavat seikat arvioidessa, evätäänkö johdettu oleskeluoikeus yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantamisen perusteella:

- hakija oleskelun pituus Suomessa ja oleskelun laillisuus
- hakijan käyttäytyminen
- kuinka vaarallinen hakija on nykyisin yhteiskunnalle
- tehdyn rikoksen luonne ja vakavuus
- annetun tuomion ankaruus
- tuomion julistamishetken ja viranomaisen päätöksen välillä kulunut aika
- kotoutuminen jäsenvaltion yhteiskuntaan ja kulttuuriin
- siteet kotimaahan
- Suomen kansalaisen lapsen ikä, terveydentila ja taloudellinen tilanne
- perheen tilanne
- Lapsen etu, perusoikeudet ja suhteellisuusperiaate

6.8.3 Toimeentuloedellytys

Maahanmuuttovirasto on antanut toimeentuloedellytyksen soveltamisesta oleskelulupa-asioissa erillisen ohjeen. Ohjeen nimi on Ohje toimeentulon selvittämisestä ja toimeentuloedellytyksen soveltamisesta lupa- ja kansalaisuusasioissa – Toimeentulo-ohje (MIGDno-2024-3028). Kyseissä

ohjeessa käsitellään myös lapsen edun huomioimista toimeentuloedellystä arvioidessa.

6.8.4 Matkustusasiakirjaedellytys ja henkilöllisyys

UlkL 35 §:n mukaan 1 momentin mukaan oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että hakija on tunnistettu ja hänen henkilöllisyytensä on luotettavasti todennettu voimassa olevalla kansallisella matkustusasiakirjalla. 2 momentin mukaan määräaikainen oleskelulupa voidaan kuitenkin myöntää voimassa olevan matkustusasiakirjan puuttumisesta huolimatta, jos se myönnetään 51, 52, 52 a, 52 d, 52 e, 87, 88, 89 tai 110 §:n perusteella. Ensimmäinen määräaikainen oleskelulupa voidaan myöntää matkustusasiakirjan puuttumisesta huolimatta Suomessa syntyneelle lapselle, jolle myönnetään oleskelulupa perhesiteen perusteella. 3 momentin mukaan, jos hakijalle on myönnetty määräaikainen oleskelulupa 87, 88, 89 tai 110 §:n perusteella, pysyvä oleskelulupa voidaan näillä edellytyksillä myöntää voimassa olevan matkustusasiakirjan puuttumisesta huolimatta. 4 momentin mukaan, jos hakijalle on myönnetty määräaikainen oleskelulupa 51, 52, 52 a, 52 d tai 52 e §:n perusteella voimassa olevan matkustusasiakirjan puuttumisesta huolimatta, pysyvän oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä mainituilla perusteilla on, että hakija on hankkinut voimassa olevan kansallisen matkustusasiakirjan taikka on todistettavasti pyrkinyt sellaisen hankkimaan ja esittänyt muuta luotettavaa selvitystä henkilöllisyydestään. Matkustusasiakirjavaatimuksesta voidaan yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy tai lapsen etu sitä vaatii.

Laissa mainitun lisäksi matkustusasiakirjavaatimuksesta voidaan poiketa, jos hakijalle on myönnetty pakolaisasema kiintiöpakolaisena tai hakija on kansainvälistä suojelua saaneen perheenjäsen, jolle on myönnetty suojeluasema. Näissä tilanteissa poikkeaminen on perusteltua, kansainvälistä suojelua saanutta hakijaa ei voida kehottaa kääntymään kotimaansa viranomaisten puoleen kansallisen matkustusasiakirjan hankkimiseksi, koska tämä voisi vaarantaa hakijan turvallisuuden.

Hallituksen esityksen (HE 26/2024 vp.) mukaan henkilöllisyyden luotettava todentaminen tapahtuisi jatkossa vain kansallisesta matkustusasiakirjasta. Tämä on muutos nykytilaan, koska jatkossa esimerkiksi toisen valtion myöntämä pakolaisen matkustusasiakirjaa tai muukalaispassia ei enää hyväksyttäisi. Nykytilaa vastaavasti vaadittavan matkustusasiakirjan tulisi olla voimassa sekä silloin kun viranomainen tunnistaa henkilön, että silloin kun oleskelulupa myönnetään. Nykytilaa vastaavasti oleskelulupahakemus olisi poikkeuksellisesti mahdollista vireyttää ilman voimassa olevaa matkustusasiakirjaa, jos hakija voidaan tunnistaa esimerkiksi vanhentuneesta matkustusasiakirjasta. Tällöin hakijan tulisi kuitenkin käydä tunnistautumassa voimassa olevalla matkustusasiakirjalla ennen luvan myöntämistä. Jos henkilöä ei ole mahdollista tunnistaa luotettavasti todentamalla tämän henkilöllisyys voimassa olevalla kansallisella matkustusasiakirjalla, hän ei voi saada oleskelulupaa, ellei sovellettavaksi tule jokin pykälässä säädetyistä poikkeusperusteista.

Hallituksen esityksen mukaan poikkeamisperusteet vastaisivat voimassa olevia poikkeamisperusteita muuten, mutta momenttiin lisättäisiin vakiintuneeseen soveltamiskäytäntöön perustuva säännös matkustusasiakirjavaatimuksesta poikkeamisesta Suomessa syntyneelle lapselle, jonka vanhempi tai vanhemmat oleskelevat Suomessa oleskeluluvalla ja jolle myönnettäisiin oleskelupa perhesiteen perusteella, mutta jonka kansalaisuusvaltiolla ei ole edustustoa Suomessa eikä lapsella siten ole mahdollista saada kansallista matkustusasiakirjaa oleskeluluvan myöntämiseksi. Lapselle myönnetään muukalaispassi oman maan matkustusasiakirjan hankkimista varten. Koska tavoitteena on mahdollistaa kansallisen matkustuskirjan hankkiminen, kyseinen poikkeamisperuste koskisi vain ensimmäisen määräaikaisen oleskeluluvan myöntämistä.

Siten lähtökohta Suomessa syntyneellä lapsellakin on, että edellytetään lapsen vanhempien esittävän häntä koskeva kansallinen matkustusasiakirja. Matkustusasiakirjaedellytyksestä voidaan kuitenkin ensimmäisen luvan myöntämisen yhteydessä poiketa, jos kansallisvaltion edustustoa ei ole Suomessa. Jatko-oleskelulupaa ei kuitenkaan enää voida lapselle myöntää, jos hänellä ei ole kansallista matkustusasiakirjaa ja matkustusasiakirja olisi mahdollista hankkia. Lapsen vanhempia pitää ohjeistaa hankkimaan lapselle kansallinen matkustusasiakirja. Jos matkustusasiakirjaa ei voida lapselle hankkia, harkintaan edellytyksestä poikkeamista lapsen edun perusteella.

Hallituksen esityksessä (HE 26/2024 vp.) todetaan pysyvien oleskelulupien osalta, että matkustusasiakirjavaatimuksesta voitaisiin yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy, tai lapsen etu sitä vaatii. Matkustusasiakirjavaatimuksen täyttämiseen liittyy Suomesta käsin oleskelulupaa haettaessa käytännön ongelmia erityisesti silloin, jos hakijan kansalaisuusvaltiolla ei ole edustustoa Suomessa tai Suomessa sijaitseva edustusto ei myönnä kansallisia matkustusasiakirjoja, eikä kyseisellä valtiolla ole käytössään myöskään muita, esimerkiksi sähköisiä, kanavia matkustusasiakirjan hakemiselle. Viime kädessä henkilöllä ei kuitenkaan ole muuta vaihtoehtoa kuin pyrkiä hankkimaan passi oman maansa edustustosta muualta Euroopasta tai kotimaastaan. Poikkeuksellisen painava syy voisi olla esimerkiksi silloin, kun henkilö on sairaudesta tai muusta vastaavasta syystä kykenemätön matkustamaan kotimaahansa matkustusasiakirjan hankkimista varten.

Lapsen edusta hallituksen esityksessä todetaan, että lapsen etu puoltaisi matkustusasiakirjavaatimuksesta poikkeamista esimerkiksi silloin kun lapsi on maassa ilman huoltajaa, eikä matkustamista kotimaahan matkustusasiakirjan hankkimiseksi lapsen ikä ja muut olosuhteet huomioiden voi pitää mahdollisena tai kohtuullisena. Jos lapsi asuu Suomessa huoltajan kanssa, poikkeamista matkustusasiakirjavaatimuksesta vain lapsen kohdalla ei voida pitää lapsen edun mukaisena. Lapsen etu on, että hänellä on yhteiskunnassa toimimiseen hyvät edellytykset luotettavan tunnistamisen myötä.

Kun otetaan huomioon UlkL 35 §:n muotoilu laissa säädetyistä matkustusasiakirjaedellytyksestä poikkeaminen ei yleensä ole perusteltua. Ihmisoikeussopimusten ja lapsen edun merkitys on kuitenkin arvioitava jokaisessa yksittäistapauksessa erikseen. Perhesidehakemuksissa poikkeaminen matkustusasiakirjaedellytyksestä voi tulla kyseeseen lapsen edun tai perhe-elämän suojan perusteella. Pysyvän oleskeluluvan osalta on arvioitava

tapauskohtaisesti, onko poikkeuksellisen painavaa syytä tai vaatiko lapsen etu matkustusasiakirjavaatimuksesta poikkeamista.

Aina, kun matkustusasiakirjaedellytyksestä poiketaan, on huomioitava, että laki velvoittaa tästä huolimatta tunnistamaan hakijan ja todentamaan hänen henkilöllisyytensä luotettavasti. Siten poikkeamistilanteissa hakijan henkilöllisyyttä pitää selvittää muita hakijan henkilöllisyysasiakirjoja tarkastelemalla.

KHO:2022:45 (ennakkopäätös); Perheenyhdistäminen; Matkustusasiakirjavaatimuksesta poikkeaminen; Kokonaisharkinta; Perhe-elämän suoja; Lapsen etu

Kysymys oli perhesideperusteisesta oleskeluluvasta, jonka kohdalla oli ratkaistavana, olivatko perhe-elämän suoja koskevat ja lasten etuun liittyvät näkökohdat niin painavia, että niiden vuoksi tuli poiketa matkustusasiakirjan voimassaoloa koskevasta vaatimuksesta. Asiassa ei ollut ilmennyt, että kansalaisuusvaltion myöntämän matkustusasiakirjan hankkiminen olisi estynyt oleskeluluvanhakija A:sta riippumattomista syistä. A:n henkilöllisyys ei ollut tiedossa. Tällaisessa tilanteessa ulkomaalaislain 66 a §:ssä mainittujen seikkojen sekä perhe-elämän suojan ja lapsen edun voitiin katsoa vain poikkeuksellisesti edellyttävän poikkeamista matkustusasiakirjaa koskevasta vaatimuksesta.

Punninnassa oli sinänsä merkityksellistä, että A oli viettänyt Suomessa perhe-elämää usean vuoden ajan ja perheeseen kuului henkilökohtaisista syistä pakolaisaseman saanut lapsi, minkä vuoksi koko perheen palaamista kotimaahansa ei voitu edellyttää. A:n oleskelu Suomessa oli kuitenkin perustunut vireillä olleisiin oleskelulupahakemuksiin. Perheen olosuhteista ei ollut esitetty sellaisia erityisiä seikkoja, joiden vuoksi lasten toiselle huoltajalle olisi matkustusasiakirjan puuttumisesta huolimatta myönnettävä oleskelulupa. Lisäksi oli otettava huomioon, että A voi hakea oleskelulupaa uudestaan hankittuaan kansalaisuusvaltionsa matkustusasiakirjan. Oleskeluluvan myöntämättä jättämistä ei voitu pitää ulkomaalaislain 66 a §:n, perhe-elämän suojan tai lasten edun kannalta kohtuuttomana.

Lapsen etu voi vain hyvin poikkeuksellisesti edellyttää joko lasta tai hänen huoltajaansa koskevasta matkustusasiakirjaedellytyksestä poikkeamista. Lapsen aseman ja lapsen edun merkitys on arvioitava jokaisessa yksittäistapauksessa erikseen.

KHO:2022:69 (ennakkopäätös); Maahantulosäännösten kiertäminen, Perhe-elämän suoja ja lapsen etu

KHO päätyi punninnassa siihen, että oleskelulupahakemuksen hylkäämistä puoltavat seikat olivat painavampia kuin perhe-elämän suojasta ja lapsen edusta esitetyt seikat. Valittajan perhesiteitä Suomeen voitiin pitää kiinteinä, ja hän osallistui perheen arkeen ja lapsen kasvatukseen. Valittajalla ei ollut muita merkittäviä siteitä Suomeen ja hän oli lähtenyt kotimaastaan aikuisiässä, joten kulttuurisia siteitä kotimaahan pidettiin vahvana. Valittajan maahantulosäännösten kiertämistä osoittava toiminta oli kuitenkin ollut pitkäkestoista ja jatkunut edelleen siinä vaiheessa, kun hän oli hakenut

oleskelulupaa. Valittaja oli esittänyt henkilöllisyydestään sellaista ristiriitaista selvitystä, joka edelleen herätti epäilyksiä hänen henkilöllisyydestään.

6.9 Lapsen turvallisuuden arviointi oleskelulupa-asiassa

6.9.1 Yleistä

Niin sanottuihin tavanomaisiin oleskelulupaperusteisiin, kuten perhesiteeseen, opiskeluun tai työntekoon, ei itsessään sisälly turvallisuutta koskevaa kriteeriä, minkä vuoksi asianosaisten turvallisuuteen liittyviä seikkoja ei erityisesti selvitetä tällaista oleskelulupahakemusta käsiteltäessä. Myös tällaisia oleskelulupa-asioita selvitetessä saattaa kuitenkin nousta esiin tietoja tai viitteitä lapsen turvallisuuteen liittyvistä ja lapsen edun vastaisena pidettävistä seikoista, kuten lapseen kohdistuvasta väkivallasta, hyväksikäytöstä tai lapsityövoimana käytöstä.

Myös tavanomaisessa oleskelulupa-asiassa voi siis ilmetä lapsen turvallisuuden vaarantumiseen liittyviä seikkoja, joiden perusteella oleskeluluvan myöntämistä ei voida pitää lapsen edun mukaisena, vaikka luvan myöntämisen edellytykset muuten täyttyisivät. Tapauksessa voi esimerkiksi olla kyse ihmiskaupasta, lapseen kohdistuvasta väkivallasta tai lapsen hyväksikäytöstä. Työnteon perusteella tehdyssä oleskelulupahakemuksessa voisi esimerkiksi olla kyse lapsen pakottamisesta työhön, joka on lapsen edun vastaista lapsen edun turvallisuuselementin sekä hyvinvointi- ja kehityselementin näkökulmasta.

Tavanomaisessa oleskelulupa-asiassa, lähinnä perhesideasiassa, voi tulla esiin myös sellaisia turvallisuuteen liittyviä seikkoja, jotka hyvin poikkeuksellisissa yksittäistapauksissa voivat edellyttää laissa säädetyistä oleskeluluvan myöntämisedellytyksistä poikkeamista. Nämä seikat liittyvät yleensä sen arvioimiseen, voidaanko perhe-elämää viettää muualla kuin Suomessa (EIS).

6.9.2 Ihmiskauppa

Oleskelulupamenettelyä voidaan käyttää hyväksi ihmiskaupan yhteydessä. Kun Maahanmuuttovirastossa harkitaan oleskeluluvan myöntämistä perhesiteen perusteella, on harkinnassa otettava huomioon myös ihmiskauppaan, erityisesti lapsi- ja naiskauppaan, liittyvät ongelmat ja säännökset. Lapsikaupan ehkäisemiseksi on ennen oleskeluluvan myöntämistä syytä varmistaa, ketkä ovat lapsen vanhempia, ja onko lapsen matkustamiseen tai maasta muuttoon molempien huoltajien suostumus. Erityistä huomiota on kiinnitettävä niihin tapauksiin, joissa lapselle ei haeta oleskelulupaa samanaikaisesti hänen vanhempiensa kanssa, vaan joko yksin tai muiden aikuisten kanssa. Ihmiskaupan uhreja voidaan myös rekrytoida lume- ja pakkoavioliittojen kautta, mikä on otettava huomioon päätösharkinnassa.

Ilman huoltajaa maahan saapuneet alaikäiset ovat erityisen haavoittuva ryhmä myös ihmiskaupan näkökulmasta. Mahdollista perheenyhdistämistä

koskevassa päätösharkinnassa on otettava huomioon, että lapsen vanhemmat, muut huoltajat tai sukulaiset ovat voineet osaltaan vaikuttaa lapsen joutumiseen ihmiskaupan uhriksi.

Tässä yhteydessä oleskelulupa harkinnassa on syytä huomioida UlkL 36 a §:n 6 kohta. Sen mukaan oleskelulupaa ei myönnetä, jos on perusteltua aihetta epäillä hakijan tai perheen kokoajan joutuvan hyväksikäytön kohteeksi tai muutoin haavoittuvaan asemaan Suomessa.

Suomessa olevan ihmiskaupan uhrin tai uhriksi epäillyn aikuisen henkilön mukana saattaa olla alaikäisiä lapsia, joiden tilanne on usein hyvin haavoittuva. Oleskelulupaharkinnassa on arvioitava mahdollisen kotimaahan paluun vaikutuksia myös lapsen kannalta, esimerkiksi sitä, olisiko myös lapsi vaarassa uhuriutua kotimaahan palatessaan, ja millainen on huoltajien kyky huolehtia lapsesta kotimaassaan. Ihmiskauppaepäilyissä pitää kiinnittää huomiota myös siihen, keitä lapselle läheisiä henkilöitä lapsen asiassa voidaan kuulla lapsen turvallisuutta vaarantamatta. Jos lapsi on Suomessa, häneen soveltuvat myös lastensuojelulain säännökset. Tarkemmin ihmiskaupan uhriksi joutumisen ja ihmiskauppaviitteiden huomioimisesta ohjeistetaan Mahdollisen ihmiskaupan uhrin asian käsitteleminen Maahanmuuttovirastossa -nimisessä soveltamisohjeessa.

6.9.3 Lähisuhdeväkivalta

Lapsen etua oleskelulupa-asiassa arvioitaessa huomiota pitää kiinnittää myös siihen, altistaako ratkaisuvaihtoehto lapsen hänen turvallisuuttaan vakavasti vaarantavalle väkivallalle, kuten perheväkivallalle tai muulle lähisuhdeväkivallalle. Lähisuhdeväkivalta voi vaikuttaa oleskelulupaharkintaan lähinnä perhesideperusteisissa oleskelulupa-asioissa. Lapsi voi olla asiassa joko hakijana tai muutoin asiaan osallisena silloin, kun väkivaltainen henkilö kuuluu lapsen kanssa samaan perhekokonaisuuteen.

Perhesideasioissa jatko-oleskelulupa voi tulla myönnettäväksi UlkL 54 §:n 7 momentin perusteella, jonka mukaan ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella, voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen päätyttyä sillä perusteella, että henkilöllä on kiinteät siteet Suomeen tai että hänen henkilökohtainen tilanteensa on erityisen vaikea puolison häneen tai hänen lapseensa perhesiteen voimassaolon aikana kohdistaman tai hyväksymän väkivallan tai hyväksikäytön vuoksi ja luvan epääminen olisi olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta.

Perheenyhdistäminen on yleensä lapsen edun mukaista. Perheenyhdistämistä ei kuitenkaan voida pitää lapsen edun mukaisena, jos lapsi sen takia altistuisi vakaville väärinkäytöksille taikka laiminlyönneille, tai jos se uhkaisi lapsen henkeä taikka terveyttä. LOS 9 artiklan mukaan lapsi voidaan erottaa vanhemmistaan, jos se on välttämätöntä lapsen edun takia.

Väärinkäytökset perheen tai vanhempien taholta voivat sisältää fyysistä tai henkistä väkivaltaa taikka seksuaalista hyväksikäyttöä. Vakava fyysinen tai psyykinen väkivalta, joka voi aiheuttaa lapselle vahinkoa, voi olla esimerkiksi vakavaa lyömistä, hengen uhkailua, lapsen vammauttamista, pitämistä pitkään arestissa rangaistuksena tai pakottamista lapsityövoimaksi.

Seksuaalinen hyväksikäyttö voi sisältää lapsen pakottamista laittomiin seksuaalisiin tekoihin, hyväksikäyttöä prostituutiossa tai muissa laittomissa seksuaalisissa käytänteissä taikka hyväksikäyttöä pornografisissa esityksissä tai materiaaleissa.

Kun väkivallan uhkaa arvioidaan oleskelulupa-asian yhteydessä, on otettava huomioon lasta mahdollisesti uhkaavan aikuisen aiemmasta väkivaltaisesta käyttäytymisestä saadut selvitykset, kuten rikostuomiot. Myös sosiaaliviranomaisen käsitys lapsen edusta on tarvittaessa selvitettävä. Lapsen itse ilmaisemaa haluttomuutta perheenyhdistämiseen on arvioitava huolellisesti ja tarvittaessa yhteistyössä sosiaaliviranomaisen kanssa.

Oleskeluluvan myöntämistä väkivaltarikoksiin syyllistyneelle hakijalle on arvioitava paitsi asiaan liittyvän lapsen edun, myös Ulkl 36 §:n edellytysten suhteen. Asiassa on siis arvioitava, vaarantaako hakija yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

Jos oleskelulupaa hakeva lapsi on ulkomailla tai lapsi on perheenkokoajana, on huomioitava Ulkl 36 a §:n 6 kohta. Sen mukaan oleskelulupaa ei myönnetä, jos on perusteltua aihetta epäillä hakijan tai perheenkokoajan joutuvan hyväksikäytön kohteeksi tai muutoin haavoittuvaan asemaan Suomessa.

Lapsen asiaan liittyvän henkilön väkivaltaisuus voi vaikuttaa myös tapaan, jolla lapsen asiaa selvitetään, sekä päätöksen perustelemiseen. Lapsen asian selvittämistä ja lasta koskevan päätöksen perustelemista on käsitelty tarkemmin edempänä tässä ohjeessa. Myös lastensuojeluilmoitusta ja sen tekemistä on käsitelty edempänä luvussa 3.5.2. Lastensuojeluilmoitus.

[Linkki – Luku 3.5.2. Lastensuojeluilmoitus](#)

7 Lapsi turvapaikanhakijana

7.1 Alaikäisyyden määritelmä

KHO on ennakkopäätöksessään määritellyt, milloin turvapaikanhakijaa on pidettävä lupaharkinnassa alaikäisenä. Kansainvälistä suojelua hakevana lapsena pidetään henkilöä, joka on ollut alle 18-vuotias hakiessaan turvapaikkaa (KHO 2024:25).

KHO:2024:25 (ennakkopäätös); Alaikäisen turvapaikanhakijan määritelmä; Hakemuksen vireilletulon ajankohta; Määritelmädirektiivi

Asiassa oli ratkaistavana oikeudellinen tulkintakysymys, oliko Maahanmuuttovirasto voinut ryhtyä käsittelemään alaikäisenä perheenjäsentensä kanssa kansainvälistä suojelua hakenutta valittajaa täysi-ikäisenä ja muusta perheestä erillisenä hakijana sen johdosta, että valittaja oli tullut täysi-ikäiseksi menettelyn ollessa vielä kesken. Valittajan lapsuusperheen muille jäsenille oli myönnetty menettelyn kuluessa turvapaikat.

KHO katsoi, viitaten unionin tuomioistuimen asiassa C-768/19 annettuun tuomioon, että alaikäisenä turvapaikanhakijana tuli pitää henkilöä, joka oli hakemuksen tekohetkellä alaikäinen. Mainitussa unionin tuomioistuimen

ratkaisussa oli tulkittu uudelleen laaditun määritelmädirektiivin 2 artiklan j alakohdan kolmatta luetelmakohtaa. Nyt kysymyksessä oli mainitun direktiivin 2 artiklan k alakohdassa tarkoitettua alaikäisyyden määritelmästä. KHO korosti, että saman direktiivin määritelmiä tuli soveltaa yhtenäisesti, eikä unionin lainsäätäjällä ollut alaikäisyyden määritelmän osalta antanut jäsenvaltioille harkintavalttaa. Kuten unionin tuomioistuimen ratkaisussa oli todettu, muunlaisella tulkinnalla ei voitu myöskään taata yhdenvertaisen kohtelun ja oikeusvarmuuden periaatteiden mukaisesti hakijoiden samanlaista ja ennakoitavissa olevaa kohtelua asian käsittelyssä viranomaisessa ja tuomioistuimessa. KHO katsoi, että tähän tulkintaan ei vaikuta myöskään se seikka, että HAO oli kumonnut Maahanmuuttoviraston päätöksen ja palauttanut asian Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi 14.8.2020 tekemällään päätöksellä, jolloin valittaja oli juuri vähän ennen täyttänyt 18 vuotta. Valittajan alaikäisenä vireille panemaa asiaa Maahanmuuttovirastossa uudelleen käsiteltäessä häntä olisi siten tullut pitää edelleen alaikäisenä hakijana. Muunlaisella tulkinnalla ei voida yhdenvertaisen kohtelun ja oikeusvarmuuden periaatteiden mukaisesti taata kaikkien ajallisesti samassa tilanteessa olevien hakijoiden samanlaista ja ennakoitavissa olevaa kohtelua, koska tulkinta johtaisi siihen, että kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen hyväksyminen riippuisi pääasiallisesti viranomaisten tai tuomioistuinten vastuulla olevista seikoista.

Edellä lausuttuun nähden KHO katsoi, että valittajan asiaa ei ollut voitu käsitellä ja ratkaista pitäen häntä täysi-ikäisenä hakijana ja ottamatta huomioon hakijan perheenjäseniin kohdistuvia vainotuksi joutumisen ja vakavan haitan kärsimisen uhkia sen selvittämiseksi, altistuuko muutoksenhakija itse tällaisille uhkille sen perhesiteen vuoksi, joka hänellä oli kyseisiin henkilöihin. Asia palautettiin Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.

KHO:n ennakkopäätöksen (KHO:2024:25) mukaisesti alaikäisenä turvapaikanhakijana pidetään henkilöä, joka oli käsiteltävänä olevan hakemuksen tekohetkellä alaikäinen. Suomesta alaikäisenä turvapaikkaa hakeneen henkilön asia käsitellään ja ratkaistaan kansainvälisen suojelun osalta alaikäisen hakemuksena siitä huolimatta, että henkilö täysi-ikäistyi turvapaikkahakemuksen vireille tulon jälkeen. Kansainvälistä suojelua arvioidessa otetaan huomioon hakijan olosuhteet alaikäisenä lapsena. Tämä koskee sekä huoltajan mukana hakevia alaikäisiä että ilman huoltajaa olevia alaikäisiä. Ulkl 52 §:n osalta pitää huomioida kokonaisarviossa, että henkilö on hakenut alaikäisenä turvapaikkaa. Ulkl 52 § arvioidaan kuitenkin nykyhetken olosuhteiden mukaan, ja hakijaa pidetään täysi-ikäisenä, jos hän on vähintään 18-vuotias. Lapsen etua ei arvioida täysi-ikäisen henkilön osalta.

Alaikäisyyden määritelmän osalta on huomioitava myös tilanteet, joissa hakija ei ole aiemmin hakenut Suomesta turvapaikkaa ja hän on jättänyt alaikäisenä turvapaikkahakemuksen toisessa valtiossa, josta hänet on siirretty Suomeen. Dublin-asetuksen mukaisesti turvapaikkahakemuksen käsittelee yksi ainoa jäsenvaltio, ja tämä jäsenvaltio on vastuussa hakemuksen käsittelystä. Jos siis Suomi on vastuussa toisessa valtiossa jätetyn turvapaikkahakemuksen

käsittelystä ja Suomeen toisesta valtiosta siirretty hakija on ollut alaikäinen jättäessään turvapaikkahakemuksen toisessa valtiossa, häntä on pidettävä edelleen alaikäisenä Suomessa hänen turvapaikkahakemustaan käsitellessä. Hakijaa on tällöin pidettävä alaikäisenä, vaikka hän olisi tullut täysi-ikäiseksi ennen Suomeen siirtämistä. Näissä tilanteissa Suomelle siirtyä toisessa valtiossa jätetyn turvapaikkahakemuksen käsittely. Hakijan toisessa valtiossa jättämän turvapaikkahakemuksen vireillepanopäivämäärä on tarkistettava UMA:n asiakasverhon tai turvapaikkadiaarin Eurodac-tiedoista. Olennaista on siis tarkistaa, onko hakija ollut alaikäinen Eurodac-tiedoissa näkyvänä toisessa valtiossa jätetyn hakemuksen päivämääränä.

Jos Suomi on vastuussa alaikäisenä turvapaikkaa toisessa valtiosta hakeneen hakijan hakemuksesta, on selvitettävä, millä perusteella hakijan on katsottu olevan alaikäinen kyseisessä valtiossa. Jos tiedot hakijan iästä perustuvat esimerkiksi toisessa valtiossa teetettyyn ikätutkimukseen tai aidoksi todettuun henkilöllisyysasiakirjaan, katsotaan hakijan ikä luotettavasti selvitetyn. Jos toisen valtion tieto alaikäisyydestä perustuu esimerkiksi pelkästään hakijan kertomaan, ei hakijaa voida vain tämän vuoksi pitää alaikäisenä, vaan tulee selvittää, minkä ikäinen hakija on ollut hakiessaan turvapaikkaa. Luvussa 7.4.4 län selvittäminen turvapaikka-asiassa kerrotaan tarkemmin, miten hakijan ikää pitää selvittää ja missä tilanteissa hakijalle pitää tehdä ikätutkimus.

[Linkki – Luku 7.4.4 län selvittäminen turvapaikka-asiassa](#)

7.1.1 Lapsen haavoittuva asema

Määritelmädirektiivin 20 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on otettava huomioon haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden kuten alaikäisten ja ilman huoltajaa olevien alaikäisten henkilöiden erityistilanne. Myös uudelleen laaditussa niin sanotussa menettelydirektiivissä (2013/32/EU) on huomioitu lapsen aikuisia heikompi ja haavoittuvampi asema. Direktiivi sisältää useita lapsen asian käsittelyä koskevia säännöksiä.

Ulkomaalaislain 96 a §:n mukaan hakijalle, jolla on kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain 6 §:ssä tarkoitettu haavoittuvasta asemasta johtuvia tai muuten turvapaikkamenettelyn aikana todettuja erityistarpeita, annetaan tukea sen varmistamiseksi, että hän voi hyötyä turvapaikkamenettelyyn liittyvistä oikeuksista ja noudattaa siihen liittyviä velvollisuuksia. Vastaanottolain 6 §:n mukaan tätä lakia sovellettaessa on otettava huomioon erityistarpeet, jotka johtuvat kansainvälistä suojelua hakevan, tilapäistä suojelua saavan ja ihmiskaupan uhrin haavoittuvasta asemasta, kuten iästä taikka fyysisestä tai psyykkisestä tilasta.

Lapsi on yleensä aikuista haavoittuvammassa asemassa niin lähtömaassaan kuin turvapaikkamenettelyssäkin. Lapsen ei voi edellyttää hakevan apua ongelmiinsa kotimaassa samalla tavoin kuin aikuisen. Aikuista heikomman ja heistä riippuvaisen asemansa takia lapsi tarvitsee erityistä suojelua ja huomiota riippumatta siitä, onko hän tullut Suomeen ilman huoltajaa tai huoltajansa kanssa. Ilman huoltajaa oleva alaikäinen voi olla vielä huoltajansa kanssa saapunutta lasta haavoittuvammassa asemassa. Ilman huoltajaa olevalla alaikäisellä on oikeus maksuttomaan oikeusapuun turvapaikkamenettelyssä. Myös edustaja on ilman huoltajaa olevan alaikäisen

mukana koko turvapaikkamenettelyn ajan. Edustaja osallistuu lapsen rinnalla puhutteluun sekä muihin mahdollisiin toimenpiteisiin, kuten oikeuslääketieteelliseen tutkimukseen iän selvittämiseksi. Edustajan tehtävänä on valvoa lapsen edun toteutumista viranomaisprosessissa.

YK:n lapsen oikeuksien komitea ratkaisu A.B. v. Suomi (51/2018)

YK:n lapsen oikeuksien komitea antoi 4.2.2021 ratkaisun Suomea koskevassa ihmisoikeusvalitusasiassa, jossa se katsoi, että Suomi oli loukannut lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3, 19 ja 22 artiklaa. Asia koski Suomesta vuonna 2015 kansainvälistä suojelua hakenutta Venäjän Federaatiosta kotoisin olevaa samaa sukupuolta olevaa pariskuntaa ja heidän lastaan. Perhe oli hakenut turvapaikkaa lapsen ollessa neljävuotias. Päätöksentekohetkellä lapsi oli täyttänyt kuusi vuotta. Komitean ratkaisun mukaan Maahanmuuttovirasto epäonnistui huomioimaan sekä valittajien yksilöllisesti olosuhteet että arvioimaan liittykö tapaukseen lapsen oikeuksien sopimusta koskeva vakava loukkaus. Komitean ratkaisun mukaan valtiolla on velvollisuus varmistaa, että lapsen edun ensisijaisuus otetaan tehokkaasti ja järjestelmällisesti huomioon turvapaikkamenettelyssä ja että lapsia kuullaan systemaattisesti.

YK:n pakolaisjärjestön yksin tulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita koskevista käytännöistä ja toimintatavoista annettujen suositusten (helmikuu 1997) mukaan lapsen hakemusta arvioitaessa on otettava huomioon, että lapsella voi iästä johtuvan haavoittuvuutensa vuoksi olla jopa vahvempia perusteita kansainväliselle suojelulle kuin aikuisella. Lapsen oikeuksien sopimuksessa tunnistettuja oikeuksia saatetaan rikkoa eri tavalla ja loukkaukset saattavat olla eriluonteisia kuin aikuisiin kohdistuvat oikeudenloukkaukset. Lapsen oikeuksia vakavalla tavalla loukkaavat poliittiset linjaukset tai käytännöt voivat tietyissä olosuhteissa johtaa pakolaissopimuksen soveltamisalaan kuuluviin tilanteisiin. Tällaisia voivat olla esimerkiksi lasten rekrytointi virallisiin tai epävirallisiin armeijoihin, käyttäminen pakkotyövoimana, kauppaaminen prostituutioon ja seksuaalinen hyväksikäyttö sekä naisten sukuelinten silpomiskäytännöt. Myös lapsen perheen olosuhteet pitää ottaa huomioon, sillä lapsen kokema vainon pelko liittyy usein koko perhettä koskeviin syrjiviin tai vainoaviin toimiin.

Maan sisäisten levottomuuksien yhteydessä lapset ovat erityisen haavoittuvassa ja turvattomassa asemassa ja heidän asemansa voi saattaa heidät muita alttiimmiksi ihmisoikeusloukkauksille. Alaikäisen hakijan kotimaan ja asuinalueen ajankohtaiseen turvallisuustilanteeseen on kiinnitettävä ennen päätöksentekoa erityistä huomiota, vaikka se sijaitsisikin alueella, josta tuleville ei yleensä myönnetä alueen turvallisuustilanteen vuoksi oleskelulupaa. Ylipäänsä on tärkeää tutustua maatietoon lapsen asemasta lähtömaassa.

7.2 Lapsen turvapaikkahakemuksen käsittely

Vaikka turvapaikkahakemukset käsitellään yleensä saapumisjärjestyksessä, lapsiperheiden sekä ilman huoltajaa olevien alaikäisten hakemukset ovat erityisasemassa, sillä ne ovat ulkomaalaislain 6 §:n mukaan käsiteltävä

kiireellisesti. Kansainvälistä suojelua hakevan alaikäisen kohdalla lapsen etu on huomioitava turvapaikkahakemuksen käsittelyn kaikissa vaiheissa. Lapsen edun arvioiminen voi olla haastavaa. Ilman huoltajaa olevan kohdalla erityisen haastavaa on se, että tietoja hakijan kasvuhistoriasta ja kokemuksista saadaan yleensä vain hakijalta itseltään. Lapsi kohtaa turvapaikkamenettelyn aikana eri toimijoita, jotka keräävät häneltä tietoja haastattelemalla. Kuulemistilanne voi olla lapselle uusi ja jännittävä kokemus. Henkilökohtaisista kokemuksista kertominen tuntemattomalle henkilölle, ja usein tulkin välityksellä, voi olla vaikeaa. Lapsen mahdolliset aikaisemmat huonot negatiiviset kokemukset viranomaisista voivat vaikeuttaa luottamuksen rakentamista. Kansainvälistä suojelua hakevilla lapsella voi olla traumataustaa, joka pitää ottaa huomioon lapsen asiaa käsiteltäessä.

Lapset ovat ikänsä vuoksi haavoittuvassa asemassa. Lapsen asiaa käsiteltäessä viranomaisen selvittämisvelvollisuus korostuu. Lapsen selvittämisvelvollisuus hänen kansainvälistä suojelua koskevista perusteistaan pitää suhteuttaa hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa. Selvittämisvelvollisuus ei voi lähtökohtaisesti olla yhtä laaja kuin aikuisella. Myöskään uskottavuuskynnys ei voi olla yhtä korkealla kuin aikuisen kertomusta arvioitaessa.

Lapsen etu pitää huomioida osana koko turvapaikkamenettelyä. Edempänä tässä ohjeessa on käsitelty yleisemmin lapsen edun arvioinnin kriteereitä sekä lasta koskevan päätöksen perustelemista ulkomaalaislain mukaisissa asioissa. Lasta koskevan turvapaikka-asian käsittelyssä ja päätöksenteossa on otettava huomioon, että lapsi on lähtökohtaisesti heikoin osapuoli tilanteessa, jossa aikuisten tai yhteiskunnan edut ovat ristiriidassa lapsen edun kanssa. Viranomaisten tehtävä on valvoa, että lapsen etu toteutuu.

Tässä luvussa kerrottu koskee pääosin kaikkia kansainvälistä suojelua hakevia lapsia. Jos jokin seikka koskee vain joko ilman huoltajaa olevia tai huoltajansa mukana Suomeen tulleita alaikäisiä, on se nimenomaisesti mainittu, ellei se muutoin ilmene asiayhteydestä.

Lapsen turvapaikkahakemusta käsiteltäessä pitää huomioida soveltuvin osin seuraavia asioita:

- Onko lapsen kuulemistarve arvioitu?
  - Ovatko lapsen vanhemmat tuoneet esiin sellaisia seikkoja, joiden vuoksi lasta olisi hyvä kuulla (erityisesti alle 12-vuotiaat) huomioiden, että lapsiin saattaa kohdistua erityisiä vainon muotoja ja ilmenemistapoja, joita vanhemmat eivät osaa tai välttämättä halua tuoda esiin?
  - Onko lapselle varattu mahdollisuus osallistua häntä koskevaan päätöksentekoon?
- Jos lasta on kuultu, onko lapsi esittänyt omia perusteita turvapaikalle tai oleskeluluvulle?
- Onko lapsella tarve omalle avustajalle/edunvalvojalle?
- Voiko lapsen etu ja turvallisuus vaarantua, jos hänen kertomiaan tietoja luovutetaan huoltajille (lapsen oikeudet vs. huoltajan oikeudet) ja ovatko lapsen esittämät itsenäiset perusteet sellaisia, että lapselle tulisi tehdä erillinen päätös huomioiden salassapitovelvoitteet?

- Onko lapseen liittyen ilmennyt erityistä huolta, kuten väkivallan uhkaa, erityistä haavoittuvuutta tai onko hänen terveydentilansa osalta jotain huomioitavaa?
  - Onko asiassa pyydetty sosiaalityöntekijän lausunto ja huomioitu tarve tehdä lastensuojelu-/huoli-/rikosilmoitus?
- Onko kaikki tapauksen kannalta oleellinen dokumentoitu ja esittelijän saatavilla päätöksen teon hetkellä ja onko tieto ajankohtaista sekä riittävää päätöksen tekemiseksi?

7.2.1 Lapsen kuuleminen ja turvapaikkapuhuttelu

Perheen mukana turvapaikkaa hakevan alaikäisen puhuttelua kutsutaan kuulemiseksi. Ilman huoltajaa olevan alaikäisen kuulemiseksi järjestetään turvapaikkapuhuttelu. Huoltajan mukana turvapaikkaa hakevan alaikäisen turvapaikkapuhuttelu on suppeampi, sillä sen lisäksi, että lasta itseään kuullaan, lapsen huoltaja voi omassa puhuttelussaan tuoda esiin myös lapseen liittyviä tietoja ja vastuu perheen yhteisten turvapaikkaperusteiden esittämisestä on huoltajalla.

Lapsen kuuleminen voi olla puhuttelijan ja päätöksentekijän näkökulmasta haastavaa. Lapsen kykyyn antaa tietoja saattavat vaikuttaa paitsi hänen kehitystasensa, myös esimerkiksi lapsen asema yleisesti lähtömaan kulttuurissa. Lapsella ei ole samanlaista kykyä kertoa perheensä olosuhteista tai omasta taustastaan ja kokemuksistaan kuin aikuisella. Lapsella voi olla vaikeuksia kertoa kokemuksistaan ja peloistaan esimerkiksi trauman, koulutuksen puutteen, lähtövaltion viranomaisten pelon, vanhempien tai salakuljettajien antamien ohjeiden tai koston pelon takia.

Lasta on saatettu uhkailla tai painostaa niin, että hän pelkää kertoa todellisista tapahtumista. Lasta on myös voitu ohjeistaa kertomisessa. Lapsi myös hahmottaa maailmaa eri tavoin kuin aikuinen, eikä aina osaa kertoa asian ratkaisemisen kannalta merkityksellisistä asioista. Lapsi voi olla liian nuori tai kypsymätön arvioimaan, mikä tieto on tärkeää, tai kertomaan kokemuksistaan hänen voi olla vaikea kertoa asioista tavalla, jonka aikuinen pystyy ymmärtämään. Lapsi saattaa jättää pois tai vääristellä olennaista tietoa tai olla kykenemätön erottamaan kuviteltua todesta. Hänellä voi olla vaikeuksia ymmärtää abstrakteja käsitteitä, kuten aikaa tai etäisyyksiä. Näin ollen asia, joka aikuisen kertomana olisi valhe, ei välttämättä ole sitä lapsen kertomana. Lapsen traumatisoituminen voi vaikuttaa hänen kykyynsä kertoa kokemuksistaan selkeästi ja johdonmukaisesti. Lapsen vanhemmat ovat myös voineet pyrkiä suojelemaan lasta jättäen kertomatta lapselle kaikista asian ratkaisemisen kannalta merkityksellisistä seikoista.

Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentin 12 (CRC/C/GC/12), kohta 22 mukaan lapsen on voitava ilmaista näkemyksensä vapaasti ilman painostusta. Hänellä pitää olla mahdollisuus valita, haluaako hän käyttää oikeuttaan tulla kuulluksi vai ei. Lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä vapaasti merkitsee myös sitä, ettei häntä saa manipuloida, eikä häneen saa kohdistaa sopimatonta painostusta tai muuta vastaavaa vaikuttamista. Lapsen kuulemisessa on kyse hänen oman näkökulmansa esiin tuomisesta. Lapsella on oikeus ilmaista omia

näkemyksiään, ei muiden näkemyksiä. Muun perheenjäsenen kuin huoltajan läsnäolo ei lähtökohtaisesti ole lapsen kuulemisessa sallittua. Perheenjäsentä tai sukulaista voidaan kuulla erikseen, mikäli se katsotaan tarpeelliseksi.

Turvapaikkaa hakevan lapsen puhuttelemiseen liittyvät erityiset haasteet edellyttävät, että puhuttelija on saanut tehtävänsä riittävän koulutuksen ja perehdytyksen. Puhuttelijan on ymmärrettävä lapsen kuulemisen erityispiirteet. Turvapaikkamenettelyssä pitää kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten lapsi saa ilmaista seikkoja, joiden perusteella kansainvälisen suojelun tai muun viranpuolesta harkittavan luvan edellytykset täyttyvät. Lapsen kertomaa pitää kuunnella huolella ja se pitää ottaa tosiasiallisesti huomioon häntä koskevassa päätöksenteossa.

Maahanmuuttoviraston erillisessä alaikäisiä turvapaikanhakijoita koskevassa haastatteluohjeistuksessa on käsitelty tarkemmin haastattelutilannetta ja esimerkkejä lapselle tarvittaessa esitettävistä kysymyksistä. Ensisijaisesti lasta on pyydettävä kertomaan omin sanoin kokemuksistaan ja syistä, miksi hän ei voi palata kotimaahansa. Tarkentavia kysymyksiä on esitettävä tarvittaessa. Huolellinen valmistautuminen varsinkin vakavasti traumatisoituneen lapsen puhutteluun lisää lapsen edun toteutumista itse puhuttelutilanteessa.

7.2.1.1 Minkä ikäistä lasta kuullaan turvapaikkapuhuttelussa?

LOS 12 artiklassa turvataan lapsen oikeus kehitystasonsa mukaisesti ilmaista vapaasti omat näkemyksensä kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen oikeus tulla kuulluksi ja mahdollisuus osallistua sekä vaikuttaa häntä itseään koskevassa asiassa on yksi lapsen oikeuksien sopimuksen perusarvoista. Lapsen kuuleminen on tärkeää riippumatta siitä, onko kyse ilman huoltajaa olevasta vai vanhempiensa kanssa kansainvälistä suojelua hakevasta lapsesta. Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa ei ole asetettu ikärajoja lapsen kuulemiselle.

Ulkomaalaislain 6 §:n mukaan 12 vuotta täyttänyttä lasta tulee kuulla ennen päätöksentekoa, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen mielipide tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Myös 12 vuotta nuorempaa lasta voidaan kuulla, jos hänen kehitystasonsa huomioon ottaen hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota.

Lapsen ikä ja kehitystaso vaikuttavat siihen, miten ja millä laajuudella häntä voidaan kuulla turvapaikka-asiassa. Koska ilman huoltajaa oleva alaikäinen on yleensä ainoa henkilö, joka voi kertoa hakemuksensa perusteista, Maahanmuuttoviraston kuulee häntä turvapaikkapuhuttelussa, paitsi silloin, jos hakija on liian nuori kuultavaksi. Kuulemisen alaikärajana on tyypillisesti pidetty neljää ikävuotta. Neljä vuotta täyttäneitä ja sitä vanhempia lapsia voidaan kuulla ikätason mukaisesti heidän arjestaan, läheisistä ihmissuhteistaan ja mahdollisista peloistaan, vaikka lapsi ei osaisikaan kertoa siitä, mikä häntä kotimaassa uhkaa tai kattavasti siitä, mitä hän on kokenut. Nuorimpien lasten kuulemista on harkittava tapauskohtaisesti. Maahanmuuttoviraston on kuitenkin syytä pyrkiä tapaamaan jokainen ilman huoltajaa oleva alaikäinen lapsi hänen iästään riippumatta. Turvapaikkapuhuttelussa on kuultava myös ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle määrättyä edustajaa. Jos hyvin nuorella ilman huoltajaa olevalle hakijalla on Suomessa sukulaisia, voidaan heitäkin tarvittaessa kuulla lapsen tilanteen selvittämiseksi.

Vanhempansa tai muun huoltajansa kanssa Suomeen tullutta alaikäistä turvapaikanhakijaa Maahanmuuttovirasto kuulee yleensä henkilökohtaisesti, jos hakija täyttää 12 vuotta ennen päätöksentekoa. Käsittelyn aikana mahdollisesti esiin nousevien viivästysten ja prosessin sujuvuuden vuoksi kuuleminen järjestetään kaikille puhuttelujärjestelyjen aikaan 11 vuotta täyttäneille lapsille. Tätä nuorempien lasten kohdalla on kiinnitettävä huomiota siihen, onko lapsi niin kehittynyt, että hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota. Lasta pitää aina kuulla siinä laajuudessa kuin se asian olosuhteet huomioiden on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Lapselta on kysyttävä myös suhtautumista mahdolliseen maastapoistamiseen ja maahantulokieltoon, jos virasto käsittelee hänen hakemuksensa aineellisesti. Kuulemista ei poikkeuksellisesti tarvitse suorittaa, jos sitä yksittäisessä tapauksessa pidetään ilmeisen tarpeettomana. Kuulemista voidaan pitää ilmeisen tarpeettomana esimerkiksi silloin, jos lapsen huoltajaa on kuultu asiassa kattavasti, eikä lapsi itse kykene tai halua tulla kuulluksi.

Jos kansainvälistä suojelua hakevaan perheeseen kuuluu mukana hakevia alle 11-vuotiaita lapsia, on puhuttelussa varmistettava vanhemmilta, onko lapsiin kohdistunut jonkinlaista uhkaa tai oikeudenloukkauksia kotimaassa tai tapauskohtaisesti myös matkalla. Alle 11-vuotiaan lapsen kuulemistarpeeseen liittyviä viitteitä voidaan saada myös poliisilta, vastaanottokeskuksesta tai avustajilta. Alle 11-vuotiaita lapsia kuullaan tapauskohtaista harkintaa käyttäen. Lasta pitää kuulla matalalla kynnyksellä, jos turvapaikka-asian käsittelyn yhteydessä ilmenee, että:

- Lapsen on kohdistunut oikeudenloukkauksia tai uhkaa (esimerkiksi FGM-uhka)
- Lapsella on henkilökohtaisia turvapaikkaperusteita
- Lapsen ja vanhemman välillä epäillään eturistiriitaa
- Lapsi haluaa tulla kuulluksi
- Lapsen kuulemista esittää huoltaja tai avustaja
- Kuulemiselle on muu erityinen syy

7.2.1.2 Lapsen kuuleminen uusintahakemuksen ja tuomioistuimen palauttaman hakemuksen käsittelyn yhteydessä

Jos perhe tekee uusintahakemuksen ja hakemus otetaan tutkittavaksi, on 12 vuotta täyttänyttä lasta kuultava, vaikka häntä olisi kuultu prosessissa aiemmin. Jos hakemus jätetään tutkimatta, on asiassa ennen päätöksentekoa varmistettava, että 12 vuotta täyttäneitä mukana hakevia on kuultu poliisin toimesta.

Jos lapsi on täyttänyt 12 vuotta Maahanmuuttoviraston päätöksen jälkeen ja hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus palauttaa asian Maahanmuuttoviraston käsiteltäväksi, on lasta kuultava ennen päätöksentekoa, ellei kuulemista ole pidettävä ulkomaalaislain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla ilmeisen tarpeettomana. Jos muuta perhettä puhutellaan ennen päätöksen tekemistä, pitää 12 vuotta täyttänyttä lasta lähtökohtaisesti aina kuulla myös.

Lapsen kuuleminen on ilmeisen tarpeetonta, eikä lasta tarvitse kuulla, jos hallinto-oikeus tai KHO suoraan määrää myöntämään perheelle / lapselle

turvapaikan, toissijaista suojelua tai oleskeluluvan tai jos vanhempia kuulemalla katsotaan, että turvapaikan, toissijaisen suojelun tai oleskeluluvan edellytykset täyttyvät.

Päätös kuulemisesta pitää tehdä tapauskohtaisen arvion perusteella. Lapsen kuulemista ei voida pitää ilmeisen tarpeettomana, jos lapsen / perheen henkilökohtaisissa olosuhteissa tai kotimaassa on hallinto-oikeuden tai KHO:n päätöksen jälkeen tapahtunut sellaisia merkityksellisiä muutoksia, joiden perusteella kansainvälistä suojelua koskevaa asiaa tulisi arvioida toisin. Asiassa on voinut tulla ilmi esimerkiksi lapsen omia turvapaikkaperusteita, jotka vaativat selvittämistä.

Asiassa pitää ottaa huomioon hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen kertyneet selvitykset (esimerkiksi sosiaalityöntekijän lausunto) sekä maatieto kotimaan turvallisuustilanteesta mahdollisesti tapahtuneista muutoksista. Maatieto lapsiin yleisesti kohdistuvista oikeudenloukkauksista ei yksinään anna aihetta uudelleenarviointiin ja lapsen kuulemiseen.

7.2.1.3 Ketkä voivat olla läsnä lapsen turvapaikkapuhuttelussa?

UlkL 97 a §:n mukaan hakijaa turvapaikkapuhuttelussa kuultaessa perheenjäsenen läsnäolo on sallittu vain perustellusta syystä. Saman pykälän mukaan alaikäistä hakijaa kuultaessa sovelletaan kuitenkin UlkL 6 §:ää ja HallintoL 14 §:ää.

HallintoL 14 §:n 1 momentin mukaan vajaavaltaisen puolesta käyttää puhevaltaa hänen edunvalvojansa, huoltajansa tai muu laillinen edustajansa. Pykälän 3 momentin mukaan viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta.

Maahanmuuttovirasto suorittaa huoltajansa mukana turvapaikkaa hakevalle lapselle oman kuulemisen yleensä samana päivänä kuin hänen huoltajansa on kutsuttu turvapaikkapuhutteluun. Alaikäistä kuultaessa läsnä on yleensä lapsen huoltaja, joka käyttää lain mukaan alaikäisen puhevaltaa, joko hänen puolestaan tai hänen rinnallaan. Käytännössä tilaisuuteen osallistuu lapsen vanhempi, ellei se ole lapsen edun vastaista. Alle 15-vuotiaalla lapsella ei ole itseään koskevassa asiassa puhevaltaa, mutta hänellä on kuitenkin oikeus tulla asiassa kuulluksi, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta.

Ulkomaalaislain 97 a §:n 5 momentin mukaan ilman huoltajaa olevan lapsen edustajan pitää olla läsnä ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikkapuhuttelussa. Edustajan tai huoltajan lisäksi puhutteluun voi osallistua myös lapsen oikeudellinen avustaja.

Lastensuojelulain (LSL) mukaan lapselle määrätään lastensuojeluasiassa edunvalvoja käyttämään huoltajan sijasta lapsen puhevaltaa, jos on perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja voi puolueettomasti valvoa lapsen etua asiassa ja edunvalvojan määrääminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi. Alaikäisen lapsen huostaanotosta,

huostaanottopäätöksen päivämäärästä sekä lapsen sijoituspaikasta tulee ilmoittaa Maahanmuuttovirastolle ja lapsen asiaa käsittelevälle poliisiviranomaiselle tai Rajavartiolaitokselle. Hakemuksen edunvalvojan määräämiseksi voi tehdä holhousviranomaisen, sosiaalihuollosta vastaava toimielin tai huoltaja itse (LSL 22 §). Tällaisen edunvalvojan puhevalta rajoittuu yleensä vain lastensuojeluasiain, eikä ulotu turvapaikka- tai oleskelulupa-asioihin. Tällaiselle lapselle saatetaan kuitenkin määrätä muu edustaja hoitamaan muita kuin lastensuojelulain mukaisia asioita. Jos lapselle on määrätty lastensuojelulain mukainen edunvalvoja, lapsen puolesta tai lapsen rinnalla turvapaikka-asiassa puhevaltaa käyttämään oikeutettu aikuinen on selvitettävä tapauskohtaisesti. Tarvittaessa asiaa selvitettäessä on käännyttävä esimerkiksi vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijän tai lastensuojelun puoleen. Luvussa 3.4.7 Miten toimia, jos lapsella on useampi laillinen edustaja, on käsitelty tarkemmin tilanteita, joissa lapsella on useampi laillinen edustaja.

[Linkki – Luku 3.4.7 Miten toimia, jos lapsella on useampi laillinen edustaja](#)

Ryhmäkodin, vastaanottokeskuksen tai lastensuojelun sosiaalityöntekijälle voidaan tarvittaessa varata tilaisuus osallistua turvapaikkapuhutteluun nk. tukihenkilön roolissa. Ilman huoltajaa olevan alaikäisen kohdalla ryhmäkodin sosiaalityöntekijän lausuntoa lapsen edusta pyydetään aina myös kirjallisesti.

7.2.1.4 Lapsen kuuleminen ilman huoltajan läsnäoloa

Yleensä vanhemman tai muun huoltajan läsnäolo lasta kuultaessa on lapsen edun mukaista ja edistää lapsen asian selvittämistä. Huoltajalle on lähtökohtaisesti varattava mahdollisuus läsnäoloon. Lapsen edun selvittäminen saattaa kuitenkin edellyttää lapsen kuulemista myös ilman huoltajaa. Joskus huoltajan etu tai intressit voivat olla ristiriidassa lapsen edun kanssa. Huoltajan läsnäolo saattaa silloin estää lasta kertomasta vapaasti omista kokemuksistaan ja tuomasta esiin omia näkemyksiään. Tämän vuoksi on tärkeää, että lapsen edun selvittämiseksi lasta voidaan kuulla myös ilman huoltajan läsnäoloa. Siitä, että näin saatetaan tehdä, kerrotaan puhuttelukutsun liitteenä lähetettävässä niin sanotussa asiakasohjeessa. Ohjeen tavoitteena on muun muassa varmistaa, että huoltaja voi halutessaan hankkia oikeusavustajan.

Alaikäiseltä ja huoltajalta tiedustellaan lapsen kuulemisen yhteydessä, sopiiko heille, että lasta kuullaan myös hetki ilman huoltajan läsnäoloa. Lapsen kieltäytyessä, lapsen kuulemisesta ilman huoltajan läsnäoloa luovutaan. Jos huoltaja kieltäytyy, tiedustellaan tähän syytä. Alle 15-vuotiasta lasta ei voida kuulla erikseen ilman huoltajan suostumusta, ellei lapselle ole määrätty asiassa huoltajasta erillistä edustajaa tai edunvalvojaa. Huoltajan vastustus ei estä 15 vuotta täyttäneen lapsen kuulemista, jos lapsi itse haluaa tulla kuulluksi ilman huoltajaa. Huoltajalla on joka tapauksessa rinnakkainen puhevalta 15 vuotta täyttäneen lapsen asiassa.

Eturistiriitatilanteessa on tärkeä selvittää lapsen mahdollinen tarve omalle avustajalle, edustajalle tai edunvalvojalle. Jos tulee esille viitteitä, että lapsi on voinut kokea huoltajansa taholta väkivaltaa, mutta huoltaja vastustaa alle 15-vuotiaan kuulemista yksin, asiassa on harkittava edunvalvojan hankkimista

lapselle. Jos on tiedossa, että alle 15-vuotiaan molemmat huoltajat ovat epäillyn väkivallan tekijöitä, on jo ennen kuulemista selvitettävä mahdollisuutta hakea lapselle edunvalvojaa. Tarvittaessa Maahanmuuttovirasto voi selvittää asiaa myös pyytämällä tietoa vastaanottokeskuksesta Mahtilain 11 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella. Lisäksi vastaanottokeskukselle voi tehdä huoli-ilmoituksen lapsesta. Epäiltäessä huoltajan ja lapsen välistä intressiristiriitaa asian käsittelijän pitää pyytää ennen turvapaikka-asian ratkaisemista vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijän lausuntoa lapsen edusta.

Kuulemalla lasta ilman huoltajaa, lapselle halutaan antaa mahdollisuus kertoa asioista, joista lapsi ei halua tai voi puhua huoltajansa läsnä ollessa. Mahdollisten eturistiriitojen selvittämiseksi ja sen mahdollistamiseksi, että lapsi voi tuoda esille myös seikat, jotka hän häpeän, huolen tai muun syyn vuoksi haluaa salata vanhemmiltaan, on tärkeää, että lapsen edun selvittämiseksi lasta voidaan kuulla myös ilman huoltajan läsnäoloa.

Kun huoltaja on poistunut puhutteluhuoneesta, lapselle voi kertoa, että puhuttelija haluaa keskustella tämän kanssa kahden kesken, koska joskus lapsilla on mielessään asioita, joista he eivät halua puhua isän tai äidin kuullen. Tällaiset asiat voivat olla ihan mitä vaan: aikuisten riitoja tai riitoja aikuisten kanssa, riitoja koulussa tai kavereiden kanssa, tapahtumia, jotka eivät ole tuntuneet kivoilta tai asioita, jotka pelottavat. Puhuttelija voi kertoa lapselle, että hän ja vastaanottokeskuksen työntekijät haluavat auttaa lasta, jos lapsella on huolia. Jos nämä asiat ovat sellaisia, joita ei lapsen edun vuoksi voida paljastaa vanhemmille, ne pidetään salassa.

Lapselta voi kysyä onko hänellä ollut riitoja kenenkään kanssa tai onko lapsi nähnyt aikuisten riitelyä ja millaiset välit lapsella on vanhempien ja sisarusten kanssa. Lapselta voi myös kysyä, onko tämän mielessä asioita, jotka harmittavat tai pelottavat häntä.

Lapselta pitää tiedustella, mitä mieltä lapsi olisi siitä, että kerrotut seikat tulisivat huoltajan tietoon ja mitä tietojen paljastumisesta seuraisi. Jos lasta kuultaessa ilmenee jotain, mitä lapsi ei halua kertoa huoltajan kuullen, lapsen kertomat seikat on kirjattava erilliselle pöytäkirjalle, jota ei luovuteta huoltajalle. Tiedon jakamista huoltajalle arvioidaan tapauskohtaisesti lapsen edun näkökulmasta ja sen näkökulmasta, onko asiassa julkisuuslain mukaisia perusteita rajoittaa asianosaisjulkisuutta. Tässä ohjeistetaan tarkemmin Ohjeessa asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta (MIGDno-2024-87).

Jatkotoimenpiteitä on harkittava tapauskohtaisesti. Jos lapsen kertomat seikat osoittavat lapsen ja huoltajan etujen olevan ristiriidassa, on Maahanmuuttoviraston otettava yhteyttä sosiaaliviranomaiseen, kuten vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijään, joka arvioi tarvetta hakea lapselle edunvalvojaa. Asiassa on myös arvioitava lastensuojeluilmoituksen, rikosilmoituksen tai vastaanottokeskukselle tehtävän huoli-ilmoituksen tarvetta. Lisäksi tapauskohtaisesti on harkittava, edellyttääkö lapsen etu uuden

kuulemisen järjestämistä niin, että siinä on mukana lapselle mahdollisesti myöhemmin määrättävä edunvalvoja tai oikeusavustaja.

Jos lasta kuullaan ilman huoltajan läsnäoloa, on huoltajalle pääsääntöisesti varattava tilaisuus lausua mielipiteensä samoista kysymyksistä, joita lapselle on esitetty, sekä lapsen kuulemisessa esiin tulleista seikoista. Tämä voidaan suorittaa kussakin tapauksessa tarkoituksenmukaiseksi katsotulla tavalla joko suullisesti ilman lapsen läsnäoloa tai kirjallisesti. Jos lapsen erillisessä kuulemisessa ei tule esiin mitään asian ratkaisuun tai käsittelyyn olennaisesti vaikuttavaa, huoltajan kuuleminen ei ole tarpeen.

Poikkeuksellisissa tapauksissa lapsen kertomien seikkojen paljastaminen huoltajalle voi olla lapsen edun vastaista, jos se esimerkiksi uhkasi vakavasti lapsen turvallisuutta. Lapsen kertomia tietoja ei tällöin tule antaa huoltajalle. Huoltajalla ei ole JulKL 11 § 2 mom. 1 kohdan perusteella tiedonsaantioikeutta sellaisista seikoista, joiden kertominen huoltajalle olisi lapsen edun vastaista. Tapaukset, joissa lapsen kertomien seikkojen paljastaminen huoltajalle voidaan katsoa lapsen edun vastaiseksi, voivat liittyä esimerkiksi perheväkivaltaan, seksuaaliseen väkivaltaan tai lapsen paljastamiin arkaluonteisiin tai vanhempien edun vastaisiin asioihin. Jos kyse on lapseen kohdistuvasta akuutista vaarasta, otetaan yhteys poliisiin ja lastensuojeluviranomaisiin. Myös tapauksissa, jotka eivät ole akuutteja, on tarvittaessa otettava yhteyttä sosiaaliviranomaiseen mahdollisen edunvalvonnan tai lastensuojelutoimenpiteiden tarpeen arvioimiseksi.

Lapsen kuulemista ilman huoltajaa on arvioitava lapsen edun kannalta, erityisesti siitä näkökulmasta, voisiko kuuleminen tai lapsen kertomien seikkojen paljastaminen vaarantaa lapsen turvallisuutta suhteessa hänen huoltajaansa tai muuhun aikuiseen, josta lapsi on riippuvainen. Lapsen kuulemisen tarkoituksena ei ole hänen huoltajansa kansainvälisen suojelun perusteiden selvittäminen, eikä huoltajan kertomuksen uskottavuuden arviointi.

7.2.1.5 Turvapaikkapuhuttelun tai kuulemisen suorittamisesta

Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentin 12 (CRC/C/GC/12) mukaan lasta on kuultava olosuhteissa, jotka ottavat huomioon hänen yksilöllisen ja sosiaalisen tilanteensa, sekä ympäristössä, jossa lapsi kokee olevansa arvostettu ja turvassa ilmaistessaan vapaasti näkemyksiään. Lasta ei pidä kuulla useammin kuin on välttämätöntä, erityisesti käsiteltäessä asioita, jotka voivat traumatisoida häntä. Lapsen kuuleminen ei ole tehokasta ympäristössä, joka on uhkaava, vihamielinen, tunteeton tai sopimaton hänen ikäiselleen lapselle. Yleensä lasta kuullaan Maahanmuuttoviraston tiloissa, mutta yksittäisessä tapauksessa kuuleminen voidaan järjestää myös esimerkiksi lapsen majoituspaikassa. Kuulemisen suorittaminen majoituspaikassa voi olla perusteltua esimerkiksi lapsen iän (alle kouluikäinen), fyysisen tai henkisen tilan vuoksi. Esimerkiksi pelko, traumatisoituminen, fyysinen rajoite tai raskaus voi puoltaa kuulemista majoituspaikassa.

UlkL 97 a § 6 momentin mukaan, jos Maahanmuuttovirasto katsoo tarkoituksenmukaiseksi, turvapaikkapuhuttelu voidaan pitää käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa Maahanmuuttovirastolla ja hakijalla on puhe- ja näköyhteys keskenään.

Turvapaikkapuhuttelun tapaa harkitessaan Maahanmuuttoviraston on otettava huomioon hakijan iästä taikka fyysisestä tai psyykkisestä tilasta johtuva haavoittuva asema tai muut hakijan henkilökohtaiset syyt, jotka voivat vaikuttaa puhuttelun kulkuun sekä 6 §:ssä säädetyt edellytykset. Maahanmuuttoviraston on varmistettava, että turvapaikkapuhuttelu voidaan pitää tietoturvallisesti.

Hallituksen esityksen (HE 30/2024) mukaan turvapaikkapuhuttelun toteutustapa olisi Maahanmuuttoviraston harkinnassa. Maahanmuuttoviraston olisi arvioitava, milloin kuuleminen käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa olisi tarkoituksenmukaista. Olennaista on varmistua siitä, että turvapaikkapuhuttelun tarkoitus, turvapaikkaperusteiden selvittäminen, toteutuu, eikä hakijan oikeusturva vaarannu. Turvapaikkapuhuttelun tapaa harkitessaan Maahanmuuttoviraston tulisi ottaa huomioon muun muassa hakijan iästä taikka fyysisestä tai psyykkisestä tilasta johtuva haavoittuva asema tai muut hakijan henkilökohtaiset syyt, jotka voivat vaikuttaa puhuttelun kulkuun ja näin ollen puoltavat puhuttelun osapuolien olemista samassa tilassa puhuttelun ajan. Erityisesti alaikäisen turvapaikkapuhuttelua järjestettäessä tulisi ottaa huomioon lapsen etu. Käytännössä hakijan oma mielipide voitaisiin ottaa huomioon päätettäessä siitä, pidetäänkö turvapaikkapuhuttelu käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa vai ei. Mahdollisuutta pitää turvapaikkapuhuttelu videon tai muun soveltuvan teknisen tiedonvälitystavan välityksellä ei kuitenkaan tulisi jättää riippuvaiseksi hakijan suostumuksesta, vaan harkintavalta tässä kysymyksessä olisi Maahanmuuttovirastolla.

Lasta voidaan kuulla etäyhteydellä vastaanottokeskuksesta yhdessä huoltajansa/edustajansa kanssa, jos alaikäisellä ei ole iän lisäksi muita erityisiä haavoittuvuustekijöitä. Lapsiperheet, joissa on kuultavia mukana hakevia alaikäisiä, voidaan puhutella etäyhteydellä, kunhan lasten kuuleminen voidaan järjestää vastaanottokeskuksesta käsin, mukaan lukien kuulemisen osuus ilman vanhemman läsnäoloa. Ilman huoltajaa olevat alaikäiset, joilla ei ole iän lisäksi muita erityisiä haavoittuvuustekijöitä, voidaan puhutella etäyhteydellä, jolloin lapsi ja edustaja ovat puhuttelun aikana samassa tilassa. Jos edustaja osallistuu puhutteluun niin, että hän ei ole samassa tilassa lapsen kanssa, pitää lapsen kanssa olla lapsen sosiaaliohjaaja. Puhuttelutavan valinnan lähtökohtana pitää olla asian selvittäminen. Kansainvälisen suojelun osastolla on velvollisuus huolehtia menettelyllisten takeiden toteutumisesta haavoittuvien hakijoiden kohdalla. Jos huomataan, että etäpuhuttelu olisi lapsen edun vastaista, ei puhuttelua voida pitää etänä. Esimerkiksi, jos lapseen ei saataisi luotua kontaktia etäyhteydelle, tulisi puhuttelu keskeyttää ja lapsi kutsua paikan päälle puhutteluun. Jos lapsi ilmoittaa, ettei halua etäpuhuttelua, on tämä otettava huomioon ja kysyttävä syytä.

Asiakasetäpuhutteluun liittyvät yksityiskohdat pitää aina sopia ensin alaikäisen edustajan kanssa ja mahdollisen vastaanottokeskuksen työntekijän läsnäolo pitää sopia erikseen. Asiakasetäpuhuttelua ei tule varata, jos asiakkaan turvallisuuden ja puhuttelun onnistumisen kannalta on todennäköisempää, että läsnäolopuhuttelu on hakijan kannalta parempi vaihtoehto.

Lasta kuultaessa on otettava huomioon Maahanmuuttoviraston erillinen puhutteluohjeistus. Lapsen puhuttelua varten on tärkeää varata riittävästi aikaa ja pitää riittävästi taukoja puhuttelun aikana. Puhuttelijan pitää tehdä puhuttelutilanteesta lapselle turvallinen ja rauhallinen. Lapselle pitää selvittää aluksi puhuttelun tavoite ja lapselle pitää kertoa, että hänen kertomansa asiat otetaan huomioon päätösharkinnassa. Läsnäolevien roolit on syytä käydä läpi tilaisuuden alussa. Läsnäolijoille on yleensä tarpeen selostaa ainakin pääkohdat heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, sekä kuulemisen tarkoituksesta ja kulusta. Lapselle pitää kertoa salassapitovelvollisuudesta, jotta hän voi kertoa asioistaan mahdollisimman vapaasti. Kyseisistä seikoista kerrotaan myös puhuttelukutsun mukana läheittävässä asiakasohjeessa.

Eriyisesti nuorta lasta kuultaessa pitää arvioida, onko lapsi niin kehittynyt, että häntä voidaan kuulla. Ensin on selvitettävä, ymmärtääkö lapsi kuulemisessa yleisesti noudatettavat periaatteet. Lapsen pitää ymmärtää, että hänen pitää vastata esitettyihin kysymyksiin totuudenmukaisesti ja hänen odotetaan kertovan, jos hän ei muista tai tiedä vastausta. Jos lapsi ei vastaa esitettyihin kysymyksiin, ei selvästi ymmärrä, mitä häneltä odotetaan eikä pysty kertomaan itsestään ja arjestaan, pitää kuulemisen keskeyttämistä harkita. Tällöin lapsen kanssa voi muutaman minuutin jutustella lasta kiinnostavista asioista ja kiittää lasta, että hän saapui paikalle. Pöytäkirjaan kirjataan, mitä lapselta kysyttiin, mitä lapsi vastasi ja miten hän käyttäytyi (objektiiviset havainnot) vuorovaikutustilanteessa. Pöytäkirjalle on hyvä kirjata lyhyesti myös huoltajan/edustajan mahdolliset huomiot ja näkemykset lapsen kuulemiseen liittyen.

Lasta kuulemalla pyritään selvittämään, onko lapsella henkilökohtaisia perusteita kansainväliselle suojelulle. Kuulemisessa selvitetään, onko lapseen kohdistunut oikeudenloukkauksia tai onko hän oikeudenloukkausten vaarassa kotimaassaan. Teemaa lähestytään lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän lisäksi kuulemisessa selvitetään lapsen edun arviointiin vaikuttavia seikkoja kuten lapsen arkea, lapselle läheisiä ihmissuhteita, terveyttä ja mahdollisuutta koulunkäyntiin. Suomessa jo pidempään oleskelleiden lasten kohdalla pitää selvittää myös Suomeen mahdollisesti syntyneitä siteitä.

Lasta pitää rohkaista kertomaan asioistaan ja puhuttelijan on pyrittävä vakuuttamaan lapselle, että hänen kannattaa oman etunsa vuoksi kertoa asioista totuudenmukaisesti. Lapselle on hyvä kertoa, että hän voi sanoa, jos hän ei tiedä tai ymmärrä jotain asiaa, tai ei halua vastata johonkin kysymykseen. Lasta on kannustettava kertomaan vapaasti ja omin sanoin syistä, jotka johtivat kotimaasta lähtöön ja turvapaikan hakemiseen Suomessa, sekä muista päätöksen kannalta merkityksellisistä asioista. Lapsen kehitysvaihe, ikä ja mahdolliset kieliongelmat on otettava huomioon kysymysten muotoilussa ja sanavalinnoissa. Kysymysten pitää olla mahdollisimman avoimia, eivätkä ne saa olla johdatteluvia tai tarjota valmista vastausta. Vastauksen luotettavuus tyypillisesti laskee, jos samaa kysymystä toistetaan monta kertaa. Puhuttelussa on pyrittävä välttämään turhien kysymysten esittämistä, mutta myös varauduttava joustamaan ja etenemään lapsen tahtiin. Lapselle on annettava mahdollisuus kertoa omin sanoin kokemuksistaan ja mahdollisista peloistaan. Tilan ja ajan antaminen lapselle on tärkeää, jotta hän saa mahdollisuuden ilmaista toiveensa tai muun tärkeän

sanottavansa. Puhuttelijan on hyvä pitää mielessä, että lapsen ei ole pakko puhua. Lapsen kuulemisen tarkoitus ei ole selvittää vanhempien turvapaikkaperusteiden uskottavuutta eikä lasta saisi koskaan tieteen tahtoen saattaa asemaan, jossa hän joutuu puhumaan vanhempaansa vastaan.

Jos puhuttelijalla on jo etukäteen tietoa lapsen kohdistuneista oikeudenloukkauksista, pitää harkita tarkkaan, mitä seikkoja on tarpeen ottaa esille lapsen kanssa. Turhaa traumatisoivista asioista keskustelua pitää aina välttää lapsen kohdalla ja erityisesti mukana hakevan lapsen osalta pitää miettiä, onko traumatisoivista asioista keskustelu lapsen kanssa välttämätöntä vai onko asia tullut selviteteksi vanhempien puhutteluissa tai muuta kautta. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi myös ikävämmissä asioista, jos hän niin haluaa. Mahdollisesti traumatisoivat asiat pitää ottaa esille lapsen kanssa avoimin kysymyksiin ja lapsen ehdoilla. Asian selvittämistä lapsen kanssa voi edesauttaa, että puhuttelija osoittaa lapselle hyväksyntää ja ymmärrystä ja että puhuttelija kestää kuulla sen, mitä lapsella on kerrottavana. Lapsen voi johdatella teemaan kysymällä häneltä esimerkiksi, onko joku satuttanut häntä kotimaassa tai Suomessa. Jos lapsen on vaikea muistaa yksityiskohtia kotimaassa vietetystä ajasta tai asiassa on muutoin vaikea saada selvitystä, voi lapselta tiedustella lyhyemmin, tuleeko hänelle mieleen asioita, joita hän haluaisi kertoa siitä ajasta, kun hän oli vielä kotimaassa. Puhuttelija voi kertoa lapselle, että on tärkeää, että hän tietää, jos lapselle on kotimaassa tapahtunut jotain ikävä. Lapselta voi kysyä, tuleeko hänelle mieleen jotain, mistä puhuttelijan olisi hyvä tietää. Myös kysymys käännättämisestä "Mitä sinä olisit mieltä siitä, jos teidän pitäisi mennä takaisin paikkaan X etkä voisi matkustaa enää Suomeen?" liittyy osaltaan siihen, miten lapsi suhtautuu kotimaahansa.

Sen lisäksi, että turvapaikkatutkinnassa on selvitettävä lapsen maahantuloon liittyviä seikkoja, henkilötietoja ja kansainvälisen suojelun tarpeen perusteita, on tärkeää kerätä tietoa myös lapsen sosiaalisesta historiasta. Lapsen sosiaalisen historian tunteminen tukee lapsen edun arviointia paitsi kansainvälistä suojelua koskevassa päätösharkinnassa, myös mahdollisessa myöhemmässä perheenyhdistämisasiassa. Jos lapsi ei muista tapahtumia, joista häntä on tarkoitus kuulla tai lapsi ei pysty muodostamaan tapahtumasta tai tapahtumista yleisesti kokonaiskuvaa, pitää lasta silti pyrkiä kuulemaan muista asiaan ja lapsen etuun vaikuttavista seikoista. Tällaisia asioita ovat lapsen arki, läheiset ihmissuhteet sekä iloa ja surua tuottavat asiat.

Lapsen kuulemisen tarkoituksena on selvittää, onko lapsella henkilökohtaisia perusteita turvapaikalle, miten mahdolliset perheen esittämät turvapaikkaperusteet ovat vaikuttaneet tai vaikuttavat lapseen, ja onko lapsen tilanteessa muita seikkoja, jotka tulisi ottaa päätöksenteossa huomioon. Mukana hakevan lapsen tilannetta arvioitaessa voidaan hyödyntää huoltajan ja usein myös muiden perheenjäsenten antamia tietoja. Kerättäessä tietoa lapsen tilanteesta, on tärkeää huomioida mahdolliset ristiriita- ja turvallisuusnäkökulmat, ja tietoa on käsiteltävä lapsen etu huomioiden.

Ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle järjestetään oma turvapaikkapuhuttelu, jossa selvitetään lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden lähes samat asiat kuin aikuisenkin puhuttelussa. Kun on kyse huoltajansa kanssa Suomeen tulleesta alaikäisestä, ei hänelle yleensä ole tarvetta suorittaa omaa henkilöllisyyttä,

matkareittiä ja maahantuloa koskevaa kuulemista. Vaikka kyseinen hakija tulisi turvapaikkamenettelyn aikana täysi-ikäiseksi, ei erillinen kuuleminen ole yleensä silloinkaan tarpeen, jos hänen henkilöllisyyttään, matkareittiään ja maahantuloaan on selvitetty riittävästi aiemmin joko hänen huoltajansa kuulemisessa tai puhuttelussa taikka lapsen omassa kuulemisessa.

Puhuttelijan on hyvä saattaa lapsen ajatukset takaisin arkisiin asioihin puhuttelun päätteeksi ja päättää puhuttelu siten, että siitä jää lapselle mahdollisimman positiivinen kokemus. Alaikäiselle turvapaikanhakijalle pitää kertoa päätöksen käsittelyaika-arviosta ja tiedoksiantoon kuluvasta ajasta. Ajan kuluminen ei liity päätöksen lopputulokseen, vaan muun muassa tulkkauksen järjestämiseen ja siihen, että Maahanmuuttovirastossa on samaan aikaan käsittelyssä useita päätöksen tiedoksiantoa odottavia hakijoita.

On tärkeää, että lasta kuulee tehtävään riittävän perehdytyksen saanut henkilö. Lasta kuulevalla henkilöllä täytyy olla riittävästi tietoa esimerkiksi lapsen ikään ja kehitystasoon sopivista kuulemistavoista, lapsen oikeuksista, kulttuuristen ja uskonnollisten tekijöiden mahdollisesta vaikutuksesta lapsen käytökseen sekä sukupuolisensitiivisyyttä. Alaikäistä kuultava viranomaisella on korostunut selvittämisvelvollisuus. Selvittämisvelvollisuus täyttyy, kun kuulemisessa huomioidaan lapsen ikä ja kehitystaso, lapselle varataan riittävästi tosiasiallisia mahdollisuuksia ilmaista itseään ja mielipiteitään asiaan vaikuttavista seikoista ja lapseen mahdollisesti kohdistuvia oikeudenloukkauksia selvitetään myös viranpuolesta.

7.2.1.6 Huoltajan kuuleminen

Huoltajalla on oikeus käyttää puhevaltaa lapsensa asiassa. Myös huoltajalla, joka oleskelee Suomessa, mutta ei itse hae turvapaikkaa, on oikeus lausua näkemyksensä. Turvapaikkaprosessissa olevalle huoltajalle mahdollistetaan puhevallan käyttö kutsumalla huoltaja mukaan lapsen kuulemiseen. Huoltajaa voi olla tarpeen kuulla lapsen kuulemisen jälkeen, vaikka hän ei olisikaan osallistunut kuulemiseen, jos lapsen kertomilla seikoilla on erityistä merkitystä päätösharkinnassa eikä tietoja ole tarpeen salata huoltajalta. Lapsen henkilökohtaisesti liittyvästä turvapaikkaperusteesta ja uhasta on aina hyvä kuulla molempia huoltajia, myös tosiasiallisia. Esimerkiksi tilanteessa, jossa on vedottu lapseen kohdistuvaan FGM-uhkaan tai FGM- käytäntö on olemassa hakijan kotialueella tai väestöryhmässä, pitää asiaa selvittää lapsen molemmilta huoltajilta huoltajien turvapaikkapuhutteluissa, jos huoltajat hakevat myös turvapaikkaa Suomesta.

Lapsen molempien huoltajien hakiessa turvapaikkaa, mahdollistetaan huoltajille osallistuminen lapsen kuulemiseen. Huoltajat voivat käyttää lapseen liittyvää puheoikeuttaan myös omissa puhutteluissaan. Huoltajilta on hyvä puhuttelussa tiedustella, miten lapsi voi, liittyykö lapseen jotain, mitä Maahanmuuttoviraston olisi hyvä tietää, onko lapseen kohdistunut oikeudenloukkauksia tai kohdistuuko lapseen henkilökohtaisesti uhkaa kotimaassa. Jos vanhemmat ovat eronneet, on puhuttelussa tiedusteltava myös lapsen arkeen liittyviä seikkoja, kuten asumista, tapaamisoikeutta ja mahdollisen yhteishuollon sujuvuutta sekä näkemystä lapsen edusta asiassa. Jo puhuttelussa voi tiedustella, miten ex-puolisot suhtautuvat toistensa (ja lastensa) mahdolliseen maastapoistamiseen. Asiassa voidaan pyytää

sosiaalityöntekijä lausunto, jos esimerkiksi puolisoiden näkemykset eroavat merkittävästi toisistaan.

Jos lapsen toinen huoltaja ei hae turvapaikkaa, voidaan häntä kuulla kirjallisesti, jos huoltajan voidaan olettaa ymmärtävän riittävästi suomea tai ruotsia. Myös englantia voi hyödyntää tarvittaessa. Huoltajalta pitää tiedustella näkemystä ilmoitetuista turvapaikkaperusteista, jos niitä ei asianosaisjulkisuuden osalta ole salattava. Huoltajalle pitää yleensä antaa mahdollisuus myös yleisesti kommentoida lapsen kansainvälisen suojelun tarvetta ja tuoda esille seikkoja, jotka prosessissa/päätöksenteossa tulisi ottaa huomioon. Huoltajalta pitää myös tiedustella suhtautumista lapsen mahdolliseen maastapoistamiseen ja maahantulokielttoon.

7.2.2 Henkilöllisyyden selvittäminen

Lapsen oikeuksien yleissopimus takaa lapselle oikeuden henkilöllisyyteen ja korostaa henkilöllisyyden mahdollisimman nopeaa selvittämistä. Ulkomaalaislain 97 §:ssä Maahanmuuttoviraston tehtäväksi on säädetty selvittää kansainvälisen suojelun perusteella oleskelulupaa hakevan ulkomaalaisen henkilöllisyys. Lapsen henkilöllisyyden ja sen osana lapsen iän selvittäminen on tärkeää kansainvälistä suojelua hakevan lapsen ja tämän asian käsittelyn kannalta. Henkilöllisyyden selvittäminen tukee myös oleskeluluvan jo saaneen lapsen kotoutumista Suomeen. Lapsen iän selvittämistä käsitellään tarkemmin jäljempänä tässä ohjeessa luvussa 7.4.4 iän selvittäminen turvapaikka-asiassa.

[Linkki – Luku 7.4.4 iän selvittäminen turvapaikka-asiassa](#)

Vakiintuneen käytäntönsä mukaan Maahanmuuttovirasto kirjaa yleensä turvapaikanhakijan asiakastietoihin hänen siviilisäätynsä ja perhesuhteensa Suomeen saapumista edeltävien tietojen osalta hänen suullisen ilmoituksensa perusteella. Tästä pääsäännöstä on syytä poiketa vain silloin, kun Maahanmuuttovirastolla on perusteltu syy epäillä sille esitettyjen tietojen paikkansapitävyyttä. Suomessa olon aikana perhesuhteissa mahdollisesti tapahtuvista muutoksista on kuitenkin esitettävä myös muuta selvitystä. Esimerkiksi Suomessa syntyneen lapsen osalta tieto vanhemmista ja huoltajista on ensisijaisesti varmistettava väestötietojärjestelmästä. Suomessa syntyneen lapsen henkilöllisyyttä pidetään varmistettuna Suomessa syntymisen myötä.

7.2.3 Sosiaalityöntekijän kuuleminen lasta koskevassa turvapaikka-asiassa

Lapsen edun huomioon ottamista koskevan ulkomaalaislain 6 §:n perustelujen (HE 28/2003 vp, s. 119) mukaan sosiaalityöntekijät ovat usein keskeisessä asemassa, kun selvitetään lapsen mielipidettä ja etua viranomaisratkaisussa. Kun Maahanmuuttovirasto pyytää sosiaalityöntekijän lausuntoa lapsen edusta, on kyse ULK 7 §:n 2 momentin edellyttämästä asian selvittämisestä lapsen edun osalta.

Vakiintuneen käytäntönsä mukaan Maahanmuuttovirasto pyytää tietyissä tilanteissa vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijältä kirjallista lausuntoa siitä, miten lapsen etu tulisi ottaa huomioon kyseisessä tapauksessa. Tiedonsaantioikeus perustuu tällöin Mahtilain 11 §:n 1 momentin 1 kohtaan.

Jos lapsi on lastensuojelun asiakas, Maahanmuuttovirasto voi edellä mainitun lain kohdan perusteella tarvittaessa pyytää myös lastensuojelulain mukaiselta lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä lausuntoa lapsen edusta.

Jokaisen ilman huoltajaa maahan saapuneen alaikäisen kohdalla pyydetään vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijän lausuntoa lapsen edusta. Huoltajansa kanssa Suomeen tulleen lapsen osalta Maahanmuuttoviraston on tarpeen pyytää sosiaalityöntekijältä lausuntoa lapsen edusta, jos kyseisen perheen tilanteeseen katsotaan liittyvän erityistä haavoittuvuutta, lapsen ja huoltajan välillä epäillään eturistiriitaa tai jos perhe tekee uusintahakemuksen. Vastaava tarve voi suhteellisen matalalla kynnyksellä liittyä myös lapsiperheittä koskevaan turvapaikka-asiaan, jonka hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus on palauttanut Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.

7.2.4 Lapsen pakolaisaseman määrittäminen

7.2.4.1 Yleistä

UNHCR on ohjeistanut lapsen pakolaisaseman määrittämistä lapsiystävällisellä tavalla niin asiakysymysten kuin menettelyllistenkin seikkojen suhteen Kansainvälistä suojelua koskevissa suuntaviivoissaan nro 8: Pakolaisten oikeusasemaa koskevan vuoden 1951 yleissopimuksen ja/tai vuoden 1967 pöytäkirjan 1 artiklan A kohdan 2 alakohdan ja 1 artiklan F kohdan mukaiset lasten turvapaikkahakemukset. UNHCR korostaa lapsen erityisiä oikeuksia ja suojelutarpeita turvapaikkamenettelyssä. Lapsella voi olla omia suojelun tarvetta koskevia perusteita. Lapseen saattaa myös kohdistua erityisiä vainon muotoja ja ilmenemistapoja. UNHCR:n painottama pakolaissopimuksen lapsiystävällinen tulkinta ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki kansainvälistä suojelua hakevat lapset olisivat automaattisesti oikeutettuja pakolaisasemaan.

UNHCR:n mukaan pakolaisaseman edellytysten asianmukainen arviointi edellyttää lapsen kohdalla, että iän ohella otetaan huomioon myös muita tekijöitä, kuten lasta koskevat oikeudet, lapsen kehitysvaihe, tiedot ja muistot lähtömaan olosuhteista sekä haavoittuvuus. UNHCR:n edellä mainittua ohjeistusta käydään osittain läpi seuraavissa kappaleissa.

7.2.4.2 Perustellun pelon arvioimisesta lapsen kohdalla

Arvioitaessa pakolaisaseman perusteiden täyttymistä lapsen kohdalla, lapsen etu edellyttää, että vainon aiheuttamaa vahinkoa arvioidaan lapsen näkökulmasta. Tämä voi edellyttää sen arvioimista, miten vahinko vaikuttaa lapsen oikeuksiin tai etuihin. Kohtelu, joka ei aikuisen kohdalla yllä vainon tasolle, voi yltyä siihen lapsen kohdalla.

Edellä mainittujen kansainvälistä suojelua koskevien suuntaviivojen mukaan myös arvioitaessa lapsen perusteltua vainon pelkoa, on otettava huomioon sekä subjektiiviset että objektiiviset tekijät. Arviointi edellyttää ajantasaista tietoa lähtömaassa lapsiin liittyvistä olosuhteista. Lapsen väitteiden huomioimatta jättäminen sen vuoksi, että vainoajien ei uskota ottavan lapsen näkemyksiä tosissaan tai pitävän niitä todellisena uhkana, voi olla virheellistä. Lapsi ei välttämättä kykene ilmaisemaan pelkoaan silloin, kun häneltä sitä

kysytään. Toisaalta lapsi voi myös liioitella pelkoaan. Lähtömaan riskien objektiivinen arviointi useita tietolähteitä käyttäen on tämän vuoksi tärkeää.

UNHCR:n mukaan lapsen riskiä joutua kokemaan vahinkoa tai vainonluonteisia toimia ja lapseen kohdistuvan vahingon vaikutusta, voivat iän lisäksi lisätä muut identiteettiin perustuvat, taloudelliset tai sosiaaliset ominaisuudet, kuten perheen tausta, yhteiskunnallinen asema, terveys, koulutus tai toimeentulotaso. Riskiä joutua väkivallan kohteeksi tai muutoin kaltoin kohdelluksi voivat lisätä esimerkiksi lapsen kodittomuus, hylätyksi tuleminen tai se, että lapsi muutoin on vanhempiansa hoitoa vailla, samoin kuin lapsen vammaisuus, syntyminen epätavanomaiseen perhesuhteeseen, kuten avioliiton ulkopuolella tai raiskauksen seurauksena, taikka nuoren tytön raskaus.

Kansainvälistä suojelua koskevien suuntaviivojen mukaan arvioitaessa lapseen kohdistunutta vainon luonteista tekoa on tärkeää ottaa huomioon lapsen oikeuksien sopimukseen ja muihin ihmisoikeussopimuksiin sisältyviä, lapsia koskevia oikeuksia. Yksittäistapauksessa tulee arvioida lapseen kohdistuvan vahingon kokonaisvaikutuksia, eikä tietyille oikeudenloukkauksille tule automaattisesti antaa toisia suurempaa merkitystä. Yhden oikeuden loukkaaminen voi johtaa lapsen joutumiseen myös muiden oikeudenloukkausten kohteeksi. Taloudellisissa ja sosiaalisissa oikeuksissa syrjivien toimenpiteiden taustalla voi myös olla poliittisia, rodullisia, sukupuolisia tai uskonnollisia tavoitteita, jotka on suunnattu tiettyjä lapsiryhmiä tai heidän vanhempiaan kohtaan.

Kansainvälistä suojelua koskevien suuntaviivojen mukaan lapsi voi kokea vahingon eri tavoin kuin aikuinen kokisi samassa tilanteessa. Lapsen kypsyttömyys, haavoittuvuus, kehittymättömät selviytymismekanismit, riippuvuus aikuisista sekä kehitysasteen erot ja aikuisia pienempi kapasiteetti voivat suoraan vaikuttaa siihen, miten lapsi kokee tai pelkää häneen kohdistuvaa vahinkoa. Tämän vuoksi lapsen yksilölliset olosuhteet ovat tärkeitä tekijöitä arvioitaessa, yltääkö koettu tai pelätty vahinko vainon asteelle.

Edellä mainittujen suuntaviivojen mukaan psyykinen vahinko voi olla lapsen osalta erityisen olennainen arvioinnin kohde, koska lapsi voi ahdistua aikuista helpommin vihamielisistä tilanteista ja uskoa helpommin aikuisen näkökulmasta epäuskottaviakin uhkauksia. Myös epätavalliset olosuhteet voivat vaikuttaa lapseen emotionaalisesti voimakkaammin kuin aikuiseen. Muistot traumaattisista kokemuksista voivat pysyä lapsella pidempään ja lisätä riskiä joutua jatkossa kokemaan vahinkoa. Lapsi on myös herkempi teoille, joiden kohteena ovat hänen läheiset sukulaisensa.

7.2.4.3 Erityisesti lasta koskevat vainon muodot

UNHCR:n mukaan erityisesti lasta koskevat vainon muodot liittyvät lapsen ikään, kypsyyden puutteeseen ja haavoittuvuuteen. Se, että kansainvälistä suojelua hakeva on lapsi, voi olla olennainen tekijä koetun tai pelätyn vahingon suhteen. Vaino voi kohdistua vain lapseen tai vaikuttaa häneen suhteettomasti. Vaino voi myös loukata lapsen erityisiä oikeuksia.

UNHCR:n edellä mainittujen suuntaviivojen mukaan erityisesti lasta koskevia vainon muotoja voivat olla esimerkiksi alaikäisten värväys, lapsiin kohdistuva ihmiskauppa ja tyttöjen sukuelinten silpominen. Lapseen voi myös kohdistua esimerkiksi perheväkivaltaa, pakkoavioliitto, työolosuhteiltaan vaarallista työtä, velka- tai pakkotyötä, pakotettua prostituutiota taikka lapsipornografiaa. Vainon kaltaisiin toimiin sisältyy myös lapsen henkiinjäämistä ja kehitystä koskevien oikeuksien loukkauksia sekä tiukkojen perhesuunnittelusääntöjen ulkopuolella syntyneiden tai kansalaisuutensa ja siihen liittyvät oikeutensa menettäneiden lasten vakavaa syrjintää.

Esimerkiksi seuraavat seikat voivat nostaa lapsen riskiä joutua väkivallan, halventavan kohtelun tai kaltoinkohtelun uhriksi:

- lapseen jo kohdistuneet oikeudenloukkaukset
- nuori ikä
- lapsen ja hänen perheensä sosioekonominen asema
- lapsen vammaisuus tai terveysongelmat
- lapsen asema avioliiton ulkopuolella syntyneenä.

7.2.4.4 Vainoa harjoittavat toimijat

UNHCR:n mukaan lapsen kohdalla vainoa harjoittavat toimijat ovat usein muita kuin valtiollisia toimijoita, esimerkiksi aseellisia ryhmiä tai rikollisjoukkoja, lapsen vanhempia tai muita huoltajia, uskonnollisia johtajia taikka muita lapsen yhteisön jäseniä. On arvioitava tapauskohtaisesti olosuhteet huomioon ottaen, ovatko Ulkl 88 d §:n mukaiset suojelun tarjoajat kykenemättömiä tai haluttomia tarjoamaan suojelua.

UNHCR:n suuntaviivoissa todetaan, että lapsen mahdollisuus saada suojelua lähtömaassaan riippuu myös hänen vanhempiensa tai muun huoltajan kyvystä ja halusta hakea lapsen puolesta suojaa sekä vaatia lapsen oikeuksien noudattamista. Kaikilla lapsilla ei ole aikuista, jotka voisivat edustaa häntä. Lapsi ei ikänsä takia kykene aikuisen tavoin lähestymään viranomaisia, ilmaisemaan pelkoaan tai valittamaan, eikä lapseen välttämättä suhtauduta yhtä vakavasti.

7.2.4.5 Vainon syyt lapsen kohdalla

UNHCR:n suuntaviivojen mukaan alkuperään liittyvät lapsen turvapaikkaperusteet voivat koskea esimerkiksi sitä, että tiettyyn rotuun tai etniseen ryhmään kuulvalta lapselta kielletään oikeus kansalaisuuteen, oikeus tulla rekisteröidyksi synnyttyään tai oikeus koulutukseen taikka terveydenhoitopalveluihin. Tämä syy voi tulla arvioitavaksi myös silloin, jos kyseinen valtio harjoittaa politiikkaa, jonka tarkoituksena on siirtää lapsi pois vanhemmiltaan heidän rodullisen tai etnisen taustansa tai alkuperäiskansaansa kuulumisensa takia. Kyse voi olla myös tiettyyn etniseen vähemmistöön kuuluviin tyttöihin tai lapsiin systemaattisesti kohdistetuista raiskauksista, ihmiskaupasta tai aseellisiin joukkoihin värvämisestä.

UNHCR toteaa suuntaviivoissaan, ettei lapsen välttämättä tarvitse olla aktiivinen uskonnon harjoittaja joutuakseen vainotuksi uskontoonsa liittyvien syyden vuoksi. Vainoajat voivat siitä huolimatta uskoa hänellä olevan tiettyjä

uskonnollisia näkemyksiä tai pitää häntä tiettyyn uskonnolliseen ryhmään kuuluvana, esimerkiksi lapsen vanhempien uskonnollisten näkemysten vuoksi. Lapsella on rajoitetut vaikutusmahdollisuudet uskontokuntaan kuulumisen suhteen. Lapsen kuuluminen johonkin uskontokuntaan voi olla samaan tapaan synnynnäinen ominaisuus kuin etnisyys tai rotu. Joissakin maissa uskonto voi asettaa lapselle tiettyjä rooleja tai käyttäytymissäntöjä, joiden noudattamatta jättämisestä häntä saatetaan rangaista. Myös uskonnon nimissä lapsilta, erityisesti tytöiltä, edellytettävät sukupuoliroolit voivat aiheuttaa ongelmia.

UNHCR:n edellä mainittujen suuntaviivojen mukaan arvioitaessa, voiko lapsella olla poliittisia mielipiteitä, on otettava huomioon hänen kypsyy-, kehitys- ja koulutustasonsa sekä hänen kykynsä ilmaista omia näkemyksiään. Myös lapsi voi olla poliittisesti aktiivinen ja hänellä voi olla itsenäisiä poliittisia mielipiteitä, joiden vuoksi hänellä voi olla perusteltu vainon pelko. Vainoa harjoittavat toimijat saattavat lukea vanhempien poliittiset mielipiteet myös heidän lapsilleen kuuluviksi. Tytön käyttäytyminen häntä koskevien rooliodotusten vastaisesti saatetaan katsoa epäonnistumiseksi tiettyjen, usein uskonnollisten, odotusten noudattamisessa, sekä hänen yhteisönsä valtarakenteita uhkaavaksi poliittiseksi mielipiteeksi, jota ei voida hyväksyä.

Kansainvälistä suojelua koskevien suuntaviivojen mukaan, vaikka lapsen ikä muuttuu jatkuvasti, eikä ole myötäsytynäinen tai pysyvä ominaisuus, lapsena oleminen minä ajankohtana hyvänsä on vaikutuksiltaan muuttumaton ominaisuus. Lapsi ei pysty irrottautumaan iästään välttyäkseen vainolta. Sillä, että lapsi ehtii täysi-ikäistyä turvapaikkahakemuksen jättämisen jälkeen, ei ole merkitystä arvioitaessa, kuuluuko hän päätöksentekohetkellä sellaiseen erityiseen ryhmään, jonka jäsenenä joutuu vainotuksi. Lapsuus on lapsen identiteetille merkityksellinen tila sekä yhteisön että yksilön näkökulmasta. Moniin valtion tason linjauksiin liittyy olennaisena kriteerinä ikäkysymys; esimerkiksi seksuaalisen itsemääräämisoikeuden alkamisajankohta, asepalvelus-, avioliitto- ja oppivelvollisuusikä. Lapsilla on myös yhteisiä piirteitä, kuten viattomuus, kypsyttämättömyys, rajallinen kyky ilmaista itseään ja vasta kehittymässä oleva kapasiteetti. Lapset myös saattavat joutua samankaltaisten sosiaalisten kokemusten kohteeksi, kuten hyväksikäytetyiksi tai hylätyiksi, mikä on otettava huomioon identifioitaessa tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumista.

UNHCR toteaa, ettei lapsen kuuluminen tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään välttämättä lakkaa hänen lapsuutensa päättyessä, koska seuraukset kuulumisesta tällaiseen ryhmään eivät välttämättä pääty. Esimerkiksi lapsuudenaikainen kokemus lapsisotilaana tai ihmiskaupan uhrina ei muutu. UNHCR:n suuntaviivoissa on mainittu erityisinä lapsiryhminä muun muassa katulapset, aseellisiin joukkoihin värvätyt lapset ja lapset, joita HIV tai AIDS on koskenut joko oman taikka perheenjäsenen sairastumisen takia.

Unionin tuomioistuimen antoi 11.6.2024 tuomion asiassa C-646/21; Pakolaisaseman saamisen edellytykset; Kuuluminen tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään; naisten ja miesten välisen tasa-arvon omaksuneet tytöt

Irakilaiset siskokset olivat syntyneet vuosina 2003 ja 2005. He saapuivat Alankomaihin vuonna 2015 ja olivat oleskelleet siellä tästä lähtien keskeytyksettä. Heidän vuonna 2015 tekemänsä turvapaikkahakemukset hylättiin. He tekivät uudet hakemukset, jotka hylättiin. Ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa he vetosivat siihen, että he olivat "länsimaalaistuneet" oleskeltuaan pitkään Alankomaissa. He pelkäsivät joutuvansa vainotuiksi Irakissa sen identiteetin vuoksi, joka heille oli muotoutunut Alankomaissa. Identiteetille oli leimallista se, että he olivat omaksuneet normiston, arvot ja käytöksen, jotka eroavat niistä, joita noudatetaan Irakissa. Nämä normisto, arvot ja käytös olivat sillä tavoin olennaisia heidän identiteettinsä ja omatuntonsa kannalta, etteivät he voineet luopua niistä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohti käsitteen "kuuluminen tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään" tulkintaa ja sitä, millä tavoin turvapaikkahakemusten käsittelyssä on otettava huomioon Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklan 2 kohdassa taattu lapsen etu.

EUT totesi, että ryhmää pidetään "tietynä yhteiskunnallisena ryhmänä" kahden kumulatiivisen edellytyksen täytyessä. Ensiksikin tällaiseen ryhmään mahdollisesti kuuluvilla henkilöillä pitää olla ainakin yksi seuraavista kolmesta tunnusmerkistä: he "jakavat jonkin luontaisen ominaisuuden", "heillä on yhteinen tausta, jota ei voida muuttaa" tai "heille on yhteistä sellainen ominaisuus tai usko, joka on niin keskeinen osa identiteettiä tai omaatuntoa, ettei heitä pitäisi vaatia luopumaan siitä". Tämän lisäksi ryhmällä pitää olla "selvästi erottuva identiteetti" alkuperämaassa, "koska ympäröivä yhteiskunta mieltää sen erilaiseksi".

EUT totesi ensimmäisen edellytyksen osalta, että se, että nainen on tosiasiallisesti omaksunut naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevan perusarvon ja haluaa tasa-arvon toteutuvan arjessaan, merkitsee sitä, että hän voi vapaasti tehdä omaa elämäänsä koskevat valinnat. Omaa elämää koskevat valinnat tarkoittavat erityisesti hänen koulutustaan ja työuraansa sekä julkisen toimintansa laajuutta ja luonnetta, mahdollisuutta taloudelliseen riippumattomuuteen työskentelemällä kodin ulkopuolella sekä päätöstä elää yksin tai perustaa perhe ja valita elämäkumppaninsa eli tehdä hänen identiteettinsä määräytymisen kannalta keskeiset valinnat. Tällaisessa tapauksessa sitä, että kolmannen maan kansalainen nainen on omaksunut naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevan perusarvon, voidaan pitää "ominaisuutena tai uskona, joka on niin keskeinen osa identiteettiä tai omaatuntoa, ettei häntä pitäisi vaatia luopumaan siitä". Tietyn yhteiskunnallisen ryhmän yksilöintiä koskevan toisen edellytyksen osalta on todettava, että ympäröivä yhteiskunta voi mieltää naiset eri tavalla ja että heille voidaan siellä tunnustaa selvästi erottuva identiteetti muun muassa heidän alkuperämaassaan hyväksytyjen sosiaalisten, moraalisten tai oikeudellisten normien vuoksi. Naiset, joilla on lisäksi jokin muu yhteinen ominaisuus, kuten se, että he ovat tosiasiallisesti omaksuneet naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevan perusarvon, täyttävät myös tämän edellytyksen silloin, kun heidän alkuperämaassaan hyväksytyistä sosiaalisista, moraalista tai oikeudellisista normeista johtuu, että ympäröivä yhteiskunta mieltää nämä naiset tämän yhteisen ominaisuuden vuoksi erilaisiksi. Tästä seuraa, että naisten – alaikäistenkin –, joiden yhteisenä ominaisuutena on se, että he ovat oleskellessaan jossakin jäsenvaltiossa tosiasiallisesti omaksuneet

naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevan perusarvon, voidaan alkuperämaassa vallitsevista oloista riippuen katsoa kuuluvan tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään, mitä voidaan pitää vainon syynä, joka voi johtaa pakolaisaseman tunnustamiseen.

EUT totesi, että turvapaikanhakijan ollessa alaikäinen toimivaltaisen kansallisen viranomaisen on välttämättä otettava tapauskohtaisen arvioinnin päätteeksi huomioon kyseisen alaikäisen etu, kun se tutkii, onko hänen kansainvälistä suojelua koskevaa hakemustaan pidettävä perusteltuna. Pitkäaikainen oleskelu jossakin jäsenvaltiossa, etenkin, jos tämä ajanjakso on se, jonka aikana alaikäisen hakijan identiteetti on muotoutunut, voidaan ottaa huomioon arvioitaessa sellaista turvapaikkahakemusta, joka perustuu tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumista koskevaan vainon syyhyn.

7.2.5 Ihmiskaupan uhriksi joutunut lapsi tai ihmiskaupan uhrin lapsi

UNHCR:n Kansainvälistä suojelua koskevat suuntaviivat nro 8: Pakolaisten oikeusasemaa koskevan vuoden 1951 yleissopimuksen ja/tai vuoden 1967 pöytäkirjan 1 artiklan A kohdan 2 alakohdan ja 1 artiklan F kohdan mukaiset lasten turvapaikkahakemukset mukaan lasta koskeva ihmiskauppa loukkaa vakavasti monia hänen perustavanlaatuisia oikeuksiaan, kuten oikeutta elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen, sekä oikeutta tulla suojatuksi väkivallalta, lapsityövoimana käytöltä, kaappauksilta, myynniltä ja ihmiskaupalta. Ihmiskaupan alaikäisiin uhreihin kohdistuvia vaikutuksia on arvioitava lapsiystävällisellä tavalla ja arvioinnissa on huomioitava mahdolliset yhteisön reaktiot, kuten uhrin hyljeksintä, ulkopuolelle sulkeminen ja syrjintä. Päätöksenteossa on kiinnitettävä huomiota vanhempien mahdolliseen osallisuuteen lapsensa joutumisessa ihmiskaupan uhriksi.

Lapsen etu on toimintaa ohjaava periaate myös alaikäisiä ihmiskaupan uhreja koskevassa päätöksenteossa ja heidän asioidensa käsittelyssä. Alaikäiset ihmiskaupan uhrin sekä täysi-ikäisten uhrin lapset ovat usein hyvin haavoittuvassa asemassa. Alaikäisen ihmiskaupan uhrin kohdalla voi olla kyse esimerkiksi pakkoavioliitosta, lapsisotilaaksi värväämisestä tai työperäisestä ihmiskaupasta. Koska ihmiskauppa loukkaa lapsen perustavanlaatuisia oikeuksia, se voi olla myös kansainväliseen suojeluun oikeuttava vainon muoto.

Ihmiskaupan uhrin auttamisen kannalta olennaista on viranomaisten kyky tunnistaa uhriksi joutuneita henkilöitä. Erityisen tärkeää tämä on silloin, kun uhrin oikeus jäädä maahan ja saada turvapaikkahakemuksensa käsitellyksi Suomessa riippuu siitä, tunnistetaanko ihmiskaupan uhri. Tämä koskee varsinkin niin sanottua Dublin-menettelyä, jossa arvioidaan mahdollisen ihmiskaupan uhriksi joutumisen tai auttamisjärjestelmään Suomessa ottamisen vaikutusta siihen, siirretäänkö lapsi turvapaikkahakemuksensa käsittelystä vastuussa olevaan toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon. Arviointi on suoritettava tapauskohtaisesti huomioiden kaikki asiassa esitetty selvitys sekä lapsen edun ensisijaisuus.

Suomessa olevan aikuisen ihmiskaupan uhrin tai uhriksi epäillyn mukana voi olla alaikäisiä lapsia, joiden tilanne on usein hyvin haavoittuva. Oleskelulupaharkinnassa arvioidaan muiden seikkojen ohella mahdollisen kotimaahan palaamisen vaikutuksia lapsen kannalta. Lapsen tilannetta arvioidaan suhteessa lapsen edun kriteereihin, joita on käyty tarkemmin läpi edempänä tässä ohjeessa luvussa 1 Lapsen etu. Lapsen osalta on tärkeä arvioida muun muassa sitä, mikä on vanhempien kyky huolehtia hänestä tai onko lapsi vaarassa uhriutua kotimaahansa palatessaan.

[Linkki – Luku 1 Lapsen etu](#)

Ihmiskauppaa epäiltäessä pitää olla varovainen sen suhteen, keitä lapselle läheisiä henkilöitä mahdollisesti uhriksi joutuneen lapsen asiassa kuullaan, ettei lapsen turvallisuus vaarannu. Myös lapsen kertomien asioiden luottamuksellisuuteen on kiinnitettävä huomiota. Suomessa olevaan ja ihmiskaupan uhriksi joutuneeseen lapseen soveltuvat tapauskohtaisesti myös lastensuojelulain säännökset. Tarkemmin ihmiskaupan uhrin asian käsittelystä ohjeistaan teemaa koskevassa soveltamisohjeessa Mahdollisen ihmiskaupan uhrin asian käsitteleminen Maahanmuuttovirastossa.

Ihmiskaupan uhreilla on Suomessa oikeus jossain määrin laajempiin palveluihin kuin turvapaikanhakijoilla. Alaikäisten kohdalla huomiota tulee kiinnittää siihen, nouseeko asian käsittelyssä esiin sellaisia seikkoja, joiden perusteella lapsella olisi tarve auttamisjärjestelmään esittämiseksi. Jos lapsi on ilman huoltajaa maahan tullut alaikäinen, tulee asian käsittelijän keskustella lapsen ja edustajan kanssa siitä, onko lapsella tarvetta erityiselle tuelle, eli sellaisille palveluille, joita vastaanottopuolella ei järjestetä. Myös mukana hakeva alaikäinen lapsi on itse voinut joutua ihmiskaupan uhriksi. Erityisen tuen tarpeesta on siksi syytä keskustella myös lapsen ja huoltajansa tai muun laillisen edustajan kanssa. Auttamisjärjestelmän palveluista säädetään kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetussa laissa (746/2011), eli niin sanotussa vastaanottolaissa. Suomessa ihmiskaupan uhrit voivat saada apua ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän kautta. Auttamisjärjestelmän toiminnasta vastaa Joutsenon vastaanottokeskus.

7.2.6 Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta on väkivallan muoto, jonka tekijänä on perheenjäsen tai muu läheinen ihminen. Lähisuhdeväkivallan muotoja ovat esimerkiksi lapsen kaltoinkohtelu, kunniaan liittyvä väkivalta ja vammaisiin ihmisiin kohdistuva väkivalta. Henkisen väkivallan muotoja ovat esimerkiksi kiusaaminen, alistaminen, mitätöinti, halveksunta, haukkuminen ja uhrin toiminnan säätely ja kontrollointi. Fyysisen väkivallan muotoja ovat esimerkiksi lyöminen, tukistaminen, läpsiminen, potkiminen, töniminen, kuristaminen sekä teräaseen ja ampuma-aseen käyttö. Seksuaalisen lähisuhdeväkivallan muotoja ovat esimerkiksi raiskaus, sukupuoliyhteyden tai seksuaalisen kanssakäymisen eri muotoihin pakottaminen sekä insesti.

Lapsen oikeuksien sopimus kieltää kaiken lapsiin kohdistuvan väkivallan. Vanhemmuuteen ja lapsesta huolehtimiseen kuuluu lapsen suojeleminen hänen asioihinsa puuttumalla joskus jopa fyysisin teoin. Se pitää kuitenkin

erottaa tarkoituksellisesta ja rangaistusluonteisesta voimankäytöstä kivun tai nöyryytyksen aiheuttamiseksi lapselle. Väkivalta, erityisesti kohdistuessaan hyvin nuoreen lapseen, voi aiheuttaa pysyvää vahinkoa ja jopa lapsen kuoleman, vaikka tekijä ei sitä tarkoittaisikaan. Myös väkivallan seuraamisella voi olla haitallisia vaikutuksia lapseen, vaikka väkivalta itsessään ei kohdistuisikaan lapseen.

Edellä mainittujen UNHCR:n suuntaviivojen mukaan lähisuhdeväkivallalla voi olla lapseen erityisen suuri vaikutus, koska lapsen perustarpeista huolehtiminen on yleensä riippuvainen perheestä. Väkivallan lapselle aiheuttaman vahingon vakavuutta arvioitaessa on otettava huomioon esimerkiksi väkivallan esiintymistiheys, tapa, kesto, vaikutukset lapseen, lapsen ikä ja riippuvuus väkivaltaa häneen kohdistaneesta henkilöstä sekä väkivallan vaikutukset lapsen fyysiseen ja psyykkiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Käytännössä lapsella on aikuista heikoimmat mahdollisuudet kääntyä viranomaisten puoleen kohdatessaan lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa. Lisäksi lapsen tilannetta heikentää monien lähtömaiden puutteellinen lastensuojelu.

Jos turvapaikka-asiaa käsiteltäessä herää epäily lapseen kohdistuvasta väkivallasta tai siitä, että lapsi joutuu kotonaan todistamaan läheiseensä kohdistettua väkivaltaa, pitää asiassa tarvittavilta osin kääntyä muiden viranomaisten, kuten poliisin ja lastensuojelun puoleen. Lapsen edun selvittämiseksi pitää myös arvioida tarve pyytää lausuntoa lapsen edusta sosiaalityöntekijältä. Eturistiriitatilanteessa pitää ennen lapsen kuulemistä selvittää lapsen mahdollinen tarve omalle avustajalle, edustajalle tai edunvalvojalle. Edunvalvojan hankkimisesta lapselle kerrotaan tarkemmin luvussa 3.4.3.3 Edunvalvonnan tarpeesta ilmoittaminen.

[Linkki – Luku 3.4.3.3 Edunvalvonnan tarpeesta ilmoittaminen](#)

Lähisuhdeväkivaltaa pitää selvittää turvapaikka-asian yhteydessä turvapaikkapäätöstä varten sekä mahdollisia tulevia perhesidehakemuksia ja muita prosesseja, kuten kansainvälisen suojeluaseman lakkauttamis- tai peruuttamisharkintaa, ajatellen. Lasta kuullaan asiassa vain siltä osin kuin asian selvittämiseksi kussakin tapauksessa arvioidaan tarpeelliseksi lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. Keskusteltaessa aiheesta pitää välttää lapsen uudelleen traumatisointia.

7.2.7 Lasta koskevassa päätöksenteossa huomioitavia seikkoja

Maahanmuuttoviraston tekemien päätösten perustelemista lapsen edun ja olosuhteiden osalta ulkomaalaislain mukaisissa asioissa, on käsitelty edempänä tässä ohjeessa osiossa 1.4 Päätöksen perustelemisen lapsen edun suhteen oleskelulupa-asiassa. Vaikka ohjeessa käsitelläänkin ulkomaalaislain mukaista päätöksentekoa yleisemmin, on se pääosin sovellettavissa myös kansainvälistä suojelua koskevan päätöksen tekemiseen sekä päätöksen perustelemiseen.

[Linkki – Luku 1.4 Päätöksen perustelemisen lapsen edun suhteen oleskelulupa-asiassa](#)

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentin 14 mukaan, jotta voidaan osoittaa lapsen oikeutta saada etunsa arvioiduksi ja otetutuksi ensisijaisesti huomioon, tulee kaikkien lasta ja lapsia koskevien päätösten olla selkeästi perusteltuja. Perusteluissa tulisi nimenomaisesti todeta kaikki lapseen liittyvät tosiseikat ja tekijät, jotka on katsottu oleellisiksi lapsen edun arvioinnin kannalta sekä selvittää tekijöiden sisältö yksittäistapauksessa ja niiden painottaminen lapsen edun määrittämiseksi.

Päätöstyössä huomioitavia seikkoja:

- Onko lapsella traumakokemuksia?
  - Miten ne voivat vaikuttaa kerättyyn tietoon ja miten ne pitäisi huomioida päätöksessä?
- Mikä on lapsen ikä/kehitystaso ja miten ne voivat vaikuttaa hänen kerrontaansa?
- Mitä lapsi on itse kertonut tapahtumista ja millaisia mielipiteitä lapsella muutoin on esimerkiksi oleskelusta Suomessa, lähdöstä ja mahdollisesta paluusta kotimaahan?
- Mitä tietoa on saatu lapsen läheisiltä ihmisiltä tai muista lähteistä?
  - Otettava huomioon lapsen riippuvaisuus hänelle läheisistä aikuisista sekä lapsen haavoittuva asema
- Onko lapseen kohdistunut vainoksi katsottavia tekoja tai vakavaa haittaa?
  - Tekojen vakavuus on arvioitava lapsen näkökulmasta
  - Jos on, niin onko lapsella riski myös tulevaisuudessa joutua tällaisten tekojen kohteeksi?
  - Onko lapseen kohdistunut erityisesti lapsiin kohdistuvia vainon muotoja, kuten pakkorekrytointi, lapsityövoiman käyttö, FGM, lapsiavioliitto?
- Millaisia eri vaihtoehtoja tapauksessa on ja miten vaihtoehtoja tulisi punnita ja vertailla toisiinsa?
  - Arviossa voi auttaa se, että puntaroi, millaisia lyhyen ja pitkän aikavälin seurauksia kullakin vaihtoehdolla on lapselle
- Mikä on lapsen edun kannalta paras ratkaisu kyseisen tapauksen kohdalla?

Jos jotain päätöksenteon kannalta oleellista puuttuu, on esittelijällä ja viime kädessä ratkojalla velvollisuus hankkia tarvittavaa tietoa esimerkiksi pyytämällä lausuntoa lapsen edusta, selvittämällä maatietaa tai kuulemalla lasta tai tämän perheenjäseniä.

Lapsen mahdollinen kansainvälisen suojelun tarve vaikuttaa olennaisesti lapsen edun arviointiin päätöksessä, sillä lapsen turvallisuus on lapsen etua arvioitaessa ensisijaista. Jos lapsi ei ole suojelun tarpeessa, voidaan lapsen etua arvioitaessa kiinnittää laajemmin huomiota myös muihin lapsen etuun vaikuttaviin seikkoihin.

On hyvä ymmärtää ero siinä, kun tehdään arviota kansainvälisen suojelun tarpeesta huomioiden lapsen etu ja siinä, mikä on kussakin tapauksessa lapsen edun mukaista. Se, täyttääkö lapsen tilanne kansainvälisen suojelun

edellytykset, tapahtuu arvioimalla tosiseikkoja ja oikeudellisia velvoitteita eikä siinä siten ensisijaisesti ole kysymys siitä, olisiko pakolaisaseman saaminen lapsen edun mukaista. Päätöksentekoa tulisi joka tapauksessa toteuttaa aina lapsen etu huomioiden. Epäselvissä tilanteissa asia pitää hyvän hallinnon, ulkomaalaislainsäädännön ja lapsen edun mukaisesti ratkaista lapsen hyväksi. Olennaista tietoa olosuhteista saadaan hakijoilta saatujen tietojen lisäksi sosiaalityöntekijän lausunnosta ja se on syytä muistaa huomioida lapsen etua arvioidessa.

7.3 Päätöksenteko lapsiperheelle

Perheenjäsenten hakemusasiat on valmisteltava yhdessä ja ratkaistava samalla kertaa, jollei yhdessä käsittelemisestä aiheudu haitallista viivytystä tai jollei se ole asian laadun taikka luonteen vuoksi tarpeetonta (HallintoL 25 §). Perheenjäsenten asiat käsitellään lähtökohtaisesti yhdessä ja perheelle tehdään yhteinen päätös, jossa otetaan huomioon molempien vanhempien sekä lasten esittämät tai lapsiin liittyvät turvapaikkaperusteet. Tästä voidaan poiketa tapauskohtaisesti, jos joku perheenjäsen on pyytänyt erillistä päätöstä, tai muuten poikkeuksellisissa tilanteissa. Jos perheenjäsenille poikkeuksellisesti tehdään erilliset päätökset, asiat pitää kuitenkin valmistella ja käsitellä yhdessä. Päätökset tekevät samat henkilöt ja ne tehdään samalla päivämäärällä.

Vaikka perheenjäsenille tehdään päätös yhdellä asiakirjalla, voi se sisältää myös erilaisia lopputuloksia. Päätöksenteossa on huomioitava myös se, että kaikille perheenjäsenille tehtävä yhteinen päätös saattaa joissakin tilanteissa vaarantaa vanhempansa tai muun huoltajansa mukana kansainvälistä suojelua hakevan lapsen etuja, jos päätös paljastaa lapsen erityisiä olosuhteita. Perheenjäsenille voidaan tarvittaessa tehdä erilliset päätökset. Toisinaan puolisoilla on toisiltaan salattavia perusteita, jolloin asiassa voi olla syytä tehdä erilliset päätökset. Myös eronneille tehdään luonnollisesti erilliset päätökset. Jos vanhemmat saavat samat luvat tai kielteiset päätökset, lapset liitetään sen vanhemman päätökseen, jonka asiassa ei ole toiselta puolisoilta salattavia tietoja. Jos vanhemmista vain toinen saa oleskeluluvan, liitetään lapset lähtökohtaisesti oleskeluluvan saaneen vanhemman päätökseen. Asiassa on kuitenkin huomioitava lapsen etu, joka voi joissain tapauksissa antaa aihetta toimia toisin. Jos molemmat vanhemmat saavat oleskeluluvan, mutta eri perustein, liitetään lapset sen vanhemman päätökseen, joka saa pidemmän, laajemmat oikeudet tai etuudet sisältävän oleskeluluvan. Jos lapselle myönnetään oleskelulupa sen vanhemman mukana, jonka asiassa on salattavaa, tai vain toinen Suomessa oleskelevista huoltajista hakee lapsen kanssa turvapaikkaa, pitää lapset liittää tämän vanhemman päätökseen ja salata perustelut tarvittavin osin. Salaamisen yhteydessä henkilöä, jolta tietoja salataan, pitää informoida tietojen salaamisen perusteesta sekä mahdollisuudesta pyytää asiaa koskeva erillinen, valituskelpoinen päätös. Salaamista on käsitelty erillisessä Maahanmuuttoviraston ohjeessa: Ohje asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta (MIGDno-2024-87).

Turvapaikkamenettelydirektiivin 11 artiklan 3 kohdan mukaan samoihin syihin perustuvaan hakemukseen voidaan tehdä yksi yhteinen päätös, joka kattaa myös mukana hakevat paitsi, jos se voisi johtaa tämän henkilön erityisten

olosuhteiden paljastumiseen, joka vaarantaisi hänen intressinsä. Näin on erityisesti tapauksissa, joihin sisältyy sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin ja/tai ikään liittyvää vainoa.

Mukana hakevalle tehdään perheenjäsenistä erillinen päätös vain poikkeustapauksissa. Salassapitotarpeet- tai velvoitteet eivät vaadi erillistä päätöstä eivätkä useinkaan sillä ratkea, koska huoltaja on asianosainen huollettavansa asioissa. Asianosaisjulkisuutta voidaan kuitenkin rajoittaa. Lapselle voidaan tehdä erillinen päätös, jos lapsella on selkeästi oma peruste luvalla tai asia muutoin sitä vaatii. Jos lapselle tehdään erillinen päätös, on harkittava myös sitä, kenelle päätöksen voi antaa tiedoksi vaarantamatta lapsen etua. Tällöin voidaan selvittää esimerkiksi sitä, onko lapsella erillistä edustajaa tai edunvalvojaa, jolle päätöksen voi antaa tiedoksi.

Yhdessä vanhempansa tai muun huoltajansa kanssa kansainvälistä suojelua hakevalla alaikäisellä voi olla myös erillisiä, omia perusteita hakemukselleen. Tämän vuoksi lasta ei pidä kohdella vain perheyksikön osana, vaan hänen kertomustaan on arvioitava yksilöllisesti ja otettava huomioon hänen mahdolliset omat vainon kokemuksensa. Lapsen kyky kertoa kokemuksistaan voi poiketa aikuisten kyvystä ja lapsi voi tarvita apua pystyäkseen ilmaisemaan suojelun tarvettaan tukevia seikkoja. (Vertaa UNHCR:n Kansainvälistä suojelua koskevat suuntaviivat nro 8: Pakolaisten oikeusasemaa koskevan vuoden 1951 yleissopimuksen ja/tai vuoden 1967 pöytäkirjan 1 artiklan A kohdan 2 alakohdan ja 1 artiklan F kohdan mukaiset lasten turvapaikkahakemukset.)

UNHCR:n suuntaviivojen mukaan iästään riippumatta lapsi voi olla perheenjäsenistä se, jolla on pääasiallinen kansainvälisen suojelun peruste. Tällöin lapsen vanhemmalla, huoltajalla tai muulla edustajalla on tärkeä rooli sen varmistamiseksi, että kaikki relevantit seikat esitetään lapsen puolesta. Lapsella on myös oikeus esittää itse näkemyksensä häntä koskevassa asiassa, jos hän kehitystasonsa huomioon ottaen kykenee siihen. Päätöksenteossa ja asian käsittelyssä tulee ottaa huomioon lapsen ikä, kypsyyssaste, psykologinen kehitys ja kyky ilmaista näkemyksiään tai mielipiteitään. Lapsen pakolaisasema tai toissijainen suojeluasema voidaan johtaa hänen vanhemmalleen tai muulle huoltajalleen samalla tavoin kuin silloin, jos vanhemmalla tai muulla huoltajalla on peruste pakolaisasemaan tai toissijaiseen suojeluasemaan.

Mukana hakevat lapset tulee huomioida turvapaikkamenettelyssä asianmukaisesti yksilöinä, eikä pelkästään perheen osana. Lapseen saattaa kohdistua erityisiä vainon muotoja ja ilmenemistapoja, joita vanhemmat eivät osaa tai välttämättä halua tuoda esiin. Päätöksenteossa tulee huomioida, että lapsiin kohdistuneiden tekojen vakavuutta ja niiden vaikutuksia on arvioitava lapsen näkökulmasta. Ei ole mahdollista antaa tyhjentävää ohjeistusta siitä, minkälaiset lapsiin kohdistuvat teot on katsottava vainoksi tai vakavaksi haitaksi. Kyseinen kynnys on kuitenkin lapsiin kohdistuvien tekojen kohdalla matalampi kuin aikuisiin kohdistuvien oikeudenloukkausten osalta (UlkL 87 a §:n 2 mom. 6 kohta). Toisin sanoen kohtelu, joka ei aikuisen kohdalla yllä vainon tasolle, voi yltyä siihen lapsen kohdalla. Arviossa on huomioitava, että lapsi voi kokea vahingon eri tavoin kuin aikuinen kokisi samassa tilanteessa.

Lapsen kypsyttömyys, haavoittuvuus, kehittymättömät selviytymismekanismit, riippuvuus aikuisista sekä kehitysasteen erot ja aikuisia pienempi kapasiteetti voivat suoraan vaikuttaa siihen, miten lapsi kokee tai pelkää häneen kohdistuvaa vahinkoa. Tämän vuoksi lapsen yksilölliset olosuhteet ovat tärkeitä tekijöitä arvioitaessa, yltääkö koettu tai pelätty vahinko vainon asteelle. Psyykinen vahinko voi olla lapsen osalta erityisen olennainen arvioinnin kohde, koska lapsi voi ahdistua aikuista helpommin vihamielisistä tilanteista ja uskoa helpommin aikuisen näkökulmasta epäuskottaviakin uhkauksia. Myös epätavalliset olosuhteet voivat vaikuttaa lapseen emotionaalisesti voimakkaammin kuin aikuiseen. Muistot traumaattisista kokemuksista voivat pysyä lapsella pidempään ja lisätä riskiä joutua jatkossa kokemaan vahinkoa. Lapsi on myös herkempi teoille, joiden kohteena ovat hänen läheiset sukulaisensa. Mukana hakevan lapsen turvapaikka-asiaa käsiteltäessä ja erityisesti maastapoistamisesta päätettäessä tulisi arvioida niitä vaikutuksia, joita kotimaahan palaamisella olisi lapselle nimenomaan hänen näkökulmastaan.

Jos perheeseen kuuluu alaikäisiä lapsia, turvapaikkapäätöksessä on perusteltava, miten lapsen etuun liittyvät seikat on huomioitu ja arvioitu. Näin pitää toimia silloin, kun lapsen asia käsitellään ja ratkaistaan yhdessä hänen vanhempansa tai muun huoltajansa asian kanssa tai päätös vaikuttaa lapseen, vaikka lapsi itse ei olisi turvapaikanhakija.

Jos mukana hakeva alaikäinen täysi-ikäistyy ennen päätöksentekoa, tälle tehdään erillinen päätös. Päätöksessä otetaan KHO:2024:25 ennakkopäätöksen mukaisesti huomioon kansainvälisen suojelun osalta hakijan olosuhteet alaikäisenä mukana hakevana lapsena, vaikka henkilö olisi täysi-ikäistynyt käsiteltävänä olevan turvapaikkahakemuksen jättämisen jälkeen. Lapsen etua ei arvioida täysi-ikäisen henkilön osalta, eikä tämän asianmukaisesta vastaanotosta tarvitse varmistua.

Lapsiperheelle päätöstä tehdessä on syytä muistaa myös perheen yhtenäisyyden periaate. Periaatetta käsitellään jäljempänä luvussa 7.3.2 Perheen yhtenäisyyden periaate.

[Linkki – Luku 7.3.2 Perheen yhtenäisyyden periaate](#)

7.3.1 Oleskelulupa, maastapoistaminen ja oikeus perhe-elämän suojaan

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 63/1999) 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Oikeus perhe-elämän suojaan on huomioitava kaikessa päätöksenteossa silloinkin, kun perheen yhtenäisyyden periaatteen ei katsota soveltuvan jonkin perheenjäsenen kohdalla. Jos perheen yhtenäisyyden periaatteen soveltamisesta poiketaan, pitää asiassa arvioida, onko olemassa sellaisia yksilöllisiä seikkoja, joiden perusteella oleskelulupa tulisi myönnettäväksi

esimerkiksi yksilöllisestä inhimillisestä syystä (UlkL 52 §). UlkL 52 §:n soveltamisesta ohjeistetaan tarkemmin Ohjeessa oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä – 52 § -ohje (MIGDno-2024-396). Kaikkien perheenjäsenten asiat pyritään ensisijaisesti ratkaisemaan samaan aikaan.

Yksinomaan perhesideperusteinen yhteys Suomeen ei lähtökohtaisesti muodosta perustetta oleskeluluvan myöntämiselle yksilöllisestä inhimillisestä syystä, sillä tarkoituksena ei ole kiertää perhesiteen perusteella myönnettävän oleskeluluvan edellytyksiä. Jos UlkL 52 §:n mukaiset edellytykset eivät jonkin perheenjäsenen osalta täyty, voidaan tälle perheenjäsenelle tapauskohtaisesti varata mahdollisuus hakea oleskelulupaa perhesiteen perusteella ennen hänen turvapaikkahakemuksensa ratkaisua ja maastapoistamisharkintaa. Mahdollisuus hakea oleskelulupaa ennen turvapaikkapäätöksen ratkaisua voidaan varata silloin, kun maastapoistamisen kokonaisharkinta on perheen tilanteen tai lapsen edun vuoksi erityisen haasteellista, esimerkiksi kun molemmat vanhemmat ovat lapsen tosiasiallisia huoltajia ja lapsen etu puoltaa selkeästi molempien vanhempien Suomessa oleskelua. Jos asiaa ei ole aiemmin selvitetty, on viimeistään tässä yhteydessä varattava hakijalle ja mahdolliselle puolisolle tai/ja lapsen ollessa yhteishuollossa toiselle huoltajalle UlkL 145 §:n mukainen mahdollisuus lausua hakijan maastapoistamisesta.

7.3.2 Perheen yhtenäisyyden periaate

Pakolaisoikeudellisen perheen yhtenäisyyden periaatteen mukaan pakolaisaseman saaneen henkilön perheenjäsenille myönnetään pääsääntöisesti pakolaisasema. Käytännössä perheen yhtenäisyyden periaate on päätöksentekoa ohjaava lähtökohta, jonka mukaan yhteen perheenjäseneseen kohdistuva vainon tai vakavan haitan vaara vaikuttaa pääsääntöisesti myös muihin perheenjäseniin ja aiheuttaa heille uhkaa. Toisin sanoen perheen yhtenäisyyden vuoksi perheellä on tyyppillisesti jaettu pelko vainosta tai vakavasta haitasta. Erilainen ratkaisu samaan perheeseen kuuluville henkilöille voidaan tehdä vain, jos perheyhteys on katkennut asian käsittelyn aikana tai erilaiselle ratkaisulle on muu erityinen syy.

Perheen yhtenäisyyden periaatetta ei ole kirjattu Geneven pakolaissopimuksen mukaiseen pakolaisen määritelmään, mutta se on kirjattu 1951 yleissopimuksen konferenssin päätössiakirjaan ja sitä käsitellään luvussa VI (Principle of Family Unity) UNHCR:n käsikirjassa pakolaisaseman määrittämisen menettelyistä ja perusteista. Käsikirjassa todetaan, että perustuen ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 16 artiklaan, jonka mukaan perhe on yhteiskunnan luonnollinen ja perustava ydinosa ja sillä on oikeus yhteiskunnan ja valtion suojaan, valtaosa kansainvälisistä perus- ja ihmisoikeusinstrumenteista sisältää velvoitteita perheen yhtenäisyyden suojelemista.

UNHCR:n Käsikirja ja suuntaviivat pakolaisaseman määrittämisen menettelyistä ja perusteista vuoden 1951 yleissopimuksen ja vuonna 1967 tehdyn pakolaisten oikeusasemaa koskevan pöytäkirjan mukaan, mikäli päähakija

täyttää pakolaisen määritelmän, saavat hänestä riippuvaiset perheenjäsenet normaalisti myös pakolaisaseman perheen yhtenäisyyden periaatteen perusteella. UNHCR:n Kansainvälistä suojelua koskevat suuntaviivat nro 8:ssa ja ohjeissa naisten sukuelinten silpomiseen liittyvistä turvapaikkahakemuksista viitataan perheen yhtenäisyyden periaatteeseen. Niissä todetaan, että hakijaperheen vedotessa lapseen kohdistuvaan vainon vaaraan, esimerkiksi tyttölapseen kohdistuvaan FGM-uhkaan, on lapsi yleensä päähakija, vaikka hän hakeekin turvapaikkaa yhdessä vanhempiansa kanssa. Vastaavasti kuin lapsi voi saada pakolaisaseman perheen yhtenäisyyden periaate huomioiden vanhemman täyttäessä pakolaisen määritelmän, voi myös vanhempi saada pakolaisaseman, kun lapsi päähakijana täyttää pakolaisen määritelmän.

UNHCR:n käsikirjan luvun VI mukaan pakolaisasemaa ei kuitenkaan anneta perheenjäsenelle, mikäli kyseisen perheenjäsenen asema on kansainvälisen suojeluaseman kanssa yhteensopimaton. Perheenjäsen voi esimerkiksi olla jonkin sellaisen maan kansalainen, jonka suojeluun hän voi turvautua. Mikäli jonkun perheenjäsenen kohdalla on perusteita soveltaa poissuljentaa, ei pakolaisasemaa voi antaa myöskään perheen yhtenäisyyden periaatteen perusteella.

Käsikirjan mukaan perheen yhtenäisyyden periaatteen tulee ulottua vähintään päähakijan puolisoon ja alaikäisiin lapsiin. Perheen yhtenäisyyden periaatteen soveltuvuus ei rajoitu tilanteisiin, joissa kaikista perheenjäsenistä tulee pakolaisia samanaikaisesti, vaan se soveltuu myös silloin, kun perheyksikkö on väliaikaisesti joutunut erilleen yhden tai useamman perheenjäsenen paon vuoksi.

7.3.2.1 Jaettu pelko vainosta tai vakavasta haitasta

Sillä, että perheenjäsenillä on oletusarvoisesti jaettu pelko vainosta tai vakavasta haitasta tarkoitetaan, että kansainvälinen suojeluasema myönnetään yleensä koko hakijaperheelle ilman, että jokaisen perheenjäsenen kohdalla tarvitsisi erikseen näyttää, miten ensisijaisesti suojelua saavaan henkilöön kohdistuva vainon tai vakavan haitan vaara kohdistuu myös heihin.

Perheenjäsenillä katsotaan oletusarvoisesti olevan jaettu pelko vainosta tai vakavasta haitasta, kun kyseessä ovat:

- puoliset
- turvapaikkahakemuksen vireille tullessa alaikäiset lapset

Sekä ensisijaisen kansainvälistä suojelua saavan perheenjäsenen ollessa alaikäinen:

- huoltajat (ratkaiseva painoarvo tosiasiallisella huoltajuudella, josta virallinen huoltajuus toimii yleensä vahvana näyttönä)
- turvapaikkahakemuksen vireille tullessa alaikäiset sisarukset.

Jokaiselle hakijana olevalle perheenjäsenelle vireytetään oma hakemus eikä prosessissa määritellä erillistä päähakijaa. Kuka tahansa perheenjäsenistä, lapsi tai aikuinen, voi olla ensisijainen kansainvälistä suojelua saava henkilö.

Myös kunkin hakijan omat perusteet turvapaikalle pitää aina selvittää, vaikka turvapaikan edellytykset perheenjäsenen kohdalla täyttyisivät.

KHO:n ennakkopäätöksen (KHO:2024:25) mukaisesti ratkaisevaa alaikäisyyden osalta on se, onko turvapaikanhakija ollut alle 18-vuotias hakiessaan turvapaikkaa. Muiden kuin edellä mainittujen ydinperheeseen kuuluvien omaisten välillä ei katsota oletusarvoisesti olevan jaettua pelkoa vainosta tai vakavasta haitasta. Muita omaisia ovat esimerkiksi turvapaikkahakemuksen vireille tullessa aikuiset lapset, aikuiset sisarukset ja isovanhemmat. Perheen yhtenäisyyden periaate pitää kuitenkin huomioida myös muiden perheenjäsenten hakemusten käsittelyssä.

Hakijoiden välinen perheside voi olla riippuvuuden tai tiiviin yhteiselämän viettämisen vuoksi sellainen, että hakijoilla on yhteisiä tai merkittävästi toistensa suojeluntarpeeseen vaikuttavia perusteita. Mahdollinen jaettu vainon pelko sekä perheenjäsenten perusteiden kumulatiivinen vaikutus on huomioitava kansainvälisen suojelun tarvetta arvioitaessa. Toisiinsa merkittävästi vaikuttavat hakemukset pitää pyrkiä käsittelemään yhdessä ja ratkaisemaan samanaikaisesti.

7.3.2.2 Perheen yhtenäisyyden periaatteesta poikkeaminen

Oletus jaetusta vainon tai vakavan haitan pelosta on pääsääntö ydinperheen kohdalla. Joissain tapauksissa voi kuitenkin olla yksilöllisten olosuhteiden valossa aiheutta ottaa harkintaan perheen yhtenäisyyden periaatteesta poikkeaminen. Eli arvioida, onko hakijan asiassa perusteltua päätyä kansainvälisen suojelun arvioissa eri lopputulokseen, kuin hänen perheenjäsenensä kohdalla. Kun poikkeamista harkitaan, arvioidaan hakijan kohdalla erikseen, kohdistuisiko häneen vainon tai vakavan haitan vaaraa ensisijaisesti suojelua saavan perheenjäsenensä tilanteen johdosta. Asiassa pitää aina arvioida hakijan muut yksilölliset perusteet sekä niiden ja perheenjäsenen perusteiden kumulatiivinen vaikutus.

Poikkeaminen voi tulla harkittavaksi, jos katsotaan, ettei perheenjäsenten välillä ole sellaista tosiasiallista perhe-elämää, jota perheen yhtenäisyyden periaatteella on tarkoitus suojata, eli joka muodostaisi oletuksen jaetusta vainon ja vakavan haitan pelosta. Perheen sisällä tapahtunut tai tapahtuva väkivalta voi muodostaa perusteen arvioida poikkeamista. Tällöin on huomioitava väkivallan laatu ja toistuvuus sekä perheen tilanne ja olosuhteet kokonaisuudessaan.

Lapsen pitkäaikainenkaan huostaanotto ei lähtökohtaisesti katkaise vanhemman muodollista huoltajuutta. Jos huoltaja esimerkiksi tapaa lastaan säännöllisesti tai pitää lapseen muutoin yhteyttä, voidaan perhesiteen katsoa säilyneen. Huostaanottoilanteissa pitää tehdä tapauskohtainen arvio, jossa kiinnitetään huomiota esimerkiksi huostaanoton pituuteen, lapsen ja vanhemmat yhteydenpitoon ja tapaamisiin ja perheen kokonaistilanteeseen kuten huostaanoton syihin.

Lisäksi poikkeaminen voi tulla tapauskohtaisesti harkittavaksi muun muassa väärinkäytösten ehkäisemiseksi sekä silloin kun perheenjäsenten tilanteet eivät selkeästi ole verrattavissa eikä ensisijaisesti kansainvälistä suojelua saavan

perheenjäsenen yksilöllinen peruste selkeästi aiheuta toiselle perheenjäsenelle uhkaa. Tällainen tilanne voisi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin kun perheside on uusien puolisoitten kohdalla muodostettu vasta Suomeen tulon jälkeen, ja puolisoitten tilanne kotimaahan palatessa olisi huomattavan erilainen.

Perheen yhtenäisyyden periaatteesta on lähtökohtaisesti perusteltua poiketa, kun hakijan arvioidaan itse olevan taho, joka kohdistaisi ensisijaisesti kansainvälistä suojelua saavaan perheenjäsenensä vainoa tai vakavaa haittaa. Perheenjäsen voi olla vainoa tai vakavaa vaaraa muihin perheeseensä kohdistava taho esimerkiksi perheväkivalta tilanteessa tai lapseen kohdistuvassa FGM-uhkassa. Sen arvioimiseksi, millä todennäköisyydellä hakija voisi olla perheenjäsenensä kohdistuvaa vainoa harjoittava taho, pitää tehdä tapauskohtaista harkintaa. Lisäksi ensisijaisesti kansainvälistä suojelua saavan perheenjäsenen turvapaikkaperusteiden vaikutuksia hakijaan on tällöinkin tarkasteltava kokonaisvaltaisesti, huomioiden perusteiden kumuloituminen ja se, että vainoa tai vakavaa haittaa aiheuttavia toimijoita voi olla useita.

Jos on selvää, ettei perheenjäsenen kohdistava vaara ulotu hakijaan, voidaan perheen yhtenäisyyden periaatetta poikkeuksellisesti jättää soveltamatta. Kun perheen yhtenäisyyden periaatetta ei ydinperheen kohdalla sovelleta, on tämä aina perusteltava päätöksessä. Perusteluissa on otettava huomioon se, että niissä pitää salata sellaisia seikkoja, jotka voisivat aiheuttaa vaaraa päätöksen kohteena olevan hakijan perheelle. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi perheväkivalta tilanteissa, joissa väkivaltainen osapuoli ei tiedä, että hänen kohdistamastaan väkivallasta on kerrottu viranomaisille ja voisi kohdistaa tästä syystä kostotoimenpiteitä väkivallasta kertoneeseen, jos saisi tietää asiasta.

Kansainvälistä suojelua ei myönnetä perheen yhtenäisyyteen perustuen, kun hakijan asema on kansainvälisen suojeluaseman kanssa yhteensopimaton:

- hakijan kohdalla on peruste soveltaa poissuljentaa
- hakijalla on eri kansalaisuus kuin kansainvälistä suojelua saavalla perheenjäsenellä tai kaksoiskansalaisuus
- hakijalla on jo kansainvälisen suojelun asema toisessa EU-valtiossa, Norjassa, Sveitsissä, Liechtensteinissa
- arvioitavaksi saattavat tapauskohtaisesti tulla myös (harvinaiset) tilanteet, joissa jonkun perheenjäsenen hakemus jätetään tutkimatta UlkL 103 § 1 momentin 1 kohdan perusteella (turvallinen turvapaikkamaa/turvallinen kolmas maa)
- hakija on itse muita perheenjäseniä kohtaan vainoa harjoittava tai vakavaa haittaa aiheuttava taho

7.3.2.3 Perheen yhtenäisyyden periaatteen soveltaminen

Turvapaikkaprosessissa perheen yhtenäisyyden periaatteen soveltamisesta on kyse silloin, kun koko hakijaperheelle myönnetään pakolaisasema sillä perusteella, että yhdellä perheenjäsenellä katsotaan olevan perustellusti aiheutta pelätä joutuvansa vainotuksi. UNHCR käsittelee perheen yhtenäisyyden periaatetta pakolaisaseman myöntämisedellytysten

näkökulmasta, mutta käytännössä periaate pätee myös silloin, kun ensisijaisesti yhdellä perheenjäsenistä on yksilöllisiä perusteita toissijaiselle suojelulle.

Niin sanottu perheen yhtenäisyyden periaate ei tarkoita sitä, että kaikkiin perheenjäseniin pitäisi kohdistua konkreettisesti sama uhka, vaan periaatteen taustalla on muun muassa perhe-elämän suoja ihmisoikeutena ja tavoite, että perhettä ei hajoteta. Jos esimerkiksi lapsiperheen isään kohdistuu vaino, se ei välttämättä kohdistu samalla tavalla lapseen tai edes perheen äitiin, mutta kaikki perheenjäsenet saavat yleensä siitä huolimatta pakolaisaseman. Jos lapseen kohdistuvaa vainoa kuitenkin harjoittaa hänen vanhempansa tai muu huoltajansa, ei tuo vanhempi tai huoltaja saa lapsesta johtuvaa pakolaisasemaa tai toissijaista suojeluasemaa.

Puhevallan käyttäminen lapsen puolesta tai rinnalla määräytyy hallintolain 14 §:n mukaan. Olennaista on se, onko lapsi 15 vuotta täyttänyt vai tätä nuorempi. Sekä puhevallan käyttämisestä että alaikäisen turvapaikanhakijan kuulemisesta Maahanmuuttovirastossa on käsitelty tarkemmin edempänä tässä ohjeessa luvussa 7.2.1 Lapsen kuuleminen ja turvapaikkapuhuttelu.

[Linkki – Luku 7.2.1 Lapsen kuuleminen ja turvapaikkapuhuttelu](#)

UNHCR:n käsikirjan mukaan lasta koskevaa asiaa käsiteltäessä on otettava huomioon, että lapsi ei välttämättä kykene ilmaisemaan pelkoaan silloin, kun sitä häneltä edellytettäisiin. Jos vanhempi tai muu huoltaja esittää lapsen puolesta perustellun pelon vainosta, lapsen pelon voidaan olettaa olevan perusteltua, vaikka hän ei itse kykenisikään sitä ilmaisemaan.

7.3.2.4 Esimerkkitilanteita

Alla on päätöskäytännön yhtenäisyyden tueksi esimerkkejä tilanteista, joissa perheen yhtenäisyyden periaatteesta poikkeaminen voi tulla harkittavaksi ydinperheen kohdalla, ja harkinnassa huomioitavia seikkoja.

[Perheen sisällä tapahtuva/tapahtunut väkivalta](#)

Harkittaessa poikkeamista on huomioitava väkivallan laatu ja toistuvuus sekä perheen tilanne ja olosuhteet kokonaisuudessaan. Huomiota on kiinnitettävä siihen, onko ensisijaisesti kansainvälistä suojelua saava henkilö perheen lapsi vai aikuinen, kehen väkivalta on kohdistunut ja onko lapsi todistanut toiseen vanhempaan kohdistuvaa väkivaltaa. Tilanteessa, jossa ensisijainen kansainvälistä suojelua saava henkilö on yhteishuollossa oleva lapsi, ja perheen yhtenäisyyden periaatteesta poikkeamista harkittaisiin väkivallan vuoksi kummankin huoltajan kohdalla, on punnittava tarkoin lapsen etua.

Perheväkivallasta riippumatta ensisijaisesti kansainvälistä suojelua saavan perheenjäsenen peruste voi olla sellainen, että se aiheuttaa vaaraa myös väkivallan tekijälle ja väkivallan tekijällä voi olla muita yksilöllisiä perusteita suojelulle. Jos väkivallan tekijän katsotaan olevan kansainvälisen suojelun tarpeessa, on arvioitava, sovelletaanko poissuljenta.

[Eronneet puoliset](#)

Puolisoiden välillä ei eron jälkeen ole sellaista perhesidettä, että perheen yhtenäisyyteen perustuva oletus jaetusta pelosta soveltuisi. Entisillä puolisoilla

voi kuitenkin olla yhteisiä perusteita sekä toistensa tilanteeseen vaikuttavia yksiköllisiä perusteita, jotka on huomioitava molempien kohdalla kansainvälisen suojelun tarvetta arvioitaessa. Tilanteessa, jossa toisella eroon päätyneen liiton osapuolista on perusteita suojelulle, mutta toisella ei, voi perheessä olla yhteishuollossa olevia lapsia, jotka lähtökohtaisesti saavat kansainvälisen suojeluaseman sen huoltajan mukana, jonka kohdalla edellytykset suojelulle täyttyvät. Kun ensisijainen kansainvälistä suojelua saava henkilö on perheen vanhempi, ei oletus jaetusta pelosta kuitenkaan edellä todetulla tavoin ulotu entiseen puolisoon, vaikka puolisoilla olisi yhteishuollossa olevia lapsia. Jos taas ensisijainen kansainvälistä suojelua saava henkilö on selkeästi yhteishuollossa oleva alaikäinen lapsi ja kumpikin lapsen vanhemmista osallistuu tosiasiallisesti lapsen huoltoon, on perheen yhtenäisyyden periaatetta yleensä perusteltua soveltaa kummankin huoltajan kohdalla erosta huolimatta.

Suomeen tulon jälkeen perustetut samaa kansalaisuutta olevat lapsiperheet

Kun kyseessä on samaa kansalaisuutta oleva Suomeen tulon jälkeen perustettu, eli uusi perhe, ja ensisijaisesti kansainvälistä suojelua saava henkilö on lapsi, voidaan perheen yhtenäisyyden periaatteesta poiketa toisen vanhemman kohdalla, jos tämä ei tosiasiallisesti osallistu yhtäläisesti lapsen huoltoon. Arviossa keskeistä on tosiasiallinen huoltajuus, mutta myös virallinen huoltajuus pitää huomioida, sillä se toimii usein vahvana näyttönä tosiasiallisesta huoltajuudesta.

Poikkeamisella pyritään näissä tilanteissa puuttumaan väärinkäyttöihin. Lisäksi se, ettei toinen vanhemmista toimi tosiasiallisena huoltajana Suomessa, voi viitata siihen, ettei vanhempi osallistuisi lapsen huoltoon tiiviisti kotimaassakaan eikä lapseen kohdistuva vainon tai vakavan haitan vaara siten vaikuttaisi häneen samalla tavoin kuin lähivanhempaan.

Jos kumpikin uuden perheen vanhemmista osallistuu tosiasiallisesti lapsen huoltoon, sovelletaan perheen yhtenäisyyden periaatetta kummankin vanhemman kohdalla. Perheen yhtenäisyyden periaatetta sovelletaan lähtökohtaisesti vähintään toisen virallisen huoltajan kohdalla, ellei tämä olisi poikkeuksellisesti lapsen edun vastaista. Tällä pyritään välttämään tilanteita, joissa lapsi jäisi Suomeen ilman huoltajaa.

Jos uudessa perheessä on yhteishuollossa olevia lapsia ja ensisijainen kansainvälistä suojelua saava henkilö on toinen huoltajista, saa lapsi kansainvälisen suojeluaseman sen huoltajan aseman perusteella, jolla katsotaan olevan perusteita kansainväliselle suojelulle, jos tämä on lapsen edun mukaista. Alaikäisen lapsen voidaan katsoa olevan sillä tavoin huoltajastaan riippuvainen, että huoltajaan kohdistuva vainon tai vakavan haitan vaara vaikuttaa oletusarvoisesti merkittävästi myös lapseen ja aiheuttaa tälle vaaraa.

Suomeen tulon jälkeen perustettu perheside puolisoitten kohdalla

Samaa kansalaisuutta olevien uusien puolisoitten kohdalla pakolaisaseman myöntäminen turvapaikkamenettelyssä ilman erillistä harkintaa (jaetun pelon oletuksen perusteella) sille puolisoista, jolla ei ole omia perusteita kansainvälisen suojelun myöntämiselle, voi avata tilaisuuden väärinkäytöksille,

joissa liittoja solmittaisiin oman turvapaikkahakemuksen edistämiseksi tai turvapaikkamenettelyllä pyrittäisiin kiertämään perhesiteen perusteella myönnettävän luvan edellytyksiä.

UNHCR:n käsikirjan sanamuoto ei ulota periaatteen soveltamista turvapaikkamaassa perustettuihin, eli uusiin perheisiin, vaan kattaa ainoastaan kotimaassa ja pakomatalla solmitut perhesiteet. Myöskään lupa- ja kansalaisuusosasto ei lähtökohtaisesti myönnä perheenkokoajan aseman perusteella kansainvälistä suojeluasemaa uudelle puolisolle.

Kun arvioidaan, onko uusilla puolisoilla kotimaahan palatessa jaettua vainon tai vakavan haitan pelkoa, on kiinnitettävä huomiota siihen, että puolisoitten tilanteet kotimaasta lähtiessä, lähdön syyt sekä kotipaikka, johon suhteessa hakemus tutkitaan, voivat poiketa toisistaan merkittävästikin. Uusien perheiden kohdalla on yleisesti asiaa selvitettäessä ja arvioitaessa kiinnittävä erityistä huomiota kotimaasta lähdön syiden lisäksi siihen, millaisiin olosuhteisiin puoliset palaisivat kotimaassa nykytilanteen valossa perheenä. Arvioinnissa on huomioitava, miten perhesiteen solmiminen kotimaasta lähdön jälkeen on muuttanut tilannetta kotimaahan paluun näkökulmasta ja jos puolisoitten kotipaikka on eri, mihin he voisivat perheenä kotimaassa asettua. Jos toisen puolison kohdalla suojelun tarve on olemassa suhteessa kotimaahan, huomioidaan, olisiko sisäinen pako uuden puolison kotialueelle mahdollinen.

Perheen yhtenäisyyden periaate ohjaa päätöksentekoa myös uusien puolisoitten kohdalla. Tämä tarkoittaa sitä, että päätösharkinnassa on otettava huomioon oletus perheen paluusta kotimaahan yhdessä ja sekä se, että perhe-elämän viettämisen vuoksi puolisoitten yksilöllisillä perusteilla on yleensä vaikutusta myös toisen puolison tilanteeseen. Ensisijaisesti kansainvälistä suojelua saavan hakijan perusteet voivat muodostaa jaetun pelon vainosta tai vakavasta haitasta myös hakijan uudelle puolisolle. Jos ensisijaisesti kansainvälistä suojelua saavan perheenjäsenen yksilöllisestä perusteesta ei kuitenkaan selvästi aiheudu uudelle puolisolle vainon tai vakavan haitan vaaraa, voidaan perheen yhtenäisyyden periaatteesta poikkeamista harkita uusien puolisoitten kohdalla.

7.4 Ilman huoltajaa oleva alaikäinen turvapaikanhakija

7.4.1 Määritelmä

Ilman huoltajaa olevaa alaikäistä turvapaikanhakijaa ei ole kansallisessa lainsäädännössä määritelty, mutta määritelmä on kuitenkin niin sanotussa määritelmädirektiivissä. Määritelmädirektiivin 2 artiklan I-kohdan mukaan ilman huoltajaa olevalla alaikäisellä tarkoitetaan alaikäistä, joka saapuu jäsenvaltioiden alueelle ilman hänestä joko lain tai asianomaisen jäsenvaltion käytännön mukaan vastuussa olevaa aikuista, niin kauan kuin hänellä ei tosiasiallisesti ole tällaista aikuista huolehtimassa hänestä, tai alaikäistä, joka on jäänyt ilman huoltajaa jäsenvaltioiden alueelle tultuaan.

Ulkomaalaislaissa, esimerkiksi 52 §:ssä ja 115 §:ssä, käytetään termiä "Suomeen yksin tullut alaikäinen lapsi". Sekä siihen että direktiivin mukaiseen termiin: "Ilman huoltajaa oleva alaikäinen" liittyy kuitenkin käytännössä haasteita. Direktiivin mukainen ilmaisu rajaa osan yksin Suomeen tulleista lapsista

ulkopuolelle, sillä lapsen huoltaja voi jo olla Suomessa. Vastaavasti ilmaisu "yksin tullut" rajaa osan lapsista ulkopuolelle, koska kaikki ilman huoltajaa olevat lapset eivät ole tulleet Suomeen yksin.

Korkein hallinto-oikeus on ennakkopäätöksessään (KHO:2024:25) määritellyt, milloin turvapaikanhakijaa on pidettävä alaikäisenä. Kansainvälistä suojelua hakevana lapsena pidetään henkilöä, joka on ollut alle 18-vuotias hakiessaan turvapaikkaa. Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksen mukaisesti alaikäisenä ilman huoltajaa turvapaikkahakemuksen jättäneen henkilön hakemus käsitellään ja ratkaistaan kansainvälisen suojelun osalta alaikäisen hakemuksena huolimatta siitä, että henkilö täysi-ikäistyi turvapaikkaprosessin aikana ennen päätöksentekoa. Ulkl 52 §:n mukainen arvio tehdään kuitenkin turvapaikanhakijan nykyisen tilanteen mukaan, eikä lapsen etua arvioida täysi-ikäisen henkilön osalta. Ennakkopäätöksellä ei myöskään ole vaikutusta maastapoistamiseen, eikä asianmukaisesta vastaanotosta varmistuta täysi-ikäisen turvapaikanhakijan osalta. Edustajan määräys päättyy, kun alaikäinen ilman huoltajaa oleva turvapaikanhakija täysi-ikäistyy.

Turvapaikkamenettelyssä alaikäistä avioliitossa olevaa hakijaa kohdellaan pääsääntöisesti vastaavalla tavalla kuin ilman huoltajaa olevaa alaikäistä turvapaikanhakijaa. Hänelle muun muassa haetaan vastaanottolain mukaista edustajaa. Jos kyseessä on aviopari, jolla on myös omia alaikäisiä lapsia, on asiassa toimittava tavalla, joka ottaa tapauskohtaisesti huomioon lapsen edun kaikkien perheeseen kuuluvien alaikäisten osalta.

7.4.2 Turvapaikkapuhuttelu

Maahanmuuttovirasto suorittaa Ulkl 97 §:n mukaisen turvapaikkatutkiminnan, jossa on selvitettävä muun muassa hakijan henkilöllisyys, matkareitti ja maahantulo sekä hänen perusteensa turvapaikkahakemukselleen.

Ilman huoltajaa oleville alaikäisille turvapaikanhakijoille turvapaikkapuhuttelu järjestetään lähtökohtaisesti aina. Jos lapsi on liian nuori kuultavaksi, kysytään vain lapsen edustajalta esimerkiksi siitä, mitä hän tietää lapsen Suomeen tulosta ja hänen perheensä olosuhteista lähtömaassa. Lapsen iän vaikutusta kuulemiseen on arvioitava tapauskohtaisesti. Yleensä liian nuorena voidaan pitää alle neljävuotiaista lasta. Tällaisessakin tilanteessa Maahanmuuttoviraston on pyrittävä tapaamaan lapsi henkilökohtaisesti.

Maahanmuuttovirasto suorittaa turvapaikkapuhuttelun yleensä viraston toimitiloissa sen eri toimintapaikkakunnilla. Tarvittaessa Maahanmuuttovirasto voi suorittaa lapsen turvapaikkapuhuttelun myös hänen majoituspaikassaan, kuten vastaanottokeskuksessa.

Ilman huoltajaa oleva alaikäinen voidaan puhutella myös etäyhteydellä vastaanottokeskuksesta, jos alaikäisellä ei ole iän lisäksi muita erityisiä haavoittuvuustekijöitä. Jos huomataan, että etäpuhuttelu olisi lapsen edun vastaista, ei puhuttelua voida pitää etänä. Esimerkiksi, jos lapseen ei saataisi luotua kontaktia etäyhteydelle, tulisi puhuttelu keskeyttää ja lapsi kutsua paikan päälle puhutteluun. Jos lapsi ilmoittaa, ettei halua etäpuhuttelua, on tämä otettava huomioon ja kysyttävä syytä. Asiakasetäpuhutteluun liittyvät yksityiskohdat pitää aina sopia ensin alaikäisen edustajan kanssa ja

mahdollisen vastaanottokeskuksen työntekijän läsnäolo pitää sopia erikseen. Asiakasetäpuhuttelua ei tule varata, jos asiakkaan turvallisuuden ja puhuttelun onnistumisen kannalta on todennäköisempää, että läsnäolopuhuttelu on hakijan kannalta parempi vaihtoehto.

Hakijan luona samassa tilassa pitää olla puhuttelun ajan lapsen edustaja. Jos edustaja ei osallistuisi puhutteluun lapsen kanssa samasta tilasta, pitää lapsen kanssa samassa tilassa puhuttelun ajan olla lapsen sosiaaliohjaaja. Maahanmuuttovirastolla on myös velvollisuus huolehtia erityisten menettelyllisten takeiden toteutumisesta haavoittuvien hakijoiden kohdalla.

Ulkl 97 a § 1 momentin mukaisesti hakijaa turvapaikkapuhuttelussa kuultaessa perheenjäsenen läsnäolo on sallittu vain perustellusta syystä. Alaikäistä hakijaa kuultaessa sovelletaan tämän lain 6 §:ää ja hallintolain 14 §:ää.

Menettelydirektiivin mukaan perheenjäsenten tai sukulaisten läsnäolo ei lähtökohtaisesti ole puhuttelussa sallittua. Sukulainen voi vaikuttaa puhutteluun, myös tahtomattaan, epäedullisesti, minkä lisäksi on hyvä huomioida, ettei turvapaikanhakijoiden perhesuhteista useinkaan voida varmistua. Sukulainen voi odottaa taukotilassa tai hän voi osallistua puhuttelun alkuun, jos se rauhoittaa lasta ja vähentää jännitystä.

Maahanmuuttovirasto voi alaikäisen hakijan itsensä, hänen edustajansa tai avustajansa pyynnöstä poikkeuksellisesti sallia lapsen sukulaisten tai tuttavien läsnäolon puhuttelussa. Tällöin lapsen sukulaisten tai tuttavien läsnäolo pitää olla lapsen edun mukaista, se ei saa häiritä puhuttelua, eikä sille saa olla laillista estettä. Kaikille läsnä oleville on kerrottava salassapitovelvollisuudesta. Mahdolliset aikuisilla läsnäolijoilla olevat näkemyserot sekä muu palaute puhuttelun kulusta tai muista seikoista on selvitettävä ilman alaikäisen hakijan läsnäoloa.

Jos lapsi kertoo puhuttelussa tietävänsä huoltajansa oleskelevan Suomessa, mutta lapsella ei ole huoltajan yhteystietoja, pitää edustajan ja Maahanmuuttoviraston yhteistyössä pyrkiä palauttamaan lapsen ja huoltajan yhteys. Jos lapsen muodollinen huoltaja oleskelee Suomessa, on hänellä todennäköisesti oikeus käyttää puhevaltaa lapsensa asiassa Maahanmuuttovirastossa. Jos lapsi esimerkiksi osaa kertoa huoltajansa henkilötiedot, voidaan tietoja verrata UMA:sta löytyviin tietoihin. Jos huoltajalla on aiempaa hakemushistoriaa, voidaan hänen yhteystietonsa mahdollisesti saada tällä tavoin. Jos henkilötiedot vastaavat lapsen kertomaa ja mahdollisen huoltajan yhteystiedot ovat saatavissa, voidaan oletettua huoltajaa lähestyä kirjeitse. Oletetulle huoltajalle voi kertoa, että Suomeen on saapunut alaikäinen, joka kertoo, että hänellä on Suomessa äiti tai isä, jonka tiedot täsmäävät kyseiseen henkilöön. Lisäksi kirjeessä tulisi tuoda esiin, että lapselle on määrätty viranomaisen toimesta edustaja ja äidin tai isän suostumuksella hänen yhteystietonsa voidaan välittää edustajalle. Oletetulle huoltajalle ei saa luovuttaa tietoja lapsesta, vaan yhteydenpito tapahtuu lapsen edustajan välityksellä.

Tarvittaessa Maahanmuuttovirasto voi kuulla myös ilman huoltajaa olevan alaikäisen mahdollisesti Suomessa asuvaa sukulaista tai tuttavaa, jos kuulemista pidetään lapsen edun mukaisena. Lapsen edustajalta on pyydettävä näkemystä lapsen sukulaisten tai tuttavien kuulemiseen. Sukulainen

tai tuttava voi tietää sellaista lapsen perheestä ja elinolosuhteista, joista lapsi ei ole tietoinen tai kykenevä kertomaan. Kuuleminen voi myös antaa sellaista lisätietoa lapsen perheen olinpaikasta, jonka perusteella tarkempi jäljittämisharkinta voidaan suorittaa. Tällaisessa kuulemisessa on kyse Ulkl 7 §:n 2 momentin mukaisesta asian selvittämisestä.

Alaikäisen ilman huoltajaa olevan puhuttelu etenee samalla tavalla kuin aikuisen puhuttelu. Alaikäisen puhuttelussa on otettava huomioon lapsen ikä ja kehitystaso, ja viranomaisen korostunut selvittämisvelvollisuus. Puhuttelu aloitetaan luomalla kontakti lapseen. Lapsen kanssa jutellaan neutraalista ja positiivisesta aiheesta ja häntä rohkaistaan ja kannustetaan alusta alkaen dialogiin. Lapselle kerrotaan lapsiystävällisellä tavalla puhuttelun tarkoituksesta, päivän kulusta ja turvapaikanhakijan oikeuksista ja velvollisuuksista. Lapselle kerrotaan, ketä puhuttelussa on paikalla ja mikä on kenenkin rooli. Puhuttelussa käytetään avoimia kysymyksiä ja pyritään välttämään johdattelua. Lapselle annetaan aikaa ja tilaa, ja puhuttelussa edetään lapsen ehdoilla.

Puhuttelussa selvitetään lapsen terveydentila, henkilöllisyys, matkareitti ja maahantulo. Henkilöllisyyden, matkareitin ja maahantulon selvittämisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen kanssa samassa taloudessa asuneiden henkilöiden henkilötietoihin, nykyiseen olinpaikkaan ja lapsen elinolosuhteisiin kotimaassaan tai muussa lähtömaassaan. Lisäksi on huomioitava, ettei lapsen huoltaja kaikissa tilanteissa ole hänen biologinen vanhempansa. Jos lapsi on asunut muiden kuin biologisten vanhempiensa kanssa, on selvittävää, koska lapsi on muuttanut vanhempiensa luota, sekä syy muuttoon. Jos lapsen biologinen vanhempi tai vanhemmat ovat kuolleet, on selvittävää heidän kuolinaikansa sekä se, missä ja kenen huollossa lapsi on tämän jälkeen asunut. Lisäksi on selvittävää, onko lapsella muita elossa olevia sukulaisia, joiden kanssa lapsi on ollut läheisessä yhteydessä.

Puhuttelussa selvitetään perusteet sille, miksi lapsi hakee kansainvälistä suojelua. Lapsen selvittämisvelvollisuus hänen kansainvälistä suojelua koskevista perusteistaan on suhteutettava hänen ikäänsä. Se ei voi yleensä olla yhtä laaja kuin aikuisen turvapaikanhakijan selvittämisvelvollisuus. Lapsen kuulemista ja turvapaikkapuhuttelua käsitellään luvussa 7.2.1 Lapsen kuuleminen ja turvapaikkapuhuttelu.

[Linkki – Luku 7.2.1 Lapsen kuuleminen ja turvapaikkapuhuttelu](#)

Ulkomaalaislain mukaan Maahanmuuttoviraston on viipymättä ryhdyttävä alaikäisen, ilman huoltajaa olevan turvapaikanhakijan edun toteuttamiseksi jäljittämään hänen vanhempansa tai muu hänen tosiasiallisesta huollostaan vastannut henkilö. Jäljittäminen alkaa lapsen taustan, perheenjäsenten ja vanhempien tai tosiasiallisten huoltajien olinpaikan ja yhteystietojen selvittämisellä puhuttelussa. Puhuttelussa selvitetään myös, pitääkö lapsi yhteyttä vanhempaansa, millä tavalla ja kuinka usein. Jos vanhemmat ovat kuolleet tai lapsi on muusta syytä ollut muun henkilön tosiasiallisessa huollossa ennen Suomeen saapumistaan, selvitetään, kuka on lapsen tosiasiallinen huoltaja ja mistä syystä hakija on ollut jonkun muun huollettavana. Puhuttelussa selvitetään lapsen ja edustajan mielipide jäljittämiseen. Vastustus

ei kuitenkaan estä jäljittämistä, jos se muutoin arvioidaan lapsen edun mukaiseksi ja on mahdollista.

Jos lapsi tai edustaja vastustavat jäljittämistä, kirjataan vastustamisen syy pöytäkirjaan. Syy täytyy kirjata selkeästi, jotta Maahanmuuttovirasto voi jäljittämisharkintaa tehdessään arvioida, ryhdytäänkö käytännön jäljittämistoimenpiteisiin hakijan/edustajan vastustuksesta huolimatta ja millä tavalla jäljittäminen pitää hoitaa ottamalla huomioon esimerkiksi mahdolliset turvallisuusnäkökohdat. Lapselle kerrotaan myös, että mahdollisista käytännön jäljittämistoimista ja jäljittämistuloksista lähetetään aina tieto edustajalle. Jäljittämisestä kerrotaan tarkemmin luvussa 7.4.7 Vanhemman tai muun tosiasiallisesta huollosta vastanneen henkilön jäljittäminen.

[Linkki – Luku 7.4.7 Vanhemman tai muun tosiasiallisesta huollosta vastanneen henkilön jäljittäminen](#)

Jos puhuttelija arvioi, että ilman huoltajaa olevalla alaikäisellä ei ole perusteita kansainväliselle suojelulle tai muulle viran puolesta harkittavalle oleskeluluvulle ja lapsi on kotoisin turvallisuudeltaan vakaasta maasta, lapsella on yhteys vanhempiin/tosiasiallisiin huoltajiin ja vanhempien/tosiasiallisten huoltajien yhteystiedot, harkitaan Maahanmuuttoviraston yhteydenottoa lapsen vanhempiin asianmukaisen vastaanoton varmistamiseksi.

Puhuttelija kertoo lapselle ja edustajalle mahdollisesta yhteydenotosta. Puhuttelija kertoo, että Maahanmuuttovirasto voi olla yhteydessä lapsen huoltajaan selvittääkseen perheen tilannetta ja olosuhteita lapsen kotimaassa. Tämä on osa lapsen edun arviointia. Maahanmuuttovirasto ei tule kertoa lapsen vanhemmille, että lapsi on Suomessa turvapaikanhakijana. Maahanmuuttovirasto ei myöskään kerro vanhemmille mitään lapsen turvapaikkahakemuksesta.

Lapselta selvitetään mahdollista yhteydenottoa varten, tietävätkö lapsen vanhemmat, että lapsi on Suomessa ja minkä vuoksi hän on Suomessa. Lapselta pyydetään huoltajan puhelinnumero ja tältä kysytään tämän päivärytmistä (esimerkiksi työajat) ja mihin aikaan lapsi uskoo, että vanhempi olisi virka-ajan puitteissa tavoitettavissa. Puhuttelussa ei kuitenkaan oteta kantaa siihen, tullaanko asianmukaisen vastaanoton varmistaminen tekemään.

Puhuttelun yhteydessä lapselle on kerrottava hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisella tavalla hakemusmenettelyn seuraavista vaiheista, kuten puhuttelupöytäkirjasta, hakemukseen tehtävästä päätöksestä, 6kk käsittelyaikavelvoitteesta, päätöksen tiedoksiannosta, tiedoksiantoon kuluvasta ajasta sekä valitusosoituksesta. Lapselle on kerrottava, että turvapaikanhakija voi saada päätöksen tietoon vasta puhuttelussa mainitun käsittelyaika-arvion jälkeen, koska tiedoksiannon järjestämiseen kuluu aikaa. Ajan kuluminen ei liity päätöksen lopputulokseen, vaan muun muassa tulkkauksen järjestämiseen ja siihen, että Maahanmuuttovirastossa samaan aikaan käsitellyissä useita päätöksen tiedoksiantoa odottavia hakijoita.

7.4.3 Maahanmuuttoviraston tiedonsaantioikeus

UlkL 105 a §:n 1 momentin mukaan Maahanmuuttovirastolla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada pyynnöstään vastaanottokeskukselta ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikanhakijan syntymäaikaa, perheenjäseniä ja näiden olinpaikkaa koskevia tietoja, jotka ovat välttämättömiä selvitetessä alaikäisen henkilöllisyyttä, matkareittiä tai maahantulon tai oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä taikka Maahanmuuttoviraston pyrkiessä jäljittämään ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikanhakijan vanhempia tai muuta hänen tosiasiallisesta huollostaan vastannutta henkilöä. Tietoja pyytävän viranomaisen on arvioitava lapsen etu ennen pyynnön tekemistä.

Käytännössä Maahanmuuttovirasto ei ole juurikaan käyttänyt kyseistä tiedonsaantioikeuttaan. Oikeuden hyödyntäminen on kuitenkin mahdollista, jos se katsotaan yksittäisessä tapauksessa tarkoituksenmukaiseksi tavaksi selvittää asiaa. Ennen kuin vastaanottokeskus antaa edellä tarkoitettua tietoa, sen on annettava asiasta tieto vastaanottolain 39 §:n perusteella alaikäiselle määrätylle edustajalle (UlkL 105 a § 3 momentti).

UlkL 105 a §:n 2 momentin mukaan ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle on annettava tieto siitä, että 1 momentissa tarkoitettuja tietoja voidaan hänen suostumuksestaan riippumatta antaa Maahanmuuttovirastolle, poliisille ja Rajavartiolaitokselle. Tiedon antamisessa tulee ottaa huomioon lapsen ikä ja kehitystaso.

Tiedonsaantipyyntö on osoitettava vastaanottokeskuksen johtajalle. Pyyntö on käsiteltävä kiireellisenä. Poliisin ja Rajavartiolaitoksen ilmoitettava on Maahanmuuttovirastolle, jos se on hyödyntänyt tiedonsaantioikeuttaan. Vastaanottokeskus toimittaa vastauksensa pyynnön tekijälle, kun alaikäisen edustaja on saanut tiedon vastaanottokeskuksen vastauksesta. Edustajalla on näin tarvittaessa mahdollisuus oikaista virheellinen tieto ja arvioida tiedon merkitystä.

7.4.4 Iän selvittäminen turvapaikka-asiassa

Nuoren henkilön hakiessa turvapaikkaa on syytä kiinnittää erityistä huomiota hakijan iän selvittämiseen ja merkitsemiseen osana henkilöllisyyden selvittämistä. Lähtökohtana on pidettävä hakijan ilmoittamaa ikää, ellei ole näyttöä hänen täysi-ikäisyydestään, tai ellei muutoin ole ilmeistä, ettei hakija voi olla alaikäinen.

Jos hakijan turvapaikkahakemus tutkitaan Suomessa ja hakija kertoo olevansa alaikäinen vastoin aiempaa rekisteritietoa, pitää asiassa pyrkiä huolellisesti selvittämään, mihin aiemman rekisteröinnin tiedot perustuvat ja mitä näyttöä hakijalla on esittää Suomessa ilmoittamansa syntymäajan tueksi. Jos toisen jäsenvaltion rekisteröinti perustuu henkilöllisyysasiakirjoihin tai ikätutkimukseen, ei ikää muuteta. Jos rekisteritieto syntymäajasta on perustunut vain hakijan omaan ilmoitukseen ja hakijalla on esittää näyttöä, joka asettaa aiemmin rekisteröidyt tiedot kyseenalaisiksi pitää asiassa lapsen etu huomioiden tehdä ikätutkimus.

Kansainvälistä suojelua hakevan iän selvittämiseksi voidaan tarvittaessa tehdä ulkomaalaislain 6 a §:n mukainen oikeuslääketieteellinen tutkimus, jos on olemassa ilmeisiä perusteita epäillä hänen iästään antamiensa tietojen luotettavuutta. Maahanmuuttovirasto on ohjeistanut henkilöllisyyden ja iän selvittämisestä tarkemmin ohjeessa Kansainvälistä suojelua hakevan henkilötiedot ja iän määrittäminen.

Ikätutkimuksen tekemisen mahdollisuus ei rajaudu ainoastaan turvapaikkahakemuksen käsittelyyn. Ulkomaalaislaki eivätkä sen esityöt aseta estettä sille, että ikätutkimus voidaan tehdä myös jatkolupahakemusvaiheessa.

Lähtökohtana pidetään hakijan itsensä ilmoittamaa ikää. Ikätutkimus voidaan tehdä vain, jos on ilmeisiä perusteita epäillä, että hakijan ilmoittama ja todellinen ikä poikkeavat toisistaan merkittävästi. Laissa tai sen esitöissä ei ole tarkkaa määritelmää sille, mitkä seikat voivat olla lain edellyttämiä ilmeisiä perusteita. Maahanmuuttovirasto on vakiintuneesti pitänyt sellaisina esimerkiksi hakijan ulkoiseen olemukseen, käytökseen tai kielelliseen ilmaisuun liittyviä seikkoja, jotka yksittäisessä tapauksessa poikkeavat selvästi hakijan ilmoittamasta iästä.

Vaikka kyse on yleensä siitä, että hakijan epäillään olevan ilmoittamaansa ikää vanhempi, iän selvittäminen voi olla tarpeen myös silloin, jos täysi-ikäisenä esiintyvä hakija vaikuttaa selvästi alaikäiseltä, ja asiaan liittyy voimakas lastensuojelullinen näkökulma. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun selvästi alaikäiseltä vaikuttava hakija on solminut avioliiton. Iän selvittäminen ikätutkimuksella voi olla tarpeen myös silloin, jos hakija ilmoittautuu alaikäiseksi, eikä esitettyjä henkilöllisyysasiakirjoja voida pitää luotettavana näyttönä tämän täysi-ikäisyydestä, ja on olemassa ilmeisiä perusteita epäillä henkilöllisyysasiakirjoissa ilmoitettua ikää. Oikeuslääketieteellisen ikätutkimuksen tekemistä harkittaessa on otettava huomioon tutkimustuloksissa annettava kahden vuoden biologinen vaihteluväli.

Tutkimusta iän selvittämiseksi voi pyytää vain Maahanmuuttovirasto. Tutkimuksen tekee Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksen tekeminen edellyttää tutkittavan antamaa tietoon ja vapaaseen tahtoon perustuvaa kirjallista suostumusta. Lisäksi tutkimuksen tekeminen edellyttää alaikäisen osalta hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kirjallista suostumusta. Sekä tutkittavan että hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumukset ovat ehdottomia edellytyksiä tutkimuksen tekemiselle. Mikäli tutkittava tai tämän huoltaja/muu laillinen edustaja kieltäytyvät ikätutkimuksesta, on kieltäytymisen syy selvitettävä. Kieltäytymisestä seuraa, että asianomaista kohdellaan täysi-ikäisenä, jollei kieltäytymiselle ole hyväksyttävää syytä (HE 204/2009 vp).

Hakija katsotaan täysi-ikäiseksi, jos tutkittava on ikätutkimuslausunnon mukaan "todennäköisesti vähintään 18-vuotias" tai "täyttänyt 18 vuotta". Jos ikätutkimuslausunto ei anna aiheutta syntymäajan muuttamiselle mitään osin,

kopio lausunnosta lähetetään hakijalle ja/tai edustajalle/avustajalle tiedoksi ilman kuulemista.

Jos ikätutkimuslausunto antaa aiheen syntymäajan muutokselle ilman, että se kuitenkaan vaikuttaa hakijan ala/täysi-ikäisyyteen, harkitaan tapauskohtaisesti, muutetaanko syntymäaika UMA-järjestelmään heti vai kuullaanko hakijaa ja mahdollista edustajaa/avustajaa ennen syntymäaikatiedon muuttamista. Harkinnassa on otettava huomioon lapsen etu. Esimerkiksi alaikäisen hakijan iän muuttuessa useilla vuosilla, voidaan lapsen edun mukaisena pitää kuulemista ennen syntymäajan muutosta. Jos hakijan ikä on tutkimuksen perusteella muuttunut tavalla, joka vaikuttaa ala- tai täysi-ikäisyyteen, ylitarkastaja kuulee hakijaa tutkimustuloksesta.

Jos täysi-ikäisenä pidetty hakija osoittautuu alaikäiseksi, syntymäaika muutetaan ulkomaalaisrekisteriin välittömästi iänmäärityksen tuloksen saavuttua Maahanmuuttovirastoon. Muutoksesta ilmoitetaan heti hakijalle/avustajalle, vastaanottopalveluiden osastolle, poliisille/rajavartiolaitykselle ja vastaanottokeskukseen, jota pyydetään siirtämään hakija alaikäisyyskikkoon ja hakemaan hänelle edustajamääräystä. Edustajan määräyksen tultua hakijaa ja edustajaa kuullaan tutkimustuloksesta suullisesti.

Turvapaikkapäätöksessä pitää kaiken asiassa saadun selvityksen perusteella todeta, kohdellaanko hakijaa täysi- vai alaikäisenä. Jos hakijan henkilöllisyydestä, kuten iästä, päätetään eri tavalla kuin hän on itse ilmoittanut, pitää asia perustella päätöksessä. Oikeuslääketieteellinen tutkimus on pätevää näyttöä iästä, mutta ei välttämättä yksin määrittelee lopputulosta. Arvion pitää perustua kokonaisuarkintaan ja siinä on huomioitava esimerkiksi esitetty asiakirjaselvitys, tiedot muista jäsenvaltioista, oikeuslääketieteellisen ikätutkimuksen tulos, puhuttelussa saatu selvitys sekä hakijan ja huoltajan tai edustajan iänmääritystulosta koskevassa kuulemisessa ilmi tulleet seikat. Päätöstä tehdessä on huomioitava myös se, onko hakija ollut turvapaikkaa hakiessaan alaikäinen, vaikka hän olisi ikätutkimuksen tekohetkellä ja päätöstä tehdessä täysi-ikäinen.

Jos ikätutkimuksen tulos jää epäselväksi, se tulkitaan hakijan eduksi. Jos Maahanmuuttovirasto ei näe tarvetta tutkimuksen tekemiselle, mutta hakija haluaa tutkimuksen omalla kustannuksellaan, Maahanmuuttovirasto antaa hänelle toimintaohjeet tutkimuksen teettämiseksi. Myös hakijan omasta aloitteesta ja omalla kustannuksella tehdyn tutkimuksen tulokset on huomioitava Maahanmuuttoviraston päätösharkinnassa.

7.4.5 Epäily täysi-ikäisenä esiintyvän hakijan alaikäisyydestä

Jos turvapaikka-asiaa käsiteltäessä syntyy vahva epäily siitä, että aikuisena esiintyvä hakija on ilmoittamaansa nuorempi ja alaikäinen, pitää asiaa käsiteltäessä huomioida lastensuojelullinen näkökulma. Käytännössä tällöin on arvioitava, onko alaikäiseltä vaikuttavalle hakijalle haettava laillisen edustajan määräämistä, tai onko hän muiden lastensuojelullisten toimenpiteiden tarpeessa. Sosiaaliviranomaisen näkemys hakijan tilanteesta on yleensä tarpeen selvittää ennen kuin Maahanmuuttovirasto tekee tällaisessa tapauksessa päätöksensä.

Turvapaikanhakijan iän selvittämistä on käsitelty tämän ohjeen edellisessä osiossa. Lisäksi Maahanmuuttovirasto on ohjeistanut iän selvittämistä tarkemmin viraston erillisessä ohjeessa, joka koskee henkilötietojen määrittämistä tilanteessa, jossa turvapaikanhakijalla ei ole luotettavaa asiakirjanäyttöä henkilöllisyydestään.

Lastensuojelullisen näkökulman huomioiminen on erityisen tärkeää, jos selvästi alaikäiseltä vaikuttava henkilö kertoo olevansa naimisissa tai raskaana. Asian käsittelyssä ja päätöksenteossa pitää kiinnittää erityistä huomiota hakijan kehitystasoon.

Kun hakijan iän selvittäminen on tarpeen sen takia, että aikuisena esiintyvää hakijaa epäillään alaikäiseksi, hakijalla saattaa olla tarve saada tuomioistuimen määräämä laillinen edustaja. Toisaalta edustaja voidaan vastaanottolain mukaan määrätä vain lapselle eli alaikäiselle henkilölle. Toimivalta hakea edustajan määräämistä on vastaanottokeskuksella, joka myös arvioi sen hakemisen tarpeellisuutta yksittäistapauksessa. Tilanteen selvittäminen Maahanmuuttovirastossa kannattaa yleensä aloittaa yhteydenotolla siihen vastaanottokeskukseen, jonka asiakkaaksi hakija on rekisteröity, ja kertomalla ikään liittyvästä epäilystä.

Hakijan iän ja tilanteen selvittämiseksi sekä lastensuojelullisen näkökulman huomioimiseksi jo pelkkä Maahanmuuttoviraston yhteydenotto sosiaaliviranomaiseen ja sitä seuraava asian selvittäminen saattaa olla riittävä toimenpide. Tutkimusta iän selvittämiseksi ei aina tarvita. Raskaana olevalle henkilölle ei ole edes mahdollista tehdä oikeuslääketieteellistä tutkimusta iän selvittämiseksi. Tutkimus voidaan tehdä vasta synnytyksen jälkeen, mikä voi hidastaa turvapaikka-asian käsittelyä. Jos iän selvittäminen kuitenkin katsotaan yksittäisessä tapauksessa muun selvittämisen ohella tarpeelliseksi, ja asianosainen sekä hänen mahdollinen edustajansa siihen suostuu, voidaan raskaana olevan hakijan tapauksessa ikätutkimuksen tekemiseksi jäädä odottamaan synnytystä. Tällöin asian käsittelyn viivästyminen voidaan yleensä pitää lapsen edun mukaisena. Jos ratkaistavana on myös perhesideperusteinen oleskelulupa, pitää asiassa myös selvittää, onko hakija antanut tai pystynyt antamaan vapaan suostumuksensa avioliiton solmimiselle, vai onko kyseessä niin sanottu pakkoavioliitto.

7.4.6 Ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikanhakijan edustaminen

Käräjäoikeus voi määrätä ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa Suomessa olevalle alaikäiselle turvapaikanhakijalle edustajan vastaanottolain perusteella. Myös holhoustoimesta annetussa laissa tarkoitetun edunvalvojan määrääminen voi olla mahdollista, mutta kuitenkin käytännössä erittäin poikkeuksellista.

Vastaanottolain 39 §:n mukaan kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja sellaiselle ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, jolla ei ole oleskelulupaa, määrätään viivytyksettä edustaja, jos lapsi on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Edustajan määräämistä on käsitelty tarkemmin osiossa 3.4.4 Ilman huoltajaa olevan turvapaikanhakijan, tilapäistä suojelua saavan ja ihmiskaupan uhrin edustaja.

[Linkki – Luku 3.4.4 Ilman huoltajaa olevan turvapaikanhakijan, tilapäistä suojelua saavan ja ihmiskaupan uhrin edustaja](#)

UlkL 97 a §:n 5 momentin mukaan edustajan pitää olla läsnä ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikkapuhuttelussa. Edustaja ei voi antaa valtakirjaa toiselle henkilölle, jotta tämä edustaisi häntä päämiehensä turvapaikkapuhuttelussa.

Ilman huoltajaa oleva alaikäinen ei voi yksin peruuttaa hakemustaan, vaan peruutuksesta täytyy olla myös edustajan kanta. Jos alaikäinen on 15 vuotta täyttänyt, hänellä on rinnakkainen puhevalta edustajan kanssa ja edustajan ei välttämättä tarvitse allekirjoittaa peruutusta, vaan hän voi toimittaa kantansa asiaan myös kirjallisesti.

Joissakin tapauksissa ilman huoltajaa Suomeen tulleella alaikäisellä voi olla Suomessa jo asuva huoltaja. Näissä tapauksissa selvitetään lapsen ja aikuisen virallista huoltosuhdetta yhdessä vastaanottokeskuksen kanssa ja arvioidaan tarve hakea lapselle edustaja. Lapselle ei välttämättä määrätä edustajaa ja huoltaja kutsutaan lapsensa turvapaikkapuhutteluun. Lapsen huoltajuutta ja sen selvittämistä käsitellään tarkemmin osiossa 3.4.2 Huoltaja.

[Linkki – Luku 3.4.2 Huoltaja](#)

7.4.7 Vanhemman tai muun tosiasiallisesta huollosta vastanneen henkilön jäljittäminen

UlkL 105 b §:n (389/2015) 1 momentin mukaan Maahanmuuttoviraston on viipymättä ryhdyttävä kansainvälistä suojelua hakevan, ilman huoltajaa olevan alaikäisen edun toteuttamiseksi jäljittämään hänen vanhempiaan tai muuta hänen tosiasiallisesta huollostaan vastannutta henkilöä. Tarvittaessa jäljittämistä on jatkettava kansainvälisen suojelun myöntämisen jälkeen.

Pykälän 2 momentin mukaan Maahanmuuttoviraston on ryhdyttävä jäljittämään myös ilman huoltajaa olevan ihmiskaupan lapsiuhrin vanhempia tai muuta hänen tosiasiallisesta huollostaan vastannutta henkilöä. Pykälän 3 momentin mukaan vanhempaa tai muuta alaikäisen tosiasiallisesta huollosta vastannutta henkilöä koskevat tiedot on kerättävä, käsiteltävä ja välitettävä salassa pidettävänä siten kuin julkisuuslaissa (621/1999) säädetään.

Jäljittämisen tarkoituksena on selvittää lapsen huoltajan olinpaikka sekä luoda uudelleen yhteys lapsen ja huoltajan välille. Tarkoituksena on myös edesauttaa Maahanmuuttoviraston päätöksen perustumista tosiasioihin ja antaa tarpeellista tietoa mahdollista myöhempää perheenyhdistämistä ajatellen. Jäljittämiseen ryhtymistä harkittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen etuun ja lapsen lähtömaan muuttuviin olosuhteisiin. Jäljittäminen ei saa vaarantaa lapsen tai hänen omaistensa turvallisuutta.

Hallituksen esityksen (HE 9/2014 vp) mukaan lapsen edun mukaista on yleensä tietää, missä hänen vanhempansa oleskelevat. Jäljittäminen ei kuitenkaan aina ole lapsen edun mukaista. Suomeen voi esimerkiksi tulla ihmiskaupan uhriksi joutuneita alaikäisiä, joiden vanhemmat ovat myötävaikuttaneet uhriksi joutumiseen. Jäljittäminen voi olla lapsen edun vastaista myös, jos uhkana on niin sanottu kunniaan liittyvä väkivalta. Lapsen oman mielipiteen kuulemiseksi

ja sen ottamiseksi huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti on tärkeää antaa hänelle jäljittämistä koskevat, tarvittavat tiedot hänen ymmärtämällään tavalla.

Jäljittämisvelvoite osaltaan korostaa lapsen henkilöllisyyden, asuinolosuhteiden sekä perhesuhteiden selvittämistä turvapaikkatutkinnassa. Maahanmuuttovirastolla on oikeus saada pyynnöstä jäljittämistä varten vastaanottokeskukselta ilman huoltajaa olevaa alaikäistä koskevia tietoja. Tiedonsaantioikeudesta kerrotaan tarkemmin osiossa 7.4.3 Maahanmuuttoviraston tiedonsaantioikeus.

[Linkki – Luku 7.4.3 Maahanmuuttoviraston tiedonsaantioikeus](#)

Maahanmuuttovirasto tiedustelee lapsen ja edustajan mielipidettä jäljittämiseen turvapaikkapuhuttelussa. Maahanmuuttovirasto harkitsee jäljittämisen mahdollisuutta ja lapsen edun mukaisuutta turvapaikkapuhuttelun jälkeen. Jäljittäminen on lain mukaan Maahanmuuttoviraston velvollisuus. Siksi se voidaan suorittaa hakijan, edustajan tai avustajan vastustuksesta huolimatta, jos se katsotaan lapsen edun mukaiseksi. Mahdollisen vastustamisen syyt pitää kuitenkin selvittää, jotta Maahanmuuttovirasto voi jäljittämisharkintaa tehdessään arvioida, pitääkö käytännön jäljittämistoimenpiteisiin hakijan/edustajan vastustuksesta huolimatta ryhtyä ja millä tavalla jäljittäminen pitää hoitaa ottamalla huomioon esimerkiksi mahdolliset turvallisuusriskit.

Jäljittäminen ei tällä hetkellä ole mahdollista maissa, joissa on aseellinen selkkäus. Jäljittäminen ei ole mahdollista, jos hakijalla ei ole mitään tietoa vanhempiensa tai tosiasiallisten huoltajiensa olinpaikasta. Jäljittämistä ei myöskään tehdä, jos se ei ole lapsen edun mukaista tai se vaarantaa hakijan tai hänen perheenjäsentensä turvallisuuden. Varsinainen jäljittäminen tapahtuu aina edustuston kautta. Tapauskohtaisesti voidaan käyttää myös joitakin järjestöjä ja UNHCR:n apua, jos vanhemmat ovat UNHCR:n pakolaisleirillä. Alaikäisvastaava laatii jäljittämispynnön ja koordinoi jäljittämistä.

Maahanmuuttoviraston on ilmoitettava lapsen edustajalle jäljittämispynnön tekemisestä, keskeisistä välitiedoista sekä jäljittämisen lopputuloksesta. Harkintansa mukaan Maahanmuuttovirasto voi myös kuulla lasta jäljittämisen lopputuloksesta.

Euroopan unionin vastuunmäärittämisasiasetuksen eli niin sanotun Dublin III -asetuksen mukainen alaikäisen perheenjäsenten tai sukulaisten tunnistaminen ei ole ulkomaalaislain mukaista jäljittämistä. Tunnistamisen tarkoituksena on alaikäisen hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan valtion määrittäminen säädetyssä määräajassa. Tunnistamisesta kertyneet tiedot otetaan kuitenkin huomioon vanhempaa tai muuta huoltajaa jäljitettäessä.

7.4.8 Päätöksenteko ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle

Tässä kappaleessa käsitellään kansainvälisen suojelun tarpeen sekä hakijan lähtömaan olosuhteiden arviointia. Lisäksi käsitellään oleskeluluvan myöntämistä ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle Ulkl 52 §:n perusteella. Lasta

koskevassa päätöksenteossa huomioitavia seikkoja tarkastellaan edempänä osioissa 7.2.4 Lapsen pakolaisaseman määrittäminen ja 7.2.7 Lasta koskevassa päätöksenteossa huomioitavia seikkoja.

[Linkki – Luku 7.2.4 Lapsen pakolaisaseman määrittäminen](#)

[Linkki – Luku 7.2.7 Lasta koskevassa päätöksenteossa huomioitavia seikkoja](#)

Ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikanhakijan kohdalla hänen kotimaansa tai muun lähtömaansa tilannetta on arvioitava kansainvälisen suojelun kannalta lähtökohtaisesti samalla tavalla kuin täysi-ikäisen hakijan kohdalla. Jokainen hakemus on tutkittava yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti. UNHCR:n Ilman huoltajaa turvapaikkaa hakevien lasten asioissa sovellettavia käytäntöjä ja menettelyjä koskevien suuntaviivojen mukaan päätöksentekijällä pitää olla riittävä käsitys lapsen menneisyydestä, kulttuurista ja taustasta.

Hakijan selvittämismääräykset hakemuksensa perusteista sekä uskottavuuskriteerin taso pitää suhteuttaa hakijan ikään. Lapsen etuun pitää tapauskohtaisessa kokonaisarvioinnissa kiinnittää erityistä huomiota ja ottaa huomioon myös lapsen yksilölliset tarpeet, toivomukset sekä mielipiteet. Jos lapsen turvallisuus on uhattuna ja edellytykset kansainväliselle suojelulle näin täytyvät, ei lapsen etua ole tarpeen perustella yhtä perusteellisesti kuin Ulkl 52 §:ää tai Ulkl 52 a §:ää arvioitaessa tai kielteisissä päätöksissä. Kansainvälistä suojelua saavienkin päätöksissä on kuitenkin hyvä mainita, että lapsen etu on asiassa otettu huomioon.

Lapset ja nuoret ovat hyvin haavoittuva ryhmä ja heillä voi olla vahvempiakin perusteita kansainvälisen suojelun myöntämiseen kuin aikuisilla. Maan sisäisten levottomuuksien yhteydessä lapset ovat hyvin haavoittuvassa ja turvattomassa asemassa, mikä voi saattaa heidät muita alttiimmiksi ihmisoikeusloukkauksille. Alaikäisen hakijan kotimaan ja asuinalueen ajankohtaiseen turvallisuustilanteeseen on kiinnitettävä ennen päätöksentekoa erityistä huomiota, vaikka se sijaisikin sellaisella alueella, josta tuleville turvapaikanhakijoille ei lähtökohtaisesti myönnetä alueen turvallisuustilanteen vuoksi oleskelulupaa.

Esimerkiksi seuraavat seikat voivat korostaa lapsen kohdistuvan vahingon vaikutuksia ja heikentää lapsen oikeuksien toteutumista tai lisätä riskiä joutua väkivallan tai muunlaisen kaltoinkohtelun kohteeksi: Oikeudenloukkausten kohteeksi joutuminen jo aiemmin, lapsen nuori ikä, perheen huono yhteiskunnallinen tai taloudellinen asema (ml. yhteiskuntaluokka, koulutus ja toimeentulotaso), lapsen vammaisuus ja muut terveysongelmat, lapsen syntyminen epätavanomaiseen perhesuhteeseen, kuten avioliiton ulkopuolella, raiskauksen seurauksena tai esimerkiksi seksuaalivähemmistöön kuuluvalla pariskunnalla. Yksittäistapauksessa pitää arvioida lapsen kohdistuvan vahingon kokonaisvaikutuksia, eikä tietyille oikeudenloukkauksille tule automaattisesti antaa toisia suurempaa merkitystä. Arviossa on huomioitava myös se, että syrjivien toimenpiteiden taustalla voi myös olla poliittisia, rodullisia, sukupuolisia tai uskonnollisia tavoitteita, jotka on suunnattu tiettyjä lapsiryhmiä tai heidän vanhempiaan kohtaan.

Kun alaikäiselle turvapaikanhakijalle ei voida myöntää kansainvälistä suojelua, mutta hänen hakemuksessaan on tullut esille mahdollisia Ulkl 52 §:ssä tarkoitettuja yksilöllisiä inhimillisiä syitä oleskeluluvan myöntämiselle, on arvioitava myös tietyin osin olosuhteita hänen kotimaassaan. Ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle turvapaikanhakijalle voidaan myöntää oleskelulupa yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella Ulkl 52 §:n nojalla, jos hänellä ei ole perusteita kansainvälisen suojelun myöntämiseksi, mutta jos jäljittämisen tai muun asiassa saadun selvityksen perusteella hänen vanhempansa tai tosiasialliset huoltajansa ovat kuolleet tai heidän olinpaikastaan ei ole tietoa.

Lapsen paluumahdollisuudet ovat rajalliset myös sellaisissa tapauksissa, joissa lapsen vanhemmat tai muut hänen tosiasiallisesta huollosta vastanneet henkilöt asuvat kotimaan ulkopuolella. Vaikka alaikäinen olisi asunut vanhempiensa kanssa kotimaan ulkopuolella useita vuosiakin, ja voisi mahdollisesti palata sinne itsenäisesti, on kuitenkin epätodennäköistä, että kyseisen maan viranomaiset ottaisivat vastaan maahan viranomaistoimin palautettavan alaikäisen, jos hänen vanhempansa oleskelevat maassa ilman vaadittavaa oleskelulupaa. Vakiintuneen käytäntönsä mukaan Maahanmuuttovirasto ei tutki hakijan paluumahdollisuutta maahan, jossa hakijalla ei ole oleskelulupaa tai muuta oleskeluoikeutta. Alaikäistä hakijaa ei voida palauttaa kotimaahankaan, ellei hänellä ole siellä vanhempia tai muita tosiasiallisia huoltajia, eikä kyseissä maassa ole paluudirektiivissä säädetyt edellytykset täyttävää lastensuojeluviranomaista, joka voisi ottaa lapsen vastaan. Ellei tällaisessa tapauksessa ole perusteita kansainväliselle suojelulle, alaikäiselle hakijalle on yleensä myönnettävä Ulkl 52 §:n mukainen oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä. Oleskeluluvan myöntämistä Ulkl 52 §:n ja 51 §:n perusteella käsitellään tarkemmin Ohjeessa Oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä - 52 § -ohjeessa (MIGDno-2024-396).

Niissä tapauksissa, joissa lapsella ei ole todettu olevan kansainvälisen suojelun tarvetta kotimaahansa nähden eikä muitakaan oleskelulupaperusteita, lapsen edun mukaisena lähtökohtana on päätösharkinnassa se, että lapsi voisi viettää perhe-elämää hänen vakiintuneessa elinympäristössään katkeamattomine ihmissuhteineen. Tällöin voitaisiin parhaiten turvata myös lapsen tasapainoinen kasvatus. Lapsen täydellinen elinpiiriin muutos vieraaseen kulttuuriin ei kaikissa tapauksissa ole välttämättä lapsen edun mukaista, jos hänen kulttuurilliset ja sosiaaliset siteensä painottuvat selvästi hänen kotimaahansa.

Hallituksen esityksen (HE 28/2003 vp) mukaan sosiaalityöntekijät ovat usein keskeisessä asiassa, kun selvitetään lapsen mielipidettä ja etua lasta koskevilla viranomaispäätöksissä. Sosiaalityöntekijän lausunnon on tarkoitus tukea lapsen edun arviointia päätöksenteossa. Päätös tai arvio lapsen edusta ei koskaan perustu yksittäiseen lisäselvitykseen vaan asiassa tehdään kokonaisharkintaa, johon vaikuttavat myös muut asiassa kertyneet selvitykset. Mikäli kielteisessä päätöksessä nojaututaan sosiaalityöntekijän lausunnossa esille tuotuihin seikkoihin, hakijalle on varattava tilaisuus lausua mielipiteensä lausunnosta ennen päätöksentekoa.

Kaikki ilman huoltajaa olevien alaikäisten päätökset tulkitaan aina hakijalle ja edustajalle yhtä aikaa päätöstyyppistä riippumatta lapsen edun vuoksi. Valitusaika lasketaan tiedoksiannosta.

7.4.9 Asianmukaisen vastaanoton varmistaminen

Ilman huoltajaa olevan alaikäisen kohdalla kielteisen päätöksen tekemistä on harkittava erityisen huolellisesti ja palauttamisen sekä paluun edellytyksiä on harkittava huolellisesti jokaisen hakijan kohdalla erikseen. Jos maahan ilman huoltajaa tulleella alaikäisellä ei ole ulkomaalaislaissa tarkoitettuja perusteita oleskeluluvan myöntämiseksi, hänet voidaan palauttaa kotimaahansa tai muuhun lähtömaahansa ainoastaan, jos hänen asianmukainen vastaanottonsa on varmistettu. Näin toimimalla turvataan lapsen hyvinvoinnin kannalta välttämättömän suojelun ja huolenpidon jatkuvuus.

Vastaanottavana tahona voivat olla lapsen vanhemmat tai muu tosiasiallinen huoltaja, kuten sukulainen tai omainen. Jos lapsen vanhempia tai tosiasiallisia huoltajia ei onnistuta jäljittämään, tai he ovat kuolleet, voi vastaanottavana tahona olla myös lastensuojeluasioita kohdevaltiossa hoitava viranomainen tai järjestö, jos se kykenee tarjoamaan lapselle riittävää huolenpitoa.

Paluudirektiivin (2008/115/EY) 10 artiklan 2 kohdan mukaan "jäsenvaltion viranomaisten on oltava varmoja siitä, että tämä alaikäinen palautetaan jollekin perheenjäsenelleen tai nimetylle holhoojalleen taikka että häntä varten on kohdevaltiossa järjestetty asianmukainen vastaanotto".

Maahanmuuttoviraston vakiintuneen tulkinnan mukaan asianmukaisen vastaanoton voi perheenjäsenen ja holhoojan ohella järjestää myös lastensuojeluasioita kohdevaltiossa hoitava viranomainen tai järjestö, jos se kykenee tarjoamaan lapselle riittävää huolenpitoa.

Lapsen paluun turvallisuus varmistetaan lähtökohtaisesti turvapaikkamenettelyssä. Vastaanottavan maan olosuhteita ja lapsen edun toteutumista on arvioitava erityisen huolellisesti. Alaikäisen vastaanottoa voidaan lähtökohtaisesti pitää varmistettuna, kun viranomainen on saanut yhteyden huoltajiin asianmukaisen vastaanoton varmistamiseksi. Vastuu asianmukaisen vastaanoton varmistamisesta on Maahanmuuttovirastolla.

Kansainvälistä suojelua koskevat hakemukset on tutkittava aina yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti. Suomessa ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle turvapaikanhakijalle voidaan tehdä kielteinen päätös ja käännytyspäätös kotimaahansa, jos hänellä ei ole perusteita kansainvälisen suojelun eikä muunkaan oleskeluluvan myöntämiselle, edellä mainitut alaikäisen maastapoistamiselle vaadittavat erityisedellytykset täyttyvät, eikä hakijan palauttamiselle kotimaahan ole esimerkiksi hakijan tilapäiseen terveydentilaan liittyviä esteitä. Lisäksi kielteisen päätöksen antaminen edellyttää, että lapsen paluun on arvioitu olevan kyseisessä tapauksessa turvallista ja lapsen edun mukaista. Paluun ja lapsen vastaanoton asianmukaisuuden selvittäminen kuuluu Maahanmuuttovirastolle.

Ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikanhakijan kohdalla voidaan harkita käännyttämispäätöstä, jos paluudirektiivin 10 artiklassa mainitut edellytykset täyttyvät eikä hakija täytä kansainvälisen suojelun tai turvapaikkamenettelyssä viranpuolesta harkittavan oleskeluluvan edellytyksiä. Maahanmuuttoviraston vakiintuneen käytännön mukaan kotimaahan tai pysyväen asuinmaahan käännyttämistä voidaan harkita, jos lapsella ei ole perusteita kansainväliselle suojelulle, oleskeluluvulle yksilöllisestä inhimillisestä syystä tai muulle viran puolesta harkittavalle oleskeluluvulle ja

- lapsi on kotoisin turvallisuudeltaan vakaavasta maasta,
- lapsi on yhteydessä huoltajaansa ja
- lapsella on huoltajansa yhteystiedot.

Tämän lisäksi edellytetään, että maahanmuuttoviranomainen on puhelimitse yhteydessä vastaanottavaan tahoon asianmukaisen vastaanoton varmistamiseksi. Ilman huoltajaa olevan alaikäisen asianmukaisen vastaanoton selvittämistä puhuttelussa on käsitelty luvussa 7.4.2 Turvapaikkapuhuttelu.

[Linkki – Luku 7.4.2 Turvapaikkapuhuttelu](#)

Viranomaishuostaan, esimerkiksi lastensuojeluviranomaisille, palauttaminen voi tulla kyseeseen, kun päätöksenteon yhteydessä on varmistuttu siitä, että paluumaan viranomaiset pystyvät järjestämään paluudirektiivin edellyttämät vastaanotto-olosuhteet. Ennen yksin tulleelle alaikäiselle tehtävää kielteistä päätöstä pyydetään poliisilta lausunto palautusmahdollisuuksista. Lapsen oma yhteydenpito huoltajaansa ei vielä yksistään tarkoita sitä, että paluu kotimaahan tai pysyvään asuinmaahan olisi lapsen edun mukaista tai että lapsen asianmukaisesta vastaanotostaan voitaisiin varmistua.

Lapsen etu pitää huomioida osana menettelyä eikä esimerkiksi yhteydenotto huoltajaan saa vaarantaa lapsen, tämän huoltajan tai muun läheisen turvallisuutta. Lapselta itseltään ja hänen edustajaltaan pitää tiedustella mielipidettä siihen, saako Maahanmuuttovirasto olla yhteydessä huoltajaan. Jos hakija tai edustaja vastustaa yhteydenottoa, pitää vastustus ja sille esitetyt syyt ottaa arvioissa huomioon.

Maahanmuuttovirasto ei myöskään saa luovuttaa tietoja turvapaikkaa hakeneesta lapsesta huoltajalle yhteydenoton yhteydessä, koska tiedot ovat salassa pidettäviä (Julkl 24 §:n 1 momentti 24 kohta). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, ettei huoltajalle saa viranomaislähtöisesti kertoa siitä, millä perusteella lapsi on Suomessa.

Jos lapsella ei katsota olevan perusteita mihinkään turvapaikkamenettelyssä harkittavaan oleskelulupaun ja asianmukaisen vastaanoton edellytykset täytyvät, voidaan ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle turvapaikanhakijalle tehdä käännyttämispäätös. Edellytyksenä käännyttämispäätökselle on, että huoltaja tai muu asianmukainen taho on ilmaissut pystyvänsä tulemaan lasta vastaan lentokentälle palautustilanteessa ja päätöksen täytäntöönpaneva viranomainen on antanut käännyttämistä puoltavan lausunnon.

7.5 Dublin-menettely ja alaikäinen hakija

7.5.1 Vastuunmäärittämisasetus eli Dublin III -asetus

Niin sanotussa Dublin-menettelyssä määritetään, mikä valtio on vastuussa kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä. Menettely perustuu Dublin III -asetukseksi, tai lyhyemmin Dublin-asetukseksi, yleisesti kutsuttuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (604/2013), jonka vastuuperusteet ja menettelysäädökset sitovat Euroopan unionin

jäsenvaltioita. Asetuksen yhtenä tavoitteena on turvata täysimääräisesti lapsen etu sekä säilyttää olemassa olevat perheyhteydet.

Maahanmuuttovirasto selvittää henkilökohtaisella puhuttelulla muun muassa vastuunmäärittämiseen ja hakemuksen mahdolliseen tutkimatta jättämiseen liittyviä seikkoja. Varsinaisten turvapaikkaperusteiden tarkempaa selvittämistä varten Maahanmuuttovirasto varaa aina turvapaikkapuhuttelun. Siihen ei kuitenkaan ole tarvetta, jos hakemus jätetään tutkimatta sen vuoksi, että jokin toinen valtio on vastuussa sen käsittelemisestä. Kun arvioidaan lapsen edun turvallisuuselementtiä Dublin-menettelyssä, voidaan kaikkia asetusta soveltavia valtioita pitää lähtökohtaisesti hakijoille turvallisina maina.

Ilman huoltajaa olevan alaikäisen hakijan edun mukaista on, ettei vastuuvaltion määrittämismenettelyä pitkitetä tarpeettomasti, vaan hakijalle taataan nopea pääsy kansainvälisen suojelun määrittämismenettelyihin. Asetuksen tavoite, että alaikäisen hakemus tutkitaan ensisijaisesti siinä valtiossa, jossa hänen perheenjäsenensä tai sukulaisensa oleskelee, ei saa kuitenkaan johtaa tilanteeseen, jossa alaikäisen pääsy kansainvälisen suojelun määrittämismenettelyihin pitkittyisi liiallisesti perheenjäsenten ja sukulaisten tunnistamismenettelyn vuoksi. Liiallista pitkittymistä ei voida pitää lapsen edun mukaisena ottaen myös huomioon, että menettelyn tarkoituksena ei ole perheenyhdistäminen jäsenvaltioiden alueella, vaan alaikäisen pääsy turvapaikkamenettelyyn. Alaikäistä koskevaan turvapaikkahakemukseen tehtävässä päätöksessä on perusteltava, miten lapsen etu on otettu päätöksessä huomioon.

Asetuksen johdanto-osan kohdassa 13 todetaan lapsen edun ensisijaisuus sekä lapsen etua arvioitaessa huomioon otettavia seikkoja. Sellaisina mainitaan erityisesti alaikäisen hyvinvointi ja sosiaalinen kehitys, turvallisuusnäkökohdat sekä alaikäisen näkemykset hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, mukaan lukien hänen taustansa. Lisäksi todetaan ilman huoltajaa olevia alaikäisiä varten säädettävistä erityisistä menettelyä koskevista takeista heidän erityisen haavoittuvan asemansa vuoksi. Kohdassa 17 todetaan perhe-elämän kunnioituksen periaatteen huomioiminen asetusta sovellettaessa. Kohdassa 15 käsitellään saman perheen jäsenten hakemusten yhteistä käsittelyä samassa jäsenvaltiossa. Kohta 16 koskee perheen yhtenäisyyttä koskevien periaatteiden ja lasten edun noudattamista täysimääräisesti tekemällä tietyistä riippuvuusuhteista velvoittava vastuuperuste. Ilman huoltajaa olevien alaikäisten hakijoiden osalta on erityisesti todettu, että velvoittavana vastuuperusteena olisi pidettävä myös sitä, että hakijalla on toisen jäsenvaltion alueella perheenjäsen tai sukulainen, joka voi huolehtia hänestä.

Asetuksen 2 artiklassa määritellään käsitteitä, kuten ilman huoltajaa oleva alaikäinen, alaikäinen ja ilman huoltajaa olevan edustaja. 6 artiklan 2 kohta koskee ilman huoltajaa olevan alaikäisen edustamisesta huolehtimista, edustajan pätevyyttä ja asiantuntemusta sekä oikeutta tutustua asiaan vaikuttavien asiakirjojen sisältöön. 6 artiklan 3 kohta asettaa jäsenvaltioille velvoitteen arvioida lapsen etua tiiviissä yhteistyössä keskenään. Lisäksi kohdassa luetellaan seikat, jotka arvioinnissa on erityisesti huomioitava. Seikat vastaavat pitkälti asetuksen johdanto-osassa mainittuja. Lisäksi mainitaan mahdollisuus perheenyhdistämiseen sekä turvallisuusnäkökohdat.

Asetuksen 6 artiklan 4 kohta koskee jäsenvaltion velvollisuutta mahdollisimman nopeasti toteuttaa asianmukaiset toimet ilman huoltajaa olevan alaikäisen hakijan jäsenvaltioiden alueella oleskelevien tiettyjen perheenjäsenten tai muiden sukulaisten tunnistamiseksi 8 artiklaa sovellettaessa sekä lapsen edun suojaamiseksi samalla.

Unionin tuomioistuin on käsitellyt lapsiin liittyviä kysymyksiä niin sanottujen Dublin-asioiden osalta, muun muassa tapauksessa C-648/11 (päätös annettu 6.6.2013). Tapaus koski sitä, mikä jäsenvaltio on vastuussa alaikäisen hakemuksesta. Tuomion mukaan ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikkahakemuksen käsittelystä, silloin kun alaikäinen on tehnyt useita hakemuksia eri valtioissa, eikä hänellä ole laillisesti oleskelevia perheenjäseniä minkään jäsenvaltion alueella, on vastuussa valtio, jossa alaikäinen oleskelee tehtyään siellä turvapaikkahakemuksen.

Asetuksen 8 artikla sääntelee sitä, mikä valtio on vastuussa ilman huoltajaa olevan alaikäisen kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä:

- jos hakija on ilman huoltajaa oleva alaikäinen, hakemuksen käsittelystä on vastuussa se jäsenvaltio, jossa joku tällaisen alaikäisen perheenjäsen tai sisarus laillisesti oleskelee, mikäli tämä on alaikäisen edun mukaista;
- jos hakija on naimisissa oleva alaikäinen, jonka puoliso ei oleskele laillisesti jäsenvaltioiden alueella, hakemuksen käsittelystä on vastuussa se jäsenvaltio, jossa alaikäisen isä, äiti tai joku muu kyseisen jäsenvaltion lain tai käytännön mukaisesti hänestä vastuussa oleva aikuinen tai alaikäisen sisarus laillisesti oleskelee;
- lisäksi 8 artiklassa säädetään vastuun määrittämisestä ja ilman huoltajaa olevan alaikäisen saattamisesta yhteen toisessa jäsenvaltiossa laillisesti oleskelevan sukulaisten, joka saadun yksilöllisen selvityksen perusteella voi huolehtia hänestä, kanssa, jos tämä on alaikäisen edun mukaista;
- perheenjäsenten, sisarusten tai sukulaisten oleskellessa useammassa kuin yhdessä jäsenvaltiossa hakemuksen käsittelystä vastuussa oleva jäsenvaltio määritetään sen mukaan, mikä on lapsen edun mukaista;
- jollei em. perheenjäsentä, sisarusta tai sukulaista ole, hakemuksen käsittelystä on vastuussa se jäsenvaltio, jossa ilman huoltajaa oleva alaikäinen on jättänyt kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksensa, edellyttäen, että tämä on alaikäisen edun mukaista.

Asetuksen 11 artiklassa säädetään perhemenettelyistä, jos asetuksessa vahvistetut perusteet johtaisivat perheenjäsenten erottamiseen toisistaan. 16 artikla koskee riippuvuussuhteessa olevien henkilöiden pitämistä yhdessä tai saattamista yhteen.

Asetuksen 20 artiklan 3 kohdassa kielletään mukana hakevien alaikäisten perheenjäsenten tilanteen käsittely erillään hänen perheenjäsenensä tilanteesta ja todetaan käsittelyvastuun kuuluvan kyseisen perheenjäsenen kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion vastuulle myös siinä tapauksessa, että alaikäinen ei itse ole hakija, edellyttäen että se on alaikäisen edun mukaista. Samoin on kohdeltava lapsia, jotka ovat syntyneet sen jälkeen, kun hakija on saapunut jäsenvaltioiden alueelle, ilman että on tarpeen aloittaa uutta menettelyä lasten vastaanottamiseksi.

Asetuksen 17 artiklan 1 kohdan mukaan edellä olevasta 3 artiklan 1 kohdasta poiketen kukin jäsenvaltio voi päättää käsitellä kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön siellä jättämän kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen siinäkin tapauksessa, ettei se tässä asetuksessa määriteltyjen perusteiden mukaan ole vastuussa hakemuksen käsittelystä.

Unionin tuomioistuimen tuomion asiassa C-661/17 mukaan otetaan huomioon, että Dublin III asetuksen 17 artiklan 1 kohdassa säädetyn harkintavaltalausekkeen jäsenvaltioille tarjoaman mahdollisuuden käyttämiselle ei ole asetettu mitään erityisedellytystä ja että lähtökohtaisesti kukin jäsenvaltio määrittää, missä olosuhteissa se haluaa käyttää tätä mahdollisuutta ja suostua itse käsittelemään kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen, jonka käsittelystä se ei tässä asetuksessa määriteltyjen perusteiden mukaan ole vastuussa, on todettava, että lapsen etua koskevat seikat eivät myöskään voi velvoittaa jäsenvaltiota käyttämään tätä mahdollisuutta ja käsittelemään itse hakemusta, jonka käsittelystä se ei ole vastuussa. Tästä seuraa, että Dublin III asetuksen 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että siinä ei edellytetä, että jäsenvaltio, joka ei tässä asetuksessa ilmaistujen perusteiden nojalla ole vastuussa kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä, ottaa huomioon lapsen edun ja käsittelee itse tämän hakemuksen mainitun asetuksen 17 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

Asetuksen 17 artiklan 2 kohta koskee jäsenvaltion mahdollisuutta ennen ensimmäisessä käsittelyssä itse asian osalta tehtävää päätöstä pyytää toista jäsenvaltiota vastaanottamaan hakijan omaisten saattamiseksi erityisesti perhesyihin tai kulttuurisiin näkökohtiin perustuvista humanitaarisista syistä yhteen, vaikka toinen jäsenvaltio ei olisikaan käsittelyvastuussa. Tämä edellyttää asianosaisten kirjallista suostumusta. Tämä artikla voi soveltua alaikäisiin myös hakijoihin.

7.5.2 Ilman huoltajaa oleva alaikäinen

Ilman huoltajaa olevan alaikäisen osalta hänen hakemuksensa käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämisperusteista säädetään Dublin III -asetuksen 8 artiklassa. Vastuu perustuu ensisijaisesti perheenjäsenten oleskeluun jäsenvaltioiden alueella, toissijaisesti muiden hakijasta huolehtimaan pystyvien sukulaisten oleskeluun jäsenvaltioiden alueella. Jokaisen perusteen yhtenä edellytyksenä on, että se on lapsen edun mukaista.

Asetuksen 4 artiklan mukaan kaikille ilman huoltajaa oleville alaikäisille on annettava erityisesti alaikäisille suunnattu Euroopan komission laatima yhteinen tiedote kielellä, jota hakija ymmärtää tai jota hänen voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän. Tiedote on annettava heti, kun hakemus on jätetty. Tiedotteessa selitetään prosessin kulkua ja neuvotaan hakijaa kertomaan jäsenvaltioiden alueella oleskelevista perheenjäsenistään ja sukulaisistaan.

Maahanmuuttoviraston on järjestettävä ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle 5 artiklan mukainen henkilökohtainen puhuttelu, jonka tarkoituksena on helpottaa hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion

määrittämistä. Puhuttelussa kerätään erityisesti tietoa perheenjäsenistä ja sukulaisista jäsenvaltioiden alueella sekä muuta tietoa, jonka perusteella voidaan arvioida, mikä on lapsen edun mukaista. Alaikäiselle määrätty edustaja on mukana puhuttelussa ja hänellä on mahdollisuus lausua oma näkemyksensä lapsen edusta. Tarvittaessa Maahanmuuttovirasto voi myös pyytää sosiaalityöntekijältä lausuntoa lapsen edun toteutumisesta.

Lapsen etu on edellytyksenä kaikille 8 artiklan mukaisille vastuuperusteille. Toinen valtio ei siten voi olla vastuussa hakemuksen käsittelystä, ellei vastuun ole arvioitu olevan lapsen edun mukaista. Vastuu on määrittävä asetuksen mukaisen pyyntö-vastaus –mekanismin mukaan. Siinä molemmat jäsenvaltiot arvioivat asiassa saadun selvityksen perusteella lapsen etua ottaen huomioon 6 artiklassa luetellut seikat. Lapsen etua arviotaessa Maahanmuuttovirasto voi tarvittaessa pyytää lausunnon vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijältä. Maahanmuuttoviraston on päätöksessään perusteltava, miksi kyseinen ratkaisu on lapsen edun mukainen. Lapsen edun perustelemista Maahanmuuttoviraston päätöksissä on käsitelty tarkemmin edempänä tässä ohjeessa osiossa 1.2 Lapsen edun elementtejä ja niiden tunnusmerkkejä.

[Linkki – Luku 1.2 Lapsen edun elementtejä ja niiden tunnusmerkkejä](#)

Unionin tuomioistuin antoi 6.6.2013 tuomion (C-648/11), jonka mukaan ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikkahakemuksen käsittelystä, silloin kun alaikäinen on tehnyt useita hakemuksia eri valtioissa, eikä hänellä ole laillisesti oleskelevia perheenjäseniä minkään jäsenvaltion alueella, on vastuussa valtio, jossa alaikäinen oleskelee tehtyään siellä turvapaikkahakemuksen. Vastuussa on siis valtio, jossa viimeisin hakemus on tehty ja jossa hakija sillä hetkellä oleskelee.

KHO:2017:77 (ennakkopäätös); Vastuunmäärittämisasiasetus (ns. Dublin III), hakemuksen käsittelystä vastuussa oleva jäsenvaltio, alaikäisenä jätetty hakemus, täysi-ikäistymisen asian käsittelyn aikana

Valittaja oli hakenut kansainvälistä suojelua Suomesta alaikäisenä. Hänet oli aiemmin rekisteröity laittomasta ulkorajanylityksestä Bulgariassa ja Unkarissa sekä turvapaikanhakijana Bulgariassa. Asiassa oli ratkaistavana, oliko valittajan täällä alaikäisenä jättämä hakemus käsiteltävä Dublin III -asetuksen 8 artiklan 4 kohdan perusteella Suomessa, vaikka valittaja oli täällä tullut täysi-ikäiseksi asian käsittelyn aikana.

Ratkaisussaan KHO huomioi edellä mainitun unionin tuomioistuimen tuomion (C-648/11) ja totesi lisäksi, että Vastuunmäärittämisasiasetuksen 8 artiklan 4 kohdan sanamuoto, jonka mukaan "hakemuksen käsittelystä on vastuussa se jäsenvaltio, jossa alaikäinen on jättänyt hakemuksensa", näyttää selkeästi ilmaisevan sen lähtökohdan, että ratkaisevana on pidettävä hakemuksen jättämisen ajankohtaa. Tätä puoltaa myös se, ettei jäsenvaltion määrittelyä tule unionin tuomioistuimen mukaan alaikäisen kohdalla tarpeettomasti pitkittää enempää kuin on ehdottomasti tarpeen. KHO huomautti tässä yhteydessä, ettei vastuussa olevan jäsenvaltion määrittelyssä ole kysymys hakemuksen aineellisesta ratkaisemisesta, vaan ainoastaan siitä, missä jäsenvaltiossa hakijan kansainvälistä suojelua koskeva hakemus käsitellään. Vastuun määrittymisen hakemuksen jättämisaikankohdan perusteella on myös selkeämpi menettely kuin se, että vastuu hakemuksen käsittelystä määräytyisi

hakijan kannalta sattumanvaraisesti esimerkiksi takaisinottopyynnön esittämisen tai siihen vastaamisen taikka hakemusta koskevan päätöksen tekemisen ajankohdan mukaisesti. Jälkimmäisissä tapauksissa vastuu voisi nimittäin vaihtua hakijan vahingoksi hakemuksen käsittelyn aikana viranomaisen käsittelyn tehokkuudesta riippuen. Vastuun määräytyminen sen mukaan, onko hakija ollut alaikäinen hakemuksen jättäessään, toteuttaa siten myös Dublin III -asetuksen neljännessä ja viidennessä johdantokappaleessa esitettyjä päämääriä menettelyn selkeydestä ja toimivuudesta sekä hakijan tehokkaasta pääsystä kansainvälisen suojelun myöntämisestä koskeviin menettelyihin.

Vastuunmäärittämisasetuksen 8 artiklan 4 kohdan sanamuodon, unionin tuomioistuimen sitä koskevan oikeuskäytännön ja muiden edellä mainittujen seikkojen perusteella KHO katsoi, että valittajan Suomessa alaikäisenä jättämä hakemus on käsiteltävä Suomessa eikä valittajaa näin ollen tule käännyttää Bulgariaan. Asiassa ei ollut merkitystä sillä, että valittaja oli tullut täysi-ikäiseksi asian käsittelyn aikana. Hakemuksen käsitteleminen oli myös ollut hakemuksen jättämishetkellä alaikäisenä olleen valittajan edun mukaista. KHO kumosi Maahanmuuttoviraston ja HAO:n päätökset ja palautti asian Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.

Asetuksen 17 artiklan 2 kohta, joka koskee vastaanottopyynnön esittämistä toiselle jäsenvaltiolle hakijan ja omaisten saattamiseksi yhteen siitä huolimatta, ettei valtio ole asetuksessa säädettyjen perusteiden nojalla vastuussa hakemuksen käsittelystä, voi tulla sovellettavaksi ilman huoltajaa olevien alaikäisten kohdalla. Artikla ei ole samalla tavalla jäsenvaltiota velvoittava kuin 16 artiklan 1 kohta, vaan sillä pyritään säilyttämään jäsenvaltioiden etuoikeudet turvapaikan myöntämistä koskevan oikeuden käytössä riippumatta siitä, mikä jäsenvaltio on vastuussa hakemuksen käsittelystä kyseisessä asetuksessa määriteltyjen perusteiden mukaisesti. Kyse on valinnaisesta säännöksestä, jolla annetaan jäsenvaltioille laaja harkintavaltia. Tämän harkintavallan käytössä lapsen etu voi olla merkittävä seikka, mutta tällöin on kuitenkin otettava huomioon, että lapsen edun mukaista ei ole kohtuuttomasti pitkittää hakijan pääsyä kansainvälisen suojelun määrittämismenettelyihin.

7.5.3 Huoltajansa mukana oleva alaikäinen

Jäsenvaltio, joka vastaa vanhempansa tai muun huoltajansa mukana olevan alaikäisen turvapaikkahakemuksen käsittelystä, määräytyy Dublin III -asetuksen 20 artiklan 3 kohdan mukaan. Hakemuksen käsittelystä on yleensä vastuussa sama valtio, joka on vastuussa vanhemman hakemuksen käsittelystä. Alaikäisen tilannetta ei tällöin saa käsitellä erillään vanhemman tilanteesta edellyttäen, että se on alaikäisen edun mukaista.

Jos alaikäinen on molempien vanhempiensa mukana, on 11 artiklan vakiintuneen tulkinnan mukaan katsottu, että alaikäinen kulkee äitinsä mukana, jos mitään vastakkaista tietoa ei ilmene. Tällöin vastuussa on sama valtio, joka on vastuussa äidin hakemuksen käsittelystä.

Kun asia ratkaistaan Dublin-menettelyssä, Maahanmuuttovirasto selvittää henkilökohtaisessa puhuttelussa hakijan henkilöllisyyden, matkareitin, maahantulon sekä vastuunmäärittämiseen ja mahdolliseen tutkimatta jättämiseen liittyvät seikat. Tutkinnassa on huomioitava lapsen etu ja erityiset tarpeet sekä mahdolliset eturistiriidat vanhempien kanssa. Vakiintuneen käytännön mukaan huoltajansa mukana olevan alle 11-vuotiaan erillistä kuulemistä ei ole yleensä pidetty tarpeellisena, koska tarvittavat tiedot saadaan yleensä huoltajan hakemuksesta. Alaikäisen kuulemistä voidaan tällöin pitää ilmeisen tarpeettomana Ulkl 6 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, koska lapsen hakemuksen käsittelystä vastuussa olevaa valtiota ei saa määrittää erikseen. Menettelyssä selvitetään vain sitä, mikä valtio on vastuussa kansainvälistä suojelua koskevan asian ratkaisemisesta vastuun määräytyessä lapsen huoltajan tilanteen mukaan.

Asetuksen 20 artiklan mukainen käsittelyvastuu edellyttää, että se on lapsen edun mukaista. Lähtökohtaisesti lapsen edun mukaista on saada asua ja elää yhdessä vanhempiensa kanssa, jotka pystyvät parhaiten huolehtimaan lapsestaan ja hänen hyvinvoinnistaan sekä antamaan hänen kasvussaan ja kehityksessään tarvitsemaansa valvontaa, huolenpitoa, ymmärtämystä ja hellyyttä. Lapsen etua arvioitaessa on otettava huomioon lapsen ja hänen vanhempiensa yksilölliset olosuhteet ja tarpeet. Niiden perusteella on arvioitava, pystyvätkö vanhemmat huolehtimaan lapsestaan ja hänen edustaan. Ellei asiassa tule esiin mitään sellaisia seikkoja, joiden perusteella olisi syytä epäillä vanhempien kykyä tai halua huolehtia lapsestaan, voidaan lapsen edun mukaisena yleensä pitää mahdollisuutta pysyä yhdessä vanhempiensa kanssa. Unionin tuomioistuin totesi asiassa C-661/17, että Dublin III -asetuksen 20 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että – jollei vastakkaista näyttöä ole – tässä säännöksessä luodaan oletama, jonka mukaan on lapsen edun mukaista, että tämän lapsen tilanne käsitellään yhdessä hänen vanhempiensa tilanteen kanssa.

8 Lapsi ja kansalaisuus

8.1 Määritelmiä kansalaisuuslaissa

Lapsella tarkoitetaan kansalaisuuslaissa alle 18-vuotiasta naimatonta henkilöä (KanL 2 § 1 mom. 7 kohta.).

Kanssahakijalla tarkoitetaan päähakijan huollossa olevaa lasta, jolle hakijan hakemukseen tai ilmoitukseen liitännäisellä hakemuksella tai ilmoituksella halutaan saada Suomen kansalaisuus tai joka halutaan vapauttaa siitä (KanL 2 § 1 mom. 10 kohta). Kanssahakijan ei tarvitse olla päähakijan biologinen lapsi.

Kansalaisuuslaissa Suomessa syntymiseen rinnastetaan syntyminen suomalaisessa aluksessa tai ilma-aluksessa vieraan valtion alueella tai kansainvälisellä alueella (KanL 8 §).

8.2 Kansalaisuusaseman määrittäminen

Kansalaisuuslain 36 §:n 1 momentin mukaan Maahanmuuttovirasto määrittää viranomaisen tai asianosaisen pyynnöstä kansalaisuusaseman, jos asialla on merkitystä Suomen kansalaisuuden olemassaolon tai siihen liittyvän oikeuden tai velvollisuuden kannalta, viranomaisen henkilörekisterissä olevan merkinnän oikeellisuuden, ulkomaalaisen Suomessa oleskelun taikka muun näihin verrattavissa olevan syyn kannalta. Saman pykälän 2 momentin mukaan henkilön kansalaisuusasema on pyrittävä määrittämään, jos henkilön kansalaisuus on tuntematon ja hänellä on kotikunta Suomessa. Kansalaisuusasemaa ei kuitenkaan määritetä, jos henkilöllisyys ei muilta osin ole selvitetty.

Maahanmuuttovirasto on antanut erillisen ohjeen kansalaisuusaseman määrittämisestä Ohje Suomessa syntyneen lapsen kansalaisuusaseman määrittämisestä (MIGDno-2022-11). Ohjeessa käsitellään erityisesti Suomessa syntyneen ulkomaalaisen lapsen kansalaisuusaseman määrittämistä.

8.3 Suomen kansalaisuuden saaminen syntymän perusteella

Kansalaisuuslain 2 luku koskee Suomen kansalaisuuden saamista syntymän perusteella. Lain 9 §:n (260/2018) 1 momentin mukaan lapsi saa syntyessään Suomen kansalaisuuden, jos:

- äiti on Suomen kansalainen;
- isä on Suomen kansalainen; ja
  - avioliitossa lapsen äidin kanssa; tai
  - lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan;
- isä on kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen; ja
  - avioliitossa lapsen äidin kanssa; tai
  - lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan; tai
- lapsi syntyy Suomessa eikä saa syntyessään minkään vieraan valtion kansalaisuutta, eikä hänellä syntymänsä perusteella ole edes toissijaisesti oikeutta saada minkään vieraan valtion kansalaisuutta.

Samankaltaisen 2 momentin mukaan Suomessa syntyvä lapsi saa syntymäpaikan perusteella Suomen kansalaisuuden, jos lapsen vanhemmilla on Suomessa pakolaisen asema tai jos heille muutoin on annettu suojelua kansalaisuusvaltionsa viranomaisia vastaan. Lisäksi edellytetään, että lapsi ei saa kummankaan vanhempansa kansalaisuutta muutoin kuin rekisteröimällä lapsen syntymä vanhemman kansalaisuusvaltion viranomaisessa tai muulla tämän valtion viranomaisen myötävaikutusta edellyttävällä tavalla. Jos edellä tarkoitettua suojelua on annettu vain toiselle vanhemmista, edellytetään, että lapsi ei saa syntyessään eikä hänellä syntymänsä perusteella ole edes toissijaisesti oikeutta saada toisen vanhempansa kansalaisuutta.

Lisäksi pykälän 3 momentin mukaan, jos lapsella on vanhemmuuslain (775/2022) nojalla kaksi äitiä:

- lapsen synnyttäneeseen äitiin sovelletaan, mitä 1 momentin 1 kohdassa säädetään äidistä; ja
- vanhemmuuslain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuun äitiin ja äitiyden vahvistamiseen sovelletaan, mitä edellä 1 momentin 2 kohdan b alakohdassa ja 3 kohdan b alakohdassa säädetään isästä ja isyyden vahvistamisesta.

KanL 10 §:n (971/2014) mukaan ulkomaalainen alle 12-vuotias lapsi, joka on adoptoitu ja jonka adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suomen kansalaisuuden adoption perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin adoptio on Suomessa pätevä.

KanL 11 §:n mukaan lapsi, joka ei saa Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla tai joka ei ole saanut sitä ilmoituksesta, saa Suomen kansalaisuuden vanhempiensa keskinäisen avioliiton perusteella avioliiton solmimisesta lukien, jos mies oli lapsen syntyessä ja on siitä lähtien ollut Suomen kansalainen ja miehen isyys lapseen on vahvistettu ennen avioliiton solmimista. Jos isyys kuitenkin vahvistetaan avioliiton solmimisen jälkeen ja isä on edelleen Suomen kansalainen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden vasta isyyden vahvistamispäivästä lukien. Jos isä on kuollut avioliiton solmimisen jälkeen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden isyyden vahvistamispäivästä lukien, jos isä oli kuollessaan Suomen kansalainen.

Lainkohta, jonka mukaan Suomen kansalaisen isän avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi saa Suomen kansalaisuuden vanhempien solmiessa avioliiton, soveltuu vain 1.6.2003 ja sen jälkeen syntyneisiin lapsiin. Siirtymäsäännöstä asiasta ei ole. Jos lapsi on syntynyt ennen 1.6.2003 ja vanhemmat ovat avioituneet 1.6.2003 tai sen jälkeen, lain 11 § ei ole sovellettavissa. Myöskään vanhan lain 3 § ei sovellu, koska se on kumottu 1.6.2003. (Katso 26 §.) Tämä säännös tulee huomioida, jos Suomen kansalaisen puolison hakemuksessa tai ilmoituksessa on kanssakijä, joka olisi voinut saada kansalaisuuden suoraan vanhempien avioliiton perusteella.

Suomessa samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliitto on ollut mahdollinen 1.3.2017 lähtien ja samaa sukupuolta olevilla on mahdollisuus adoptoida lapsi niin perheen sisäisesti kuin hakemalla adoptio-oikeuttakin. Samaa sukupuolta olevien avioliitossa syntyneen lapsen molemmat vanhemmat eivät kuitenkaan ole suoraan lain nojalla lapsen vanhempia.

Kuitenkin vanhemmuuslain 5 §:n 1 momentin mukaan, jos lapsen synnyttäneelle on annettu hedelmöityshoidoista annetun lain 1 §:ssä tarkoitettua hedelmöityshoitoa ja lapsi on syntynyt hoidon tuloksena, naisen, joka yhteisymmärryksessä lapsen synnyttäneen kanssa antoi suostumuksen hedelmöityshoitoon, voidaan vahvistaa olevan lapsen synnyttäneen ohella lapsen äiti.

Kansalaisuuslain 12 §:n 1 momentissa (260/2018) on myös säännös Suomessa tavattavan löytölapsen pitämisestä Suomen kansalaisena. Pykälän 2 momentin mukaan Suomessa syntynyttä lasta, jonka vanhempien kansalaisuus on tuntematon, pidetään Suomen kansalaisena niin kauan kuin hänen ei ole todettu olevan vieraan valtion kansalainen. Sama koskee Suomessa avioliiton ulkopuolella syntynyttä lasta, jonka synnyttäneen äidin kansalaisuus on tuntematon. Jos lapsi on todettu vieraan valtion kansalaiseksi vasta sen jälkeen, kun hän on täyttänyt viisi vuotta, lapsen Suomen kansalaisuus kuitenkin säilyy.

8.4 Suomen kansalaisuus hakemuksesta

8.4.1 Yleistä hakemuksesta

Jotta kansalaisuushakemus tai -ilmoitus voitaisiin laittaa vireille, hakemuksen tekijän pitää olla täysi-ikäinen. Lapsi voi saada kansalaisuuden, kun hänelle on haettu kansalaisuutta hakijana tai huoltajansa hakemuksessa kanssahakijana. Kanssahakijalle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus vain yhdessä päähakijan kanssa. Alaikäinen ei voi hakea kansalaisuutta itsenäisesti eikä hakemuslomaketta tule vastaanottaa, vaikka alaikäinen hakija olisikin täysi-ikäistymässä pian. Alaikäinen, joka olisi pian täysi-ikäistymässä, ei saa itsenäisesti jättää kansalaisuushakemusta vaan hänen pitää odottaa täysi-ikäistymistään.

Kansalaisuuslain 3 luvussa säädetään Suomen kansalaisuuden myöntämisestä hakemuksesta. Lapselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus huoltajan tai edunvalvojan tekemästä hakemuksesta, jos hakemuksen tekijä on Suomen kansalainen ja lapsi asuu hakemuksen tekijän luona, tai kansalaistamiselle muutoin on lapsen etuun liittyvä painava syy (KanL 24 § 1 momentti).

Lapsen isä- tai äitipuoli, joka ei ole lapsen huoltaja (tai edunvalvoja), ei voi olla hakemuksen vireille laittaja. Jos lapsen hakemuksen on laittanut vireille lapsen edunvalvoja, niin tämän tehtäviin on kuuluttava myös lapsen henkilökohtaisista asioista huolehtiminen, ei pelkästään taloudelliset asiat. Lapsen kansalaistamiselle hakemuksesta on siis esitettävä lapsen etuun liittyvä painava syy, jos hakemuksen tekijä lapsen huoltaja tai edunvalvoja ei ole Suomen kansalainen. Kanssahakijoiden osalta taas on huomioitava, että jos lasten molemmat huoltajat hakevat kansalaisuutta yhtä aikaa, lapset lisätään molempien hakemuksiin kanssahakijoiksi.

8.4.2 Kanssahakijan lisääminen ja kanssahakijat päätöksissä

Jos lapsen huoltaja hakee itselleen kansalaisuutta eikä hakemuksessa ilmoita hakevansa kansalaisuutta myös lapsilleen eikä muuta täydennettävää tai

kysyttävää ole, ei hakijalta erikseen tiedustella, haluaako hän lisätä lapsensa kanssahakijaksi. Lapsen lisäämistä kanssahakijaksi kysytään kuitenkin, jos hakijalle täytyy muusta syystä lähettää täydennyspyyntö tai hakijalle on tullut lisää Suomessa asuvia huollettavia lapsia hakemuksen vireillepanon jälkeen. Jos lasta ei ole lisätty hakemukseen ja päähakijan hakemukseen on tulossa kielteinen päätös, hakijalta ei kysytä lapsen lisäämisestä. Tämä aiheuttaisi turhia toimenpiteitä myös hakijalle, mm. mahdollinen tunnistautumiskäynti lapsen kanssa.

Myös kanssahakijoilta edellytetään henkilökohtaista tunnistautumista. Jos hakija ilmaissut kirjallisesti tahtonsa liittää lapsensa kanssahakijaksi, hakijalta pyydetään lähtökohtaisesti kanssahakijan tunnistautumista. Poikkeuksena tilanne, jossa kanssahakija on syntynyt vireillepanon jälkeen ja käynyt jo tunnistautumassa vuoden sisällä esimerkiksi ensimmäiseen oleskelulupa- tai EU-rekisteröintiasiaan liittyen. Tällöin tunnistautumista kansalaisuusasiaan liittyen ei enää pyydetä/edellytetä, paitsi jos ilmenee jokin heräte siitä, että lapsi ei olisi Suomessa. Jos lapselle ei ole tehty mitään tunnistautumista vuoden sisällä, on myös hakemuksen vireillepanon jälkeen syntyneen lapsen käytävä tunnistautumassa.

Jos hakemuksen vireillepanon jälkeen syntynyt hakijan kanssahakijaksi ilmoittama lapsi ei ole käynyt vuoden sisällä lainkaan tunnistautumassa pyynnöstä huolimatta, tai ennen vireillepanoa syntynyt kanssahakija ei ole käynyt tunnistautumassa nimenomaan kansalaisuusasiaan liittyen, päätöksen "Päätös"-osioon kirjataan seuraavasti: "Hakija on hakenut kansalaisuutta myös lapselleen x. Lapsi ei kuitenkaan ole Maahanmuuttoviraston pyynnöstä käynyt tunnistautumassa, joten hänen osaltaan asian käsittely raukeaa." Jos kanssahakijaksi ilmoitettu lapsi ei ole käynyt tunnistautumassa, mutta hakija on saamassa kielteisen päätöksen, ei tunnistautumista kannata siinä vaiheessa enää pyytää. Päätökseen kirjataan: "Hakija on hakenut kansalaisuutta myös lapselleen x. Lasta ei kuitenkaan ole pyydetty tunnistautumaan, koska hakijalle ei myönnetä Suomen kansalaisuutta, joten lapsen osalta asian käsittely raukeaa." Molemmissa tapauksissa päätöksen lainkohtiin lisätään kansalaisuuslain 44 §:n 1 momentti. Kanssahakijalle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus vain yhdessä päähakijan kanssa. Jos kanssahakijan kummankin vanhemman asiassa tehdään kielteinen päätös (tai sekapäätös), päätös merkitään kanssahakijan osalta kielteiseksi kummankin päähakijan yhteydessä ja asia tuodaan ilmi molempien päähakijoiden päätösasiakirjoissa, jolloin kummallakin päähakijalla on mahdollisuus valittaa päätöksestä myös kanssahakijan osalta. Jos päähakijalle voidaan tehdä myönteinen päätös, mutta jokin kanssahakija ei täytä jotakin kansalaistamisen edellytystä, päähakijalle lähetetään asiasta täydennyspyyntö. Täydennyspyynnössä ilmoitetaan, että kanssahakija ei täytä kansalaistamisen edellytystä ja todetaan, että päähakija voi perua kansalaisuushakemuksen hänen osaltaan. Hakijalle kerrotaan, että jos hakemusta ei peruta kanssahakijan osalta, päätös tulee olemaan kanssahakijalle kielteinen.

Jos päähakija peruu hakemuksen kanssahakijan osalta, tämän päätöksessä mainitaan, että "kanssahakija xx:n osalta asian käsittely raukeaa." Päätökseen lisätään perusteluosio: "Maahanmuuttovirasto on xx.xx.20xx vastaanottanut hakijan allekirjoittaman kirjeen, jossa hakija ilmoittaa peruuttavansa

kansalaisuushakemuksen kanssahakijan osalta". Jos päähakija ei peruuta hakemusta kanssahakijan osalta asiassa tehdään sekapäätös.

Sekapäätöksissä, joissa lapset ovat molempien vanhempien kanssahakijoina, ja joissa on myös myönteisen päätöksen saavia kanssahakijoita, menetellään heidän osaltaan kuten myönteisissä päätöksissä eli vain toisen päähakijan kanssa tehdään myönteinen päätös ja toisen kanssa tehdään raukeamispäätös. Myönteisen päätöksen pykälämerkinnöiksi merkitään KanL 3 § 1 mom. ja 24 §.

8.4.3 Lapsilta vaadittavat kansalaistamisen edellytykset

Kansalaisuuslain 6 §:n mukaan hakijan henkilöllisyys tulee olla luotettavasti selvitetty. Kanssahakijoiden henkilöllisyys on aina tutkittava, koska epäselvyydet kanssahakijan henkilöllisyydessä voivat johtaa siihen, että päähakijan henkilöllisyys katsotaan epäselväksi. Alaikäisen kanssahakijan tai jo täysi-ikäistyneen hakijan omaa henkilöllisyyttä ei kuitenkaan pidetä epäselvänä vain sen perusteella, että hänen huoltajansa on aikanaan antanut hänen henkilöllisyydestään ristiriitaisia tietoja. Sen sijaan hakijoiden itsestään alaikäisenä antamat tiedot huomioidaan normaalisti henkilöllisyyden tutkinnassa, etenkin jos he ovat olleet tietoja antaessaan jo lähelle täysi-ikäisiä.

Kansalaisuushakemukseen liitetyn kanssahakijan sekä hakijana olevan lapsen hakemuksessa kansalaistamisen yleisistä edellytyksistä (kanL 13 §) soveltuvat asumisaika sekä 15 vuotta täyttäneen lapsen osalta lisäksi kielitaito ja nuhteettomuus.

Sekä ennen 1.10.2024 voimassa olleen että nykyisen kansalaisuuslain asumisaikaedellytyksen mukaan alle 15-vuotiaiden kanssahakijoiden ja hakijoiden kohdalla edellytetään, että lapsen varsinainen asunto ja koti on päätöstä tehdessä Suomessa. Asumisen tulee olla laillista ja luvallista eli heillä tulee olla voimassa oleva oleskelulupa tai EU-rekisteröinti. Huomattava on, että 15-17-vuotiaiden kanssahakijoiden ja hakijoiden kohdalla sovelletaan jo lähtökohtaisesti lyhyempää asumisaikaa (vanha ja uusi kansalaisuuslaki), joten heidän kohdallaan ei voida poiketa asumisajasta 18 §:n perusteella.

Jos hakemus on jätetty ennen 1.10.2024 ja lapsi on hakemusta ratkaistaessa täyttänyt 15 vuotta, hänelle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan eli asumisaikaedellytyksen estämättä edellyttäen, että hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta keskeytyksettä tai yhteensä kuusi vuotta seitsemän ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä. Jos tällainen lapsi on entinen Suomen kansalainen tai pohjoismaan kansalainen, edellytyksenä hakemuksen hyväksymiselle on kuitenkin kahden vuoden asumisaika.

Sovellettaessa kansalaisuuslain aikaisempaa asumisaikaedellytystä (ennen 1.10.2024) alaikäisten yhtäjaksoinen asumisaika ei ole katkennut tilanteessa, jossa oleskelulupakatko on muodostunut kanssahakijalle tai hakijalle alaikäisenä sen vuoksi, että hänen huoltajansa ei ole hakenut ajoissa oleskelulupaa.

Jos ennen 1.10.2024 tehtyyn hakemukseen lisätään kanssahakijoita 1.10.2024 jälkeen, edellä mainittua sovelletaan myös kanssahakijoihin.

Jos hakemus on jätetty 1.10.2024 tai sen jälkeen ja lapsi on hakemusta ratkaistaessa täyttänyt 15 vuotta, hänelle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetyn (asumisaikaedellytyksen) estämättä, jos lapsen varsinainen asunto ja koti on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet viisi vuotta. Jos tällainen lapsi on Pohjoismaan kansalainen, edellytyksenä hakemuksen hyväksymiselle on kuitenkin kahden vuoden asumisaika. Voimassa olevan lain asumisaikasäännösten mukaan myös kanssahakijoilta ja hakijoilta hyväksytään asumisaikaan vain oleskeluluvalla tapahtunut oleskelu.

EU-kansalaisten lasten kohdalla pitää tarkistaa, että heille on myönnetty EU-rekisteröinti. Rekisteröinti on tarpeen, vaikka heillä on perheside jo rekisteröityneeseen vanhempaan, koska tällöin varmistutaan myös vanhempien oleskelun edellytyksistä.

KanL 45 §:n mukaan 15 vuotta täyttäneen kanssahakijan on myös liitettävä hakemukseen selvitys suomen tai ruotsin kielen taidosta. Jos lapsi täyttää 15 vuotta hakemuksen vireillepanon jälkeen mutta ennen sen ratkaisemista, selvitys hänen kielitaidostaan on myös tällöin liitettävä hakemukseen.

15 vuotta täyttäneeltä kanssahakijalta ja kansalaisuutta hakevalta lapselta, joka edelleen suorittaa peruskoulua, riittää korkeintaan vuoden vanha jakso- tai lukukausitodistus, jos todistuksessa on hyväksytty arvosana suomesta tai ruotsista äidinkielenä tai toisena kielenä. Hyväksytyyn arvosanan ei tarvitse olla numeroarvosana, vaan myös merkinnät "hyväksytty" tai "suoritettu" riittävät. Erillistä suomen tai ruotsin kielen opettajan lausuntoa ei tarvita. Todistus riittää kielitaitoedellytyksen osoittamiseen, vaikka opetus olisi suoritettu mukautetusti. Myös muun kuin suomenkielisen peruskoulun todistus kelpaa, kunhan suorittamisessa on noudatettu OPH:n opetussuunnitelmaa ja todistuksessa on hyväksytty arvosana suomesta tai ruotsista äidinkielenä tai toisena kielenä.

Alle 15-vuotiaiden kanssahakijoiden ja hakijoiden osalta nuhteettomuusedellytystä ei tutkita, koska he eivät ole rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan. Myöskään 15 vuotta täyttäneiden osalta lähtökohtaisesti kielteistä päätöstä ei voida tehdä pelkästään alle 15-vuotiaana tehtyjen tekojen perusteella, koska niistä ei ole tuomittu rangaistuksia. Jos tekoja on kuitenkin poikkeuksellisen paljon tai ne ovat poikkeuksellisen vakavia, pitää keskustella ennen asian ratkaisemista ratkaisevan asiantuntijan kanssa. Kokonaisvaltaisessa tarkastelussa huomioidaan tekojen lukumäärä, laatu ja niistä kulunut aika sekä mahdollinen vastuuikärajan täyttymisen jälkeinen nuhteeton elämä.

Toimeentuloedellytyksestä ja julkisoikeudellisten maksujen edellytyksistä ei voida lain mukaan poiketa. Kyseessä ei siis ole varsinaisesti poikkeaminen, mutta alaikäisten lasten kohdalla näitä edellytyksiä ei selvitetä tarkemmin. Alaikäinen lapsi ei ole työvoiman piirissä eikä ole siten oikeutettu esimerkiksi työttömyysetuuteen. Perheensä luona asuvien alaikäisten kohdalla voidaan olettaa perheen huolehtivan lapsen elannosta. Alaikäisen kohdalla voidaan myös olettaa, ettei hänellä ole julkisoikeudellista velkaa.

8.4.4 Täysi-ikäistymisen vaikutukset

Kansalaisuuslain 25 §:n 1 momentin mukaan, jos kanssahakija täyttää 18 vuotta tai avioituu, ennen kuin hakemus on ratkaistu, hänen on täydennettävä hakemus itseään koskevaksi. Saman pykälän 2 momentin mukaan, jos lapsi täyttää 18 vuotta tai avioituu ennen kuin huoltajan hänen puolestaan tekemä hakemus on ratkaistu, hänen on vahvistettava allekirjoituksellaan hakemus. Jos hakemusta ei vahvisteta, se hylätään. 3 momentin mukaan, Maahanmuuttovirasto asettaa 1 ja 2 momentissa tarkoitetuille henkilöille kohtuullisen määräajan, jossa hakemusta on täydennettävä tai se on vahvistettava.

Päähakijaa/päähakijoita on informoitava kirjallisesti täysi-ikäistyneen kanssahakijan mahdollisuudesta täydentää hakemus itseään koskevaksi. Täydentämiselle annetaan kolmen viikon määräaika, jossa täydentämisen voi tehdä maksutta. Lisäaikaa täydentämiselle voidaan antaa asiakkaan pyynnöstä. Jos hakija lähettää oma-aloitteisesti täysi-ikäiseksi tulleen lapsen peruutuksen, hakijaa informoidaan lain täydennysmahdollisuudesta. Sekä päähakijan että täydentäjän päätöksissä mainitaan aina menettelyä koskeva kansalaisuuslain 25 §:n 1 momentti.

Hakijaan, joka on täydentänyt kansalaisuushakemusta, tai joka on vahvistanut kansalaisuushakemuksen, sovelletaan 23 §:n 2 momentin ja 24 §:n 3 momentin mukaisia edellytyksiä, jos ne ovat täyttyneet ennen huollosta vapautumista (KanL 25 §). Kun hakija on täydentänyt hakemuksen itseään koskevaksi, sovelletaan ennen 1.10.2024 tehdyn hakemuksen seuraavaa: KanL 23 §:n 2 momentin mukaan kanssahakijalle, joka on täyttänyt 15 vuotta, voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hakemusta ratkaistaessa hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta keskeytyksettä tai yhteensä kuusi vuotta seitsemän ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä. 1.10.2024 ja sen jälkeen tehtyihin hakemuksiin sovelletaan seuraavaa: Kanssahakijalle, joka on täyttänyt 15 vuotta, voidaan myöntää Suomen kansalaisuus asumisaikaedellytyksen estämättä, jos hakemusta ratkaistaessa hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet viisi vuotta. Jos ennen 1.10.2024 tehtyyn hakemukseen lisätään kanssahakijoita 1.10.2024 jälkeen, vanhaa lakia sovelletaan myös kanssahakijoihin.

Kun hakija on vahvistanut allekirjoituksella hakemuksensa, sovelletaan ennen 1.10.2024 tehtyyn lapsen kansalaisuushakemukseen seuraavaa: KanL 24 §:n 3 momentin mukaan, jos hakemusta ratkaistaessa lapsi on täyttänyt 15 vuotta, hänelle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä edellyttäen, että lapsen varsinainen asunto ja koti on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta keskeytyksettä tai yhteensä kuusi vuotta seitsemän ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä. 1.10.2024 ja sen jälkeen tehtyihin lapsen kansalaisuushakemuksiin sovelletaan seuraavaa: Jos hakemusta ratkaistaessa lapsi on täyttänyt 15 vuotta, hänelle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetyn estämättä, jos lapsen varsinainen asunto ja koti on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet viisi vuotta. Jos lapsi on

Pohjoismaan kansalainen, edellytyksenä hakemuksen hyväksymiselle on kuitenkin kahden vuoden asumisaika.

Jos täysivaltaiseksi tullut ei tee täydennystä määräajassa, hänen osaltaan tehdään kielteinen päätös päähakijan päätöksen yhteydessä. Päähakijan asian ratkaisun jälkeen tehtynä täydennys katsotaan oman hakemuksen tekemiseksi, jolloin siitä peritään voimassa oleva käsittelymaksu.

Täysi-ikäiseksi tullut hakija tai kanssahakija voi täydentää ainoastaan hakemuksen koskemaan itseään, nuoren henkilön kansalaisuusilmoitukseksi hakemusta ei voi vaihtaa, vaikka kyseessä olisikin 18-22 -vuotias, Suomessa riittävän pitkään asunut henkilö. Jos täysivaltaiseksi tullut haluaa kansalaisuushakemuksen sijaan tehdä nuoren henkilön kansalaisuusilmoituksen, niin se laitetaan vireille normaalisti ja myös peritään normaali ilmoituksen käsittelymaksu.

Kansalaisuusprosessissa linjattiin 30.10.2024, että täysi-ikäiseksi tullut, joka täydentää hakemuksen itseään koskevaksi, voi lisätä hakemukseen kanssahakijan.

8.5 Suomen kansalaisuus ilmoituksesta

Tietyillä henkilöryhmillä on oikeus saada Suomen kansalaisuus ilmoituksen perusteella. Kansalaisuusilmoitus on hakemusta yksinkertaisempi tapa saada Suomen kansalaisuus. Maahanmuuttovirastolla ei ole harkintavaltaa ilmoituksen edellytysten osalta: jos hakija täyttää ilmoituksen edellytykset, hän saa Suomen kansalaisuuden. Kuten hakemusten myös ilmoitusten kohdalla kanssahakijalle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus vain yhdessä päähakijan kanssa.

KanL 4 luvussa säädetään Suomen kansalaisuuden saamisesta ilmoituksesta. KanL 26 §:n mukaan ulkomaalainen, joka ei saa 9 §:n nojalla Suomen kansalaisuutta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen syntyessään isä tai vanhemmuuslain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti oli Suomen kansalainen ja hän syntyi:

- Suomessa ja isyys tai äitiys vahvistettiin vasta hänen täytettyään 18 vuotta tai avioiduttuaan tätä nuorempana; tai
- Suomen ulkopuolella ja isyys tai äitiys on vahvistettu.

Ilmoituksen voi tehdä lapsen puolesta vain lapsen huoltaja. Jos vain äiti on lapsen huoltaja, isä tai ei-synnyttänyt äiti ei voi tehdä ilmoitusta, vaan lapsen äidin pitää tehdä se. Jos lapsen isä on tehnyt kansalaisuusilmoituksen, mutta hänet vahvistetaan huoltajaksi vireillepanoa myöhemmin, voidaan isän tekemä vireytys katsoa jälkikäteen päteväksi, ja lapsi voi saada kansalaisuuden vireilletulohetkestä lukien. Isän huoltajuus ei ole kansalaisuuden myöntämisen edellytys (vrt. isyyden vahvistaminen), mutta huoltajuus ylipäätään on vireillepanon edellytys. Syntymätodistus ei ole kaikkien valtioiden kohdalla hyväksyttävä ja riittävä todistus isyyden tai äitiyden vahvistamisesta. Jos ilmoituksen liitteenä on ainoastaan

syntymätodistus, pitää sen riittävyttä isyyden tai äitiyden vahvistavana asiakirjana selvittää Telluksesta tai suoraan kyseisen valtion edustustosta. Käytettävänä on myös DVV:n Maahanmuuttovirastolle toimittamat selvitykset isyyden vahvistamisesta ja huoltajuudesta. Tiedot löytyvät Telluksesta.

Asiassa tulisi esittää selvitys isän tai ei-synnyttäneen äidin Suomen kansalaisuudesta hakijan syntymähetkellä. Tämä voi olla esimerkiksi jäljennös voimassa olleesta Suomen passista ja oleskeluluvasta asuinvaltioon tai todistus asuinvaltion toimivaltaiselta viranomaiselta, josta ilmenee, ettei isä tai ei-synnyttänyt äiti ollut saanut asuinvaltion kansalaisuutta. Kuitenkaan lähtökohtaisesti selvitystä toisesta valtiosta ei tarvita, jos isä tai ei-synnyttänyt äiti ei ole asunut Suomen ulkopuolella tai on asunut vain Pohjoismaissa. Selvitystä ei tarvita myöskään, jos isä tai ei-synnyttänyt äiti on saanut hakemuksesta Suomen kansalaisuuden ja asunut Suomessa hakijan syntymään asti taikka isä tai ei-synnyttänyt äiti on saanut toisen valtion kansalaisuuden 1.6.2003 tai sen jälkeen.

Jos hakijaa ei ole rekisteröity VTJ:än, tarvitaan syntymätodistus, josta ilmenee vanhemmat ja syntymäpaikka. Asiassa tulisi esittää myös todistus hakijan kansalaisuudesta (esimerkiksi jäljennös voimassa olevasta passista tai muusta henkilötodistuksesta, josta ilmenee kansalaisuus), jos hakijaa ei ole rekisteröity VTJ:än. Lisäksi tarvitaan selvitys isyyden tai äitiyden vahvistamisesta sekä selvitys isän tai ei-synnyttäneen äidin huoltajuudesta, jos ilmoituksen tekijä on isä tai ei-synnyttänyt äiti. Jos ilmoituksen tekijä on edunvalvoja, tarvitaan myös edunvalvojamääräys.

Ilmoituksen ratkaisemisen edellytyksenä ei ole se, että hakija olisi rekisteröity VTJ:än ennen ilmoituksen ratkaisua. Jos ilmoitus kuitenkin ratkaistaan ennen kuin hakija on rekisteröity VTJ:än, pitää hakijan syntymätodistus, isyyden tai äitiyden vahvistamisasiakirja ja selvitys isän tai ei-synnyttäneen äidin huoltajuudesta olla Digi- ja väestötietovirastoa varten laillistettuja tai legalisoituja.

Hakijan kansalaisuus tulee voimaan siitä päivästä lukien, jolloin ilmoitus on tullut vireille toimivaltaisessa viranomaisessa, jos edellytykset kansalaisuuden saamiselle ilmoituksesta täyttyivät vireille tulopäivänä. Muussa tapauksessa kansalaisuus katsotaan saaduksi kansalaisuuden saamiselle säädettyjen edellytysten täyttymispäivänä (esimerkiksi isyyden vahvistamispäivä). Molemmassa tapauksissa tehdään myönteinen päätös yhdellä nimellä. Kun edellytys täyttyy vasta vireille tulon jälkeen, tehdään valituskelvoinen myönteinen päätös.

KanL 27 §:n (971/2014) mukaan, jos ulkomaalainen lapsi on täyttänyt 12 vuotta ennen adoptiota, hän saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen ja adoptio on Suomessa pätevä.

Jos kansalaisuusilmoituksen jättäneelle asiakkaalle syntyy lapsi vireillepanon tai ehtojen täyttymisen jälkeen, niin lasta ei tarvitse lisätä kanssahakijaksi, koska hän saa Suomen kansalaisuuden syntymästään asiakkaan saadessa kansalaisuuden takautuvasti ilmoituksesta. Entisen Suomen kansalaisen ilmoituksissa varmistetaan aina, haluaako päähakija liittää lapsensa ilmoituksen kanssahakijaksi vai ei. Asia varmistetaan siitäkin huolimatta, että

päähakija on ilmoittanut lapsensa ilmoituksessa, mutta ei ole liittänyt häntä kanssahakijaksi. Päähakijalle kerrotaan, että vain kanssahakijana huollettava lapsi voi saada Suomen kansalaisuuden. Tällä menettelyllä varmistetaan siitä, että päähakija on tietoinen Suomen kansalaisuuden saamisen mahdollisuudesta huollettavalle lapselleen.

8.6 Isyyden tai äitiyden kumoamisen vaikutus lapsen kansalaisuuteen

KanL 32 §:n (26.8.2022/781) mukaan, jos aviomiehen isyys on kumottu tai isyyden kumoamiseen johtanut kanne on nostettu ennen kuin lapsi on täyttänyt viisi vuotta, taikka jos vahvistettu isyys tai vanhemmuuslain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa äitiys on kumottu tai isyyden tai äitiyden kumoamiseen johtanut kanne on nostettu viiden vuoden kuluessa isyyden tai äitiyden vahvistamisesta, voidaan päättää, että lapsi menettää isän tai äidin kansalaisuuden perusteella saadun Suomen kansalaisuuden. Päätös tästä tehdään lapsen tilanteen kokonaisvaltaisen tarkastelun perusteella. Arvioinnissa on otettava huomioon etenkin lapsen ikä ja siteet Suomeen.

DVV:n kuuluu ilmoittaa Maahanmuuttovirastolle, kun isysolettamalla Suomen kansalaisuuden saaneen lapsen isyys kumotaan. Päätös tehdään lapsen tilanteen kokonaisvaltaisen tarkastelun perusteella. Arvioinnissa otetaan huomioon etenkin lapsen ikä ja siteet Suomeen. Mitä vanhemmasta lapsesta on kyse, sitä painavampia pitäisi perusteiden olla, jotta päätös voitaisiin tehdä, koska vanhemmalla lapsella on jo henkilökohtaisia siteitä Suomeen. Menettämispäätös voidaan tehdä esimerkiksi silloin, jos isyys olisi kumottu pian lapsen syntymän jälkeen, jos lapsi asuisi ulkomailla tai jos lapsi olisi muuttamassa pois Suomesta. Isyyden tai äitiyden kumoamisella ei ole vaikutusta lapsen Suomen kansalaisuuteen, jos Suomen kansalaisuuden menettäminen johtaisi siihen, että lapsesta tulisi kansalaisuudeton.

Lapsen huoltajia on kuultava ennen päätöksentekoa. Jos Maahanmuuttovirasto päättää, että lapsi menettää isän tai vanhemmuuslain 5 §:n 1 momentissa tarkoitetun äidin perusteella saadun Suomen kansalaisuuden, menettämispäiväksi merkitään Maahanmuuttoviraston päätöspäivä.

Huoltajilta kysytään kuulemisessa lapsen siteistä Suomeen (asuuko lapsen biologinen isä Suomessa ja onko siteitä häneen), huoltajan siteistä Suomeen (asuminen, opiskelu, työnteko, sukulaiset Suomessa) ja siitä, mitä vaikutusta Suomen kansalaisuuden mahdollisesta menettämisestä olisi.

8.7 Suomen kansalaisuudesta vapauttaminen

Suomen kansalaisuudesta voidaan vapauttaa vain hakijan omasta pyynnöstä, jos hakija on myös jonkin toisen valtion kansalainen, tai hakija on saamassa jonkin toisen valtion kansalaisuuden. Jos hakija ei ole vielä saanut toisen valtion kansalaisuutta, hakija vapautetaan ehdollisesti Suomen kansalaisuudesta. Vapautuminen tulee voimaan, kun/jos hakija toimittaa selvityksen saamastaan toisen valtion kansalaisuudesta kahden vuoden määräajassa.

Vapautumista voi hakea myös huollossa olevalle alaikäiselle lapselle. Lapsien osalta ei välttämättä tarvita ulkomaan passia todistukseksi kansalaisuudesta, vaan todistukseksi kansalaisuudesta riittää ulkomaan viranomaisen rekisteriote, jossa on kansalaisuustieto. Kanssahakijat tarvitsevat vapautumiseen molempien huoltajien suostumuksen. 12-14 vuotiaita kanssahakijoita kuullaan vapautumishakemuksesta ja 15-17 vuotiailta pyydetään suostumus, samoin kuin kansalaisuushakemuksissa.

Vapautumishakemuksissa on tutkittava, onko hakija varmasti Suomen kansalainen, miten hakija on saanut kansalaisuuden, ja onko hakijalla asiasta asiakirjanäyttöä. Jos Suomen kansalaisuus on saatu hakemuksesta, on tutkittava, onko hakija säilyttänyt toisen valtion kansalaisuuden (esimerkiksi Kiinan kansantasavalta ei hyväksy kaksoiskansalaisuutta). Hakija voi vapautumisen jälkeen entisenä Suomen kansalaisena saada ilmoituksella takaisin Suomen kansalaisuuden.

8.8 Puhevallan käyttäminen lasta koskevassa kansalaisuusasiassa

8.8.1 Kansalaisuushakemuksen tai -ilmoituksen tekeminen lapselle

KanL 44 §:n mukaan hakijana olevan lapsen puolesta kansalaisuushakemuksen tai -ilmoituksen tekee ja jättää hänen huoltajansa tai edunvalvojansa. Kansalaisuusasioissa edunvalvojalle on annettu mahdollisuus tietyissä tilanteissa edustaa lasta kansalaisuuden hakemisessa (KanL 44 §). Hallituksen esityksen (HE 80/2010 vp) mukaan lapsen edunvalvojalla tulee olla mahdollisuus hakemuksen tekemiseen lapsen puolesta, jos lapsi on siirretty lastensuojelullisista syistä viranomaisaloitteisesti asumaan erilleen huoltajista. Kansalaisuuden hakemiseen ei riitä edunvalvojamääräys, joka on annettu taloudellisten asioiden hoitamiseen. Edunvalvojan tehtävästä ja sen laajuudesta voi tarvittaessa tiedustella DVV:ltä tai pyytää päätöstä kärjäoikeudelta, jos kyseessä on kärjäoikeuden antama määräys. Jos henkilöllä on useampia edunvalvoja, heidän tehtäviään on saatettu jakaa. Jos niitä ei ole jaettu, edunvalvojat toimivat yhdessä ja tehtävä on "jakamaton".

Väliaikainen huoltaja rinnastuu huoltajaan, mutta voidakseen toimia lapsen kansalaisuusasiassa huoltajuuden pitää olla voimassa myös lapsen kansalaistamishetkellä.

Edunvalvojamääräyksen antaa DVV tai kärjäoikeus. Huoltajuudesta taas päättää kärjäoikeus. Jos asiakasta pyydetään hakemaan lapsen oheishuoltajuutta tai edunvalvojamääräystä, hänelle annetaan kolmen viikon määräaika sitä varten, että hän ilmoittaa oheishuoltoon tai edunvalvojamääräystä koskevan asian tulleen vireille toisessa viranomaisessa. Kansalaisuusasian käsittelyä jatketaan sitten, kun oheishuoltajuutta tai edunvalvojamääräystä koskeva asia on ratkaistu.

Myös kotouttamislain perusteella lapselle määrätty edustaja, joka edustaa lasta hänen henkilöä ja varallisuutta koskevissa hallinnollisissa ja tuomioistuinasioissa, voi tehdä lapsen puolesta kansalaisuushakemuksen tai ilmoituksen. Vastaanottolaissa, johon kotouttamislaki viittaa edustajan kelpoisuuden ja tehtävien osalta, säädetään, että edustaja käyttää

huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lapsen henkilöä ja varallisuutta koskevissa asioissa. Näin ollen on tulkittava, että edustajalla on oikeus panna vireille kansalaisuusasia lapsen puolesta. Kansalaisuusasema on lapsen henkilöä koskeva asia. Kun lapsen huoltaja saapuu Suomeen, lapselle kotouttamislain nojalla määrätyn edustajan tehtävä ei lakkaa automaattisesti. Lapsella on silloin kaksi laillista edustajaa, kotouttamislain mukainen edustaja ja Suomeen saapunut huoltaja. Edustaja voi siten edelleen tehdä kansalaisuushakemuksen lapsen puolesta. Myös lapsen huoltaja käyttää puhevaltaa lapsen asiassa, joten huoltajan näkemys pitää ottaa huomioon normaalisti. Edustajan tehtävä lakkaa, kun käräjäoikeus vapauttaa hänet tehtävästään tai lapselle määrätään Suomessa huoltaja. Edustajista kerrotaan tarkemmin luvussa 3.4 Lapsen lailliset edustajat.

[Linkki – Luku 3.4 Lapsen lailliset edustajat](#)

Edustajaa on syytä muistuttaa, että lapsi saattaa menettää oman kansalaisuutensa, sekä kehottaa harkitsemaan, onko se lapsen edun mukaista. Kanssahakijan ja hakijana olevan lapsen pitää olla läsnä hakemusta tai ilmoitusta jätettäessä.

Kansalaisuuslaissa tarkoitettu hakemus ja ilmoitus on jätettävä KanL 44 §:n pääsäännön mukaan henkilökohtaisesti Maahanmuuttovirastolle. Tietyissä tuon pykälän 1 momentissa (502/2016) erikseen säädetyissä tilanteissa sen voi kuitenkin jättää myös Suomen edustustoon tai kunniakonsulaattiin.

Hakijana olevan lapsen on oltava itse tunnistautumisessa läsnä. Jos hakemuksen lapsen puolesta vireyttänyt vanhempi on tunnistautunut sähköiseen asiointiin käyttäen vahvaa sähköistä tunnistautumista, kyseisen vanhemman läsnäoloa tunnistautumisessa ei tarvitse edellyttää. Jos kuitenkin vanhempi olisi vireyttänyt lapsen hakemuksen käyttäen heikkoa sähköistä tunnistautumista, tulisi myös vanhemman käydä tunnistautumassa, jotta tiedetään varmasti huoltajan jättäneen lapsen kansalaisuushakemuksen Enter Finland -palvelussa. Jos hakemuksen lapselle tekee huoltajan sijaan edunvalvoja, niin edunvalvojan on tunnistauduttava asiakaspalvelupisteessä yhdessä lapsen kanssa. Edunvalvoja voi luoda hakijalle EnterFinland -tilin käyttäen heikkoa tunnistautumista. Edunvalvojamääräys on liitettävä sähköiseen hakemukseen tai esitettävä tunnistautuessa. Lapsen puolesta hakemusta ei voi tehdä eikä hänen puolestaan myöskään tunnistautua esimerkiksi lapsen sosiaalityöntekijä, ei edes valtakirjalla.

8.8.2 Lapsen puhevallan käyttäminen kansalaisuuden määrittämistä koskevassa asiassa, kun lapsella ei ole huoltajaa

Maahanmuuttovirasto määrittää viranomaisen tai asianosaisen pyynnöstä kansalaisuusaseman, jos asialla on merkitystä Suomen kansalaisuuden olemassaolon tai siihen liittyvän oikeuden tai velvollisuuden kannalta, viranomaisen henkilörekisterissä olevan merkinnän oikeellisuuden, ulkomaalaisen Suomessa oleskelun taikka muun näihin verrattavissa olevan syyn kannalta (KanL 36 §).

Jos lapsella ei ole huoltajaa, mutta olisi lapsen edun mukaista määrittää hänen kansalaisuusasemansa, määrittämistä voi pyytää myös muu lapsen virallinen edustaja ja päätös annetaan tiedoksi tälle lapsen edustajalle.

8.8.3 Lapsen ja huoltajan kuuleminen

KanL 5 §:n mukaan lasta, joka on täyttänyt 12 vuotta, on kuultava häntä koskevasta hakemuksesta tai ilmoituksesta. Muuta kuin hakemuksen tai ilmoituksen tehnyttä huoltajaa on myös kuultava hakemuksen tai ilmoituksen johdosta, paitsi jos hänen olinpaikkansa on tuntematon eikä sitä saada selville. Suostumusta ei edellytetä sellaiselta vanhemmalta, joka ei ole lapsensa huoltaja. Jos VTJ:stä ilmenee, että lapsella on vain yksi huoltaja, jonka kanssahakijana lapsi on tai joka on tehnyt kansalaisuushakemuksen lapselle, lapsen toiselta vanhemmalta ei pyydetä suostumusta, koska kyseessä ei ole huoltaja. Jos lapsi on mukana molempien vanhempiensa hakemuksessa, niin toisen huoltajan suostumus tulkitaan saaduksi.

15 vuotta täyttäneen lapsen vastustus ja muun kuin hakemuksen tai ilmoituksen tehneen huoltajan vastustus estävät Suomen kansalaisuuden saamisen, paitsi jos hakemuksen tai ilmoituksen hyväksymisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista. Lapsen edun selvittämiseksi pyydetään sosiaalihuoltolain 6 §:ssä tarkoitetulta toimielimeltä lausunto, jollei sen hankkiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lausunnon tarpeellisuutta arvioitaessa otetaan huomioon esimerkiksi se, säilyykö lapsen aiempi kansalaisuus hänen saadessaan Suomen kansalaisuuden. Lapsen etua punnittaessa asian käsittelyssä huomioidaan muun muassa lapsen siteet Suomeen ja selvitetään, säilyykö hänen aiempi kansalaisuutensa.

On tärkeä varmistua, että lapsi on ollut oikean ikäinen allekirjoittaessaan 12 vuotta täyttäneen kuulemisen tai 15 vuotta täyttäneen suostumuksen, eli että hän ei ole etukäteen, liian nuorena allekirjoittanut kuulemistä tai suostumusta. Asiassa on huomioitava myös pitkät käsittelyajat; lapsi on voinut täyttää 12 tai 15 vuotta käsittelyn kuluessa, jolloin kuuleminen tai suostumus on pyydettävä. Esimerkiksi 12-vuotiaalle tarkoitettu kuuleminen ei riitä, jos lapsi on päätöksentekohetkellä ehtinyt täyttää 15 vuotta.

Kuulemista ja suostumuksia pyydetään, vaikka päähakijalle oltaisiinkin tekemässä kielteistä päätöstä.

Jos muuta kuin hakemuksen tai ilmoituksen tehnyttä huoltajaa ei voida kuulla siksi, että hänen olinpaikkansa on tuntematon eikä sitä saada selville esimerkiksi muista Migrin asioista, voidaan asiaan tehdä myönteinen päätös pyytämättä lapsen edusta sosiaaliviranomaisen lausuntoa. Tällaisissa tapauksissa voidaan katsoa, että lausunnon pyytäminen olisi ilmeisen tarpeetonta. KanL 50 § 1 momentin mukaan myönteinenkin päätös on perusteltava, jos päätös on tehty vastoin toisen huoltajan tai lapsen tahtoa. Myönteinen päätös perustellaan myös, jos huoltajaa ei ole tavoitettu. Jos nykyinen kansalaisuus säilyy, pitää myönteisissä päätöksissä kommentoida säilymistä esimerkiksi seuraavasti: "Maahanmuuttovirastolla xxx:n kansalaisuuslainsäädännöstä olevan tiedon mukaan xxx:n kansalaisuus säilyy hänen saadessaan Suomen kansalaisuuden". Päätökseen lisätään kansalaisuuslaista lainkohta 5 § 1 mom.

Sekä myönteisissä että kielteisissä päätöksissä tosiseikkoihin kuvataan, miksi/miten olinpaikka on jäänyt tuntemattomaksi ja miten sitä on pyritty selvittämään. Johtopäätöksiin kirjoitetaan, että toista huoltajaa ei ole kuultu hakemuksen/ilmoituksen johdosta, koska hänen olinpaikkansa ja tuntematon eikä sitä ole saatu selville.

Sekä perustellut myönteiset että kielteiset päätökset tehdään esittelystä ja valitusoikeus annetaan kansalaistamista vastustaneelle huoltajalle. Jos toisen huoltajan olinpaikka on jäänyt tuntemattomaksi, ei valitusosoitusta voida osoittaa.

Jos lapsi täyttää 18 vuotta ennen hakemuksen ratkaisemista, ei huoltajan suostumuksella ole enää merkitystä, ts. täysi-ikäiseksi tulleen kanssahakijan asia voidaan ratkaista itsenäisesti mahdollisesti puuttuneesta huoltajan suostumuksesta huolimatta.

8.8.4 Lapsen asumisjärjestelyiden huomioiminen

KanL 24 §:n 1 momentin (579/2011) mukaan lapselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus huoltajan tai edunvalvojan tekemästä hakemuksesta, jos hakemuksen tekijä on Suomen kansalainen ja lapsi asuu hakemuksen tekijän luona tai kansalaistamiselle muutoin on lapsen etuun liittyvä painava syy. Lain esitöiden (HE 80/2010) mukaan käytännössä voi esiintyä tilanteita, joissa kansalaisuuden saaminen olisi lapsen edun mukaista, vaikka lapsi ei asu hakemuksen tekijän luona. Jos lapsi on siirretty lastensuojelullisista syistä viranomaisaloitteisesti asumaan erilleen huoltajistaan, ei huoltajan tekemää hakemusta ja huoltajan kanssa asumista voida edellyttää kansalaisuuden myöntämiseksi.

Lapsi saattaa asua muun kuin huoltajansa luona myös muun kuin lastensuojelullisen syyn takia. Kyse voi olla esimerkiksi lapsen asumisesta vuoroviikoin tai vastaavin järjestelyin molempien huoltajiensa luona, vaikka väestötietojärjestelmässä voi olla vain yksi virallinen osoite. Se, onko kyse KanL 24 §:n mukaisesta lapsen etuun liittyvästä painavasta syystä hakemuksen tekemiselle, on ratkaistava tapauskohtaisesti. Tarvittaessa asiassa on pyydettävä KanL 5 §:n mukainen sosiaaliviranomaisen lausunto. Selkeissä tilanteissa Maahanmuuttovirasto voi ratkaista kysymyksen ilman lausuntoa. Kun kyse on esimerkiksi kanssahakijasta, ei samassa osoitteessa päähakijan kanssa asumisella ole merkitystä.

Maahanmuuttovirasto voi kuitenkin käyttää tässä harkintavaltaansa ja tulkita tilannetta lapsen edun mukaisesti. Käytännössä lapsen asumisjärjestelyihin ei siis tarvitse puuttua silloin, kun kyseisen hakemuksen on laittanut vireille lapsen Suomen kansalainen huoltaja tai edunvalvoja. Avio- ja asumuserot ovat yleisiä, eikä eronneiden vanhempien lapsi voi yhtäaikaisesti olla virallisesti kirjoilla eri osoitteissa asuvien huoltajiensa luona. Jos lapsella taas on edunvalvoja, niin he lähtökohtaisesti eivät asu yhdessä vaan lapsi on sijoitettuna muualle. Se, että lapsella on edunvalvoja ja asuu sijoitettuna, on myös jo sinällään tulkittavissa painavaksi syyksi, ja kansalaistaminen lapsen edun mukaiseksi.

8.8.5 Lapsen hakemuksen vireillä olosta kertominen toiselle huoltajalle

Jos lapsen toinen huoltaja tiedustelee Maahanmuuttovirastolta, onko lapsella vireillä kansalaisuushakemusta, voidaan huoltajalle kertoa lapsen hakemuksen vireillä olosta, jos asiaa tiedustelevan henkilöllisyydestä ja huoltosuhteesta lapseen voidaan riittävästi varmistua. Lapsen ollessa toisen huoltajansa kanssahakijana ei asiaa tiedustelevalle toiselle huoltajalle kuitenkaan kerrota huoltajan kansalaisuusasian vireillä olosta, koska hän ei ole sen suhteen asianosainen.

8.9 Päätöksen tiedoksianto molemmille huoltajille

Myönteinen päätös, jota ei perustella, ja johon ei liitetä valitusosoitusta, lähetetään sekä päähakijalle että lapsen toiselle huoltajalle, jos tämä asuu eri osoitteessa. Näin lapsen toinenkin huoltaja saa tiedon päätöksestä sekä asiakirjan siitä, että hänen lapsensa on Suomen kansalainen.

Molemmilla huoltajilla on puhevalta lapsensa asioissa, joten lasta koskeva kansalaisuuspäätös on yleensä annettava tiedoksi molemmille huoltajille. Kummallakin huoltajalla on oikeus hakea muutosta lastaan koskevaan päätökseen. Vakiintuneen käytäntönsä mukaan Maahanmuuttovirasto ei kuitenkaan yleensä anna tiedoksi toiselle huoltajalle sellaista päätöstä, joka on kielteinen kanssahakijana olevan lapsen osalta siksi, että päätös on kielteinen myös päähakijana olevan toisen huoltajan osalta. Kanssahakijalla ei näin ollen ole itsenäistä roolia, vaan päätös on riippuvainen päähakijasta. Kielteisissä tapauksissa kanssahakijan asemassa ei tapahdu muutosta. Lisäksi kanssahakijalla tai toisella huoltajalla ei ole oikeutta hakea itsenäisesti muutosta päätökseen. Tiedoksiannon puuttumisen ei siksi voida katsoa loukkaavan hänen oikeusturvaansa. Päätös tai tieto päätöksestä annetaan erikseen, jos sitä pyydetään.

Huoltajan, joka ei ole hakenut kansalaisuutta, oikeuksien kannalta on erityisen tärkeää antaa hänelle tiedoksi sellainen kansalaisuuspäätös, joka on kanssahakijana olevan lapsen osalta kielteinen, mutta päähakijan osalta myönteinen. Tällaisen päätöksen perusteluissa on otettava kantaa nimenomaan lapsen omien kansalaistamisen edellytysten täyttymiseen.

Kun lapsi on kanssahakijana huoltajansa kansalaisuushakemuksessa, ei toiselle huoltajalle saa paljastaa päähakijaan liittyviä salassa pidettäviä tietoja. Toiselle huoltajalle mahdollisesti annettavan päätöksen perustelut salata siltä osin kuin ne koskevat salassa pidettäviä tietoja. Käytännössä perustelut pitää salata lähes kokonaan. Tarvittaessa Maahanmuuttovirasto voi laatia erillisen päätösasiakirjan lapsen osalta. Näin voidaan toimia esimerkiksi silloin, jos lapsen huoltajat eivät asu yhdessä.

8.10 Sijaissyntytytys ja lapsen Suomen kansalaisuus

Sijaissyntyttäjän käyttö ei ole Suomessa sallittua. Monissa muissa maissa se kuitenkin on mahdollista ja useissa maissa toimii kaupallista sijaissyntytystoimintaa harjoittavia klinikoita. Sijaissyntytystä on käsitelty luvussa 3.6 Sijaissyntytytys.

[Linkki – Luku 3.6 Sijaissynnytys](#)

Sijaissynnytetyn lapsen kansalaisuus ja maahantulo-oikeus voivat olla epäselviä. Lapsi saattaa jäädä jopa kokonaan vaille kansalaisuutta ja näin ollen myös ilman matkustusasiakirjaa sekä lupaa poistua syntymämaastaan. Tällöin lapsen etu voi vaarantua, jos hänen pääsynsä Suomeen aiottujen vanhempien mukana evätään hänen syntyperänsä takia. Lapsen syntymää koskevat ulkomaiset asiakirjat voivat aiheuttaa erityisiä selvitystarpeita viranomaismenettelyssä.

Lapsen äitinä pidetään yleensä hänet synnyttänyttä naista. Lapsi saa aina äidiltään kansalaisuuden riippumatta siitä, onko kyseessä avioliitossa vai sen ulkopuolella syntynyt lapsi, sekä siitä, syntykö lapsi Suomessa vai ulkomailla. Avioliitossa syntynyt lapsi saa Suomen kansalaisuuden isältään suoraan lain nojalla. Ulkomailla avioliiton ulkopuolella syntyneellä lapsella on oikeus saada kansalaisuus ilmoituksella. Ulkomaisin sijaissynnytyjärjestelyin syntyneellä lapsella on siten oikeus Suomen kansalaisuuteen isänsä mukaan, jos isä oli Suomen kansalainen lapsen syntymähetkellä. Kansalaisuuslaki ei mahdollista DNA-tutkimusten tekemistä.

DVV hyväksyy pääsääntöisesti suoraan ulkomailla tapahtuneet isyyden vahvistamiset. Käräjäoikeus on aikaisemmissa päätöksissä säännönmukaisesti katsonut, että sijaissynnytystapausten isyyspäätökset ovat Suomessa päteviä, eivätkä Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisia. Joissain erikoisemmissa tapauksissa DVV edelleen saattaa pyytää asiakasta hakemaan käräjäoikeudelta vahvistuksen isyyspäätöksen tunnustamiselle (esimerkiksi kahden isän tapaukset). Digi- ja väestötietovirasto merkitsee isän myös huoltajaksi, jos on tieto siitä, miten huolto on määräytynyt.

Jos sijaissynnytykselle lapselle on myönnetty Suomen kansalaisuus isän tai vanhemmuuslain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa äitinsä kansalaisuuden perusteella, ja isyys tai vanhemmuuslain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa äitiys myöhemmin kumotaan, lapsi saattaa menettää kansalaisuusasemansa isyyden tai äitiyden kumoamisen tai väärin tietojen antamisen perusteella. Lapsen kansalaisuusaseman määrittämispyyntö voidaan tehdä, kun isyyden tai edellä mainitun äitiyden kumoamisasia on käsitelty, ja siihen on tehty päätös. Kansalaisuusasetuksen 2 §:n (1336/2019) mukaan Digi- ja väestötietovirasto ilmoittaa Maahanmuuttovirastolle, kun lapsi on saanut Suomen kansalaisuuden isän Suomen kansalaisuuden perusteella ja miehen isyys lapseen on kumottu.

Maahanmuuttoviraston sisällä kansalaisuusprosessi seuraa sijaissynnytystapauksia. Lisäksi viraston maatietopalvelun avulla on mahdollista selvittää, missä maissa sijaissynnyttäjän käyttö on laillista.